

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Právnická fakulta

PRÁVNICKÁ FAKULTA UMB
BANSKÁ BYSTRICA

ZBORNÍK z online vedeckej konferencie
konanej dňa 13. 11. 2020 na Právnickej fakulte
Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

PRÁVNÉ ROZPRAVY ON-SCREEN II.

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Právnická fakulta

ZBORNÍK

z

online vedeckej konferencie

konanej dňa 13. 11. 2020

na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

PRÁVNE ROZPRAVY ON-SCREEN II.

Sekcia verejného práva

2021

Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Predseda redakčnej rady a vedecký redaktor:

doc. Dr. iur. JUDr. Ing. Michal Turošík, PhD.

Predseda edičnej komisie:

JUDr. Monika Némethová, PhD.

Recenzenti:

Dr. h. c. prof. JUDr. Jaroslav Ivor, DrSc.

prof. JUDr. Ing. Bernard Pekár, PhD.

doc. JUDr. Vlasta Kunová, CSc.

Zostavovateľ:

JUDr. Ľubica Saktorová, PhD., LL.M., M.A.

Mgr. Jakub Dzimko

Mgr. Miroslava Dolíhalová

„Príspevky neprešli jazykovou úpravou“

Vydavateľ:

Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Právnická fakulta UMB

Právnická fakulta UMB v Banskej Bystrici

ISBN 978-80-557-1866-8

OBSAH

OSOBITOSTI VÝKONU TRESTU ODŇATIA SLOBODY MLADISTVÝCH ODSÚDENÝCH PECULIARITIES OF IMPRISONMENT OF JUVENILE CONVICTS Eva Balážová	7
NÚDZOVÝ STAV – ZÁKLADNÁ KOMPARATISTIKA STATE OF EMERGENCY - BASIC COMPARATIVE STUDY Boris Balog – Daniel Krošlák	20
PRÁVA A POVINNOSTI DAŇOVÝCH SUBJEKTOV V OBDOBÍ PANDÉMIE COVID-19 VO VZŤAHU K DANI Z PRÍJMU THE RIGHTS AND OBLIGATIONS OF THE TAX ENTITIES DURING THE PANDEMIC COVID-19 IN RELATION TO THE INCOME TAX Peter Benkovský	37
AUTORIZÁCIA DOKUMENTOV PODĽA ZÁKONA O E-GOVERNMENTE AUTORIZATHION OF DOPCUMENTS UNDER THE E-GOVERNMENT ACT Martin Franci	50
ZODPOVEDNOSŤ LETECKÝCH DOPRAVCOV A PRÁVA CESTUJÚCICH LIABILITY OF AIR CARRIERS AND PASSENGER RIGHTS Rastislav Funta	61
OCHRANA OSOBNÝCH ÚDAJOV PO ROZSUDKU SCHREMS II PERSONAL DATA PROTECTION AFTER THE SCHREMS II JUDGMENT Daniela Galátová	77
K ÚSTAVNÍMU POŽADAVKU ZÁKONNÉHO PODKLADU VYVLASTNĚNÍ THE CONSTITUTIONAL REQUIREMENT OF A LEGAL BASIS FOR EXPROPRIATION Tomáš Grygar	84
PEŇAŽNÝ TREST – ADEKVÁTNA ALTERNATÍVA K TRESTU ODŇATIA SLOBODY? PENALTY – AN ADEQUATE ALTERNATIVE TO IMPRISONMENT? Marta Hlaváčová	95

PRIESTUPKY A SPRÁVNE DELIKTY PODĽA ZÁKONA O KYBERNETICKEJ
BEZPEČNOSTI

OFFENSES AND ADMINISTRATIVE OFFENSES UNDER THE CYBER SECURITY ACT

Viera Jakušová 105

TREST A JEHO ÚČEL V TRESTNOM ZÁKONE

PUNISHMENT AND ITS PURPOSE IN CRIMINAL LAW

Filip Korček 118

ÚLOHA ORGÁNU DOHĽADU PREVENČIE KORUPCIE VEREJNÝCH
FUNKCIONÁROV: KEĎ KONTROLU VÝKONÁVAJÚ TÍ, KTORÍ MAJÚ BYŤ
KONTROLOVANÍ

THE ROLE OF THE SUPERVISORY AUTHORITY FOR THE CORRUPTION
PREVENTION IN RESPECT OF PUBLIC OFFICIALS: WHEN THE CONTROL IS
EXERCISED BY THOSE WHO ARE TO BE CONTROLLED

Ján Králik 131

CROSS-BORDER INVESTMENTS IN EU MARKETS IN CRYPTO-ASSETS: LEGAL
ASPECTS

Tim A. Kreutzmann 145

KRIMINÁLNO-POLICAJNÉ POZNANIE V DOKAZOVANÍ

CRIMINAL-POLICE KNOWLEDGE IN EVIDENCE

Miroslav Lisoň - Adrián Vaško..... 157

FAKULTATIVNÍ ZNAKY SUBJEKTIVNÍ STRÁNKY TRESTNÉHO ČINU

FACULTATIVE CHARACTERISTICS OF CRIMINAL OFFENCE'S SUBJECTIVE
ELEMENT

Martin Mičkal..... 177

MOŽNÉ VÝCHODISKÁ VPLYVU ELEKTRONIZÁCIE TRESTNÉHO SÚDNICTVA NA
POSTAVENIE ZNALCA V TRESTNOM KONANÍ

POSSIBLE RECOURSES FOR THE IMPACT OF THE ELECTRONIZATION CRIMINAL
JUSTICE SYSTEM ON THE POSITION OF A FORENSIC EXPERT IN CRIMINAL
PROCEEDINGS

Jozef Michalko..... 190

OSOBITOSTI VZNIKU ÚRADU EURÓPSKEHO PROKURÁTORA THE PECULIARITIES OF THE ESTABLISHMENT OF THE EUROPEAN PUBLIC PROSECUTOR'S OFFICE	
Iveta Miškolciová.....	199
ŽENY A KRIMINALITA WOMEN AND CRIME	
Silvia Ondrejková.....	204
THE OPEN BANKING MOVEMENT AND THE ACCESS TO ACCOUNTS RULE: CHALLENGES FOR COMPETITION AND DATA PROTECTION LAW	
Alessandro Palmieri	222
OBNOVA KONANIA PRED ÚSTAVNÝM SÚDOM SLOVENSKEJ REPUBLIKY NA ZÁKLADE ROZSUDKU EURÓPSKEHO SÚDU PRE ĽUDSKÉ PRÁVA REOPENING OF PROCEEDINGS BEFORE THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE SLOVAK REPUBLIC FOLLOWING A JUDGMENT OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS	
Marica Pirošíková	233
LEGITIMITA OPATRENÍ ÚRADU VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA POČAS PANDÉMIE COVID-19 LEGITIMACY OF PUBLIC HEALTH OFFICE MEASURES DURING THE COVID-19 PANDEMIC	
Martin Píry	246
AKTÍVNE LEGITIMOVANÝ SUBJEKT NA PODANIE ŽIADOSTI O UDELENIE PREDCHÁDZAJÚCEHO SÚHLASU NÁRODNEJ BANKY SLOVENSKA PODĽA ZÁKONA O SPOTREBITEĽSKÝCH ÚVEROCH V KONANÍ VO VECIACH DOHLĎADU AN ACTIVELY LEGITIMATE ENTITY FOR SUBMITTING AN APPLICATION FOR THE PRIOR APPROVAL OF THE NATIONAL BANK OF SLOVAKIA PURSUANT TO THE CONSUMER CREDITS ACT IN PROCEEDINGS IN SUPERVISORY MATTERS	
Andrea Slezáková.....	257

UPLATŇOVANIE A OCHRANA PRÁV ODSÚDENÝCH OSÔB V SLOVENSKOM
VÄZENSTVE

APPLICATION AND PROTECTION OF THE RIGHTS OF CONVICTED PERSONS IN
THE SLOVAK PRISON

Michal Solárik 270

EXEKUČNÁ TYPOLÓGIA NA POZADÍ GENÉZY RÍMSKEHO CIVILNÉHO PROCESU
EXECUTION TYPOLOGY AGAINST THE BACKGROUND OF THE GENESIS OF THE
ROMAN CIVIL PROCESS

Michal Turošík 281

KOORDINÁCIA A KONTROLA SPRAVODAJSKÝCH SLUŽIEB V SLOVENSKEJ
REPUBLIKE

COORDINATION AND CONTROL OF INTELLIGENCE SERVICES IN THE SLOVAK

Adrián Vaško 291

**OSOBITOSTI VÝKONU TRESTU ODŇATIA SLOBODY
MLADISTVÝCH ODSÚDENÝCH
PECULIARITIES OF IMPRISONMENT OF JUVENILE CONVICTS**

Eva Balážová¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.7-19>

Abstrakt

Predkladaný príspevok podáva komplexný pohľad na problematiku výkonu trestu odňatia slobody v spojení s mladistvými. V úvode sa stručne zaoberá špecifikami ukladania trestu odňatia slobody mladistvým. Nosná časť príspevku sa zameriava na realizáciu výkonu trestu odňatia mladistvých odsúdených, pričom sa venuje aj odlišnostiam, ktoré sa uplatňujú vo vzťahu k mladistvým v porovnaní s dospelými odsúdenými a neopomína ani problematiku disciplinárnych trestov, ktoré možno mladistvým uložiť počas výkonu trestu odňatia slobody.

Kľúčové slová

mladistvý, trest odňatia slobody, výkon trestu odňatia slobody, účel výkonu trestu, disciplinárny trest

Abstract

The article provides a comprehensive view of the issue of imprisonment in connection with juveniles. In the introduction, it briefly deals with the specifics of imprisonment for juveniles. The main part of the article focuses on the execution of imprisonment of juveniles, while it also deals with the differences that apply in relation to juveniles compared to adult convicts and does not omit the issue of disciplinary punishments that can be imposed on juveniles during imprisonment.

Key words

juvenile, sentence of imprisonment, execution of a sentence of imprisonment, purpose of execution of a sentence, disciplinary punishment

---

¹ JUDr. Eva Balážová v roku 2011 úspešne ukončila vysokoškolské štúdium na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a v roku 2014 jej bol na rovnakej fakulte udelený akademický titul doktor práv (JUDr.) po vykonaní rigorózneho skúšky v odbore ústavné právo. Od roku 2017 pôsobí ako advokátka zapísaná v zozname advokátov Slovenskej advokátskej komory.

Úvod

Trestnej činnosti sa dopúšťajú a nepodmienečný trest odňatia slobody vykonávajú nielen dospelé osoby, ale aj mladiství. Mladistvými páchaná trestná činnosť má svoje špecifické znaky a mnohými odborníkmi sa považuje za nebezpečný jav v spoločnosti, nakoľko protispoločenské návyky získané v mladom veku môžu u podaktorých mladistvých pretrvať aj v dospelosti, ak sa vhodnou reedukáciou neodstránia. Vzhľadom na vek tejto osobitnej kategórie odsúdených je nutné primerane prispôbiť výkon trestu odňatia slobody tak, aby sa aj pri mladistvých odsúdených plnil jeho účel a boli popri tom zabezpečené bezpečné, zdraviu a životu nezávadné a dôstojné podmienky výkonu trestu odňatia slobody, v ktorých sa rešpektujú ústavne garantované a predpismi z oblasti výkonu trestu odňatia slobody modifikované základné ľudské práva a zároveň aby sa výkon trestu odňatia slobody nestal pre mladistvého akousi „školou kriminality“, teda prostriedkom na osvojenie si ďalšieho kriminálneho správania.

Mladiství páchatelia sa najčastejšie dopúšťajú majetkovej trestnej činnosti, násilnej trestnej činnosti v podobe lúpeže, vydierania, ublíženia na zdraví, drogovej trestnej činnosti, trestného činu sexuálneho zneužívania, sexuálneho násilia či znásilnenia, trestných činov extrémizmu, trestného činu týrania zvierat, trestného činu šírenia poplašnej správy alebo trestného činu poškodzovania všeobecne prospešného zariadenia. Dôvodmi pre páchanie trestnej činnosti mladistvými sú najmä dysfunkčná rodina, rozvrátené rodinné prostredie, nedostatok finančných prostriedkov v rodine, zaneprázdnenosť rodičov vo finančne zabezpečených rodinách, rozvodovosť rodičov, médiá v podobe televízie, rozhlasu, internetu, tlače, zlé výsledky v škole alebo šikana v škole.

V roku 2019 bolo odsúdených 8924 osôb z toho 45 mladistvých osôb. Ku dňu 25.03.2020 v Ústave na výkon trestu odňatia slobody v Sučanoch vykonávalo trest odňatia slobody 43 mladistvých odsúdených.

Pojem mladistvý, základy trestnej zodpovednosti mladistvých a podmienky ukladania trestu odňatia slobody mladistvým

Za mladistvého sa považuje osoba, ktorá v čase spáchania trestného činu dovŕšila štrnásť rok a neprekročila osemnásť rok svojho veku. Subjektom trestnej zodpovednosti je teda iba osoba, ktorá dovŕšila štrnásť rok svojho veku. Výnimku z uvedeného predstavuje

ustanovenie § 22 ods. 2 Trestného zákona, podľa ktorého je za spáchanie trestného činu sexuálneho zneužívania podľa § 201 Trestného zákona trestne zodpovedná osoba, ktorá dovŕšila päťnásť rok svojho veku. V tomto smere je podstatné uviesť, že trestná zodpovednosť mladistvého nastáva až deň nasledujúci po dni keď dovŕšil štrnásť rok svojho veku, resp. po dni keď dovŕšil päťnásť rok svojho veku v prípade trestného činu sexuálneho zneužívania.

Pre trestnú zodpovednosť mladistvého sa však okrem dosiahnutia štrnásteho, resp. päťnásteho roku svojho veku vyžaduje aj príčetnosť mladistvého. Trestný zákon z hľadiska vymedzenia trestnej zodpovednosti mladistvého páchatel'a pripúšťa, aby mladistvý páchatel' nebol trestne zodpovedný v prípade, ak je mladší ako päťnásť rokov a v čase spáchania činu nedosiahol takú úroveň rozumovej a mravnej vyspelosti, aby mohol rozpoznať jeho protiprávnosť alebo ovládať svoje konanie. Takéto ustanovenie zákona možno interpretovať ako reakciu zákonodarcu na skutočnosť, že mladiství sú na rôznej mentálnej a osobnostnej úrovni a z toho dôvodu nemôžu rovnako posúdiť protiprávnosť svojho konania.² Obligatórne zisťovanie rozumovej a mravnej vyspelosti mladistvého, ktorý neprekročil päťnásť rok svojho veku, je zakotvené v § 337 Trestného poriadku. Ide o koncepciu tzv. podmienenej príčetnosti. Predmetom tohto zisťovania je stupeň rozumového a mravného vývoja mladistvého, jeho povaha, pomery a prostredie, v ktorom žil a bol vychovávaný, jeho správanie pred a po spáchaní trestného činu, vrátane iných okolností, ktoré sú dôležité pre voľbu prostriedkov vhodných na jeho nápravu, resp. na posúdenie možnosti nariadenia ochrannej výchovy mladistvému.

Primárnym cieľom trestu uloženého mladistvému má byť predovšetkým jeho prevýchova v riadneho člena spoločnosti, obnovenie narušených sociálnych vzťahov mladistvého, začlenenie mladistvého do rodinného a sociálneho prostredia, z ktorého pochádza a zamedzenie ďalšej recidívy. Pri trestaní mladistvého vystupuje teda do popredia popri preventívnej funkcii trestu a záujme na ochrane spoločnosti najmä výchovná funkcia trestu. Na druhej strane pri ukladaní trestu mladistvého je potrebné mať na zreteli, že jedným z hlavných cieľov trestného práva je ochrana spoločnosti, a preto prílišná tolerancia ku závažnému kriminálnemu správaniu mladistvých nie je na mieste.

Mladistvému možno za spáchanie trestného činu uložiť len trest povinnej práce, peňažný trest, trest prepadnutia vecí, trest zákazu činnosti, trest zákazu účasti na verejných podujatiach, trest vyhostenia, trest domáceho väzenia a trest odňatia slobody. Azda

---

² ČONKA, P. - ČONKOVÁ, A.: Kriminalita mladistvých a možnosti jej prevencie. In: PEDAGOGIKA.SK, roč. 6, 2015, č. 6. s. 162.

najdôležitejšou podmienkou uloženia trestu odňatia slobody mladistvému je dodržanie zásady „ultima ratio”, to znamená, že mladistvému možno trest odňatia slobody uložiť iba vtedy, ak sú splnené zákonom stanovené podmienky, t.j. ak po zhodnotení subjektívnych, ako aj objektívnych okolností vrátane neúčinnosti predchádzajúcich opatrení - prirodzene aj so zreteľom na skôr uložené a vykonané tresty bez odňatia slobody, uloženie iného druhu trestu nemá nádej na dosiahnutie účelu trestu.³

Trest odňatia slobody by sa mal mladistvému uložiť len v prípade nevyhnutnosti. Trestné sadzby odňatia slobody sa u mladistvých znižujú na polovicu. Kým horná hranica zníženej trestnej sadzby nesmie prevyšovať sedem rokov, maximálna dolná hranica trestnej sadzby je stanovená na dva roky. Ako sme už vyššie uviedli podľa § 117 ods. 2 Trestného zákona, trest odňatia slobody je možné mladistvému uložiť iba pri splnení zákonom ustanovených podmienok, najmä v prípadoch, kedy po zhodnotení subjektívnych a objektívnych okolností, vrátane neúčinnosti predchádzajúcich opatrení, uloženie iného trestu nemá nádej na dosiahnutie účelu zákona. V prípade, že súd pri rozhodovaní o treste mladistvého zistí existenciu podmienok na mimoriadne zníženie trestu odňatia slobody podľa § 39 ods. 1 alebo 2 Trestného zákona pod dolnú hranicu trestnej sadzby, má väčšiu možnosť zohľadniť konkrétnu situáciu mladistvého, t.j. súd nie je viazaný obmedzeniami upravenými v § 39 ods. 3 Trestného zákona. Takéto zníženie trestu odňatia slobody nemožno aplikovať na situácie, keď sa ukladá trest za trestný čin, za ktorý je možné podľa Trestného zákona uložiť trest odňatia slobody na doživotie. V prípade, ak mladistvý spáchal obzvlášť závažný zločin, ktorého miera závažnosti je pre spoločnosť vzhľadom na zavrhnutiahodný spôsob vykonania činu alebo vzhľadom na zavrhnutiahodnú pohnútku alebo vzhľadom na ťažký a ťažko napravitel'ný následok mimoriadne vysoká, môže súd uložiť trest odňatia slobody nad sedem rokov až do pätnásť rokov, ak má za to, že výmera trestu uvedená v § 117 ods. 1 Trestného zákona na dosiahnutie účelu nepostačuje. Špecifikom pri ukladaní trestu odňatia slobody mladistvému je aj skutočnosť, že mladistvému nemožno uložiť trest odňatia slobody na doživotie, a to aj keby sa dopustil spáchania obzvlášť závažného zločinu, ktorý by bol spáchaný obzvlášť zavrhnutiahodným spôsobom, zavrhnutiahodnou pohnútkou alebo jeho následkom by bol ťažký a ťažko napravitel'ný následok.

---

³ ČENTĚŠ, J. a kol.: Trestný zákon - Veľký komentár. 5. aktualizované vydanie. Žilina : EUROKÓDEX, s. r. o. 2020. s. 222.

Realizácia výkonu trestu odňatia slobody mladistvých odsúdených

Výkon trestu odňatia slobody mladistvých je upravený v štvrtom diely všeobecnej časti Trestného zákona (§ 117), v Trestnom poriadku, zákone č. 475/2005 Z.z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len ako „zákon o výkone trestu“), Vyhláske Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 368/2008 Z.z., ktorou sa vydáva Poriadok výkonu trestu odňatia slobody a Ústavnom poriadku pre odsúdených v Ústave na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých Sučany, ktorý nadobudol účinnosť dňa 01.09.2020 (ďalej len ako „Ústavný poriadok“). Právna úprava výkonu trestu odňatia slobody mladistvých obsiahnutá v zákone o výkone trestu nie je úpravou komplexnou, ale je to len úprava odchýlok od štandardných podmienok a pravidiel výkonu trestu odňatia slobody. Ak niektoré otázky nie sú v deviatej hlave tohto zákona špecifikované, aj na výkon trestu odňatia slobody mladistvých sa budú vzťahovať všeobecné ustanovenia o podmienkach a pravidlách výkonu trestu odňatia slobody pre dospelých odsúdených. Ustanovenia deviatej hlavy zákona o výkone trestu sú teda v pomere špeciality a subsidiarity k ostatným ustanoveniam zákona o výkone trestu.

Podľa Trestného zákona sa trest odňatia slobody osôb, ktoré neprekročili osemnásť rok svojho veku vykonáva v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých. Na základe rozhodnutia súdu však môže v ústave na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých vykonať trest aj osoba, ktorá prekročila osemnásť rok svojho veku, pričom súd pri rozhodovaní prihliadne predovšetkým na dĺžku trestu, stupeň a povahu narušenia mladistvého. Rovnakým spôsobom bude súd rozhodovať aj v prípade, ak odsúdený dovŕši osemnásť rok svojho veku po právoplatnosti odcudzujúceho rozsudku, ale ešte pred nástupom na výkon trestu odňatia slobody. Ak súd rozhodne, že sa trest nevykoná v ústave na výkon trestu pre mladistvých, zároveň rozhodne aj o tom, do ústavu s akým stupňom stráženia bude odsúdený zaradený, t.j. či do ústavu na výkon trestu s minimálnym, stredným alebo maximálnym stupňom stráženia. V prípadoch, keď sa trest mladistvého odsúdeného vykonáva aj po dovŕšení osemnásteho roku jeho veku, riaditeľ ústavu na výkon trestu pre mladistvých je oprávnený podať príslušnému súdu návrh na zaradenie už dospelého odsúdeného do ústavu s príslušným stupňom stráženia. Posledná výnimka pri zaradovaní mladistvého do výkonu trestu odňatia slobody je upravená v § 70 ods. 2 zákona o výkone trestu, podľa ktorého môže generálny riaditeľ ústavu na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých vo výnimočných prípadoch hodných osobitného zreteľa

rozhodnúť o tom, že mladistvý vykoná trest v inom ústave, ako v ústave pre mladistvých, pokiaľ je to vzhľadom na program zaobchádzania a jeho plnenie účelnejšie.

Na území Slovenskej republiky vykonávajú mladiství odsúdení trest odňatia slobody len v Ústave na výkon trestu odňatia slobody v Sučanoch. Vnútoraná diferenciácia v tomto ústave je prispôbená potrebám mladistvým odsúdeným, pričom sa prihliada predovšetkým na osobnostné vlastnosti mladistvých, na úroveň ich psychických schopností a prognózu ich resocializácie. Na základe týchto kritérií sú mladiství odsúdení zaradovaní do jednotlivých diferenciačných skupín s odlišnými formami a metódami zaobchádzania. Rozlišujeme štyri diferenciačné skupiny, ktorých deliacimi kritériami sú mentálna úroveň mladistvého odsúdeného, jeho osobnostná charakteristika, jeho správanie a prístup k plneniu povinností a programu zaobchádzania, bezpečnostné riziko a výchovno-vzdelávacie, špeciálne výchovno-vzdelávacie, reedukačné a resocializačné potreby mladistvých odsúdených. Mladistvým odsúdeným sa v rámci výkonu trestu odňatia slobody stanovuje obsah programu, ktorým sa bude s mladistvým odsúdeným zaobchádzať. Pri tvorbe tohto programu sa dbá na zabezpečenie jeho pracovnej kvalifikácie, prípravu na samostatný spôsob života a najmä na zabránenie nepriaznivého vplyvu prostredia, v ktorom sa vykonáva trest odňatia slobody.

Po umiestnení mladistvého v ústave na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých rozhodne riaditeľ tohto ústavu o ustanovení opatrovníka mladistvému na zastupovanie a pomoc pri konaní vo veciach súvisiacich s výkonom trestu odňatia slobody. Opatrovníkom môže byť len fyzická osoba, u ktorej nie je pochybnosť o jej nezaujatosti pre jej pomer k mladistvému, k obhajcovi alebo zákonnému zástupcovi mladistvého. Ďalšími predpokladmi pre ustanovenia osoby za opatrovníka mladistvému je vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v študijnom odbore sociálna práca, psychológia alebo právo, prípadne uznaný doklad o takomto vysokoškolskom vzdelaní vydaný zahraničnou vysokou školou. Okrem splnenia požiadaviek na absolvovanie vysokoškolského štúdia v uvedených odboroch nemôže opatrovník vykonávať režimovú činnosť podľa zákona o výkone trestu alebo nemôže mať disciplinárnu právomoc podľa zákona o výkone trestu. Rozhodnutie o ustanovení opatrovníka mladistvému odsúdenému sa doručuje jeho zákonnému zástupcovi, ktorý voči tomuto rozhodnutiu môže podať sťažnosť v lehote 15-tich dní odo dňa doručenia tohto rozhodnutia. Medzi základné úlohy opatrovníka mladistvého odsúdeného patrí vykonávanie funkcie v záujme mladistvého odsúdeného. Okamihom dosiahnutia plnoletosti mladistvého odsúdeného, skončením výkonu trestu odňatia slobody alebo vydaním rozhodnutia

riaditeľa ústavu o zbavení funkcie opatrovníka z dôvodu, že prestal spĺňať vyššie uvedené podmienky, zaniká funkcia opatrovníka.

V prípade mladistvých odsúdených sa osobitne od dospelých odsúdených upravujú niektoré oprávnenia v rámci výkonu trestu odňatia slobody a ďalšie aspekty výkonu tohto druhu trestu. Vzhľadom na uvedené budeme najprv špecifikovať práva mladistvých odsúdených, ktoré sú odlišné od práv dospelých odsúdených. Následne vymedzíme práva odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody, ktoré sa priznávajú odsúdeným bez ohľadu na ich vek, avšak s prihliadnutím na spôsob ich výkonu ustanovený v Ústavnom poriadku.

Umiestnenie odsúdeného mladistvého do cely alebo izby určuje riaditeľ ústavu a v prípade jeho neprítomnosti z iného závažného dôvodu službukonajúci vedúci strážnej zmeny. Kým ubytovacia plocha dospelých odsúdených je 3,5 m², mladiství vykonávajú svoj trest na ubytovacej ploche najmenej 4 m². Uvedená výmera ubytovacej plochy mladistvého odsúdeného sa môže znížiť najviac na obdobie šiestich mesiacov a len na základe rozhodnutia riaditeľa ústavu. V každej cele alebo izbe musí byť pre mladistvého odsúdeného zabezpečené lôžko s matracom, vankúšom, prikrývkou, lôžkovou bielizňou, stolík, stolička, rozhlas, elektrické osvetlenie. O možnosti úpravy spoločných priestorov oddielov, izieb alebo ich vnútorného zariadenia mladistvými odsúdenými rozhoduje vedúci oddelenia výkonu trestu na základe priestorových možností a požiadaviek na udržanie poriadku a čistoty a šetrného zaobchádzania so zverenými vecami.

Mladiství odsúdení majú na rozdiel od dospelých odsúdených právo na prijímanie balíkov raz za mesiac, obsahom ktorých sú veci osobnej potreby obsahujúce fotografie, vlastné knihy, časopisy, študijné materiály, potreby na korešpondenciu a iné veci osobnej potreby povolené riaditeľom ústavu do hmotnosti dvoch kilogramov. Nárok na prijatie balíka s uvedeným obsahom majú dospelí odsúdení len raz za tri mesiace. Balíky možno mladistvým odsúdeným posielat' len prostredníctvom poštového podniku. V prípade, ak by balík obsahoval nepovolené veci osobnej potreby alebo iné veci osobnej potreby neschválené riaditeľom ústavu, mladistvý odsúdený ich odovzdá pri návšteve, odošle ich na základe povolenia riaditeľa ústavu na vlastné náklady balíkom prostredníctvom poštového podniku na adresu určenú mladistvým odsúdeným, alebo ústav na výkon trestu odňatia slobody zabezpečí ich skladovanie, prípadne ich znehodnotí, ak ich nemožno považovať za bezpečné.

Potreba výchovy a prevýchovy mladistvého sa vedie aj cestou vzdelávania. U mnohých mladistvých odsúdených v čase výkonu nepodmienečného trestu odňatia slobody nie je

dovršená školská dochádzka, ktorá je v podmienkach a v rozsahu ustanovenom zákonom generálne povinná. To znamená, že je povinná aj pre mladistvých odsúdených, ktorí sú zaradení do výkonu trestu odňatia slobody v nepodmienečnej podobe. Od povinnosti vykonať povinnú školskú dochádzku nie je možné nikoho oslobodiť.⁴ Za účelom prípravy mladistvého odsúdeného na výkon budúceho povolania a rovnako aj pri jeho zaradení do práce spolupracuje ústav na výkon trestu odňatia slobody s rodičmi mladistvého odsúdeného. Ústav po dohode s príslušným orgánom štátnej správy v školstve, obcou alebo samosprávnym krajom zabezpečuje povinnú školskú dochádzku formou denného štúdia alebo doplnenie základného vzdelania formou denného štúdia v ústave na výkon trestu aj mladistvým, na ktorých sa povinná školská dochádzka nevzťahuje, ak o to požiadajú. Vzdelávanie sa spravidla organizuje v detašovanej triede základnej školy, strednej školy v ústave alebo sa zabezpečí individuálne vzdelávanie.⁵

Mladistvý odsúdený môže častejšie ako dospelý odsúdený telefonovať blízkym osobám alebo iným povoleným osobám v čase osobného voľna v rozsahu určenom podľa vnútornej diferenciacie prostredníctvom telefónneho zariadenia umiestneného v ústave najviac piatim blízkym osobám. Konkrétne diferenciacná skupina so „zmierneným režimom“ môže telefonovať bez určeného časového limitu spôsobom, ktorý neobmedzí ostatných odsúdených vo výkone tohto práva, diferenciacná skupina so „základným režimom“ jedenkrát denne najviac 30 minút a diferenciacná skupina so „sprísneným režimom“ a cela s bezpečnostným režimom jedenkrát v kalendárnom týždni najviac 30 minút. Ak osoba, ktorú mladistvý odsúdený uvedie v žiadosti o telefonovanie, preukázateľne vyjadrí nesúhlas, aby jej mladistvý odsúdený telefonoval, riaditeľom ústavu určený príslušník zboru úpravou v systéme telefónneho zariadenia umiestneného v ústave zabezpečí, aby predmetný telefonický hovor nemohol byť realizovaný. S obhajcom môže mladistvý odsúdený telefonovať raz za kalendárny týždeň, avšak na základe jeho písomnej žiadosti mu môže riaditeľ ústavu v odôvodnených prípadoch povoliť telefonovať obhajcovi aj častejšie. Ústav je oprávnený monitorovať a zaznamenávať obsah telefonického hovoru mladistvého odsúdeného na účel plnenia úloh na úseku boja proti terorizmu a organizovanému zločinu, zabrániť mareniu účelu výkonu trestu odňatia slobody, odhaľovania a objasňovania trestných činov a zabezpečenia ochrany verejného poriadku a bezpečnosti v objektoch, ktorých ochranu zabezpečuje zbor; okrem telefonovania odsúdeného

---

⁴ TITLOVÁ, M.: Zákon o výkone trestu odňatia slobody. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o. 2017. s. 267.

⁵ TITLOVÁ, M.: Zákon o výkone trestu odňatia slobody. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o. 2017. s. 271-272.

s jeho obhajcom. Ústav uchováva záznamy podľa prvej vety počas dvanástich mesiacov a zároveň je oprávnený zaznamenávať elektronicky aj údaje o priebehu hovoru, ktorý obsahuje údaje o volaných telefónnych číslach, čase a dĺžke hovoru a pretelefonovanej peňažnej sume.

Za účelom realizácie práva mladistvého odsúdeného na vychádzky sa vytvárajú osobitné otvorené priestory, ktoré sú primeraným spôsobom chránené pred únikom mladistvých odsúdených a pred ich nevhodným kontaktom. V takomto vymedzenom priestore má odsúdený nárok na vychádzku každý deň v trvaní najmenej jednej hodiny. O obmedzení alebo zrušení vychádzky rozhoduje riaditeľ ústavu. Príslušník zboru zabezpečujúci dozor alebo dohľad nad vykonávaním vychádzky môže rozhodnúť o jej prerušení alebo o jej predčasnom ukončení ak odsúdený napriek predchádzajúcemu upozorneniu porušuje Ústavný poriadok, ohrozuje bezpečnosť v ústave, prípadne ak je ohrozená bezpečnosť alebo zdravie osôb v priestore vymedzenom na vychádzky. Na rozdiel od dospelých odsúdených môže riaditeľ ústavu povoliť mladistvému odsúdenému vychádzku mimo ústavu na čas najviac desať hodín za jeden deň aj bez účasti príslušníka zboru za účelom účasti mladistvého na vzdelávaní, kultúrno-osvetovej činnosti a športových činnostiach. Uvedený inštitút má zabezpečiť, aby sa odsúdený zúčastňoval na vzdelávacích, kultúrno-osvetových, športových aktivitách a činnostiach smerujúcich k jeho výchove a formovaniu jeho osobnosti. Aj povolením vychádzky mimo ústavu na výkon trestu odňatia slobody sa pôsobí na mladistvého odsúdeného výchovne a podporuje sa v ňom zodpovednosť za jeho správanie a zapojenie sa do aktivít v programe zaobchádzania, ktorých je mladistvý odsúdený v zmysle § 72 ods. 4 zákona o výkone trestu povinný sa zúčastniť.

Tak ako dospelým odsúdeným, aj mladistvým odsúdeným sa poskytuje trikrát denne strava v podobe raňajok, obeda a večere. Z hľadiska kvality a kvantity musia jednotlivé dávky zodpovedať odporúčaným výživovým dávkam. Mladistvý odsúdený má právo na to, aby sa pri poskytovaní stravy prihliadalo na jeho zdravotný stav. Pri stravovaní sa prihliada aj na kultúrne a náboženské tradície mladistvých odsúdených, to znamená, že mladistvý odsúdený môže na predpísanom tlačive požiadať riaditeľa ústavu o poskytovanie stravy s prihliadnutím na jeho kultúrne a náboženské tradície s vylúčením mäsa alebo stravy s vylúčením bravčového mäsa. Po priznaní žiadaného druhu stravy sa peňažný limit stravnej dávky nemení.

K základným právam mladistvých odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody patrí právo na poskytnutie odevu, obuvi a ostatných výstrojných súčastí, o ktoré sa musí mladistvý odsúdený riadne starať. Používanie vlastnej spodnej bielizne, ponožiek, športovej obuvi

a športového odevu je možné na základe povolenia, o ktorom rozhoduje pedagóg alebo liečebný pedagóg. Ústavný poriadok stanovuje presné vzory, podľa ktorých sa má mladistvý odsúdený starať o svoj zovňajšok. Mladiství, ako aj dospelí odsúdení majú právo na základné potreby osobnej hygieny, ktoré im poskytne ústav na výkon trestu odňatia slobody. Rozsah základných potrieb osobnej hygieny a ďalších potrieb osobnej hygieny taxatívnym spôsobom vymedzuje § 15 Ústavného poriadku. Žiadosť o poskytnutie ďalších potrieb osobnej hygieny predkladá mladistvý odsúdený na predpísanom tlačive pedagógovi alebo liečebnému pedagógovi.

Riaditeľ ústavu určuje veci osobnej potreby, ktoré môže mať mladistvý odsúdený pri sebe mimo cely alebo izby. Podľa § 16 Ústavného poriadku sú takýmito vecami napríklad knihy, časopisy, študijné materiály, potreby na korešpondenciu, veci povolené na záujmovú a športovú činnosť, písomnosti bezprostredne súvisiace s konaním vo veci, v ktorej sa vykonáva trest odňatia slobody, písomnosti týkajúce sa jeho iných právnych vecí a pod. V cele alebo v izbe môže mať mladistvý odsúdený aj elektrické spotrebiče ako elektrický holiaci strojček, ponorný varič, rýchlovarnú kanvicu, televízny prijímač, rádioprijímač, o používaní ktorých rozhoduje formou povolenia riaditeľ ústavu na základe predchádzajúcej písomnej žiadosti mladistvého odsúdeného. Každý elektrický spotrebič sa môže používať len v súlade s časovým rozvrhom dňa a spôsobom, ktorý nebude rušiť ostatných odsúdených. Čo sa týka nákladov za používanie elektrických spotrebičov, tieto hradí mladistvý odsúdený vo forme poplatku za elektrickú energiu na kalendárny mesiac vopred vo výške určenej Ústavným poriadkom.

Ďalším základným sociálnym právom mladistvého odsúdeného je právo na osemhodinový nepretržitý spánok na lôžku, ktoré je umiestnené v cele alebo izbe mladistvého odsúdeného, počas ktorého sa v ústave na výkon trestu odňatia slobody zhasína v cele alebo v izbe svetlo. Tento režim má zabezpečiť nerušený výkon práva na nepretržitý osemhodinový spánok. V časovom rozvrhu dňa v ústave na výkon trestu odňatia slobody musí byť presne vymedzený časový úsek, ktorý sa označuje ako čas nočného pokoja. Ako vyplýva z Ústavného poriadku nočným pokojom je časový úsek od 22,00 hod do 06,00 hod. Počas neho sa mladistvý odsúdený zdržiava na svojom lôžku a nesmie vykonávať žiadne činnosti, ktoré by mohli rušiť ostatných odsúdených. Okrem nepretržitého osemhodinového spánku na lôžku, ktorým je cela alebo izba pre mladistvého odsúdeného v ústave povinne vybavená, sa mladistvému odsúdenému umožňuje, aby odpočíval na lôžku aj mimo nočného pokoja. Počas osobného voľna t.j. v čase od 16,00 hod do 17,00 hod a počas dní pracovného voľna od 17,00 hod do 18,00 hod v časovom rozvrhu dňa môže mladistvý odsúdený v trvaní jednej hodiny vykonávať

činnosti, ktoré nie sú v rozpore so zákonom o výkone trestu (písanie listov, čítanie literatúry, individuálna záujmová činnosť).

Mladistvý odsúdený má právo prijímať návštevu blízkych osôb spravidla v sobotu v čase spravidla od 08,30 hod do 16,30 hod, ktoré sa vykonávajú na základe predchádzajúcej písomnej žiadosti mladistvého odsúdeného so zoznamom pozvaných osôb podľa harmonogramu návštev spracovaného na obdobie kalendárneho roka. Podľa ustanovenia § 24 ods. 1 zákona o výkone trestu má mladistvý odsúdený právo prijímať návštevu blízkych osôb v maximálnom počte 5 osôb najmenej raz za kalendárny mesiac v trvaní dvoch hodín, počas ktorých nemôže mladistvý odsúdený prijímať od návštevníkov akékoľvek peňažné prostriedky, korešpondenciu a akékoľvek iné veci. O podaných žiadostiach o vykonanie návštev rozhoduje pedagóg alebo liečebný pedagóg. Návštevy sa uskutočňujú v návštevných miestnostiach spravidla formou priameho kontaktu.

K ďalšiemu právu mladistvého odsúdeného patrí právo na korešpondenciu, t.j. na prijímanie a odosielanie písomných správ v listinnej podobe. Počet odoslaných a ani prijatých správ nie je limitovaný. Odosielanie korešpondencie sa realizuje na náklady mladistvého odsúdeného. V prípade, že mladistvý odsúdený nemá peňažné prostriedky na jej odoslanie, na základe jeho žiadosti predloženej pedagógovi ústav na výkon trestu odňatia slobody zabezpečí jej odoslanie. Korešpondencia určená na odoslanie sa odovzdáva osobne pedagógovi nezalepená, ak nejde o korešpondenciu podľa § 25 ods. 3 zákona o výkone trestu.

Mladistvý odsúdený môže vo výkone trestu prijímať formou poukazu poštového platobného styku alebo bezhotovostným prevodom peňažné prostriedky. Za takto prijaté peňažné prostriedky môže mladistvý odsúdený realizovať nákup potravín, vecí osobnej potreby a iných vecí v predajni zriadenej v ústave najmenej raz za kalendárny týždeň v pracovný deň určený Ústavným poriadkom v primeranom množstve a s prihliadnutím na možnosť ich bezpečného uloženia v skrinke a v súlade s podmienkami zabezpečenia zdravotnej neškodnosti potravín. Výška nákupu nesmie presiahnuť v kalendárnom mesiaci trojnásobok sumy životného minima v zmysle zákona č. 601/2003 o životnom minime a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Právo na zdravotnú starostlivosť má mladistvý odsúdený rovnako ako v civilnom živote. Ústav poskytne peňažný príspevok mladistvému odsúdenému, ktorý nemá peňažné prostriedky na nákup liekov, liečebnej alebo zdravotníckej pomôcky predpísaných lekárom a tieto nemožno poskytnúť bezplatne na základe zdravotného poistenia a na úhradu nevyhnutných nákladov za

služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti podľa osobitného predpisu (peňažný príspevok na tieto veci odsúdený ústavu vráti, ak bude mať do konca výkonu trestu peňažné prostriedky).

Osobitne je u mladistvých odsúdených upravená kultúrno-osvetová činnosť, ktorá je zameraná na zvyšovanie ich kultúrnej a vzdelanostnej úrovne, právneho vedomia, osvojovanie si mravných noriem a pozitívne formovanie občianskych postojov a morálky. Záujmovú činnosť vykonávajú mladiství odsúdení podľa ich individuálnych predpokladov, resocializačných potrieb a záujmov, a preto sa im umožňuje vybrať si záujmový krúžok, v ktorom chcú pracovať. Formou individuálneho poradenstva, skupinových výchovných postupov a prostredníctvom informatívnych vychádzok spolu s pedagógom sa mladiství odsúdení pripravujú odlišne od dospelých odsúdených na ich prepustenie z výkonu trestu.

Rozsah disciplinárnych trestov, ktoré možno uložiť mladistvým odsúdeným vo výkone trestu odňatia slobody je modifikovaný z hľadiska dostupných disciplinárnych trestov, dĺžky trvania týchto trestov a z dôvodu zmiernenia negatívnych vplyvov výkonu trestu odňatia slobody na mladistvého. Okruh disciplinárnych trestov pre mladistvých odsúdených je oproti dospelým odsúdeným zúžený, keďže mladistvému odsúdenému nie je možné uložiť disciplinárny trest umiestnenia do samoväzby. Ďalšie druhy disciplinárnych trestov sú modifikované z hľadiska ich trvania a to tak, že mladistvému je možné uložiť disciplinárny trest celodenného umiestnenia do uzavretého oddielu najviac na desať dní a umiestnenie do uzavretého oddielu v mimopracovnom čase najviac na štrnásť dní.⁶ Ak je však mladistvý odsúdený zaradený do denného štúdia, disciplinárny trest celodenného umiestnenia na uzavretom oddiele mu nemožno uložiť. Na druhej strane, mladistvý odsúdený sa aj počas výkonu disciplinárneho trestu celodenného umiestnenia do uzavretého oddielu môže zúčastňovať na preventívnych, osvetových a jednorazových alebo krátkodobých vzdelávacích činnostiach. Dospelí odsúdení vykonávajúci predmetný disciplinárny sa však takýchto činností nemôžu zúčastniť. Poslednou modifikáciou pri ukladaní disciplinárneho trestu mladistvému odsúdenému je skutočnosť, že disciplinárny trest celodenného umiestnenia do uzavretého priestoru môže mladistvý odsúdený vykonať až najskôr po desiatich dňoch od vykonania tohto trestu. To však neplatí, ak sa dopustil disciplinárneho previnenia počas výkonu tohto

---

⁶ TITLOVÁ, M.: Zákon o výkone trestu odňatia slobody. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o. 2017. s. 273.

disciplinárneho trestu a bol mu uložený takýto disciplinárny trest. Preto v takom prípade možno mladistvého podrobiť disciplinárnemu trestu bez prerušenia najviac na štrnásť dní.

Záver

Uložením trestu odňatia slobody sa výrazným spôsobom zasahuje nielen do základných ľudských práv a slobôd mladistvého, ale dochádza aj k rozpadu rodinných a partnerských vzťahov, oslabeniu ostatných významných sociálnych väzieb, zníženiu životnej úrovne, redukcii aktivít a s tým spätaj frustrácii či stresu. Preto hranice a pravidlá výkonu trestu odňatia slobody mladistvých odsúdených musia byť zákonom presne stanovené. Je treba vziať na zreteľ, že ak súd uloží mladistvému páchatelovi trest odňatia slobody ako krajný prostriedok ochrany spoločnosti, nezabezpečí tým ešte splnenie účelu tohto trestu. Z uvedeného dôvodu sa musí v ústave na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých realizovať individualizovaný výkon trestu, ktorým sa jednak zabezpečí ochranná funkcia trestného práva vo vzťahu k spoločnosti a jej členom, ale ktorý zároveň bude výchovne pôsobiť na mladistvého odsúdeného, ktorý bude po výkone trestu odňatia slobody schopný zaradiť sa do bežného života ako riadny občan.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

ČENTĚŠ, J. a kol.: Trestný poriadok - Veľký komentár. 4. aktualizované vydanie. Žilina : EUROKÓDEX, s. r. o. 2019. 1038 s. ISBN: 978-80-8155-087-4.

ČENTĚŠ, J. a kol.: Trestný zákon - Veľký komentár. 5. aktualizované vydanie. Žilina : EUROKÓDEX, s. r. o. 2020. 998 s. ISBN: 978-80-8155-096-6.

ČONKA, P. - ČONKOVÁ, A.: Kriminalita mladistvých a možnosti jej prevencie. In: PEDAGOGIKA.SK, roč. 6, 2015, č. 6. ISSN: 1338-0982. s. 160-175.

ROČENKA Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2019 č. GR ZVJS-51/11-2020.

TITLOVÁ, M.: Zákon o výkone trestu odňatia slobody. Komentár. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o. 2017. 400 s. ISBN: 978-80-8168-654-2.

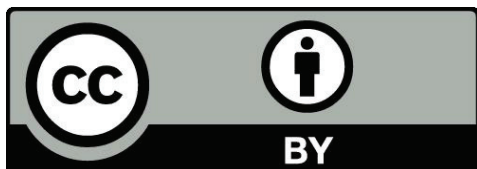
ÚSTAVNÝ PORIADOK PRE ODSÚDENÝCH v Ústave na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých Sučany

NÚDZOVÝ STAV – ZÁKLADNÁ KOMPARATISTIKA

STATE OF EMERGENCY - BASIC COMPARATIVE STUDY

Boris Balog⁷ – Daniel Krošlák⁸

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.20-36>

Abstrakt

Predložený príspevok skúma núdzový stav, jeho charakter, význam a využitie v demokratickom a právnom štáte. Zameriava sa na základné parametre núdzového stavu, a to najmä formálne a vecné podmienky jeho vyhlásenia, trvanie núdzového stavu a jeho limity. Príspevok hodnotí núdzový stav a jeho základné parametre aj z komparatívneho hľadiska.

Kľúčové slová

núdzový stav, základné práva a slobody, princíp proporcionality

Abstract

The presented paper examines the state of emergency, its nature, significance and use in a democratic and legal state. It focuses on the basic parameters of the state of emergency, in particular the formal and factual conditions of its declaration, the duration of the state of emergency and its limits. The paper evaluates the state of emergency and its basic parameters from a comparative point of view.

Keywords

State of emergency, fundamental rights and freedoms, principle of proportionality

Úvod

Núdzový stav predstavuje odchýlku od riadneho fungovania spoločnosti. Predstavuje niečo, čo nastupuje v situácii, ak nie je možné ďalšie využívanie štandardných nástrojov

---

⁷ doc. JUDr. Boris Balog, PhD., vedúci Ústavu teórie a dejín štátu a práva a spoločenskovedných disciplín, Fakulta práva, PEVŠ.

⁸ JUDr. Mgr. Daniel Krošlák, PhD., LL.M., odborný asistent, Ústav teórie a dejín štátu a práva a spoločenskovedných disciplín, Fakulta práva, PEVŠ.

riadenia spoločnosti, ale vplyvom rôznych faktorov si riadenie spoločnosti vyžaduje použitie takéhoto mimoriadneho nástroja.

Aj keď je núdzový stav prejavom neštandardnej situácie a sám predstavuje neštandardný nástroj jej riadenia, v demokratickom a právnom štáte by mal byť tento neštandardný nástroj predmetom štandardnej právnej/ústavnej úpravy s predvídateľnými úkonmi a prvkami.

Práve na ne sa zameriame v predložennom príspevku a pokúsime sa na základe súčasnej miery poznania dať odpovede na otázky, či núdzový stav, alebo podobný stav, vyhlásený v roku 2020 tak v Slovenskej republike, ale aj mnohých iných štátoch Európy a sveta, bol vyhlásený na základe právnej/ústavnej úpravy, ktorú mal štát prijatú pred rokom 2020, alebo či prijímal osobitnú úpravu núdzového stavu pre potreby zvládnutia pandémie Covid 19, alebo, či svoju pôvodnú úpravu v dôsledku tejto pandémie menil a upravoval. Bude nás teda zaujímať, či sa právna/ústavná úprava núdzového stavu ukázala ako dostatočne vhodná na použitie, a to z dvoch pohľadov, tak riešenia núdzovej, kritickej situácie, ako aj z hľadiska ochrany princípov demokratického a právneho štátu.

Medzi skúmané prvky, či komponenty núdzového stavu, ktorým bude venovaná pozornosť zaradujeme najmä, ale nielen, jeho vyhlasovanie a mieru zapojenia jednotlivých ústavných orgánov ho vyhlasovania núdzového stavu, materiálne a formálne podmienky jeho vyhlásenia a spôsob ich overenia a kontroly, dobu trvania vyhláseného núdzového stavu, nástroje jeho kontroly a ústavnej zodpovednosti za vyhlásený núdzový stav a tiež jeho obsah a s tým spojené nástroje ochrany princípov demokratického a právneho štátu a osobitne ochrany základných práv a slobôd počas vyhláseného núdzového stavu.

Tieto poznatky budeme konfrontovať tak s ústavnou úpravou núdzového stavu podľa čl. 5 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov (ďalej len „ústavný zákon“), ako aj s praktickým opakovaným využitím núdzového stavu v Slovenskej republike v roku 2020.

Núdzový stav predstavuje zásah do štandardného stavu aj vo vzťahu k politickým právam a má dopad aj na ústavný systém štátu, pretože prináša obmedzenie, či dokonca vylúčenie výkonu niektorých politických práv a tiež vylúčenie štandardných demokratických rozhodovacích mechanizmov.

Riziko núdzového stavu a rôznych opatrení s ním spojených pre právny štát si uvedomuje aj Európska komisia, ktorá v prvej výročnej správe o situácii v oblasti právneho štátu v celej Európskej únii poukázala o. i. aj na núdzové opatrenia prijaté v súvislosti s koronavírusom. Európska komisia v tejto súvislosti upozorňuje najmä na narušenie alebo pozastavenie systému bŕzd a protiváh, ktoré inak v demokratickom ústavnom systéme pôsobia. Podľa Európskej komisie ale prispieva k zachovaniu rovnováhy ústavného systému najmä zapojenie súdov alebo ombudsmanov, ktorí preskúmavali prijaté núdzové opatrenia.

Na citlivosť núdzového stavu smerom k hodnotám demokratického a právneho štátu poukázal aj Ústavný súd SR, podľa ktorého *„Ústavnosť, život a zdravie, demokracia, sloboda a právny štát sú pojmy mimoriadnej hodnoty, ktoré sa osobitným spôsobom prejavujú v predmetnom konaní o ústavnosti núdzového stavu vyhláseného v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19.“*⁹

Núdzový stav v niektorých štátoch Európy

Ústava Maďarska umožňuje parlamentu, Národnému zhromaždeniu, vyhlásiť núdzový stav v prípade ozbrojenej (násilnej) rebélie, prírodnej alebo priemyselnej katastrofy. Základná ústavná dĺžka núdzového stavu je 30 dní, ktorá ale môže byť predĺžená. Ústava umožňuje počas núdzového stavu obmedziť niektoré základné práva a slobody s výnimkou základných ľudských práv a slobôd, najmä nie právo na život, zákaz mučenia, osobnú slobodu alebo náboženskú slobodu. Keďže o vyhlásení núdzového stavu rozhoduje parlament a aj o jeho predĺžení, počas núdzového stavu nemôže byť parlament rozpustený.

Poľsko sa vydalo cestou prijatia osobitného zákona na riešenie situácie spôsobenej pandémiou Covid 19. Tento zákon umožňuje prijímať administratívne, rozpočtové a epidemiologické opatrenia v čase pandémie Covid 19, ale aj pri iných pandemických situáciách. Tento zákon umožňuje vyhlásenie núdzového stavu až na 180 dní. Táto osobitná úprava prijatá pre pandémiu Covid 19 je dvojnásobne dlhšia ako úprava vyhlasovania núdzového stavu podľa poľskej ústavy (90 dní).

Prijímanie mimoriadnych núdzových opatrení v Rakúsku je vyhradené parlamentu. Ak je potrebné prijatie opatrenia, rozhoduje o nich zákonom Národná rada. Výnimočne, ak je

---

⁹ Nález Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 22/2020.

potrebné prijať opatrenia bezodkladne a Národná rada nezasadá alebo sa nemôže zísť na schôdzu, môže opatrenia formou dočasných právnych predpisov prijať spolkový prezident na návrh spolkovej vlády. Nerozhoduje o nich teda priama spolková vláda a aj v tomto prípade majú charakter právneho predpisu. Po obsahovej stránke je prijímanie núdzových opatrení limitované tým, že nemôže znamenať zmenu federálnych ústavných zákonov, trvalé finančné zaťaženie spolkovej vlády, spolkových štátov alebo obcí a finančné záväzky občanov.

Takéto predpisy majú ale iba dočasný charakter, pretože spolkový prezident musí v prípade využitia právomoci vydať takýto núdzový právny predpis zvolať Národnú radu do ôsmich dní a musí jej byť tento právny predpis predložený. Národná rada do štyroch týždňov rozhodne o tom, že schváli tieto opatrenia vo forme spolkového ústavného zákona alebo požiada spolkovú vládu, aby ich okamžite zrušila.

Ústavná úprava núdzového stavu je súčasťou Základného zákona SRN od roku 1968 na základe jeho 17. novelizácie. Podľa čl. 10 Základného zákona, počas núdzového stavu môžu byť obmedzené niektoré základné práva a slobody, napr. ochrana súkromia vo vzťahu ku korešpondencii, telekomunikačnej prevádzke, poštového tajomstva a za určitých okolností aj sloboda pohybu, a to za účelom ochrany slobodného a demokratického ústavného poriadku.

Polylegálny ústavný poriadok Českej republiky umožňuje úpravu pravidiel vyhlasovania núdzového stavu v osobitnom ústavnom zákone o bezpečnosti Českej republiky (ústavný zákon č. 110/1998 Sb. o bezpečnosti České republiky). Hodnotiť úpravu núdzového stavu v tomto ústavnom zákone možno z dvoch pohľadov, a to obsahového a procesného.

Z obsahového hľadiska ústavný zákon obsahuje pozitívny výpočet prípadov, ktoré ak nastanú, môže byť vyhlásený núdzový stav a ktoré v zásade zodpovedajú tradičnému vymedzeniu kritických situácií, ktoré ohrozujú život, zdravie, majetok alebo vnútorný poriadok a bezpečnosť štátu. Ústavný zákon obsahuje aj negatívne vymedzenie predmetu núdzového stavu v tom, že výslovne neumožňuje jeho vyhlásenie z dôvodu štrajku kvôli ochrane práv a oprávnených hospodárskych a sociálnych záujmov. Toto obmedzenie má pre porovnanie s úpravou núdzového stavu vyhlasovaného v Slovenskej republike význam v tom, že poukazuje na to, ako demokratický právny štát vníma núdzový stav citlivo a chráni presadzovanie oprávnených hospodárskych a sociálnych práv aj v situácii, ak by inak mohol pristúpiť k riešeniu takejto situácie núdzovým stavom.

Z procesného hľadiska zveruje ústavný zákon právomoc vyhlásiť núdzový stav vláde. Osobitosťou českej úpravy je to, že ak by hrozilo nebezpečenstvo z omeškania, môže

výnimočne núdzový stav vyhlásiť aj predseda vlády. Jeho rozhodnutie o vyhlásení núdzového stavu musí ale vláda do 24 hodín od vyhlásenia núdzového stavu schváliť alebo zrušiť. Právomoc vlády vyhlásiť núdzový stav je limitovaná lehotou najviac 30 dní.

Ústavný zákon počíta s výrazným zapojením Poslaneckej snemovne do vyhlasovania a zrušovania núdzového stavu. Vláda je po vyhlásení núdzového stavu povinný bezodkladne informovať Poslaneckú snemovňu. S informačnou povinnosťou vlády je ale spojené významné oprávnenie Poslaneckej snemovne, a to vyhlásenie núdzového stavu zrušiť. Poslanecká snemovňa má rovnako právomoc dať súhlas na to, že sa vládou vyhlásený núdzový stav predlžuje.

Z hľadiska obsahových náležitostí rozhodnutia vlády o vyhlásení núdzového stavu sa vyžaduje uvedenie dôvodu vyhlásenia núdzového stavu, doby jeho vyhlásenia a pre akú časť územia sa vyhlasuje. Ústavný zákon výslovne vyžaduje, že súčasne s vyhlásením núdzového stavu musí vláda vymedziť, ktoré práva sa obmedzujú a ktoré povinnosti a v akom rozsahu sa ukladajú.

Praktické skúsenosti, vyhlasovanie a obsah núdzového stavu v Slovenskej republike v roku 2020

V roku 2020 vláda prvýkrát pristúpila k vyhláseniu núdzového stavu dňa 15. marca 2020, a to uznesením č. 114. Núdzový stav bol vyhlásený na základe ústnej informácie ministra zdravotníctva (funkciu ktorého vtedy vykonával predseda vlády).

Vláda uznesením č. 114/2020 vyhlásila dňom 16. marca 2020 núdzový stav podľa čl. 5 ústavného zákona na uloženie pracovnej povinnosti na zabezpečenie výkonu zdravotnej starostlivosti a zakázanie uplatňovania práva na štrajk niektorým pracovníkom. Pre toto vyhlásenie núdzového stavu bolo charakteristické, že

1. Neobsahovalo žiaden údaj o dĺžke jeho trvania. Neuvedenie dĺžky trvania vyhláseného núdzového stavu znamená, že vláda ho vyhlásila v časovom rozsahu aký jej umožňuje ústavný zákon.
2. Núdzový stav síce nebol limitovaný dobou trvania, ale vláda obmedzila dvojnásobne, a to v prvom tade tým, že ho vyhlásila podľa sektorového pravidla, a to len na sektor zdravotnej starostlivosti. Vyhlásený núdzový stav sa týkal poskytovateľov ústavnej zdravotnej

starostlivosti uvedených v prílohe uznesenia č. 114/2020. Vláda uložila od 16. marca 2020 pracovnú povinnosť na zabezpečenie výkonu zdravotnej starostlivosti zamestnancom poskytovateľov ústavnej zdravotnej starostlivosti nachádzajúcich sa na území okresov v územných obvodoch, v ktorých bol vyhlásený núdzový stav.

3. Núdzový stav bol vyhlásený pre postihnuté územie, ktoré sa vzťahovalo na vymedzené časti územia Slovenskej republiky, a to podľa okresov (odo dňa 16. marca 2020 bol vyhlásený núdzový stav pre 12 okresov).

4. Z hľadiska zasiahnutých základných práv a slobôd, vláda vyhlásením núdzového stavu od 16. marca 2020 zakázala uplatňovanie práva na štrajk osobám, ktorým bola uložená pracovná povinnosť.

Už o niekoľko dní vláda vyhlásený núdzový stav rozšírila. Uznesením č. 115 zo dňa 18. marca 2020 rozšírila vyhlásený núdzový stav z územného hľadiska. Dovtedajšie vymedzenie územného rozsahu vyhláseného núdzového stavu z 12 okresov sa s účinnosťou od 19. marca 2020 rozšírilo na celé územie Slovenskej republiky. Návrh na rozšírenie núdzového stavu predložil minister zdravotníctva SR. Pre toto rozšírenie núdzového stavu bolo charakteristické, že

1. Vláda neustanovila trvanie rozšíreného núdzového stavu, teda pokračovalo plynutie lehoty danej ústavným zákonom. Uznesenie vlády č. 115 ale obsahovalo všeobecnú úlohu uloženú všetkým členom vlády, aby prijímali bližšie nešpecifikované opatrenia, ktoré by umožnili odvolať núdzový stav v čo možno najkratšom čase.

2. Vláda uložila pracovnú povinnosť zamestnancom subjektov uvedených v prílohe uznesenia. Stále bol zachovaný sektorový charakter núdzového stavu len na oblasť zdravotníctva, ale okruh dotknutých subjektov sa už nevzťahoval len na vybraných poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, ale na široký okruh subjektov z oblasti zdravotníctva, a to tak všetkých poskytovateľov ústavnej zdravotnej starostlivosti, ale aj orgány štátnej správy na úseku verejného zdravotníctva a iné subjekty v zdravotníctve.

3. Núdzový stav sa vzťahoval od 19. marca 2020 na celé územie Slovenskej republiky.

4. Z hľadiska zasiahnutých základných práv a slobôd, vláda rozšírením núdzového stavu od 19. marca 2020 zakázala uplatňovanie práva na štrajk osobám, ktorým bola uložená pracovná povinnosť.

K ďalšiemu rozšíreniu núdzového stavu došlo 27. marca 2020, a to uznesením vlády č. 169. Toto rozšírenie núdzového stavu malo sektorový charakter a týkalo sa oblasti sociálnych

služieb. Účinky tohto rozšírenia núdzového stavu nastali od 28. marca 2020. Návrh na rozšírenie núdzového stavu predložil minister práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Pre toto druhé rozšírenie núdzového stavu bolo charakteristické, že

1. Vláda neustanovila trvanie rozšíreného núdzového stavu, teda pokračovalo plynutie lehoty danej ústavným zákonom od 16. marca 2020. Uznesenie vlády č. 169 rovnako obsahovalo všeobecnú úlohu uloženú všetkým členom vlády, aby prijímali bližšie nešpecifikované opatrenia, ktoré by umožnili odvolať núdzový stav v čo možno najkratšom čase.

2. Vláda uložila pracovnú povinnosť na zabezpečenie výkonu zdravotnej starostlivosti v rozsahu ošetrovateľskej starostlivosti v pobytových zariadeniach sociálnych služieb, ktorými sú zariadenia pre seniorov, zariadenia opatrovateľskej služby, domovy sociálnych služieb, špecializované zariadenia a v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, ktorými sú centrá pre deti a rodiny.

3. Z územného hľadiska sa vzťahovalo na celé územie Slovenskej republiky.

4. Z hľadiska zasiahnutých základných práv a slobôd, vláda rozšírením núdzového stavu od 28. marca 2020 zakázala uplatňovanie práva na štrajk osobám, ktorým bola uložená pracovná povinnosť.

K radikálnemu rozšíreniu núdzového stavu, ktoré už nemalo sektorový charakter došlo uznesením vlády č. 207 zo dňa 6. apríla 2020. Vláda prijala uznesenie o rozšírení núdzového stavu na návrh predsedu vlády a ministra vnútra. Účinky tohto rozšírenia núdzového stavu nastali od 8. apríla 2020 a priniesli dovtedy v histórii samostatnej Slovenskej republiky najintenzívnejší zásah do základných práv a slobôd. Pre toto tretie rozšírenie núdzového stavu bolo charakteristické, že

1. Vláda neustanovila trvanie rozšíreného núdzového stavu, teda pokračovalo plynutie lehoty danej ústavným zákonom od 16. marca 2020. Uznesenie vlády obsahovalo trvanie obmedzenia niektorých základných práv a slobôd, ale nie časové obmedzenie trvania núdzového stavu ako takého.

2. Tretie rozšírenie núdzového stavu sa netýkalo žiadneho konkrétneho sektoru.

3. Z územného hľadiska sa vzťahovalo na celé územie Slovenskej republiky.

4. Z hľadiska zasiahnutých základných práv a slobôd išlo o bezprecedentný krok, ktorý nemal od 17. novembra 1989 na území Slovenska obdobu. Vláda obmedzila slobodu pohybu a pobytu zákazom vychádzania od 8. apríla 2020 0.00 hod do 13. apríla 2020 23.59. Toto obmedzenie sa nevzťahovalo na niektoré prípady, ktoré boli v uznesení vlády výslovne uvedené. Ďalej vláda

zakázala (bez bližšieho časového vymedzenia, teda počas trvania núdzového stavu) uplatňovanie práva pokojne sa zhromažďovať s výnimkou osôb žijúcich v spoločnej domácnosti. Kým dovtedajšie zásahy do základných práv a slobôd sa týkali relatívne obmedzenej skupiny, resp. skupín osôb pracujúcich v oblasti zdravotníctva a poskytovania sociálnych služieb, od 8. apríla 2020 došlo k zásahu do základných práv a slobôd všetkých. Mnohí by si ani nevedeli predstaviť, že by mohla nastať situácia, kedy bude obmedzená sloboda pohybu a pobytu a že bude zakázané uplatňovanie práva pokojne sa zhromažďovať. Stalo sa. Súčasne zastal zachovaný zákaz uplatňovanie práva na štrajk osobám, ktorým bola uložená pracovná povinnosť.

Núdzový stav trval v Slovenskej republike do 13. júna 2020. Vláda uznesením č. 147 zo dňa 10. júna 2020 schválila ukončenie núdzového stavu uplynutím 13. júna 2020. Vláda zrušila

- a) uloženú pracovnú povinnosť,
- b) zákaz uplatňovania práva na štrajk,
- c) zákaz uplatňovania práva pokojne sa zhromažďovať.

Po krátkej prestávke došlo koncom septembra 2020 opäť k vyhláseniu núdzového stavu. Vláda uznesením č. 587 zo dňa 30. septembra 2020 vyhlásila odo dňa 1. októbra 2020 núdzový stav. Tento bol vyhlásený na návrh predsedu vlády. Pre vyhlásenie núdzového stavu bolo charakteristické, že

1. Vláda vyhlásila núdzový stav s presným časovým určením, resp. obmedzením, a to na 45 dní od vyhlásenia. Vláda teda vyhlásila núdzový stav v rozsahu polovice dĺžky trvania, ktorý jej umožňuje ústavný zákon.
2. Vláda upustila od vyhlasovania núdzového stavu podľa sektorov, resp. konkrétnych oblastí spoločenského života.
3. Vláda vyhlásila núdzový stav pre celé územie Slovenskej republiky.
4. V súvislosti s vyhlásením núdzového stavu uznesením č. 587 nedošlo k zásahu do žiadneho základného práva alebo slobody.

Táto idylka netrvala dlho. Vláda uznesením č. 645 zo dňa 12. októbra 2020 na návrh predsedu vlády rozhodla o zákaze uplatňovať právo pokojne sa zhromažďovať v počte osôb nad šesť, okrem osôb žijúcich v jednej domácnosti. Tento zákaz začal platiť od 13. októbra 2020. Vláda v súvislosti s uloženým zákazom opäť uložila všetkým členom vlády všeobecnú

a neurčitú úlohu priebežne prijímať opatrenia, ktoré umožnia odvolať uložený zákaz v čo najkratšom čase.

K ďalšiemu obmedzeniu základných práv a slobôd došlo uznesením vlády č. 678 zo dňa 22. októbra 2020. Vláda ním na návrh predsedu vlády

a) obmedzila v územných obvodoch okresov Námestovo, Tvrdošín, Dolný Kubín a Bardejov slobodu pohybu a pobytu zákazom vychádzania od 24. októbra 2020 do 1. novembra 2020 v čase od 05,00 hod. do 01,00 hod. Vláda súčasne stanovila výnimky z tohto zákazu,

b) obmedzila na celom území Slovenskej republiky okrem okresom v písmene a) slobodu pohybu a pobytu zákazom vychádzania od 24. októbra 2020 do 1. novembra 2020 v čase od 05,00 hod. do 01,00 hod. Vláda súčasne stanovila širšie výnimky z tohto zákazu ako v prípade okresov v písmene a).

Vláda v súvislosti s uloženým zákazom opäť uložila všetkým členom vlády všeobecnú a neurčitú úlohu priebežne prijímať opatrenia, ktoré umožnia odvolať uložený zákaz v čo najkratšom čase.

K pokračovaniu obmedzenia základných práv a slobôd došlo uznesením vlády č. 693 zo dňa 28. októbra 2020. Vláda ním na návrh predsedu vlády obmedzila slobodu pohybu a pobytu zákazom vychádzania od 2. novembra 2020 do 8. novembra 2020 v čase od 05,00 hod. do 01,00 hod. Vláda súčasne stanovila výnimky z tohto zákazu.

Vláda v súvislosti s uloženým zákazom opäť uložila všetkým členom vlády všeobecnú a neurčitú úlohu priebežne prijímať opatrenia, ktoré umožnia odvolať uložený zákaz v čo najkratšom čase.

K obmedzeniu základných práv a slobôd došlo uznesením vlády č. 704 zo dňa 4. novembra 2020. Vláda na návrh predsedu vlády obmedzila slobodu pohybu a pobytu zákazom vychádzania od 9. novembra 2020 do 14. novembra 2020 v čase od 05.00 hod. do 01.00 hod. v územných obvodoch okresov Senica, Skalica, Dolný Kubín, Martin, Námestovo, Turčianske Teplice, Humenné, Medzilaborce, Michalovce, Snina, Sobrance, Vranov nad Topľou, Bardejov, Kežmarok, Levoča, Poprad, Prešov, Sabinov, Stará Ľubovňa, Stropkov, Svidník, Gelnica, Spišská Nová Ves, Liptovský Mikuláš, Ružomberok, Tvrdošín, Dunajská Streda, Partizánske, Prievidza, Topoľčany, Bánovce nad Bebravou, Ilava, Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Považská Bystrica, Púchov, Trenčín, Banská Bystrica, Brezno, Detva, Zvolen, Bytča, Čadca, Kysucké Nové Mesto, Žilina. Vláda súčasne stanovila výnimky z tohto zákazu.

Vláda v súvislosti s uloženým zákazom opäť uložila všetkým členom vlády všeobecnú a neurčitú úlohu priebežne prijímať opatrenia, ktoré umožnia odvolať uložený zákaz v čo najkratšom čase.

Uznesením vlády č. 718 zo dňa 11. novembra 2020 vláda na základe ústneho návrhu predsedu vlády¹⁰ rozhodla o predĺžení núdzového stavu vyhláseného uznesením vlády č. 587, a to o ďalších 45 dní na celkovú dĺžku 90 dní. Vláda súčasne rozhodla o tom, že s účinnosťou od 15. novembra 2020 zakazuje uplatňovanie práva pokojne sa zhromažďovať v počte nad šesť osôb, okrem osôb žijúcich v jednej domácnosti.

Nakoniec tradičná floskula - vláda uložila všetkým členom vlády všeobecnú a neurčitú úlohu prijímať opatrenia, ktoré umožnia odvolať núdzový stav v čo najkratšom čase a tiež prijímať opatrenia, ktoré umožnia odvolať zákaz uplatňovať právo pokojne sa zhromažďovať v čo najkratšom čase.

Ústavné východiská núdzového stavu v Slovenskej republike

Polylegálna ústava predpokladá na základe dvoch blanketových noriem vydanie ústavného zákona, ktorý ustanoví podmienky a rozsah obmedzenia základných práv a slobôd a rozsah povinností v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu (čl. 51 ods. 2) a ústavného zákona, ktorý ustanoví podmienky vypovedania vojny, vyhlásenia vojnového stavu, vyhlásenia výnimočného stavu, vyhlásenia núdzového stavu a spôsob výkonu verejnej moci v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu (čl. 102 ods. 3).

Ústavnú blanketu v čl. 102 ods. 3 je potrebné chápať v spojení s ústavnou blanketou v čl. 51 ods. 2. Vzhľadom na výnimočnosť situácií, ako sú vojna, vojnový stav, výnimočný stav alebo núdzový stav by podrobná úprava ich vyhlasovania, spôsobu výkonu verejnej moci počas nich a rozsah obmedzenia základných práv a slobôd a rozsah povinností počas nich priamo v ústave nebola vhodná, ale na druhej strane ústava plne rešpektuje požiadavku legality výkonu verejnej moci počas týchto situácií. Blanketové ustanovenie v čl. 102 ods. 3 a v čl. 51 ods. 2 ústavy preto predpokladá prijatie osobitného ústavného zákona, aby príslušné orgány nezneužili

---

¹⁰ V čase, keď podľa webového sídla vlády SR už bolo rokovanie vlády SR ukončené toto uznesenie nebolo zverejnené a k jeho zverejneniu došlo až po ukončení rokovania vlády SR. Dá sa preto predpokladať, že konkrétne písomné znenie uznesenia vlády SR bolo vyhotovené až po skončení rokovania vlády SR úradníkmi vlády a nebolo v presnom znení predmetom schvaľovania vlády SR. Vo vzťahu k tak závažnej veci to pokladáme za neadekvátne.

svoje mimoriadne právomoci v takýchto situáciách. Vzhľadom na závažnosť zásahov do ústavného režimu fungujúceho v obvyklých podmienkach je nevyhnutné, aby takáto úprava bola vykonaná na úrovni ústavného zákona.¹¹

Národná rada ustanovila podmienky a rozsah obmedzenia základných práv a slobôd a rozsah povinností v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu a podmienky vypovedania vojny, vyhlásenia vojnového stavu, vyhlásenia výnimočného stavu, vyhlásenia núdzového stavu a spôsob výkonu verejnej moci v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu ústavným zákonom, ktorý nadobudol účinnosť dňa 1. mája 2002.

Ústavná úprava núdzového stavu vytvára predpoklad pre jasný a predvídateľný postup štátu pri obmedzení základných práv a slobôd a rozsahu povinností v núdzovom stave a pri podmienkach vyhlásenia núdzového stavu.

Ústavný zákon má vo vzťahu k núdzovému stavu upravovať –

- a) podmienky a rozsah obmedzenia základných práv a slobôd,
- b) rozsah povinností a
- c) podmienky vyhlásenia núdzového stavu.

Ústavné blanketové normy v čl. 51 ods. 2 a v čl. 102 ods. 3 nesplnomocňujú národnú radu na ustanovenie iných prvkov, resp. komponentov núdzového stavu.

Ústavné parametre núdzového stavu v Slovenskej republike

Z časového hľadiska možno konštatovať, že ústavný zákon, vrátane úpravy núdzového stavu, bol prijatý pred vypuknutím pandémie Covid 19 a v roku 2020 nebol v súvislosti s touto pandemiou novelizovaný. Slovenská republika postupuje podľa 18 rokov starého ústavného zákona s minimálnou praktickou skúsenosťou pred rokom 2020.

Z obsahového hľadiska možno konštatovať, že ústavný zákon upravuje núdzový stav v čl. 5 a v čl. 11.

V čl. 5 ústavný zákon ustanovuje –

- možnosť vyhlásenia núdzového stavu vládou,
- podmienky vyhlásenia núdzového stavu,
- územie vyhlásenia núdzového stavu,

---

¹¹ BALOG, B.: Materiálne jadro ústavy. Bratislava: Eurokódex, 2014, s. 158-159.

- najdlhšie trvanie núdzového stavu,
- podmienky a rozsah obmedzenia základných práv a slobôd a ukladania povinností,
- niektoré právomoci prezidenta.

V čl. 11 ods. 1 ústavný zákon ustanovuje, že vyhlásenie núdzového stavu a o jeho skončení a o obmedzení základných práv a slobôd a uložení povinností sa bezodkladne vyhlasujú v tlači a vo vysielaní rozhlasu a televízie a ich vydanie sa oznamuje v Zbierke zákonov Slovenskej republiky.

Núdzový stav v Slovenskej republike vyhlasuje vláda. Ide o jej výlučnú pôsobnosť, na výkon ktorej nepotrebuje predchádzajúci návrh žiadneho iného orgánu a ani následné schválenie žiadneho iného orgánu.

Vyhlásenie núdzového stavu je možné, iba ak *„došlo alebo bezprostredne hrozí, že dôjde k ohrozeniu života a zdravia osôb, a to aj v príčinnej súvislosti so vznikom pandémie, životného prostredia alebo k ohrozeniu značných majetkových hodnôt v dôsledku živelných pohromy, katastrofy, priemyselnej, dopravnej alebo inej prevádzkovej havárie“*.¹²

Ústavný zákon vyjadruje princíp proporcionality vo vzťahu k vyhláseniu núdzového stavu v tom, že umožňuje jeho vyhlásenie iba v nevyhnutnom rozsahu a na nevyhnutný čas. Napokon, ústavný zákon stanovuje, že aj po naplnení všetkých podmienok na vyhlásenie núdzového stavu, tento je možné vyhlásiť najdlhšie na 90 dní.

Rok 2020 a praktické skúsenosti s vyhlasovaním a uplatňovaním núdzového stavu ukázali, že úprava v čl. 5 ústavného zákona je stručná a výrazne nejasná. Na základe vyššie uvedenej komparácie a na základe praktických skúseností podopretých aj rozhodnutím Ústavného súdu SR je možné identifikovať nasledovné problémové okruhy ústavnej úpravy núdzového stavu -

1. Neexistuje žiadne písané pravidlo, kto môže predložiť návrh na vyhlásenie núdzového stavu. Neexistuje ani žiadne písané pravidlo o tom, ako má takýto návrh obsahovo vyzeráť, akú by mal mať formu a kým by mal byť pred predložením na rokovanie vlády posúdený. Doterajšia prax je skôr náhodná v otázke predkladateľa a obsahu návrhu.
2. Oveľa vážnejšou otázkou je, či by mal návrh na vyhlásenie núdzového stavu, nech ho už predkladá ktokoľvek, obsahovať jasné, presvedčivé a podložené odôvodnenie. Ak ústavný zákon v súlade s ústavnou blanketou obsahuje podmienky vyhlásenia núdzového stavu, ich naplnenie by malo byť v návrhu jasne odôvodnené. Rovnako to platí aj vo vzťahu k požiadavke

---

¹² Čl. 5 ods. 1 ústavného zákona.

na odôvodnenie vyhlásenia núdzového stavu v nevyhnutnom rozsahu a na nevyhnutný čas. Splnenie týchto podmienok sa prezumuje tým, že vláda takýto návrh schváli.

Ústavný súd v tejto súvislosti konštatoval, že *„Z pohľadu procedurálneho ústavný súd na jednej strane uvádza, že z ústavného zákona o bezpečnosti štátu nevyplýva explicitný príkaz, aby bol v uznesení výslovne ustanovený dôvod vyhlásenia núdzového stavu. Na druhej strane však ústavný súd konštatuje, že pri takomto akte vlády je v záujme právnej istoty žiaduce, aby z textu uznesenia vlády vyplýval aspoň stručný dôvod vyhlásenia núdzového stavu. Dôvod a účel núdzového stavu má byť prirodzene zistiteľný aj zo skutkového, spoločenského a právneho kontextu veci tak, aby bola vylúčená svojvôľa a aby bol dôvod objektívne poznateľný.“*¹³

S naplnením a odôvodnením podmienok vyhlásenia núdzového stavu je spojená aj ich vonkajšia kontrola, ktorú na návrh vykonáva Ústavný súd SR. Ten podľa čl. 129 ods. 6 ústavy rozhoduje o tom, či rozhodnutie o vyhlásení núdzového stavu a na toto rozhodnutie nadväzujúce ďalšie rozhodnutia boli vydané v súlade s ústavou alebo s ústavným zákonom. V tejto súvislosti ale dávame do pozornosti § 193 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý ustanovuje lehotu piatich dní na podanie návrhu na začatie konania o súlade rozhodnutie o vyhlásení núdzového stavu s ústavou alebo ústavným zákonom. Samotná ústava v čl. 129 ods. 6 takúto lehotu nestanovuje. Ak podľa čl. 5 ods. 2 ústavného zákona môže núdzový stav trvať až 90 dní (tomu sa ešte budeme venovať nižšie), znamená to, že aj podmienky pre jeho vyhlásenie musia trvať každý jeden deň jeho trvania, najdlhšie 90 dní. Preskúmanie toho, či sú tieto podmienky splnené je ale možné iba vo vzťahu k prvým piatim dňom od vyhlásenia núdzového stavu. Inak povedané, od šiesteho dňa od vyhlásenia núdzového stavu neexistuje externá kontrola súladu rozhodnutia o vyhlásení núdzového stavu s ústavou alebo s ústavným zákonom, a to preto, lebo takúto kontrolu vylúčil zákonodarca stanovením lehoty, ktorá nemá oporu v ústave. Tým došlo k odňatiu možnosti Ústavného súdu SR skúmať na základe návrhu súlad vyhláseného núdzového stavu s ústavou alebo s ústavným zákonom počas celej dĺžky jeho trvania.

Na základe skúseností s vyhlasovaním a trvaním núdzového stavu v roku 2020 sa domnievame, že možno vysloviť oprávnenú pochybnosť o tom, či je § 139 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v súlade s čl. 129 ods. 6 ústavy.

---

¹³ Nález Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 22/2020.

K subjektu a naplneniu dôvodov na vyhlásenie núdzového stavu Ústavný súd tiež vyslovil, že „*Núdzový stav tak môže byť vyhlásený len na základe zákonom ustanovených dôvodov a posúdenie, či tieto dôvody nastali a či vyžadujú vyhlásenie núdzového stavu, vyžaduje tiež expertné, koncepčné a v konečnom dôsledku politické uváženie. Ústavný súd preto deklaruje, že vláda (ako vrcholný exekutívny orgán s rozsiahlymi, vecne súvisiacimi kompetenciami) je v lepšej pozícii posúdiť takéto okolnosti a za toto posúdenie a dôsledky svojho (pozitívneho, ale aj negatívneho) rozhodnutia o tom, či vyhlási núdzový stav, je demokraticky zodpovedná.*“.¹⁴

Zvláštna úvaha Ústavného súdu SR o akejsi demokratickej zodpovednosti vlády nás privádza k ďalšej vážnej otázke.

3. Z vyhlasovania a udržiavania núdzového stavu sú vylúčené ústavné orgány s priamou demokratickou legitimitou. Z vyššie uvedenej komparácie je potrebné vážne uvažovať o zapojení parlamentu do vyhlasovania alebo aspoň udržiavania núdzového stavu.

Naplnenie, odôvodnenie a preskúmvanie podmienok vyhlásenia a udržiavania núdzového stavu je totiž len východiskom do možného zásahu do základných práv a slobôd v rozsahu čl. 5 ods. 3 ústavného zákona. Aj keď toto ustanovenie o orgáne rozhodujúcim o obmedzení základných práv a slobôd a o uložení povinností výslovne nehovorí, systematickým výkladom čl. 5 ústavného zákona možno vyvodit', že je to vláda.

Legitimita vlády je dvojaká, odvodzuje sa buď od dôvery vyslovenej Národnou radou SR alebo od rozhodnutia prezidenta v situácii podľa čl. 115 ods. 3 ústavy. Priamu demokratickú legitimitu vláda nemá v žiadnej situácii a pre výkon svojich ústavných kompetencií v rozsahu čl. 119 ústavy ju ani nepotrebuje.

V ústavnom systéme Slovenskej republiky nie je členstvo vo vláde viazané na poslanceký mandát. Členom vlády môže byť aj osoba, ktorá sa nezúčastňuje na politickej súťaži v záujme získania alebo obnovenia poslancekého mandátu. U tých členov vlády, ktorí sa zúčastňujú politickej súťaže v záujme získania alebo obnovenia poslancekého mandátu možno hovoriť o určitej obmedzenej demokratickej zodpovednosti, ktorú by voči nim bolo možné v najbližších voľbách vyvodit'. U „nepolitických“ členov vlády¹⁵ možno ale hovoriť iba o ústavnej zodpovednosti voči Národnej rade SR bez dosahu k občanom.

¹⁴ Nález Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 22/2020.

¹⁵ Ad absurdum pri nepolitickej tzv. úradníckej vláde vo vzťahu k celej vláde.

Na základe skúseností s núdzovým stavom z roku 2020, ale najmä vzhľadom na jeho možné dopady na základné práva a slobody v rozsahu podľa čl. 5 ods. 3 ústavného zákona by sme pokladali za vhodné, aby do procesu vyhlasovania, resp. udržiavania (predlžovania) núdzového stavu bola zapojená Národná rada SR ako orgán s priamou demokratickou legitimitou a tým aj skutočnou demokratickou zodpovednosťou. Ako možné riešenie sa javí model vyhlasovania a predlžovania núdzového stavu v Českej republike. Vyhlásenie núdzového stavu by bolo záležitosťou vlády, ktorá ako vrcholný orgán výkonnej moci má priame a prvotné poznatky o situácii, ktorá vyhlásenie núdzového stavu opodstatňuje. Vyhlasovanie núdzového stavu parlamentom by iste nebolo vhodné a mohlo by to zmysel tohto inštitútu od počiatku zmariť.

Núdzový stav vyhlásený vládou by bol časovo limitovaný a jeho predĺženie by bolo možné iba na základe schválenia Národnou radou SR. Rovnako by bolo potrebné rozšíriť prieskum vyhláseného núdzového stavu Ústavným súdom SR na celý čas jeho trvania.

4. Skúsenosť z roku 2020 ukázala, že formulácia v čl. 5 ods. 2 ústavného zákona o dĺžke trvania núdzového stavu najdlhšie na 90 dní nie je jednoznačná a umožňuje nielen rôzny výklad, ale naň nadväzujúce rôzne použitie. Vzhľadom na možné dopady núdzového stavu na základné práva a slobody je nejednoznačnosť ústavného textu nebezpečná.

Čl. 5 ods. 2 ústavného zákona v časti slov o najdlhšom vyhlásení núdzového stavu na 90 dní ponúka dve hraničné interpretácie – tou prvou je, že núdzový stav z jedného dôvodu môže byť vyhlásený iba na jednu celkovú dĺžku 90 dní. Tieto nemusia ísť po sebe a ich plynutie môže byť prerušované ukončovaním a opätovným vyhlasovaním núdzového stavu, ale jeho celková dĺžka v jednej veci nemôže prekročiť spolu 90 dní. Takýto výklad by limitoval vládu vo využívaní núdzového stavu a tým by chránil riadne fungovanie Slovenskej republiky, ale súčasne by tiež vecne limitoval prekonanie, resp. odstránenie dôvodu vyhlásenia núdzového stavu na 90 dní, čo by sa objektívne nemuselo dosiahnuť. Takýto výklad a takéto použitie ústavného zákona by preto síce prinášalo výhodu v striktnom používaní inštitútu núdzového stavu, ale na druhej strane by mohlo spôsobiť jeho faktickú neúčinnosť.

Na druhej strane, druhým hraničným výkladom je podľa nás ten, že najdlhšie trvanie 90 dní sa vzťahuje na jedno vyhlásenie núdzového stavu, pričom vláda disponuje oprávnením formálne núdzový stav vyhlasovať opakovane, a to aj bezprostredne (od nasledujúceho dňa) po uplynutí najdlhšej lehoty vyhláseného núdzového stavu. Takýto výklad odmietame. Nech je zmyslom lehoty v čl. 5 ods. 2 čokoľvek, iste je možné jej zmysel vidieť (aj) v tom, že

ústavodarca chcel trvanie núdzového stavu časovo limitovať. Jeho opakované vyhlásovanie na 90 dní by materiálne poprelo zmysel tejto lehoty.

Súčasne nastala absurdná situácia, že vláda a zákonodarca spoločným úsilím zmarili snahu ústavodarcu o nastavenie limitov núdzového stavu. Ústavodarca v ústavnom zákone stanovil najdlhšie trvanie núdzového stavu na 90 dní a v ústave stanovil právomoc Ústavného súdu SR rozhodovať o tom, či rozhodnutie o vyhlásení núdzového stavu a na toto rozhodnutie nadväzujúce ďalšie rozhodnutia boli vydané v súlade s ústavou alebo s ústavným zákonom. Zákonodarca ale toto právo Ústavného súdu SR obmedzil na prvých päť dní núdzového stavu a zvyšným 85 dní jeho trvania z prieskumnej právomoci Ústavného súdu SR vylúčil. Ak by vláda po uplynutí 90 dní opäť rozhodla o vyhlásení núdzového stavu na ďalších 90 dní, situácia by sa zopakovala. V situácii dvoch po sebe nasledujúcich vyhlásení núdzového stavu v dĺžke 2x90 dní by tento stav trval skoro pol roka, pričom jeho preskúmanie by bolo možné iba 2x5 dní počas týchto 180 dní.

Riešenie, ktoré by umožnilo vyhlásiť a udržiavať núdzový stav po čas potrebný na dosiahnutie jeho účelu, vrátane zásahu do základných práv a slobôd, a malo by nevyhnutnú demokratickú legitimitu, by bolo zakomponovanie Národnej rady SR do núdzového stavu na návrh vlády. V záujme naplnenia účelu núdzového stavu by ho vyhlasovala vláda. Ideálne na základe písomného a odôvodneného návrhu predloženého predsedom vlády. Táto by mohla vyhlásiť núdzový stav na dobu najdlhšie 30 – 45 dní v jednom kalendárnom roku. Predĺženie núdzového stavu by bolo vo výlučnej právomoci Národnej rady SR na návrh vlády, ktorá by predĺženie núdzového stavu musela odvodniť. Predĺženie núdzového stavu by bolo na ďalších 30, najviac 45 dní. Súčasne by došlo k zmene zákona č. zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý by umožnila preskúmanie núdzového stavu v každom jeho okamžiku. Dalo by sa dokonca uvažovať nad tým, že ďalšie predĺženie núdzového stavu by podliehalo obligatórnemu prieskumu Ústavným súdom SR.

Záver

Relatívne zabudnutá ústavná úprava núdzového stavu pripravená a prijatá bez predchádzajúcej praktickej skúsenosti bola v roku 2020 opakovane aktivovaná a použitá. Ukázalo sa, že ústavná úprava núdzového stavu je v mnohých smeroch nejednoznačná, čo vo

vzťahu k tak závažnému inštitútu ako núdzový stav je, v demokratickom a právnom štáte predstavuje problém.

Núdzový stav má v právnom poriadku rozsiahle účinky. Na základe ústavného zákona umožňuje vláde, aby priamo jej rozhodnutím obmedzila vymenované základné práva alebo uložila povinnosti. Viacero zákonov obsahuje ustanovenia, ktoré sa aplikujú len na základe vyhláseného núdzového stavu, napríklad zákon o verejnom obstarávaní alebo zákon o elektronických komunikáciách. Osobitne možno spomenúť také zákony, ktoré v rámci núdzového stavu umožňujú vydávať vládne nariadenia súvisiace s núdzovým stavom a na základe ktorých môžu byť ukladané povinnosti.

V predložennom príspevku sme poukázali na nami identifikované problémové oblasti spojené s núdzovým stavom, poukázali sme tiež na jeho úpravu v niektorých štátoch Európy. Predpokladáme, že ústavná úprava núdzového stavu prejde zmenami, ktoré zabezpečia, že ústavná úprava jeho vyhlasovania, trvania a účinkov bude jednoznačná a posilní právny a demokratický štát.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BALOG, B.: Materiálne jadro ústavy. Bratislava: Eurokódex, 2014. 212 s. ISBN 978-80-8155-032-4.

Nález Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 22/2020.

PRÁVA A POVINNOSTI DAŇOVÝCH SUBJEKTOV V OBDOBÍ PANDÉMIE COVID-19 VO VZŤAHU K DANI Z PRÍJMU

THE RIGHTS AND OBLIGATIONS OF THE TAX ENTITIES DURING THE PANDEMIC COVID-19 IN RELATION TO THE INCOME TAX

Peter Benkovský¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.37-49>

Abstrakt

Rok 2020 je a aj navždy bude spojený so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19. Vzniknutá situácia je pre všetkých nová a jedinečná. Nasledujúci príspevok sa venuje právam a povinnostiam daňových subjektov vo vzťahu k dani z príjmu, ktoré bolo potrebné z dôvodu vzniknutej pandemickej situácie upraviť.

Kľúčové slová

Daňový subjekt. Práva a povinnosti. Lehota na podanie daňového priznania. Daň z príjmu. Daňové priznanie.

Abstract

The year 2020 is and always will be associated with the spread of the dangerous contagious human disease COVID-19. The situation is new and unique for everyone. The following article deals with the rights and obligations of the tax entities in relation to the income tax, which has to be adjusted due to the pandemic situation.

Keywords

Tax entity. Rights and obligations. Filing deadline for tax returns. Income tax. Tax declaration.

Úvod

Na základe uznesenia vlády SR č. 111 z 11. marca 2020 platí od 12. marca 2020 (k dnešnému dňu, t.j. 30.11.2020) na celom území SR mimoriadna situácia z dôvodu šírenia ochorenia COVID-19. Uvedený dokument ukladá členom vlády, predsedom ostatných

---

¹ JUDr. Peter Benkovský, externý doktorand, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bella v Banskej Bystrici, Katedra obchodného a finančného práva, zameranie na finančné právo.

ústredných orgánov štátnej správy prijímať opatrenia civilnej ochrany obyvateľstva a vykonávať opatrenia na riešenie krízovej situácie vo svojej pôsobnosti, zamerané na zamedzenie ohrozenia života, zdravia, majetku, na zmiernenie následkov mimoriadnej udalosti a na minimalizovanie škôd.² Z dôvodu vyhlásenia mimoriadnej situácie vyplynula potreba upraviť viacero oblastí verejného života, ktoré sa dostali do situácie, v ktorej ešte neboli.

Jednou z týchto oblastí je aj oblasť týkajúca sa práv a povinností daňových subjektov vo vzťahu k Finančnej správe Slovenskej republiky (ďalej len „Finančná správa“). Zákonodarca urýchlene začal pracovať na úprave týchto vzťahov, majúc na zreteli závažnosť vzniknutej situácie. Výsledkom tejto práce bolo schválenie zákona č. 67/2020 Z.z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 (ďalej len “lex korona”), ktorý nadobudol platnosť a účinnosť 4. apríla 2020³.

Daňové priznanie k dani z príjmu

K vyhláseniu mimoriadnej situácie došlo v období, kedy daňové subjekty (ako každý rok) v najväčšom počte odovzdávali daňové priznania, či už priamo osobne na daňovom úrade alebo elektronicky, spôsobom určeným v ust. § 13 ods. 5 zákona 563/2009 o správe daní (ďalej len Daňový poriadok).

V zmysle ust. § 49 ods. 2 zákona č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmu (ďalej len “ZDP”) je daňový subjekt povinný podať daňové priznanie na dani z príjmu do troch mesiacov od skončenia zdaňovacieho obdobia, ak predmetný ZDP neustanovuje inak.

Zdaňovacím obdobím u daňovníka fyzickej osoby je kalendárny rok a u daňovníka, ktorý je právnickou osobou, kalendárny rok, hospodársky rok alebo iný v ZDP vymedzený časový úsek kratší ako 12 bezprostredne po sebe nasledujúcich kalendárnych mesiacov.⁴

Za zdaňovacie obdobie 2019 boli daňové subjekty v zmysle ZDP povinné podať daňové priznanie na daň z príjmu v riadnom termíne najneskôr do 31.3.2020, príp. mali právo požiadať o odklad tejto povinnosti o tri mesiace, resp. v prípade príjmov plynúcich zo zahraničia až o šesť mesiacov.

---

² Dostupné na internetovej adrese: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Resolution/18249/1>.

³ Od svojho prijatia bol predmetný zákon následne viackrát novelizovaný, a to novelou č. 75/2020, č. 96/2020, č. 120/2020, č. 156/2020, č. 198/2020 a č. 264/2020.

⁴ Napr. pri vstupe daňovníka do konkurzu, likvidácie, pri zrušení daňovníka bez likvidácie.

Napriek tomu, že k vyhláseniu mimoriadnej situácie na území SR došlo už 12. marca 2020, lex korona nadobudol účinnosť až 4. apríla 2020 (po uplynutí lehoty na podanie riadneho daňového priznania). Preto Finančná správa považovala po vyhlásení mimoriadnej situácie za potrebné aspoň dočasne upraviť povinnosť podať daňové priznanie v čase pandémie, a to najmä z dôvodu ochrany zdravia ako daňových subjektov, tak aj svojich zamestnancov a v neposlednom rade aj s ohľadom na zmiernenie ekonomických dopadov vládou nariadených opatrení.

Finančná správa na svojom webovom sídle (www.financnasprava.sk) v oznamoch uverejnila informácie k vzniknutej pandemickej situácii spolu s inštrukciami pre daňové subjekty na splnenie si povinnosti podať daňové priznanie. Tieto informácie sa však v prvých dňoch neustále menili a s ohľadom na formu ich podania bola namieste otázka ich právnej záväznosti.

Od prvej informácie, že povinnosť podať daňové priznanie na daň z príjmu v riadnom termíne (do konca marca 2020) sa nebude vzťahovať iba na daňové subjekty, ktoré nie sú v zmysle ust. § 14 ods. 1 Daňového poriadku povinné s finančnou správou komunikovať elektronicky⁵, cez automatické predĺženie lehoty na podanie daňového priznania na dani z príjmu do 30. júna 2020 pre všetky subjekty, sa Finančná správa v rámci uverejňovaných oznámení na svojej webovej stránke (a v rámci prehlásení vykonaných príslušníkmi Finančnej správy v rôznych médiách) dopracovala až po stav zhodný so znením stanoveným v lex korona.

Tlačovou správou z 18. marca 2020 Finančná správa vyšla v ústrety daňovým subjektom a avizovala, že povinnosť podať daňové priznanie na daň z príjmu za zdaňovacie obdobie roku 2019 sa automaticky predlžuje do 30. júna 2020, a to bez potreby podať akékoľvek oznámenie o predĺžení lehoty na podanie daňového priznania. Uvedené malo za cieľ výrazne znížiť finančné zaťaženie daňových subjektov v čase najprísnejších ekonomických reštrikcií nariadených vládou a vyjsť im v ústrety pri plnení ich daňových povinností.

Veľká časť daňových subjektov reálne mala problém zostaviť daňové priznanie, nakoľko svoje doklady a podklady k nemu nevedeli fyzicky doručiť svojim účtovníkom a hoci sa v zmysle ust. § 3 ods. 1 zákona č. 431/2002 Z.z. o účtovníctve účtovníctvo musí viesť v reálnom čase, nie je žiadnym tajomstvom, že v praxi sa tak spravidla nedeje. Daňové subjekty

---

⁵ Dostupné na internete: https://www.financnasprava.sk/sk/pre-media/novinky/archiv-noviniiek/detail-novinky/_odklad-dp-covid19-ts/bc.

často túto povinnosť odkladajú až na koniec účtovného obdobia a z toho dôvodu účtovníci nemajú k dispozícii potrebné účtovné doklady počas celého zdaňovacieho obdobia, ale iba pred jeho ukončením.

Legislatívnej úpravy sa odklad lehoty na podanie daňového priznania na daň z príjmu za zdaňovacie obdobie 2019 dočkal až účinnosťou zákona lex korona. Opatrenia v oblasti dane z príjmov boli zahrnuté do siedmej hlavy, a to konkrétne ust. § 21 a nasl. lex korona. V ust. § 21 ods. 1 lex korona zákonodarca stanovil že daňové priznanie k dani z príjmov za zdaňovacie obdobie, ktorého posledný deň lehoty na podanie daňového priznania k dani z príjmov podľa osobitného predpisu uplynie počas obdobia pandémie, sa podáva v lehote do konca kalendárneho mesiaca nasledujúceho po skončení obdobia pandémie, pokiaľ odseky 2 až 5 neustanovujú inak. Posun lehoty na podanie daňového priznania sa vzťahoval na situácie zdaňovacieho obdobia, ktorým bol kalendárny rok a hospodársky rok, ktorého posledný deň lehoty na podanie daňového priznania spadal do obdobia pandémie. V lehote na podanie daňového priznania k dani z príjmov bola daň aj splatná, a teda platiteľ dane, daňovník, dedič alebo osoba podľa osobitného predpisu bola povinná daň z príjmov aj zaplatiť.

Pre porovnanie uvádzame, že v Českej republike pristúpili k úprave podmienok podania daňového priznania na daň z príjmov fyzických a právnických osôb počas pandémie odlišným spôsobom. Daňovým subjektom nebola predĺžená lehota na podanie daňového priznania, ale Finančná správa ČR pristúpila ku generálnemu odpusteniu pokuty za oneskorené podanie daňového priznania a za oneskorené zaplatenie daňovej povinnosti za zdaňovacie obdobie 2019 v prípade, že si tieto povinnosti daňové subjekty splnili najneskôr do 18. augusta 2020.⁷

Rozdielny prístup bol tiež v Maďarsku, kde žiaden generálny odklad daňových povinností k dani z príjmu z dôvodu pandémie nebol uskutočnený. Treba však podotknúť, že Maďarsko je jednou z najpokrokovejších krajín Európskej únie čo sa protibyrokratických opatrení týka, najmä v oblasti úpravy dani z príjmu. Národný daňový a colný úrad⁶ (ďalej len NAV) posielala svojim daňovým subjektom predpripravené daňové priznanie, ktoré daňový subjekt má možnosť odsúhlasiť, resp. opraviť. Takto odsúhlasené, resp. opravené daňové priznanie bolo potrebné podať najneskôr do 20. mája 2020 a do tejto lehoty bolo nutné aj daň zaplatiť. NAV však zaviedla rad opatrení na pomoc pandemiou zasiahnutým daňovým subjektom ako napr. ochranu pred bankrotom, prerušenie prebiehajúcich exekúcií,

---

⁶ Nemzeti Adó- és Vámhivatal je obdobou Finančnej správy.

odklady platenia daní, možnosť platiť dane v splátkach a pod.. Uvedené benefity však daňové subjekty nezískali automaticky, ale až na základe zaslanej žiadosti, ktorej však NAV automaticky vyhovel, ak žiadateľ uviedol, že sa dostal do zlej finančnej situácie kvôli reštriktívnym opatreniam vlády na zamedzenie šírenia COVID-19.

Právna úprava obsiahnutá v lex korona stanovovala výlučne špeciálne lehoty na vykonanie predmetných úkonov, pričom všetky ďalšie povinnosti vyplývajúce z týchto úkonov, ako napr. vymedzenie osôb, ktorých sa to týka, zostávali platné v znení, v akom sú upravené v jednotlivých ustanoveniach ZDP. Opatrenia sa vzťahovali na všetkých daňovníkov bez výnimiek.⁷

Daň z príjmu fyzických a právnických osôb je dôležitou príjmovou časťou štátneho rozpočtu, ktorý sa naplňa počas celého roka, avšak povinnosť vysporiadať si svoje záväzky voči štátu formou podania daňového priznania do konca marca využívajú v prvom rade daňové subjekty, ktorým počas predchádzajúceho obdobia vznikol daňový preplatok. Nezanedbateľná časť prispievateľov do štátneho rozpočtu, teda tie daňové subjekty, ktorým vzniká podaním daňového priznania daňová povinnosť, sa neponáhľajú túto povinnosť splniť. Približne štvrtina z nich si túto povinnosť odkladá podľa možnosti o tri, príp. až o šesť mesiacov využívajúc právo podať oznámenie v zmysle ust. § 49 ods. 3 ZDP.

Z údajov získaných od Finančného riaditeľstva SR vyplýva, že každoročne si povinnosť podať daňové priznanie na daň z príjmu do konca marca splní približne 75% daňových subjektov, v predĺženej trojmesečnej lehote, t.j. do konca júna ďalších cca 20% daňových subjektov, a v lehote predĺženej o 6 mesiacov posledných 5 % daňových subjektov.

Z dôvodu zamedzenia hroziacim hospodárskym škodám na strane štátu bolo nevyhnutné ukončiť pandémiu na území SR aspoň formálne, keďže bez toho, aby si daňové subjekty splnili svoje daňové povinnosti na dani z príjmu a reálne aj zaplatili svoju daňovú povinnosť sa len ťažko prognózovala príjmová časť štátneho rozpočtu pre rok 2021.

Hoci mimoriadna situácia kvôli pandémie naďalej trvá a vláda SR pristúpila začiatkom októbra k vyhláseniu núdzového stavu, ďalší odklad daňových povinností už nebol možný, a preto v daňovej sfére došlo k ukončeniu obdobia pandémie cez zákonnú fikciu. Udialo sa tak prijatím novely lex korona č. 264/2020 Z.z., účinnej od 29. septembra 2020.

Cieľom schválenej novely bolo formálne skončenie obdobia pandémie pre účely

---

⁷<https://www.danovecentrum.sk/aktuality/koronavirus-opatrenia-v-oblasti-dane-z-prijmov-toptema-dc-4-2020.htm>.

aplikácie konkrétnych finančných opatrení, aby bolo následne možné od daňových subjektov vyžadovať riadne plnenie ich daňových povinností. V zmysle ust. § 2 ods. 3 predmetnej novely zákona sa za obdobie pandémie považuje obdobie od 12. marca 2020 do 30. septembra 2020 a na aktualizáciu zoznamov daňových dlžníkov a s tým súvisiacich opatrení, teda na účely ust. § 7, 24i (zverejňovanie informácií o daňových subjektoch, ktoré si neplnia svoje daňové povinnosti v zoznamoch Finančnej správy) a § 31 (overovanie stavu záväzkov daňových subjektov voči Finančnej správe na základe stavu zverejneného pred pandemiou) sa za obdobie pandémie považuje obdobie od 12. marca 2020 do 31. decembra 2020.⁸

Konečný termín na podanie daňového priznania na dani z príjmu za rok 2019 a pre všetky ostatné povinnosti, ktoré mali daňové subjekty splniť do konca mesiaca po skončení pandémie tak v zmysle fikcie pripadol na 31. október 2020, ale keďže koniec októbra pripadol na sobotu, tak sa plnenie daňových povinností presunulo v zmysle ust. § 27 ods. 4 Daňového poriadku na prvý pracovný novembrový deň, ktorým bol 02. november 2020.

Predĺženie lehoty na podanie daňového priznania v lehote určenej podľa § 32 ods. 1 ZDP už neprichádzalo do úvahy, nakoľko ust. § 49 ods. 3 písm. b) ZDP umožňuje odklad tejto povinnosti o max. 3 mesiace, resp. v prípade príjmov plynúcich zo zahraničia najviac o 6 mesiacov, čo by bolo najneskôr do 30. septembra 2020. Keďže v zmysle lex korona bola povinnosť podať daňové priznanie stanovená najneskôr o mesiac od ukončenia pandémie, tak lehota na podanie daňového priznania bola aj bez podania oznámenia o predĺžení lehoty na podanie daňového priznania posunutá na neskorší termín ako umožňuje ust. § 49 ods. 3 ZDP.

Podľa § 4 lex korona odpustenie zmeškania lehoty, ktorá uplynula počas obdobia pandémie neplatí pre podanie daňového priznania, kontrolného výkazu a súhrnného výkazu a platenie dane a preddavkov na daň. Avšak Finančná správa ukázala svoj proklientský prístup a pomocou sociálnych médií a portálu uverejnila informáciu⁹ s odkazom na ust. § 29 ods. 1 Daňového poriadku, ktorý upravuje podmienky možnosti odpustenia zmeškanej lehoty.

Podľa tohto ustanovenia správca dane zo závažných dôvodov odpustí zmeškanie lehoty, ak o to daňový subjekt požiada najneskôr do 30 dní odo dňa, keď odpadli dôvody zmeškania, a ak v tej istej lehote urobí zmeškaný úkon. Uvedené je relevantné pre tie daňové subjekty,

---

⁸ Predĺženie platnosti niektorých opatrení do 31.12.2020 má za účel umožniť daňovým subjektom, ktorí si z rôznych dôvodov neplnili svoje povinnosti finančnej alebo inej povahy voči Finančnej správe počas obdobia pandémie, čerpať rôzne dotácie a benefity, na ktoré by im za normálnych okolností z tohto dôvodu nárok nevznikol. Samozrejme, že tieto benefity môžu čerpať len za predpokladu, že pred pandemiou neboli zverejnený v predmetných záznamoch.

⁹ Informácia dostupná napr. na https://www.financnasprava.sk/sk/pre-media/novinky/archiv-noviniiek/detail-novinky/_fs-vustrety-ts/bc.

ktoré z objektívnych dôvodov (napr. dôvod karantény) si nemohli svoju povinnosť podať daňové priznanie splniť v zákonnej lehote.

Z údajov získaných od Finančného riaditeľstva SR možno vyvodiť, že možnosť odpustenia zmeškania lehoty podľa ust. § 29 Daňového poriadku sa môže týkať maximálne 5% daňových subjektov, keďže povinnosť podať daňové priznanie v riadnej lehote (do 31.03.2020) si splnilo cca 65% daňových subjektov a ďalších cca 30% daňových subjektov si túto povinnosť splnilo už skôr.

Vrátenie preplatkov na dani z príjmu

Novelou lex korony č. 96/2020 Z.z.(lex korona 2) zo dňa 22.04.2020, účinnou od 25. apríla 2020, bolo prijaté ust. § 10a upravujúce vrátenie daňových preplatkov (okrem prípadu, ak nárok na vrátenie preplatku vznikol v dôsledku chybnnej vyššej úhrady dane, než aká bola vyčíslená v podanom dňovom priznaní), o vrátenie ktorých daňový subjekt požiadal priamo v podanom daňovom priznaní¹⁰.

Ak daňový subjekt podal daňové priznanie pred vyhlásením mimoriadneho stavu (vrátane 12. marca 2020), správca dane mu preplatok vrátil najneskôr do 40 dní od 31. marca 2020, t.j. od uplynutia štandardnej lehoty na podanie daňového priznania, čiže najneskôr do 10. mája 2020. Pokiaľ daňový subjekt podal daňové priznanie po 12. marci 2020 počas obdobia pandémie, správca dane mu vrátil preplatok do 40 dní od konca kalendárneho mesiaca, v ktorom daňový subjekt podal daňové priznanie k dani z príjmov.

Daňová asignácia

Podľa ust. § 50 ods. 4 ZDP majú daňové subjekty za splnenia určitých podmienok možnosť poukázať podiel zaplatenej dane z príjmu právnickej osobe určenej zákonom (daňová asignácia).¹¹ Nebolo tomu inak ani v tomto období, avšak posun termínu povinnosti podať daňové priznanie spôsobil, že bolo potrebné upraviť aj spôsob a termín možnosti poukázať

---

¹⁰ Pokiaľ daňový subjekt podal žiadosť až následne po podaní daňového priznania, tak sa na neho vzťahovala úprava ust. § 79 Daňového poriadku a nie predmetné ust. § 10a.

¹¹ Ust. § 50 ods. 4 ZDP.

podiel zo zaplatenej dane.

Zamestnanci, ktorí chceli poukázať 2% (príp. 3%) podiel zaplatenej dane z príjmu za rok 2019 (daňovníci - fyzické osoby, ktorí nepodávajú daňové priznanie), a ktorým zamestnávateľ (ako platiteľ dane) vykonal ročné zúčtovanie dane, mohli tak urobiť prostredníctvom štandardizovaného podania¹² do konca druhého kalendárneho mesiaca nasledujúceho po ukončení obdobia pandémie, t.j. najneskôr do 30. novembra 2020. Najskôr ale museli požiadať svojho zamestnávateľa o potvrdenie o zaplatení dane na účely poukázania podielu zaplatenej dane z príjmov. V súlade s ods. 2 ust. § 22 lex korona bol zamestnávateľ povinný na žiadosť zamestnanca vystaviť potvrdenie o zaplatení dane na účely poukázania podielu zaplatenej dane z príjmov najneskôr do 15. dňa druhého kalendárneho mesiaca nasledujúceho po skončení obdobia pandémie spôsobom podľa osobitného predpisu (t.j. ust. § 39 ods. 7 ZDP). S ohľadom na zákonnú fikciu ukončenia pandémie k 30. septembru 2020 bol posledným možným dňom pre splnenie uvedenej povinnosti zamestnávateľa 15. november 2020.

Pre ostatné fyzické a právnické osoby, ktoré podávali daňové priznanie k dani z príjmov za rok 2019 platilo, že svoj podiel zaplatenej dane mohli poukázať (vyplnením príslušného oddielu priamo v tlačive na podanie daňového priznania) v termíne na podanie daňového priznania, t.j. do 02. novembra 2020.

Pôvodné znenie lex korona upravovalo účel použitia podielu zaplatenej dane u prijímateľa tak, že každý prijímateľ podielu zaplatenej dane bol oprávnený tento podiel použiť aj na pomoc pri zmiernení negatívnych následkov pandémie, avšak len počas obdobia pandémie. Novela lex korony predĺžila obdobie na použitie podielu zaplatenej dane na pomoc pri zmiernení následkov pandémie až do konca roka 2021 a zároveň ustanovila, že prijímateľ je povinný zverejniť presnú špecifikáciu použitia tohto podielu zaplatenej dane z príjmov najneskôr do 31. mája 2022.

S ohľadom na počet využitých daňových asignácií je vysoký predpoklad, že sa mnoho prijímateľov bude musieť v nasledujúcom období vysporiadať s nižšími zdrojmi financovania ich aktivít, než na aké boli zvyknuté po minulé obdobia. Podľa dostupných údajov z Finančnej správy bolo totiž začiatkom novembra 2020 spracovaných a poukázaných oprávneným osobám približne 43 miliónov eur, čo je o 30 miliónov eur menej ako tomu bolo v roku 2019.¹³

---

¹² Vyhlásenia o poukázaní podielu zaplatenej dane z príjmov.

¹³ Údaje dostupné na: https://www.financnasprava.sk/sk/pre-media/novinky/archiv-noviniek/detail-novinky/_dvepercenta-ts.

Preddavky na daň z príjmu

V prípade, že daňová povinnosť daňovníka za predchádzajúce obdobie presiahne 5000 eur, je daňovník povinný platiť preddavky na daň z príjmov vo výške vypočítanej podľa ZDP. Preddavky sú povinná opakujúca sa platba, ktorá zaťažuje daňové subjekty v pravidelných intervaloch počas celého zdaňovacieho obdobia. Ak daňový subjekt mal na základe podaného daňového priznania za zdaňovacie obdobie roku 2018 povinnosť platiť preddavky, bol by za iných okolností povinný platiť preddavky v stanovenej výške až do doby podania daňového priznania za rok 2019. Avšak v dôsledku pandémie malo viacero subjektov nemalé existenčné problémy a bolo len ťažko predstaviteľné, že by daňové subjekty mohli riadne plniť svoje preddavkové povinnosti bez ťažkostí. Z uvedeného dôvodu bolo nutné pristúpiť k úprave povinnosti platiť preddavky na daň.

V rámci ust. § 24a lex korona, ktoré bolo viackrát novelizované, bola zakotvená možnosť využitia opatrení vymedzujúcich osobitné podmienky platenia preddavkov na daň z príjmov, a to neplatenie preddavkov na daň (odseky 1 až 3), zvýhodnené platenie preddavkov na daň z príjmov. Okrem týchto opatrení bola počas obdobia pandémie daňovníkom ponechaná aj možnosť využiť na základe žiadosti daňovníka platenie preddavkov inak podľa ust. § 42 ods. 10 ZDP

Daňovníci, ktorým poklesli tržby o viac ako 40% oproti predchádzajúcemu zdaňovaciemu obdobiu, mali možnosť uplatniť si právo neplatiť preddavky na daň. Pokles tržieb v príslušnom kalendárnom mesiaci, príp. v štvrtroku sa počítal porovnaním rovnakého obdobia (mesiaca/štvrtroku) z roka 2019. Pokiaľ sa rozhodli toto právo využiť, boli povinní elektronicky zaslať správcovi dane vyhlásenie o tejto skutočnosti najneskôr 15 dní pred splatnosťou preddavku na daň z príjmov, pričom bolo potrebné vziať do úvahy, že odpustenie zmeškania lehoty podľa ust. § 4 lex korona pre platenie preddavkov na daň neplatí. Takýto postup mohol uplatniť aj daňovník, ktorý mal podľa ust. § 42 ods. 10 ZDP určené platenie preddavkov inak, pokiaľ sa pokles tržieb v stanovenom období týkal aj jeho.

Možnosť neplatiť preddavky na daň z príjmov bolo možné uplatniť prvýkrát na preddavky splatné v mesiaci máj 2020. Daňovníci, ktorí neplatili preddavky na daň z príjmov z dôvodu poklesu tržieb najmenej o 40 % v porovnaní s rovnakým obdobím predchádzajúceho kalendárneho roka, mohli túto možnosť využiť poslednýkrát za preddavky splatné v septembri 2020

Zvýhodnené platenie preddavkov na daň z príjmov znamenalo, že daňové subjekty, ktoré podali daňové priznanie k dani z príjmov za rok 2019 do konca marca 2020 alebo neskôr, pričom ich daňová povinnosť za rok 2019 bola vyššia ako v roku 2018, mohli platiť preddavky na daň v nezmenenej výške podľa výpočtov z predchádzajúceho roka. Alebo ak daňovník podal daňové priznanie za zdaňovacie obdobie 2019 a výška preddavku na daň z príjmu vypočítaná z takto podaného daňového priznania za rok 2019 bola nižšia ako výška preddavku na základe daňového priznania za rok 2018, mohol daňovník platiť preddavky aj na základe daňového priznania za rok 2019. Uvedené opatrenie bolo možné uplatniť pri preddavkoch splatných od 30. apríla 2019 a poslednýkrát ho bolo možné uplatniť pri preddavkoch splatných do 31. októbra 2020.

Čo sa týka viackrát menenej úpravy vyrovnaní (doplatenia) rozdielu na zaplatených preddavkoch, ktorý daňovým subjektom vznikol z dôvodu platenia nižších preddavkov na daň, resp. z dôvodu neplatenia preddavkov na daň na základe zákona o dani z príjmov, tak finálna verzia stanovila, že daňovník nebol povinný doplatiť rozdiel vzniknutý na zaplatených preddavkoch na daň od začiatku zdaňovacieho obdobia do konca kalendárneho mesiaca nasledujúceho po uplynutí lehoty na podanie daňového priznania.

Všetky opatrenia týkajúce sa platenia preddavkov na daň z príjmu počas obdobia pandémie boli platné maximálne ešte jeden mesiac po skončení pandémie (t.j. do 31. októbra 2020) a po tomto termíne (od 01.11.2020) boli daňovníci povinní platiť preddavky na daň z príjmov podľa podaného daňového priznania za rok 2019.

Odpočítanie daňovej straty

Novelou lex korona č. 96/2020 Z.z. bolo do zákona doplnené ust. § 24b, ktoré umožnilo daňovým subjektom uplatniť si (odpočítať) doposiaľ neuplatnené daňové straty vzniknuté v zdaňovacích obdobiach ukončených v roku 2015 až 2018 najviac v úhrnnej hodnote 1 000 000 EUR od základu dane za zdaňovacie obdobie, ktorého lehota na podanie uplynie od 1. 1. 2020 do 31. 12. 2020. V prípade, ak lehota na podanie daňového priznania k dani z príjmov uplynula/uplynie v roku 2020 za viaceré zdaňovacie obdobia, možno ho uplatniť iba za jedno zdaňovacie obdobie.

Možnosť uplatniť si doteraz neuplatnené straty z minulých období sa týka tých podnikateľov (právnických, aj fyzických osôb), ktorí v predchádzajúcich zdaňovacích obdobiach

dosiahli daňovú stratu, pričom v bežnom zdaňovacom období vykázali kladný základ dane. Možno odpočítať len tie daňové straty, ktoré doteraz neboli uplatnené a nárok na ich uplatnenie nezanikol, t.z., že nie je možné odpočítať tie daňové straty, ktoré v predošlých zdaňovacích obdobiach nemohli byť uplatnené, napr. z dôvodu nedostatočnej výšky základu dane.

Daňovú stratu do výšky 1 000 000 eur bolo možné odpočítať nasledovným spôsobom: $\frac{1}{4}$ vykázanej daňovej straty za rok 2015, $\frac{1}{2}$ vykázanej daňovej straty za rok 2016, $\frac{3}{4}$ vykázanej daňovej straty za rok 2017 a celú vykázajúcu daňovú stratu za rok 2018. Pri odpočte daňových strát z predchádzajúcich období bolo potrebné postupovať od najstaršej vykázanej daňovej straty po naposledy vykázajúcu daňovú stratu.

Opatrenie obsiahnuté v ust. § 24b je dobrovoľné a daňový subjekt si môže zvoliť či si uplatní odpočet daňovej straty vyššie uvedeným spôsobom alebo štandardným spôsobom v súlade s ust. § 30 ZDP. Daňový subjekt si môže vybrať spôsob odpočtu podľa toho, ktorý so spôsobom odpočtu mu viac vyhovuje.

V prípade, ak daňovník už podal daňové priznanie k dani z príjmov a chcel si uplatniť odpočet daňovej straty podľa schválenej novely lex korony, mohol podať opravné daňové priznanie, resp. dodatočné daňové priznanie.

Uvedené postupy sa uverejnili dávno po tom, ako Ministerstvo financií uverejnilo tlačivá daňových priznaní za zdaňovacie obdobie roku 2019, z tohto dôvodu zmeny nie sú priamo zapracované do štandardných tlačív daňových priznaní. Aby ministerstvo jednoznačne určilo postup, ako si majú daňové subjekty uplatňovať odpočet daňovej straty v zmysle ust. § 24b lex korona vydalo aktualizáciu k poučeniam daňových priznaní na daň z príjmu typ DPFO – B a DPPO.¹⁴

Registrácia na daň z príjmu

Na základe ust. § 49a ZDP fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá na území SR získa povolenie na podnikanie alebo oprávnenie na podnikanie, je povinná požiadať správcu dane o registráciu do konca kalendárneho mesiaca po uplynutí mesiaca, v ktorom získala

---

¹⁴ Oznámenie Ministerstva financií Slovenskej republiky č. MF/011498/2020-721 o vydaní doplnenia k poučeniu na vyplnenie daňového priznania k dani z príjmov fyzickej osoby – typ B a k poučeniu na vyplnenie daňového priznania k dani z príjmov právnickej osoby č. MF/011498/2020-721 uverejnené vo Finančnom spravodajcovi 2020 príspevok č. 8.

povolenie alebo oprávnenie na podnikanie. Na účely tohto zákona sa dňom získania povolenia alebo oprávnenia na podnikanie považuje deň, keď je fyzická osoba alebo právnická osoba podľa osobitných predpisov oprávnená začať podnikat' na území SR.

Ak daňovník nepodal žiadosť o registráciu v lehote podľa § 49a ZDP, pričom zákonom stanovená lehota na podanie tejto žiadosti mu uplynula počas obdobia pandémie, ex lege sa mu odpustilo zmeškanie tejto lehoty za podmienky, že túto žiadosť podal do konca kalendárneho mesiaca nasledujúceho po skončení obdobia pandémie, t. j. do 2. novembra 2020. Uvedené sa vzťahovalo aj na oznamovaciu povinnosť daňovníka (napr. zmena názvu, zmena sídla, ...). Ak si daňovník svoju registračnú a oznamovaciu povinnosť dodatočne splnil v uvedenej predĺženej lehote, nebol, a ani nebude zo strany správcu dane sankcionovaný.

Z údajov získaných od Finančného riaditeľstva SR vyplýva, že v roku 2020 sa počet registrácií na daň z príjmu znížil ani nie o 1 % oproti rovnakému obdobiu v roku 2019 a oproti roku 2018 je toto číslo dokonca vyššie o viac ako 10%. Taktiež počet zrušených registrácií na daň z príjmu tak u fyzických osôb, ako aj u právnických osôb je výrazne nižší ako za rovnaké obdobie roku 2018 a 2019. Z uvedeného možno konštatovať, že záujem o podnikanie na území SR počas pandémie výrazne neochladol a pandémia nespôsobila masové rušenie živností a likvidácií firiem. Avšak je možné, že sa negatívny dopad pandémie preukáže až v nasledujúcom období.

Záver

Cieľom predmetného príspevku bolo analyzovať podstatné zmeny v právach a povinnostiach daňových subjektov vo vzťahu k dani z príjmu počas pandémie Covid-19. Autor sa v rámci príspevku zámerne nezaoberal všetkými právami a povinnosťami daňových subjektov, ktoré boli dotknuté prijatím lex korona, nakoľko uvedená problematika podstatne presahuje stanovený rozsah príspevku.

Napriek tomu, že pandémia výrazne zasiahla a ovplyvnila celosvetové dianie, zo štatistických údajov získaných od Finančnej správy nie je (z pohľadu plnenia daňových práv a povinností) na prvý pohľad vidieť žiadnu výraznú zmenu v správaní daňových subjektov. Avšak je možné, že negatívne ekonomické dopady pandémie sa naplno prejavia až po uplynutí ďalšieho zdaňovacieho obdobia, čo budeme vedieť vyhodnotiť až s odstupom času.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie:

KUBINCOVÁ, S.: Vybrané problémy dane z príjmov fyzických osôb : teoretické východiská a právna úprava. 1. vyd. - Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, 2007. 108 s. ISBN 978-80-8083-387-9

KUBINCOVÁ, S.: Daňový poriadok : komentár. 1. vyd. - Bratislava : C. H. Beck Praha, organizačná zložka v Bratislave, 2015. - 752 s. [37,65 AH]. - ISBN 978-80-89603-28-2

Internetové zdroje:

www.danovecentrum.sk

www.financnasprava.sk

www.financnisprava.cz

www.korona.gov.sk

www.mfsr.sk

www.nav.gov.hu

www.rokovania.gov.sk

**AUTORIZÁCIA DOKUMENTOV PODĽA ZÁKONA
O E-GOVERNEMENTE
AUTORIZATHION OF DOPCUMENTS UNDER THE
E-GOVERNMENT ACT**

Martin Franc1¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.50-60>

Abstrakt

Autorizácia dokumentov je v súčasnosti pomerne často využívaný právny inštitút, ktorý slúži na prejavovanie vôle v elektronickom prostredí, a ktorý tiež zefektívňuje a zrýchľuje právne konania tým, že umožňuje ich presun do elektronického prostredia so zachovaním požadovaných právnych náležitostí. Obsah príspevku sa zameriava na opísanie inštitútu autorizácie podľa zákona o e-Governmente, jeho praktické využitie a zodpovedá aj na určité otázky, ktoré sa pri aplikácii autorizácii dokumentov vyskytujú.

Kľúčové slová

autorizácia, zákon o e-Governmente, elektronické podpisovanie

Abstract

Authorization of documents is currently a relatively frequently used legal institute, which serves to express its will in the electronic environment, and which also streamlines and speeds up legal proceedings by allowing them to be transferred to the electronic environment while maintaining the required legal requirements. The content of the article focuses on the description of the institute of authorization under the Act on e-Government, its practical use and also answers certain questions that occur during the application of document authorization.

Key words:

the authorization, the e-Government Act, electronic signature

---

¹ Mgr. Martin Franc1, koncipient a doktorand prvého ročníka III. stupňa štúdia na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v odbore Občianske právo

Úvod

Elektronizácia, ktorá na Slovenku prebieha nie je len o vydávaní a publikovaní právnych predpisov v Zbierke zákonov, je to najmä možnosť zefektívnenia právnych konaní vedených pred orgánom verejnej moci. Elektronická forma komunikácie alebo konania v súčasnosti už nie je len možnosťou, ktorú si môže účastník konania vybrať, ale v určitých konaniach právny poriadok Slovenskej republiky ani neumožňuje inú formu komunikácie ako elektronickú a teda je nutnosťou každého účastníka elektronickej komunikácie, aby aplikoval právne inštitúty zákona č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o e-Governmente) (ďalej aj „ZeG“) správne. Vyjadrovať svoju vôľu na diaľku, a tak aby bola táto vôľa vyjadrená správne pri výkone verejnej moci, je v dnešnom právnom prostredí možné aplikáciou ustanovení ZeG ktorý upravuje aj inštitút autorizácie. Autorizácia dokumentov podľa ZeG v elektronickom prostredí je prostriedkom k tomu, aby subjekty verejného práva a tiež subjekty súkromného práva autorizovali dokumenty, a tým im vyvolali zákonom požadované právne účinky. Autorizácia je v právnom prostredí pomerne nový inštitút a pri jej aplikácii môžu vzniknúť rôzne otázky, na ktoré sa pokúša odpovedať tento príspevok. V nasledujúcom texte tohto príspevku sa bližšie pozrieme na:

- a) autorizáciu,
- b) autorizovaný dokument,
- c) vykonanie autorizácie.

1. Autorizácia

Autorizáciu môžeme charakterizovať ako súhlasné vyjadrenie vôle autora s textom alebo dokumentom. V slovenskom právanom poriadku nájdeme pojem autorizácia použitý v rôznych právnych predpisoch, avšak žiadny právny predpis autorizáciu právne nedefinuje, a preto sa môže stať, že autorizácia, ktorá je upravená napr. v §§-och 1a a 1b zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č.

455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov² (ďalej aj „ZoA“), ako autorizácia zmluvy, má iné právne účinky ako autorizácia podľa ZeG.

Pre porovnanie uvádzame, že ZoA dovoľuje advokátovi autorizovať len zmluvy o prevode nehnuteľnosti, pri ktorých musí zistiť totožnosť účastníkov tejto zmluvy a ich zástupcov, vyhotovenú zmluvu advokát posudzuje, či neodporuje zákonom, neobchádza zákon, neprieči sa dobrým mravom a tiež posudzuje, či nedôjde ku skutočnosti zakladajúcej vznik škody, všetky tieto podmienky musí advokát posúdiť kumulatívne a následnú autorizáciu potvrdí v doložke právoplatnosti.³ V tomto prípade môžeme teda hovoriť o tom, že advokát, ktorý vypracoval zmluvu o prevode nehnuteľnosti a dal súhlas zmluvným stranám zmluvu uzavrieť, touto autorizáciou na seba zobrať zodpovednosť za správnosť vyhotovenej zmluvy. Advokát nemôže autorizovať všetky zmluvy, ktoré pripravuje, ale len zmluvy o prevode nehnuteľnosti. Pri tejto autorizácii zmluvy nejde o elektronickú podobu autorizácie ale o listinnú a vyhotovuje sa na samostatný list papiera, ktorý je súčasťou zmluvy. Môžeme teda uviesť, že autorizácia zmluvy podľa ZoA je prejavovaný súhlas advokáta so zmluvou, ktorý môže vykonať len advokát, a teda takéto autorizovanie je skôr priznanie právnych účinkov pre konkrétnu zmluvu, ktoré jej pridávajú na dôveryhodnosti.

Autorizácia dokumentov podľa ZeG nie je právne definovaná a ZeG upravuje len spôsob vykonania autorizácie. ZeG upravuje osem rôznych oblastí, medzi ktorými je aj inštitút autorizácie.⁴ Účelom tohto článku nie je zaoberať sa jednotlivými oblasťami osobitne, avšak považujeme za potrebné uviesť, že predmetom ZeG je okrem iného aj úprava elektronickej formy konania/komunikácie medzi fyzickými a právnickými osobami s orgánmi verejnej moci (ďalej aj „OVM“) a rovnako tak medzi OVM navzájom. Táto elektronická komunikácia musí niesť určité ochranné prvky a zároveň umožniť účastníkom prejavovať vôľu tak, aby bolo nespochybniteľné, že vôľu prejavil práve účastník tejto komunikácie. Zákonodarca na to reagoval okrem iných právnych inštitútov⁵ aj inštitútom autorizácie, ktorý chráni a overuje elektronickú podobu výkonu verejnej moci pred jej možným zneužitím. Autorizácia tiež umožňuje subjektom, ktoré v tejto elektronickej podobe konajú, alebo komunikujú, prejavovať svoju vôľu s podaním, resp. vyjadrovať súhlas s vypracovanými dokumentami⁶, a tieto môžu v tejto komunikácii ďalej odosielať aj s požadovanými právnymi účinkami. Doručený

---

² Pozri bližšie § 1a a § 1b ZoA.

³ Pozri bližšie § 1a ods. 2 ZoA.

⁴ Pozri bližšie § 1 ZeG.

⁵ Napríklad zaručená konverzia.

⁶ Poznámka autora: nie len dokumenty, ale aj listiny, formuláre, písomnosti, súbory a atď.

autorizovaný dokument si vie OVM pomerne jednoducho overiť, skontrolovať a prihliadať na neho ako na právne záväzný dokument a rovnako jednoducho si vie doručené dokumenty overiť aj každá fyzická alebo právnická osoba.⁷ Autorizáciu podľa ZeG teda môžeme definovať ako jeden z inštitútov ZeG, pomocou ktorého sa zabezpečuje bezpečná a overená elektronická komunikácia medzi komunikujúcimi subjektmi a zároveň im umožňuje vyjadrovať súhlas, resp. prejavovať vôľu s predmetom a dokumentami tejto komunikácie.

2. Autorizovaný dokument

Treba uviesť, že tento príspevok neobsahuje strohé ustanovenia právnych predpisov a ich následnú teoretickú analýzu o autorizácii, a o tom, kde a ako ju právne predpisy upravujú, a to z dôvodu, že by pre čitateľa nemal vyššiu výpovednú hodnotu ako štúdium zákona a iných príslušných predpisov upravujúcich autorizáciu.⁸

Autorizácia sa najčastejšie využíva v elektronickej komunikácii. Túto komunikáciu možno vykonávať prostredníctvom ústredného portálu verejnej správy,⁹ v ktorom sa každému¹⁰ môže zriadiť len jedna elektronická schránka pre jedno právne postavenie.¹¹ Túto schránku je pre začatie elektronickej komunikácie potrebné aktivovať. Elektronická schránka slúži na odosielanie podaní/dokumentov OVM a prijímanie podaní od OVM. Fyzická alebo právnická osoba, ktorá nie je OVM nemôže komunikovať s inou fyzickou alebo právnickou osobou, ktorá nie je OVM.¹²

Súčasťou každej elektronickej komunikácie sú dokumenty, ktoré aby vyvolali právne účinky, ktoré s nimi zákon spája, potrebujú byť aj autorizované. OVM v elektronickej komunikácii doručujú svoje dokumenty takmer vždy autorizované. Adresát týchto dokumentov má na výber, či prijaté dokumenty prevezme autorizované/podpísané alebo ich prevezme ako neautorizované/nepodpísané dokumenty, ktoré slúžia hlavne na informačné

---

⁷ Bližšie pozri 2. Autorizovaný dokument .

⁸ Pozri bližšie napr. § 23 ZeG, § 821 zákona č. 757/2004 Z.z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, § 1 a 2 vyhlášky č. 85/2018 Z.z ktorou sa ustanovujú podrobnosti o spôsobe vyhotovenia a náležitostiach listinného rovnopisu elektronickeho úradného dokumentu.

⁹ Pozri bližšie <https://www.slovensko.sk/sk/titulna-stranka> [cit. 2020-11-15].

¹⁰ Poznámka autora: aj OVM, právnickej aj fyzickej osobe.

¹¹ K tomu bližšie pozri § 12 a nasl. ZeG.

¹² Napríklad: Advokát nemôže prostredníctvom ústredného portálu verejnej správy kontaktovať iného advokáta, pretože nemajú postavenie OVM.

účely. Aby adresát mohol doručené dokumenty použiť aj s právnymi účinkami je potrebné, aby doručené dokumenty prevzal vždy podpísané. Podpísané súbory sa nachádzajú najčastejšie v súbore *.asice*, ktorý pomerne prehľadne pri otváraní súboru uvedie samostatný dokument, ktorý nesie právne účinky a v oddelenom dokumente uvedie podpis, pečať alebo mandátny certifikát, s ktorým bol tento dokument podpísaný, a v prípade ak dokument obsahuje aj kvalifikovanú elektronickú časovú pečať, oddelene uvedie aj túto pečať. Môže sa stať, že OVM tento dokument neodošle v súbore *.asice*, ale autorizuje priamo súbor *.pdf*, v takomto prípade je tento *.pdf* súbor priamo nositeľom právnych účinkov a podpisy sú súčasťou tohto dokumentu. ZeG ani iný právny predpis však neuvádza, že autorizované dokumenty sa nachádzajú len v súboroch *.asice* alebo *.pdf*, avšak tieto súbory sú OVM, fyzickými a právnickými osobami využívané na autorizovanie dokumentov najčastejšie.

Nie každý elektronický dokument, ktorý OVM zašle adresátovi, alebo ktorý odošle fyzická alebo právnická osoba OVM musí byť aj autorizovaný. V súdnom konaní sa niektoré prílohy nemusia podpisovať, a to v prípade keď majú slúžiť napr. ako informačný prostriedok alebo sa vyžaduje ich zaručená konverzia. Autorizácia takýchto dokumentov by mohla vyzeráť absurdne.¹³ Zaručená konverzia sa vyžaduje vtedy, keď sa pre potreby elektronickej komunikácie transformuje pôvodný listinný dokument, ktorý je nositeľom právnych účinkov do elektronickej podoby, s tým, že je potrebné zachovať jeho pôvodné právne účinky. Pri zaručenej konverzácii treba zbystriť pozornosť, a to najmä pri dokumentoch, ktoré je potrebné zaručene konvertovať alebo správne autorizovať. K tomuto uvádzame najmä Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10. novembra 2018, sp. zn. ÚS I. 353/2018-12, ktorý v odôvodnení uviedol: *„19. Ústavný súd uvádza, že splnomocnenie malo podobu oskenovanej listiny, bolo síce podpísané zaručeným elektronickým podpisom zo strany právneho zástupcu sťažovateľa, ale nebola vykonaná jeho zaručená konverzia. V danom prípade transformáciou listinného dokumentu – splnomocnenia podpísaného sťažovateľom – do elektronickej podoby bez vykonania zaručenej konverzie došlo k strate účinkov pôvodného listinného dokumentu rovnako ako pri vyhotovení fotokópie z originálu listinného splnomocnenia.*

---

¹³ Poznámka autora: Napríklad v civilnom súdnom konaní právny zástupca strany podáva podanie, ktorého obsahom sú fotografie. Právny zástupca elektronicke podpíše podanie, aby spĺňalo požadované náležitosti. Ak, však právny zástupca začne autorizovať aj fotografie, ktoré sú prílohou tohto podania, tak im nepridáva žiadne právne účinky a v konečnom dôsledku je autorizovanie fotografií aj nadbytočné a nelogické.

20. Z dôvodu uvedeného v bode 19 tak prichádza do úvahy odmietnutie sťažnosti sťažovateľa podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde aj pre nesplnenie zákonom predpísaných náležitostí.“

Je potrebné uviesť, že ak by oskenované plnomocenstvo autorizoval nielen právny zástupca ale najmä osoba, ktorá udelila plnomocenstvo, tak Ústavný súd Slovenskej republiky by v tomto konaní nevyžadoval zaručenú konverziu, pretože osoba, ktorá splnomocňovala právneho zástupcu by autorizovaním udelila súhlas s obsahom dokumentu a dodala mu tak potrebné právne účinky.¹⁴ Hmotnoprávne plnomocenstvo alebo procesnoprávne splnomocnenie predstavujú jednostranný právny úkon, ktorým splnomocniteľ oprávňuje splnomocnenca na jeho zastúpenie. Je logicky vylúčené, aby autorizácia plnomocenstva advokátom ako splnomocnencom mohla vyvolať účinky plnomocenstva od splnomocniteľa. Na vyvolanie právnych účinkov plnomocenstva je rozhodujúci vlastnoručný podpis (autorizácia) splnomocniteľa a nie splnomocnenca.¹⁵

Potrebné doplniť, že v prípade zaručenej konverzie z listinnej podoby do elektronickej podoby a z elektronickej podoby do elektronickej podoby je tiež v takomto prípade vyhotovený súbor *.asice*. Tento súbor však v sebe okrem konvertovaného dokumentu obsahuje aj vyhotovenú osvedčovaciu doložku, ktorá preukazuje, že súbor bol zaručene konvertovaný a nie autorizovaný.

Autorizované dokumenty nesú informáciu o osobe alebo OVM, ktorý ich autorizoval. Jeden dokument môže autorizovať aj viac osôb bez toho, aby sa ten predošlý podpis odstránil. Z autorizovaného dokumentu sa dá identifikovať osoba alebo OVM, ktorý autorizáciu vykonal a tiež aj spôsob autorizácie. Kvalifikovaný elektronický podpis, kvalifikovaná elektronická pečať a mandátny certifikát sú najvyužívanejšie spôsoby autorizácie, ktoré sa vyskytujú v elektronickej podobe konaní.¹⁶ Autorizované dokumenty sú najčastejšie v súboroch *.asice* alebo *.pdf*. Súbor *.asice* sa otvára pomocou aplikácie D.Viewer. Táto aplikácia slúži na prezentovanie dátových štruktúr slúžiacich na výmenu dát, najmä elektronických podaní a elektronických

---

¹⁴ Porovnaj Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10.mája 2018, sp. zn. II. ÚS 231/2018: *"na zachovanie právnych účinkov plnomocenstva v elektronickej podobe sa vyžaduje buď jeho autorizácia splnomocniteľom alebo zaručená konverzia, pretože len takýmto postupom je možné dosiahnuť, aby novovzniknutý dokument zo zaručenej konverzie, t.j. v danom prípade plnomocenstvo, ktorý je neoddeliteľne spojený s osvedčovacou doložkou, mal rovnaké právne účinky a bol použiteľný na právne účely v rovnakom rozsahu ako pôvodný (originálny) dokument, ktorého transformáciou vznikol."*

¹⁵ FRIEDRICH, M.: Aktuálne problémy elektronizácie. In *Bulletin slovenskej advokácie*, XXIV, 2018, č. 9, s. 38-40.

¹⁶ Pozri bližšie § 23 ods. 1 a 2 ZcG.

dokumentov.¹⁷ Overenie podpisov sa dá pomerne jednoducho vykonať na ústrednom portáli verejnej správy v službe informatívneho overovania elektronického podpisu a to nahraním príslušného dokumentu, či už v súbore *.asice*, *.pdf* alebo inom súbore, do prehliadača. Overovateľ pri overovaní podpisov nemusí byť prihlásený na Ústrednom portáli verejnej správy.¹⁸

3. Vykonanie autorizácie

V druhej kapitole tohto príspevku sme spomínali, že k elektronickému konaniu je potrebné mať zriadenú a aktivovanú elektronickú schránku. Prostredníctvom tejto schránky sa dá aktívne komunikovať s OVM, prijímať a odosielať rôzne dokumenty a podania. V službe ústredného portálu verejnej správy „všeobecná agenda“, prostredníctvom ktorej sa podávajú podania OVM, je možné autorizovať každý elektronický dokument, ktorý odosielateľ priložil ako prílohu k podaniu. Autorizácia dokumentov je však možná aj cez iné internetové alebo počítačové aplikácie.¹⁹

Autorizácia elektronických dokumentov podľa ZeG sa dá rozdeliť na podpisovanie elektronických dokumentov OVM a autorizovanie dokumentov inými osobami ako OVM.

Prvý uvedený subjekt, OVM, môže autorizovať dokumenty kvalifikovaným elektronickým podpisom,²⁰ ktorý musí byť vyhotovený použitím mandátneho certifikátu²¹

---

¹⁷ Dostupné na internete <https://www.slovensko.sk/sk/na-stiahnutie/aplikacie-pre-kvalifikovany-el> [cit. 2020-11-15].

¹⁸ Dostupné na internete <https://www.slovensko.sk/sk/e-sluzby/sluzba-overenia-zep> [cit. 2020-11-15].

¹⁹ Napríklad <https://zep.disig.sk/Portal> [cit. 2020-11-16] alebo <https://www.podpisuj.sk/> [cit. 2020-11-16].

²⁰ Podľa čl. 3 ods. 12 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 910/2014 o elektronickej identifikácii a dôveryhodných službách pre elektronické transakcie na vnútornom trhu a o zrušení smernice 1999/93/ES sa kvalifikovaným elektronickým podpisom rozumie zdokonalený elektronický podpis vyhotovený s použitím kvalifikovaného zariadenia na vyhotovenie elektronického podpisu a založený na kvalifikovanom certifikáte pre elektronické podpisy.

²¹ Pozri bližšie §8 zákona č. 272/2016 Z. z. o dôveryhodných službách pre elektronické transakcie na vnútornom trhu a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o dôveryhodných službách).

alebo kvalifikovanou elektronickou pečaťou²² a k obom autorizačným postupom musí byť následne pridaná kvalifikovaná elektronická časová pečiatka.²³

Autorizovanie dokumentov inými osobami ako OVM je potrebné ešte rozdeliť na:

a) autorizovanie dokumentov, pri ktorých ZeG neustanovuje iný spôsob autorizácie alebo ak je podľa osobitného predpisu náležitosťou podania vlastnoručný podpis.

b) autorizovanie dokumentov, ak je podľa osobitného predpisu náležitosťou podania vlastnoručný podpis úradne osvedčený.

Ad a) pri autorizovaní dokumentov, pri ktorých ZeG neustanovuje iný spôsob autorizácie alebo ak je podľa osobitného predpisu náležitosťou podania vlastnoručný podpis tak ustanovenie § 23 ods. 1 písm. a) ZeG umožňuje autorizáciu dokumentov iným osobami ako OVM vykonať nasledovnými spôsobmi:

i) kvalifikovaným elektronickým podpisom alebo kvalifikovanou elektronickou pečaťou²⁴ - takéto autorizovanie dokumentov je možné len s kvalifikovaným certifikátom, ktorý je pre fyzické osoby súčasťou občianskeho preukazu s čipom, ktorý je aktivovaný na podpisovanie dokumentov. Podpisovanie dokumentov s občianskym preukazom sa vykonáva heslom PIN a nie heslom BOK, ktorý slúži na prihlasovanie do schránky ústredného portálu verejnej správy, fyzická osoba má tri pokusy na zadanie správneho hesla. Pri autorizácii dokumentov kvalifikovanou elektronickou pečaťou sa postupuje obdobne ako pri podpisovaní dokumentov s občianskym preukazom, dôležité je vždy vybrať správny kvalifikovaný certifikát.

ii) použitím na to určenej funkcie informačného systému prístupového miesta a po úspešnej autentifikácii osoby ktorá autorizáciu vykonáva, zodpovedajúcej najmenej úrovni zabezpečenia "pokročilá" podľa osobitného predpisu, ak sa zabezpečí uvedenie tejto osoby ako odosielateľa elektronickej správy, nemennosť obsahu autorizovaného dokumentu do momentu uloženia v elektronickej schránke adresáta,

---

²² Podľa čl. 3 ods. 27 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 910/2014 o elektronickej identifikácii a dôveryhodných službách pre elektronické transakcie na vnútornom trhu a o zrušení smernice 1999/93/ES sa kvalifikovanou elektronickou pečaťou rozumie zdokonalená elektronická pečať vyhotovená pomocou kvalifikovaného zariadenia na vyhotovenie elektronickej pečate a založená na kvalifikovanom certifikáte pre elektronickej pečať.

²³ Podľa čl. 3 ods. 34 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 910/2014 o elektronickej identifikácii a dôveryhodných službách pre elektronické transakcie na vnútornom trhu a o zrušení smernice 1999/93/ES sa kvalifikovanou elektronickou časovou pečiatkou rozumie elektronická časová pečiatka, teda údaje v elektronickej forme, ktoré viažu iné údaje v elektronickej forme s konkrétnym časom, a ktorá zároveň spĺňa požiadavky stanovené v článku 42.

²⁴ Porovnaj § 23 ods. 1 písm. a) bod 1. ZeG.

spojenie autorizovaného dokumentu s identifikátorom osoby odosielateľa a zachovanie väzby medzi nimi, ak to osobitný predpis nezakazuje²⁵ - nevyžaduje použitie elektronického podpisu. Tento spôsob sa používa napríklad na potvrdzovanie doručení prijatých správ v elektronickej schránke a to tak, že ak je osoba prihlásená na Ústredný portál verejnej správy pomocou autentifikátora (občianskeho preukazu), tak tento spôsob autorizácie umožňuje využívať elektronické služby²⁶ aj osobám, ktoré nedisponujú s kvalifikovaným elektronickým podpisom.²⁷

iii) uznaným spôsobom autorizácie, ak to osobitný predpis nezakazuje²⁸ - že typickým príkladom uznaných spôsobov autorizácie budú rôzne špecifické, sektorové autentifikátory vydané príslušným úradom (napr. na daňovom portáli prostredníctvom tzv. dohody o elektronickej doručovaní). Týmto spôsobom však nemožno pristupovať na Ústredný portál verejnej správy.²⁹

Ad b) pri autorizovaní dokumentov, ak je podľa osobitného predpisu náležitou podania vlastnoručný podpis úradne osvedčený sa podľa ZeG toto autorizovanie vykonáva kvalifikovaným elektronickým podpisom s pripojenou kvalifikovanou elektronickou časovou pečiatkou.³⁰

Záver

Autorizácia dokumentov v elektronickej prostredí je nepochybne praktický inštitút, ktorý má slúžiť na rýchlejšie, transparentnejšie a hospodárnejšie právne konanie, ktoré je vedené na orgáne verejnej moci alebo s ním. Na tento inštitút si subjekty, ktoré vykonávajú autorizáciu, za svoju takmer 8 ročnú existenciu, buď museli zvyknúť alebo si zvykli dobrovoľne.

Autorizácia podľa zákona o e-Governmente je pomerne nenáročný inštitút, ktorý je jednoducho aplikovateľný, avšak vzhľadom na jeho novosť môže novým užívateľom robiť

---

²⁵ Porovnaj § 23 ods. 1 písm. a) bod 2., ZeG.

²⁶ Napríklad preberanie pošty od OVM.

²⁷ Porovnaj GREGUŠOVÁ, D. – HALÁSOVÁ, Z.: *Zákon o e-Governmente, Komentár. 1. vydanie*. Žilina : EUROKÓDEX, s.r.o., 2018, s. 129 – 130.

²⁸ Porovnaj § 23 ods. 1 písm. a) bod 3. ZeG.

²⁹ Porovnaj GREGUŠOVÁ, D. – HALÁSOVÁ, Z.: *Zákon o e-Governmente, Komentár. 1. vydanie*. Žilina : EUROKÓDEX, s.r.o., 2018, s. 130.

³⁰ Porovnaj § 23 ods. 1 písm. b) ZeG.

určité problémy. Účelom tohto príspevku je najmä ponúknuť čitateľom odpovede na otázky, ktoré sa pri výkone autorizácie môžu vyskytnúť.

Je nepopierateľným faktom, že sa právo presúva do digitálneho priestoru čím ďalej viac a v budúcnosti to nebude inak, a aj preto treba inštitúty, ktoré v elektronickom prostredí pôsobia skúmať, upozorňovať na možné nedostatky a v neposlednom rade treba spoločnosť na tieto zmeny pripravovať. Právnické povolania, vzdelávacie inštitúty a orgány verejnej moci a iné subjekty, ktoré využívajú elektronickú komunikáciu podľa ZeG, by mali poukazovať na vady, ktoré sa objavujú v takejto forme komunikácie tak, aby sa v budúcnosti už tieto neopakovali.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Knižné publikácie a monografie

GREGUŠOVÁ, D. – HALÁSOVÁ, Z.: *Zákon o e-Governmente., Komentár. 1. vydanie.* Žilina : EUKÓDEX, s.r.o., 2018, 328 s. ISBN 978-80-8155-080-5.

Periodiká a zborníky

FRIEDRICH, M.: Aktuálne problémy elektronizácie. In: *Bulletin slovenskej advokácie*, XXIV, 2018, č. 9, s. 38-40 ISSN 1335-1079.

Právne predpisy

Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 910/2014 o elektronickej identifikácii a dôveryhodných službách pre elektronicke transakcie na vnútornom trhu a o zrušení smernice 1999/93/ES

Zákon č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Judikatúra

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10. októbra 2018, sp. zn. ÚS I. 353/2018-12

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10. mája 2018, sp. zn. II. ÚS 231/2018

PRÁVNE ROZPRÁVY ON-SCREEN II. – Sekcia verejného práva

online vedecká konferencia - 13. november 2020

Internet

www.slovensko.sk

www.podpisuj.sk

www.zep.disig.sk

ZODPOVEDNOSŤ LETECKÝCH DOPRAVCOV A PRÁV A CESTUJÚCICH LIABILITY OF AIR CARRIERS AND PASSENGER RIGHTS

Rastislav Funta¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.61-76>

Abstrakt

Rôzne právne rámce a ideológie ovplyvnili rozvoj viacúrovňovej regulácie civilného letectva vzhľadom na ochranu spotrebiteľa a režimov obmedzenej zodpovednosti. Takýto vývoj sa odráža v pokroku na medzinárodnej úrovni po tom, čo medzinárodná organizácia pre civilné letectvo prijala základné zásady ochrany cestujúcich v leteckej doprave. Tento článok diskutuje o ochrane spotrebiteľa a zodpovednosti leteckých dopravcov v oblasti leteckej dopravy. Článok sa rovnako zaoberá existujúcim medzinárodným právom v oblasti zodpovednosti leteckých dopravcov a režimami práv cestujúcich v EÚ a USA.

Kľúčové slová

Ochrana spotrebiteľa, medzinárodná organizácia civilného letectva, zodpovednosť leteckých dopravcov, EU, USA

Abstract

Different legal frameworks and ideologies have influenced the development of multi-level civil aviation regulation with regard to consumer protection and limited liability regimes. Such developments are reflected in progress at international level after the adoption by the International Civil Aviation Organization of the basic principles of the protection of air passengers. This article discusses consumer protection and air carriers' liability in the field of air transport. The article also addresses existing international airline liability law and EU and US passenger rights regimes.

Keywords

Consumer Protection, International Civil Aviation Organization, Airline Liability, EU, USA

---

¹ Doc. JUDr. Rastislav FUNTA, Ph.D., LL.M.; Vysoká škola Danubius, Richterova č. 1171, 925 21 Sládkovičovo, Slovenská republika, e-mail: rastislav.funta@vsdanubius.sk

Úvod

V priebehu posledných rokov došlo k postupnému nárastu práv cestujúcich v leteckej doprave. Príkladom je napr. zákon o právach cestujúcich v leteckej doprave (USA); zákon o ochrane práv spotrebiteľov (Ruská federácia), pravidlá pre cestujúcich a batožinu v civilnom letectve (Čína); nariadenie o ochrane spotrebiteľov (Saudská Arábia); zákon o právach cestujúcich v leteckej doprave (Izrael) a pod. V rámci práva Európskej únie (EÚ)² platí nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004³ ktorým sa ustanovujú spoločné pravidlá o kompenzáciách a pomoci cestujúcim v prípade odmietnutia nástupu do lietadla a zrušenia alebo veľkého meškania letov. Zatiaľ čo iniciatívy na ochranu spotrebiteľa tradične vychádzali z politických reakcií na domáce obavy, ako sú nekalé zmluvné podmienky a škody spôsobené chybnými výrobkami, súčasné právne predpisy sa týkajú "špecializovaných" práv spotrebiteľov. Príslušné právne predpisy EÚ v tejto oblasti zahŕňajú smernicu 2005/29/ES⁴ o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu a smernicu 2011/83⁵ o právach spotrebiteľov. Špecifické usmernenia boli vydané v roku 2016 v oblasti "cestovného ruchu".⁶ Na medzinárodnej úrovni boli usmernenia OSN o ochrane spotrebiteľa prijaté konsenzom v roku 1985 po tom, ako v roku 1975 vyzvala Consumer International (neskôr Medzinárodná organizácia spotrebiteľských zväzov), aby vytvorila vzorový kódex ochrany spotrebiteľa.⁷ Z obavy o rýchle šírenie národných právnych predpisov v špecializovanej oblasti práv cestujúcich v leteckej doprave medzinárodné spoločenstvo vyzvalo Medzinárodnú organizáciu civilného letectva (ICAO)⁸ v roku 2013 aby vyvinulo "súbor základných zásad ochrany spotrebiteľov", ktorými sa má na národnej úrovni dosiahnuť "primeraná rovnováha medzi ochranou spotrebiteľa a celkovou konkurencieschopnosťou, pri zohľadnení potreby štátov vzhľadom na rôzne sociálne, politické a ekonomické charakteristiky;

---

² MAZÁK, J. - JÁNOŠÍKOVÁ, M. Základy práva Európskej únie. 2009.

³ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 z 11. februára 2004, ktorým sa ustanovujú spoločné pravidlá o kompenzáciách a pomoci cestujúcim v prípade odmietnutia nástupu do lietadla a zrušenia alebo veľkého meškania letov. Po prepuknutí ochorenia COVID-19 Európska komisia schválila Oznámenie Komisie Výkladové usmernenia k predpisom EÚ o právach cestujúcich v kontexte vývoja situácie COVID-19 a Odporúčanie Komisie (EÚ) 2020/648 z 13. mája 2020 týkajúce sa poukazov ponúkaných pasažierom a cestujúcim ako alternatívnu náhradu za zrušené balíky cestovných služieb a dopravné služby v súvislosti s puandémiou COVID-19.

⁴ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2005/29/ES z 11. mája 2005 o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu.

⁵ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2011/83 z 25. októbra 2011 o právach spotrebiteľov.

⁶ Usmernenia OSN pre ochranu spotrebiteľa, 2016.

⁷ Usmernenia OSN pre ochranu spotrebiteľa, 2003.

⁸ MRÁZ, S. - POREDOŠ, F. - VRŠANSKÝ, P. Medzinárodné verejné právo. 2003.

s existujúcimi nástrojmi." Medzinárodné právo existuje v oblasti zodpovednosti leteckých dopravcov podľa Montrealského dohovoru z roku 1999, ktorý stanovuje dvojstupňový režim zodpovednosti za "nehody", ku ktorým došlo počas uplatňovania medzinárodnej zmluvy o preprave cestujúcich, batožiny a nákladu: objektívna zodpovednosť a prezumpcia zodpovednosti.⁹ S cieľom lepšieho pochopenia je potrebné rozvinúť chápanie pojmov "práva cestujúcich v leteckej doprave" a "zodpovednosť leteckého dopravcu".¹⁰ V úvode budeme identifikovať existujúce medzinárodné právo týkajúce sa zodpovednosti leteckých dopravcov v súvislosti so zmluvami o leteckej preprave cestujúcich, batožiny a nákladu. Ďalej uvedieme hlavné zásady ochrany spotrebiteľa, ktoré boli prijaté ICAO. Predtým ako zameriame diskusiu na štyri vybrané kritériá, ktoré by mali riadiť režimy práv cestujúcich v leteckej doprave, preskúmame súčasné právne predpisy EÚ a USA týkajúce sa cestujúcich v leteckej doprave.

2. Súčasné medzinárodné právo: Varšava a Montreal

ICAO je špecializovaná agentúra OSN zodpovedná za rozvoj medzinárodnej leteckej dopravy.¹¹ ICAO prijala Dohovor o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu (Montrealský dohovor) z roku 1999 ako nástupca pôvodného dohovoru o zodpovednosti leteckých dopravcov, Varšavský dohovor z roku 1929. Varšavský dohovor vytvoril prvý jednotný medzinárodný systém pravidiel na svete pre medzinárodnú leteckú prepravu, vrátane obmedzení zodpovednosti leteckého dopravcu. Praktickým prínosom pre cestujúcich a prepravcov bola ochrana; prepravcom bol definovaný rozsah ich zodpovednosti.

Montrealský dohovor zavádza modernizovaný kompenzačný režim pre cestujúcich a prepravcov prostredníctvom zjednodušeného systému obmedzenej zodpovednosti za leteckú prepravu a prepravu cestujúcich.¹² Nadobudnutím účinnosti v roku 2003 Montrealský dohovor zavádza dvojstupňový systém zodpovednosti za "nehody". Prvý stupeň stanovuje prísnu zodpovednosť leteckých spoločností, ktorá je obmedzená na 131.100 SDR (približne 176.000 USD) za smrť alebo zranenie cestujúcich. Druhý stupeň poskytuje predpokladanú zodpovednosť v neobmedzenej výške. Letecký dopravca sa môže odvolať v prípade že môže preukázať, že škoda

---

⁹ Dohovor o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu z 28. mája 1999 (Montrealský dohovor).

¹⁰ HAVEL, G. *The Principles and Practice of International Aviation Law*. 2014.

¹¹ BARTSCH, I. *International Aviation Law: A Practical Guide*. 2012.

¹² HAMILTON, S. *Practical Aviation Law*. 2011.

nebola spôsobená jeho nedbanlivosťou alebo protiprávnym konaním. V prípade leteckého nákladu je zodpovednosť leteckého dopravcu obmedzená dohovorom podľa váhy: 19 SDR za kilogram. Podľa ustanovení Varšavského dohovoru bola "nehoda" definovaná ako "škoda vzniknutá v prípade smrti alebo zranenia cestujúceho alebo akejkoľvek iná telesná ujma, ktorú utrpel cestujúci".¹³ Montrealský dohovor stanovuje zodpovednosť leteckého dopravcu za "škody vzniknuté v prípade smrti alebo zranenia", ale iba vtedy, ak "nehoda" ktorá mala za následok smrť alebo zranenie sa stala na palube lietadla alebo v priebehu nastupovania alebo vystupovania. Čo sa teda podľa tohto predpisu rozumie pod nehodou? Situácia zahŕňajúca pohodený plastový obal na deku na podlahe lietadla, ktorý spôsobí, že cestujúci sa pošmykne a utrpí zranenie, nie je v zmysle Montrealského dohovoru zaradený pod "nehodu", pretože to nepredstavuje "neobvyklú alebo neočakávanú udalosť".¹⁴ Rozhodujúcim je existencia príčinnej súvislosti medzi nehodou a vznikom ujmy; udalosť musí byť kvalifikovaná ako "nehoda". Nárok uplatnený v zmysle Montrealského dohovoru podlieha oveľa štedrejšim úrovňam kompenzácie za smrť alebo zranenie osôb, ako v rámci Varšavského systému; limity sú predmetom preskúmania každých päť rokov. Montrealský dohovor zrušil obmedzenia Varšavského systému. Tie sa považovali za svojvoľné, a boli nahradené dvojstupňovým prísnyim režimom zodpovednosti.

Zámerom bolo, aby bol celý Varšavský systém nahradený Montrealským dohovorom. Celkový počet členských štátov ICAO je 193. Vzhľadom na to, že väčšina štátov s veľkým významom pre leteckú dopravu je už signatárom Montrealského dohovoru, existuje relatívne dobré globálne pokrytie. V leteckom priemysle sa však vyskytujú obavy, že v skutočnosti je úroveň uplatňovania a presadzovania neuspokojivá.¹⁵ V dôsledku toho podľa Medzinárodnej asociácie leteckých prepravcov (IATA), ktorá reprezentuje letecké spoločnosti, je to výsledkom "existencie rôznych režimov zodpovednosti, ktoré mali byť nahradené naďalej existujú po celom svete. To znamená, že cestujúci v mnohých prípadoch nemajú možnosť zvýšenej ochrany ktorú poskytuje Montrealský dohovor ... [a] rovnako letecké spoločnosti a prepravcovia nemôžu využívať významné výhody, ktoré ponúka Montrealský dohovor".¹⁶ Zdá sa, že práve tento nedostatok spoločného globálneho prístupu prinútil štáty reagovať vo forme výzvy na vypracovanie základných zásad v rámci medzinárodného fóra, ICAO.

---

¹³ Dohovor o zjednotení niektorých pravidiel týkajúcich sa medzinárodnej leteckej dopravy (1929).

¹⁴ Dohovor o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu z 28. mája 1999 (Montrealský dohovor), čl. 17.

¹⁵ SPECIALE, R. Fundamentals of Aviation Law. 2006.

¹⁶ IATA, "Režim univerzálnej zodpovednosti za medzinárodnú leteckú dopravu - Montrealský dohovor z roku 1999".

3. Základné zásady ICAO

V júli 2015 prijala Rada ICAO ako odpoveď na žiadosť Singapuru a ďalších členských štátov ICAO nezáväznú základnú zásadu pre cestujúcich v leteckej doprave.¹⁷ Základné zásady majú byť "živým dokumentom", ktorý sa bude v budúcnosti upravovať. To dokazuje, že tvorba globálnych politík v tejto oblasti zostáva pokroková, čo je zaujímavé, pretože medzinárodné právo ohľadne zodpovednosti leteckého dopravcu existuje už viacero rokov. Nové základné zásady sú kategorizované podľa troch rôznych stupňov: (1) pred cestou, (2) počas cesty a (3) po ceste. Kľúčové ustanovenia sú zhrnuté v nasledujúcej časti. Pred cestou by cestujúci/m:

- (1) mali mať prístup k informáciám o svojich právach, vrátane pomoci v prípade prerušenia služby, ak sú k dispozícii;
- (2) mala byť poskytnutá pomoc pri výbere - ponuka cien/služieb;
- (3) mala byť poskytnutá informácia s cieľom zvýšiť povedomie o právach a potenciálnych možnostiach riešenia sporov; a
- (4) mali byť upozornení na všetky relevantné vlastnosti služby vrátane
  - a) ceny (cestovné, dane, poplatky a príplatky),
  - b) mali byť poskytnuté všetky informácie vzťahujúce sa na výšku estovného
  - c) mala byť poskytnutá informácia ohľadne leteckej spoločnosti.

Počas cesty by cestujúci mali:

- (1) byť informovaný o osobitných okolnostiach týkajúcich sa cesty, najmä ak existuje narušenie poskytovania služby;
- (2) obdržať náležitú starostlivosť v prípade presmerovania a/alebo kompenzácie, ak je to stanovené príslušnými predpismi;
- (3) obdržať náležitú starostlivosť v prípade závažných problémov, ktoré ich ponechávajú v mimoriadne zraniteľnej pozícii; a
- (4) mať prístup k leteckej preprave nediskriminačným spôsobom s primeranou pomocou, ak ide o zdravotne postihnuté osoby.

---

¹⁷ ICAO, "Rada ICAO prijala základné princípy ochrany spotrebiteľa a novú dlhodobú víziu pre liberalizáciu leteckej dopravy" (2015).

Počas cesty by cestujúci mali:

(1) obdržať jednoznačnú odpoveď o postupe vybavovania sťažností.

Na prvý pohľad sú hlavné zásady chápané ako usmernenia pre členské štáty ICAO, aby ich zväžili pri rozvíjaní nových ochranných opatrení a vnútroštátnych právnych predpisov. Otáznym zostáva, ako najlepšie zosúladiť základné zásady s režimami práv cestujúcich v leteckej doprave, ktoré už existujú v mnohých štátoch a regiónoch. Znenie "tam, kde sú stanovené príslušnými predpismi" zdôrazňuje, že základné zásady neodkazujú na ustanovenia Montrealského dohovoru. Ako uvidíme v ďalších častiach právne predpisy o právach cestujúcich v leteckej doprave sa zvyčajne snažia predvídať čo sa stane s cestujúcim a čo sa stane s letom. Základné zásady tiež jasne zdôrazňujú potrebu, aby štáty vzdelávali spotrebiteľov o ich právach, a aby letecké spoločnosti poskytovali úplnú transparentnosť a zabezpečili jasnú komunikáciu. To naznačuje, že pokiaľ ide o leteckú dopravu, cestujúci sa môže nachádzať vo viac ako jednej jurisdikcii počas jednej cesty. Pre cestujúceho by nemalo byť ťažké získať informácie o svojich právach a podať sťažnosť. Na dosiahnutie plne funkčného systému je potrebná značná koordinácia na medzinárodnej úrovni. Hoci ICAO uznáva, že jednotlivé vlády by mali mať flexibilitu na rozvoj vnútroštátnych režimov ochrany spotrebiteľa, varuje tiež, že všetky vnútroštátne predpisy by mali byť vyvážené medzi poskytovaním ochrany spotrebiteľov a zabezpečením konkurencieschopnosti priemyslu. Môžeme povedať, že prekrývajúce sa režimy vo všeobecnosti spôsobujú mätúcu situáciu cestujúcich v leteckej doprave. Tento režim vytvára pre letecké spoločnosti neisté prevádzkové prostredie. Bohužiaľ, iniciatívy na ochranu spotrebiteľov a ich vplyv na medzinárodnú leteckú dopravu ešte neboli úplne analyzované. Pravdepodobne na základe toho, že určitá štandardizácia globálneho prístupu k navrhovaniu práv cestujúcich v leteckej doprave prinesie väčšiu právnu istotu a schopnosť posúdiť finančné riziká, letecký priemysel voči IATA jednohlasne schválil základné zásady. Montrealský dohovor poskytuje "exkluzívny a jednotný právny rámec pre zodpovednosť leteckého dopravcu pri medzinárodnej leteckej preprave cestujúcich a batožiny vrátane škôd spôsobených meškaním letu".¹⁸ Zákonodarcovia, ktorí sa zaoberajú vytváraním režimov práv cestujúcich v leteckej doprave, sa snažia v zásade poskytnúť pomoc a nápravu postihnutým cestujúcim, než aby sa zaoberali tým, čo sa skutočne stalo s ich letmi. To, ako uvidíme, podčiarkuje rozdiely

---

¹⁸ ICAO "Ochrana spotrebiteľa: Spoločný prístup požadovaný medzi vládami a priemyslom".

medzi režimami práv cestujúcich v leteckej doprave a režimom zodpovednosti leteckého dopravcu.¹⁹

4. Práva cestujúcich v EÚ a USA

V tejto časti sústredíme našu pozornosť na práva cestujúcich v EÚ a USA ako aj na opatrenia prijaté na rozvoj práv cestujúcich v leteckej doprave. Pri pohľade na úpravu v EÚ môžeme konštatovať, že letecká doprava bola prvým sektorom, ktorý mal prospech z práv cestujúcich podľa smernice 90/314/EHS (smernica o balíku cestovných služieb)²⁰ a nariadenia (EHS) č. 295/91 (nariadenie o odmietnutí nástupu do lietadla) ktoré bolo nahradené nariadením (ES) č. 261/2004.²¹ Celkovo sa týmito právnymi predpismi EÚ usiluje dosiahnuť nielen vysoká úroveň ochrany spotrebiteľov pre cestujúcich v leteckej doprave, ale tiež zdôrazňuje sa význam spravodlivej rovnováhy medzi záujmami leteckých dopravcov a cestujúcimi. Podľa odôvodnenia 1 nariadenia 261/2004: “konanie spoločenstva v oblasti leteckej dopravy by sa malo, okrem iných vecí, zamerať na zabezpečenie vysokej úrovne ochrany cestujúcich; okrem toho by sa mal vo všeobecnosti brať plný zreteľ na požiadavky ochrany spotrebiteľa.”

Je to v súlade s čl. 12 a čl. 169 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) o podpore záujmov spotrebiteľov a zabezpečení vysokej úrovne ochrany spotrebiteľa. Ochrana spotrebiteľa je v centre záujmu politik EÚ.²² Nariadenie 261/2004 sa vzťahuje na všetky lety odlietajúce z letiska EÚ a na všetkých dopravcov EÚ; lety prevádzkované leteckými dopravcami z krajín mimo EÚ smerujúce do EÚ nepatria do jeho pôsobnosti. Súdny dvor (SDEÚ) sa niekoľkokrát v reakcii na žiadosti predložené vnútroštátnymi súdmi členských štátov zaoberal zlučiteľnosťou práv cestujúcich s odškodnením v prípade meškania alebo zrušenia letov podľa spoločných pravidiel s právami cestujúcich podľa Montrealského dohovoru.²³ V skutočnosti bolo v tejto oblasti prijatých viacero rozsudkov zo strany Súdneho

---

¹⁹ FUNTA, R. Medzinárodné právo/International law/Internationales recht/Diritto internazionale/Международное право. 2010.

²⁰ Smernica Rady z 13. júna 1990, o balíku cestovných, dovolenkových a výletných služieb.

²¹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 z 11. februára 2004, ktorým sa ustanovujú spoločné pravidlá systému náhrad a pomoci cestujúcim pri odmietnutí nástupu do lietadla, v prípade zrušenia alebo veľkého meškania letov a ktorým sa zrušuje nariadenie (EHS) č. 295/91 Text s významom pre EHP.

²² PROCHÁZKA, R. – ČORBA, J. Právo Európskej únie. 2006.

²³ Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 23. októbra 2012, C-581/10 a C-629/10, Emeka Nelson a i. proti Deutsche Lufthansa AG a TUI Travel plc a i. proti Civil Aviation Authority, EU:C:2012:657.

dvora, ktoré mali významný vplyv na výklad nariadenia 261/2004 vnútroštátnymi orgánmi na presadzovanie práva a vnútroštátnymi súdmi. Rozhodnutia sa uplatňujú priamo a preto sú právne záväzné pre letecké spoločnosti. Však pokiaľ neexistuje spoločný prístup k tejto judikatúre, leteckí dopravcovia, cestujúci, ako aj vnútroštátne orgány presadzovania práva nevedia vždy, ako uplatňovať tieto rozhodnutia. To viedlo k rozdielnym výkladom pravidiel a teda k rozdielom v uplatňovaní nariadenia v členských štátoch. Treba zdôrazniť, že práva udelené cestujúcim v leteckej doprave podľa nariadenia 261/2004 sú v súlade s platnými medzinárodnými právnymi predpismi, najmä Montrealským dohovorom z roku 1999. Podľa názoru Súdneho dvora sú požiadavky platiť náhradu cestujúcim za meškanie pri príchode a poskytnúť pomoc cestujúcim v prípade oneskorenia pri odchode zlučiteľné s Montrealským dohovorom. Súdny dvor rozhodol, že: "štandardizované a okamžité opatrenia pomoci a starostlivosti nie sú samy osebe prekážkou toho, aby dotknutí cestujúci v prípade, keď im to isté meškanie spôsobilo okrem iného škody zakladajúce nárok na ich náhradu, mohli podať žaloby o náhradu týchto škôd za podmienok upravených Montrealským dohovorom."²⁴ Thijssen tvrdí, že "súdne spory v rozhodnutiach *Sturgeon, Nelson a McDonagh* sú dostatočným dôkazom toho, že nariadenie je naliehavo potrebné revidovať."²⁵ Tieto rozhodnutia budú podrobnejšie popísané nižšie. Kritika z obidvoch strán (spotrebiteľov a priemyslu) sa zameriava na obavy, že interpretácie pravidiel EÚ, ktoré sa pravdepodobne niekedy odlišujú, môžu viesť k nedostatku právnej istoty,²⁶ a preto podporujú zmätok medzi právami cestujúcich v leteckej doprave a zodpovednosťou leteckého dopravcu. Európska komisia navrhla v roku 2013 niekoľko zmien v nariadení č. 261/2004 s cieľom objasniť právny stav, najmä pokiaľ ide o takzvané mimoriadne okolnosti. Legislatívny návrh nedosiahol veľký pokrok. Naopak, Európsky parlament a Európska komisia sa snažia posilniť existujúce práva cestujúcich v leteckej doprave. Európska komisia vo februári 2016 uverejnila plán prípravy oznámenia o interpretačných usmerneniach k nariadeniu 261/2004; 27-stranové oznámenie Európskej komisie bolo uverejnené v júni 2016.²⁷

---

²⁴ Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 10. januára 2006, C-344/04, *The Queen*, na žiadosť *International Air Transport Association a European Low Fares Airline Association* proti *Department for Transport*, *EU:C:2006:10*. Body. 43 a 45-47.

²⁵ THIJSEN, Ch. *The Montreal Convention, EU Regulation 261/2004, and the Sturgeon Doctrine: How to Reconcile the Three?* 2013.

²⁶ BOGUSZAK, J. - ČAPEK, J. - GERLOCH, A. *Teorie práva*. 2004; FÁBRY, B. - KASINEC, R. - TURČAN, M. *Teória práva*. 2019.

²⁷ Oznámenie Komisie: Výkladové usmernenia k nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004, ktorým sa ustanovujú spoločné pravidlá systému náhrad a pomoci cestujúcim pri odmietnutí nástupu do lietadla,

Oznámenie Komisie, výkladové usmernenia k nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004, ktorým sa ustanovujú spoločné pravidlá systému náhrad a pomoci cestujúcim pri odmietnutí nástupu do lietadla, v prípade zrušenia alebo veľkého meškania letov, a k nariadeniu Rady (ES) č. 2027/97 o zodpovednosti leteckého dopravcu v prípade nehôd, zmenenému nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 889/2002 To nadväzuje na vyhlásenie z decembra 2015 "Stratégia v oblasti letectva pre Európu."²⁸ V interpretačných usmerneniach sa zdôrazňuje význam výkladu nariadenia 261/2004 pre právo EÚ v oblasti práv cestujúcich v leteckej doprave. V minulosti cestujúci v leteckej doprave nemali výhodu jednotného výkladu, uplatňovania a presadzovania ich práv v rámci EÚ. Ďalším bodom interpretačných usmernení je zabezpečiť väčšiu jednotnosť práv cestujúcich v leteckej doprave vo všetkých členských štátoch EÚ a vo všetkých tretích krajinách, v ktorých príslušné letecké spoločnosti profitujú z trhu leteckej dopravy EÚ vo vzťahu k dvojstranným a mnohostranným dohodám o leteckých službách. S cieľom splniť svoju povinnosť vyplývajúcu z právnych predpisov EÚ musí byť letecký dopravca informovaný o ostatných režimoch práv cestujúcich v leteckej doprave v štátoch, v ktorých pôsobí. Napríklad, ak je služba cestujúceho prerušená pri letoch, ktoré odlietajú z letiska mimo EÚ (napr. Miami International, MIA) smerujúceho do EÚ (napr. Wien Schwechat, WIE) prostredníctvom európskeho dopravcu (napr. Austrian), môže cestujúceho nárok na určité práva podliehať právu USA. Aby neprichádzalo ku kompenzácii cestujúceho podľa nariadenia 261/2004, musí sa preukázať, že postihnutý cestujúci sa už dovolal svojich nárokov podľa práva USA. Táto koordinácia a práca smerom k vnútornému a vonkajšiemu zosúladieniu práv cestujúcich v medzinárodnom letectve je rozhodujúca. V skutočnosti riešenie nedostatkov a nezrovnalostí v právnych predpisoch EÚ nekoordinovaným spôsobom spôsobuje viac roztrieštenosti a zhoršuje aktuálny stav. V USA Ministerstvo dopravy zaviedlo v roku 2009 práva cestujúcich v leteckej doprave ako (prvú) rozšírenú ochranu cestujúcich v leteckej doprave. Druhým predpisom, ktorý bol vydaný v roku 2011, a tretím predpisom bol vytvorený americký letecký zákonník cestujúcich (APBOR). Účelom tohto predpisu je zmierniť ťažkosti cestujúcich v leteckej doprave počas zdĺhavých oneskorení a inak podporiť zodpovednosť leteckých dopravcov voči spotrebiteľom. APBOR je k dispozícii všetkým cestujúcim leteckej spoločnosti, ktorí lietajú na amerických a

---

v prípade zrušenia alebo veľkého meškania letov, a k nariadeniu Rady (ES) č. 2027/97 o zodpovednosti leteckého dopravcu v prípade nehôd, zmenenému nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 889/2002.

²⁸ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov, Stratégia v oblasti letectva pre Európu, SWD(2015) 261.

zahraničných leteckých spojoch do a zo Spojených štátov. APBOR sa zaoberá bežnými prerušeniami prevádzky, ako sú oneskorenia, zrušenie a odklon letu, atď. Cestujúci v leteckej doprave majú právo do 24 hodín zrušiť rezerváciu vykonanú v omyle za splnenia určitých podmienok. Ak je cestujúci nedobrovoľne "vyradený" zo svojho potvrdeného letu, t.j. ak je cestujúcemu "zamietnutý vstup na palubu lietadla" podľa pravidiel EÚ a letecká spoločnosť zariadi náhradnú prepravu, ktorá má plánovaný prilet na konečné miesto určenia ako bol stanovený pôvodný čas priletu (medzi jednou a štyrmi hodinami na medzinárodných letoch), letecká spoločnosť musí zaplatiť cestujúcim sumu rovnajúcu sa 200% jednosmerného cestovného do konečného miesta určenia v daný deň s maximálnou sumou 650 USD. Ak sa náhradnou prepravou cestujúci dostane na miesto určenia neskôr o viac ako dve hodiny (viac ako štyri hodiny pri medzinárodných letoch), alebo ak letecká spoločnosť neuskutoční žiadnu náhradnú prepravu, kompenzácia sa zdvojnásobí (400 percent jednosmerného cestovného, a maximálne 1300 USD). Podľa APBOR, ak je z akéhokoľvek dôvodu let zrušený, podstatne oneskorený alebo naplánovaný na iný čas, má cestujúci právo na premerovanie letu bez dodatočných nákladov alebo získať plnú náhradu. Politika leteckých spoločností sa však líši od toho, čo predstavuje "podstatné" oneskorenie alebo zmenu plánu.

5. Príklady režimov práv cestujúcich v leteckej doprave

V tejto záverečnej časti článku poukazujeme na nasledovné štyri aspekty v leteckej doprave: bezpečnosť, prerušenie dopravy, proporcionalita a rovnaké podmienky pre leteckých dopravcov. Sú to aspekty v oblasti leteckej dopravy, ktoré by zákonodarcovia mali zohľadňovať pri koncipovaní právnych režimov ochrany cestujúcich v leteckej doprave. Na prvé miesto zaradíme bezpečnosť. Je nesporné, že bezpečnosť a ochrana civilného letectva sú najvyššou prioritou členských štátov ICAO. Bezpečnosť letectva je skutočne v centre záujmu ICAO. Bezpečnosť zahŕňa širokú škálu činností v leteckej doprave, t.j. letovú spôsobilosť lietadiel a posádky, bezpečnosť dráhy, leteckú navigáciu atď. Režimy ochrany spotrebiteľa by nikdy nemali "ohroziť zdravie alebo bezpečnosť". V leteckom priemysle vznikajú okolnosti, ktoré môžu mať vplyv na rozhodnutie o odložení letu. Letecký dopravca a kapitán lietadla musia vždy najprv zvážiť bezpečnosť cestujúcich a posádky pri realizácii svojho rozhodnutia. V nariadení č. 261/2004 sa ustanovuje, že leteckí dopravcovia majú povinnosť starať sa

o cestujúcich, ktorým bol odmietnutý nástup na palubu, ale nie sú povinní platiť náhradu, ak je prerušenie spôsobené "mimoriadnou okolnosťou". Právne predpisy neposkytujú výpočet mimoriadnych okolností, ktoré v minulosti ponechali priestor na dosť široký výklad leteckými spoločnosťami. V nadväznosti na rozhodnutie Súdneho dvora vo veci *Friederike Wallentin-Hermann/Alitalia* sa letecké spoločnosti už nemôžu spoliehať na článok 5 (3) nariadenia č. 261/2004 "mimoriadne okolnosti" v prípade "technických problémov", ktorým sa dalo vyhnúť, ak by sa prijali všetky primerané opatrenia. Technické problémy, ktoré sú bežné alebo neodmysliteľné v leteckej doprave, nebudú leteckým spoločnostiam oslobodené. Na druhej strane prípad *Wallentin-Hermann/Alitalia* a *Aurora Sousa Rodríguez/Air France SA* dramaticky zúžili definíciu mimoriadnych okolností. Prípady *Christopher Sturgeon/Condor Flugdienst GmbH* a *Stefan Böck a Cornelia Lepuschitz/Air France SA*²⁹ boli potvrdené Veľkou komorou Súdneho dvora v roku 2012 vo veci *Emeka Nelson/Deutsche Lufthansa*.³⁰ Od prípadu *Sturgeon* majú letecké spoločnosti tendenciu nezrušiť dlhé oneskorené lety, ale umožnia cestujúcim zotrvať v omeškaní (v prípadoch *Sturgeon* dvadsaťdva a dvadsaťpäť hodín), aby zabránili povinnosti zaplatiť náhradu podľa čl. 5 a 7 nariadenia č. 261/2004". Vo svojom rozsudku preto Súdny dvor rozšíril na základe zásady rovnakého zaobchádzania právo na náhradu škody podľa čl. 7 nariadenia č. 261/2004, ktoré sa vzťahuje na cestujúcich na zrušených letoch, na cestujúcich na letoch s oneskorením trvajúcim tri hodiny alebo viac. Súdny dvor v rozsudku *Sturgeon* zastával názor, že strata času spojená s meškaním predstavuje "neprijemnosť", na ktorú sa vzťahuje nariadenie č. 261/2004, na rozdiel od "škody", pre ktoré Montrealský dohovor poskytuje základ pre prípadný nárok. Režimy ochrany spotrebiteľa by mali umožňovať zváženie dôsledkov masívnych prerušení. Jedným z dobrých príkladov masívneho narušenia leteckej dopravy je zatvorenie vzdušného priestoru kvôli rizikám spojených so vznikom sopečných erupcií. Sopka Eyjafjallajökull na Islande eruptovala 20. marca 2010. Vzdušný priestor nad väčšinou Európy bol uzavretý z dôvodu potenciálnych rizík pre lietadlá. Desaťtisíce letov boli zrušených a v dôsledku toho boli postihnuté milióny cestujúcich. Jeden írsky cestujúci uviazol v Portugalsku a neskôr si voči spoločnosti Ryanair uplatňoval nárok na preplatenie svojich výdavkov. Tie boli odmietnuté z dôvodu, že erupcia bola mimoriadnou

---

²⁹ Rozsudok Súdneho dvora (štvrtá komora) z 19. novembra 2009, C-402/07 a C-432/07, Christopher Sturgeon, Gabriel Sturgeon a Alana Sturgeon proti Condor Flugdienst GmbH (C-402/07) a Stefan Böck a Cornelia Lepuschitz proti Air France SA (C-432/07), EU:C:2009:716.

³⁰ Rozsudok Súdneho dvora (veľká komora) z 23. októbra 2012, C-581/10 a C-629/10, Emeka Nelson a i. proti Deutsche Lufthansa AG a TUI Travel plc a i. proti Civil Aviation Authority, EU:C:2012:657.

okolnosťou, ktorá spôsobila zatvorenie vzdušného priestoru, čo bolo to mimo kontroly leteckej spoločnosti. Dublinský súd predložil Súdnemu dvoru otázku, v ktorej sa pýtal, či by to mohlo byť interpretované ako mimoriadna okolnosť, ktorá zbavuje leteckú spoločnosť povinnosti úhrad nákladov. Súdny dvor uviedol, že "Veľké prerušenia môžu zahŕňať situácie vyplývajúce z okolností mimo kontroly prevádzkovateľa, ktoré majú taký rozsah, že vedú k viacerým zrušeniam a/alebo oneskoreniam letov ... [napr.] meteorologické alebo prírodné javy vo veľkom rozsahu vrátane hurikánov, sopečných erupcií, zemetrasení, povodní, politickej nestability alebo podobných udalostí ...". Súdny dvor uviedol odkaz na predchádzajúcu judikatúru, že zatiaľ čo leteckí dopravcovia sú oslobodení od povinnosti platiť náhradu podľa čl. 7 v prípade mimoriadnych okolností, ich povinnosť poskytovať starostlivosť cestujúcim podľa čl. 9 zostáva v každom prípade zachovaná. Sopečná erupcia však predstavovala mimoriadne okolnosti. Spoločnosť Ryanair bola teda zaviazaná splniť si svoju povinnosť starať sa o cestujúcich.

Naopak, nároky uplatnené v rámci amerického APBORu by pravdepodobne neboli úspešné z dôvodu, že sopečná erupcia je mimo kontroly leteckého dopravcu. Zatiaľ čo letecký dopravca je povinný podniknúť všetky primerané kroky, aby zabránil oneskoreniam a zrušeniam letov, nebude zodpovedný za škody spôsobené oneskorením alebo zrušením letov v situáciách súvisiacich s uzavretím vzdušného priestoru. Toto je tiež pozícia podľa Montrealského dohovoru, v zmysle ktorého: "doprovca nenesie zodpovednosť za škodu spôsobenú oneskorením, ak preukáže, že on a jeho zamestnanci prijali všetky opatrenia, ktoré by mohli byť odôvodnene požadované, aby sa predišlo škodám, alebo že nebolo možné, aby prijali takéto opatrenia". Na prvý pohľad sa zdá, že táto situácia spôsobuje zmätočnú situáciu pre štáty a leteckých dopravcov. Zmluvné štáty Montrealského dohovoru, ktoré sú tiež členskými štátmi EÚ, sa dostali do pozície medzi požiadavky medzinárodného práva a práva EÚ.³¹ IATA a Európska asociácia nízkonákladových leteckých spoločností podali na Vrchný súd pre Anglicko a Wales súdne preskúmanie v súvislosti s vykonávaním nariadenia 261/2004. Žalobcovia v tomto ohľade tvrdili, že nariadenie č. 261/2004 nebolo v súlade s medzinárodným právom, konkrétne s ustanoveniami Montrealského dohovoru. Súd uviedol, že pomoc a starostlivosť o cestujúcich, ktoré predpokladá čl. 6 nariadenia č. 261/2004 v prípade veľkého meškania letu, predstavujú štandardné a okamžité kompenzačné opatrenia. Systém v zmysle čl.

---

³¹ VALEŠOVÁ, T. Vztah mezinárodního práva a vnitrostátního práva, vztah práva Evropských Společenství, Evropské Unie a vnitrostátního práva. 2003.

6 jednoducho funguje v skoršom štádiu ako systém, ktorý vyplýva z Montrealského dohovoru. Napriek tomu, že Montrealský dohovor v čl. 29 stanovuje výlučnosť pre nároky vyplývajúce z jeho ustanovení, súd sa domnieva, že nariadenie 261/2004 je jednotným právom, pretože pôsobí v skoršom štádiu a predstavuje doplnok k nárokom v zmysle Montrealského dohovoru. V konečnom dôsledku budú spotrebiteľia platiť účty v prospech "dodatočnej" ochrany EÚ.

Nové princípy ICAO však stanovujú, že cestujúci sa môžu nachádzať v situáciách značného narušenia letovej prevádzky, a preto letecké spoločnosti, prevádzkovatelia letísk a všetky zainteresované strany vrátane vládnych orgánov by mali vopred plánovať mechanizmy, aby sa cestujúcim dostala primeraná starostlivosť a pomoc. V čase, keď sa objavujú časté výskyty sopečných erupcií, hurikánov, snehových búrok (alebo aktuálne pandémie COVID-19), je súčasný nedostatok globálnej istoty v oblasti ochrany cestujúcich v leteckej doprave problematický. Podľa Montrealského dohovoru "Montrealský dohovor" vytvára exkluzívny a jednotný právny rámec pre zodpovednosť leteckého dopravcu v medzinárodnej leteckej doprave cestujúcich a batožiny vrátane škôd spôsobených meškaním letu. Napriek tomu trvalé zvyšovanie dopytu po leteckej doprave (po pandémii COVID-19) bude znamenať, že viac ľudí bude využívať leteckú dopravu, a preto sa zvýši počet cestujúcich pravdepodobne ovplyvnených mimoriadnymi okolnosťami. V rámci EÚ existuje nedostatok transparentnosti a zosúladený prístup medzi členskými štátmi. Podľa ICAO by režimy ochrany spotrebiteľa mali odrážať aj zásadu proporcionality.³² Právo EÚ stanovuje veľmi vysoký prah ochrany spotrebiteľov³³ pre cestujúcich v leteckej doprave. Ako už bolo uvedené, informovanosť spotrebiteľov, vybavovanie sťažností a ich presadzovanie tiež spochybňujú účinnosť nariadenia 261/2004. Niektorí kritici tvrdia, že práva cestujúcich v leteckej doprave sú príliš veľkorysé, a preto sú neprimerané k tomu, čo je k dispozícii v rámci iných režimov práv cestujúcich. Hoci to môže byť pravda v globálnom meradle, ako sme videli v prípade masívnych prerušení, pozícia kritikov môže byť napadnutá, keď sa zvažujú iné režimy EÚ. Cestovanie leteckou dopravou zvyčajne neobsahuje náhradu. Ak je let omeškaný alebo zrušený, postihnutý cestujúci nemusí mať k dispozícii iný spôsob dopravy. Pre železničnú prepravu, na ktorú sa vzťahuje právo EÚ, môžu cestujúci bez straty práva prepravy: Žiadať kompenzáciu za oneskorenia od železničného podniku, ak sa stretáva s meškaním medzi miestom nástupu a

---

³² SYLLOVÁ, J. - PÍTROVÁ, L. - PALDUSOVÁ, H.; a kol. Lisabonská smlouva, komentář. 2010; BORCHARDT, K. D. Die Rechtlichen Grundlagen der Europäischen Union. 2020. IVOR, J. – KLIMEK, L. - ZÁHORA, J. Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky. 2013.

³³ KARAS, V. - KRÁLIK, A. Právo Európskej únie. 2012.

miestom určenia... Minimálne náhrady za meškanie sú nasledovné: (a) 25% ceny cestovného lístka za meškanie 60 až 119 minút, (b) 50% ceny cestovného lístka za meškanie 120 minút alebo viac. Ak sa cesta uskutočňuje po mori alebo po vnútrozemských vodných cestách, cestujúci môžu požiadať o náhradu bez straty práva na prepravu: Ak čelia omeškaniu príchodu do konečného miesta určenia, minimálna výška kompenzácie je 25% ceny cestovného lístka za meškanie aspoň: (a) 1 hodinu v prípade plánovanej cesty v trvaní do 4 hodín; (b) 2 hodiny v prípade plánovanej cesty dlhšej ako 4 hodiny, ale nie dlhšej ako 8 hodín; (c) 3 hodiny v prípade plánovanej cesty dlhšej ako 8 hodín, ale nie dlhšej ako 24 hodín; alebo (d) 6 hodín v prípade plánovanej cesty dlhšej ako 24 hodín. Ak oneskorenie prekročí dvojnásobok času stanoveného v písmenách a) až d), kompenzácia je 50% ceny lístka. Nakoniec pre cestujúcich prepravovaných autobusmi právne predpisy EÚ³⁴ stanovujú, že prepravcovia by mali znížiť nepríjemnosti cestujúcich v dôsledku zrušenia alebo významného oneskorenia ich cesty. Cestujúci by tiež mali mať možnosť zrušiť svoju cestu a uhradiť svoje cestovné lístky alebo pokračovať v ceste alebo získať presmerovanie za uspokojivých podmienok. Ak dopravcovia neposkytnú cestujúcim potrebnú pomoc, cestujúci by mali mať právo na finančnú kompenzáciu. To, čo majú všetky tri vyššie uvedené "režimy" spoločné, je spojenie medzi cenou lístka a kompenzáciou. Platí, že situácia cestujúcich postihnutých v dôsledku zrušenia alebo významného oneskorenia ich cesty na jednej z týchto iných foriem dopravy nemôže byť porovnateľná so situáciou cestujúceho v leteckej doprave. Ako bolo uvedené vyššie, prístup americkej APBOR k kompenzácii nie je spojený s cenou letenky; je to trhovú cenu jednosmernej letenky, ktorá sa následne násobí. Bez ohľadu na prístup k určovaniu odškodnenia bude postup závisieť od existencie a dostupnosti primeraných mechanizmov vybavovania sťažností.

Záver

Pokiaľ ide o leteckú dopravu, základné zásady ICAO sa obmedzujú na to, aby sa cestujúci v leteckej doprave mohli spoľahnúť na účinné postupy vybavovania sťažností, ktoré sa im zrozumiteľne oznámia. Z vyššie uvedenej diskusie sú zaujímavé rozdiely, ktoré prináša nariadenie 261/2004 o leteckých dopravcoch EÚ oproti APBOR pre leteckých dopravcov

---

³⁴ FUNTA, R. - GOLOVKO, L. - JURIŠ, F. Európa a európske právo. 2020.

z USA. V rámci EÚ existuje nedostatok konzistentnosti pri presadzovaní a uplatňovaní nariadenia 261/2004 v jednotlivých členských štátoch EÚ. Z pohľadu medzinárodného práva je možné uznať, že zámery ICAO sú dobré. Vyššie uskutočnená analýza naznačuje, že pri neexistencii nového medzinárodného dohovoru o právach cestujúcich v leteckej doprave sa normy IATA a Montrealský dohovor môžu javiť ako najvhodnejšie pre všetkých, s účinnou metódou riešenia sporov v zmluvných štátoch ICAO. Globálny priemysel potrebuje jednotný univerzálny systém zodpovednosti, ktorý upravuje medzinárodnú leteckú prepravu cestujúcich a nákladu. IATA preto vyzvala všetky ostatné krajiny, aby ratifikovali Montrealský dohovor s cieľom dosiahnuť požadovanú úroveň jednotnosti v tomto sektore.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

BOGUSZAK, J. - ČAPEK, J. - GERLOCH, A. Teorie práva. 2. vydání, Praha: Aspi, 2004. ISBN 978-80-73570-30-9.

BORCHARDT, K. D. Die Rechtlichen Grundlagen der Europäischen Union. 7. Auflage, Heidelberg: C.F.Müller, 2020. ISBN 978-3-8252-5278-6.

BARTSCH, I. International Aviation Law: A Practical Guide. 1st Edition, New York: Routledge, 2012. ISBN 978-14-0943-287-6.

FÁBRY, B. - KASINEC, R. - TURČAN, M. Teória práva. 2. vydanie, Bratislava: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-571-0127-7.

FUNTA, R. - GOLOVKO, L. - JURÍŠ, F. Európa a európske právo,. Brno: MSD, 2020. ISBN 978-80-7392-334-1.

FUNTA, R. Medzinárodné právo/International law/Internationales recht/Diritto internazionale/Международное право. Brno: Tribun EU, 2010. ISBN 978-80-7399-044-2.

HAMILTON, S. Practical Aviation Law. 5th Edition, Iowa: Iowa State University, 2011. ISBN 978-15-6027-763-7.

HAVEL, G. The Principles and Practice of International Aviation Law. Cambridge: Cambridge University Press, 2014. ISBN 978-11-0769-773-7.

IVOR, J. – KLIMEK, L. - ZÁHORA, J. Trestné právo Európskej únie a jeho vplyv na právny poriadok Slovenskej republiky. Žilina: Eurokódex, 2013. ISBN 978-80-8155-017-1.

PRÁVNE ROZPRÁVY ON-SCREEN II. – Sekcia verejného práva

online vedecká konferencia - 13. november 2020

KARAS, V. - KRÁLIK, A. Právo Európskej únie. 1. vydanie, Bratislava: C.H.Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-287-1.

MAZÁK, J. - JÁNOŠÍKOVÁ, M. Základy práva Európskej únie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2009. ISBN 978-80-8078-289-4.

MRÁZ, S. - POREDOŠ, F. - VRŠANSKÝ, P. Medzinárodné verejné právo, Bratislava: VO PF UK, 2003. ISBN 978-80-7160-175-6.

PROCHÁZKA, R. – ČORBA, J. Právo Európskej únie. Bratislava: Poradca podnikateľa, 2006. ISBN 978-80-8893-162-1.

SPECIALE, R. Fundamentals of Aviation Law. 1st Edition, Columbus: McGraw-Hill Education, 2006. ISBN 978-00-7145-867-2.

SYLLOVÁ, J. - PÍTROVÁ, L. - PALDUSOVÁ, H.; a kol. Lisabonská smlouva, komentář, Praha: C.H.Beck, 2010. ISBN 978-80-89406-07-4.

SVOBODA, P. Úvod do evropského práva. 4. vydání, Praha: C.H.Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-313-4.

Periodiká a zborníky:

THIJSEN, Ch. The Montreal Convention, EU Regulation 261/2004, and the Sturgeon Doctrine: How to Reconcile the Three?" In: 12 Issues Aviation Law & Policy, 2013.

VALEŠOVÁ, T. Vztah mezinárodního práva a vnitrostátního práva, vztah práva Evropských Společenství, Evropské Unie a vnitrostátního práva. Praha: Justiční akademie ČR, 2003.

OCHRANA OSOBNÝCH ÚDAJOV PO ROZSUDKU SCHREMS II PERSONAL DATA PROTECTION AFTER THE SCHREMS II JUDGMENT

Daniela Galátová¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.77-83>

Abstrakt

Článok sa venuje spracúvaniu osobných údajov mimo územia EÚ a EEAA. Prenos osobných údajov je v dobe čoraz zvyšujúcej sa digitalizácie na dennom poriadku. Právna úprava Európskej únie doposiaľ umožňovala prenos osobných údajov do Spojených štátov amerických na základe Vykonávacieho rozhodnutia Komisie (EÚ) 2016/1250 z 12. júla 2016, ktoré však bolo 21. augusta 2020 vyhlásené Súdnym dvorom EÚ za neplatné. Príspevok obsahuje jednak všeobecné informácie o prenose osobných údajov, ako aj stručný rozbor samotného rozhodnutia. V neposlednom rade sa venuje praktickým dopadom vyplývajúcich z tohto rozsudku.

Kľúčové slová

osobné údaje, GDPR, Schrems II, prenos osobných údajov, mechanizmy ochrany prenosu osobných údajov

Abstract

The Article is dedicated to processing of personal data outside the EU or EEAA territory. Transfer of personal data is done on daily basis with the more increasing digitalization. Legal framework of the European Union so far enabled the transfer of personal data to the United States of America on the basis of Commission Implementing Decision (EU) 2016/1250 of 12 July 2016, which was however declared invalid by the European Court of Justice on 12 August 2020. The paper consists of general information concerning transfers of personal data, as well as a brief analysis of the judgment itself. Last but not least, it includes information on practical implications stemming from this judgment.

Keywords

personal data, GDPR, Schrems II, transfer of personal data, mechanisms of transfer of personal data

---

¹ Mgr. et Mgr. Daniela Galátová, I. school-year PhD. student, department of International and European law, Faculty of law, Paneuropean university

Introduction

The importance of personal data protection raises with the fast development of technologies. We cannot anymore imagine life without social media, the flow of processed data increases and the capacity of servers provided on the EU level is not sufficient. Transfer of personal data therefore takes place outside the territory of the EU on daily basis. The protection of transfer of personal data to the USA having been put in place so far, was declared invalid by the European Court of Justice during the case C-311/18 - Facebook Ireland a Schrems (in this text as “Schrems II judgment”)². What legal impacts does this judgment have with regards to transfer of personal data to the USA and what implications stem from it to controllers and processors? Is it even possible to sufficiently safeguard the protection of personal data while transferred to the USA and the legal remedies connected therewith at the current US establishment?

Transfers of personal data under GDPR

Let’s imagine a situation when an account is created in order to receive some goods from a company based in Europe. That company has its branch in Latin America and servers in the USA. The server companies have a maintenance established by a company in India with employees working remotely in Africa. All of a sudden, within couple of clicks, personal data may travel all over the world.

The understanding of a fast technological development and its inevitable link to protection of personal data has been clearly understood and portrayed in the General Data Protection Regulation³. It is its recital 6 which explains that technology is transformed in various fields of life and the free flow of personal data with the Union and the transfer should be indeed facilitated. In addition, Article 44 of the GDPR determines that a transfers of personal data to third countries is possible under the conditions of being in compliance with the GDPR

---

² Judgment of the Court (Grand Chamber) of 16 July 2020 (request for a preliminary ruling from the High Court (Ireland) — Ireland) — Data Protection Commissioner v Facebook Ireland Ltd, Maximillian Schrems, (Case C-311/18), OJ C 249, 16.7.2018.

³ Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) (Text with EEA relevance), OJ L 119, 4.5.2016, p. 1–88

rules. If these conditions are not kept, such a transfer of personal data should be prohibited. As a consequence, GDPR provides with the possibility to transfer personal data to third countries in case of a compliance with the GDPR and the guarantee to safeguard data subject's rights.

When it comes to the protection tools with regards to transfers of personal data to third countries, Chapter V of GDPR applies. Chapter V recognizes two systems: adequacy decisions or appropriate safeguards (including specified tools, i.e. corporate binding rules, standard contractual clauses etc.). Adequacy decisions are implementing acts adopted by the European Commission after a thorough assessment of personal data protection safeguards of a specific territory, a specified sector or a third country, where the personal data is to be transferred. In contrast to Decisions on adequacy, the system of appropriate safeguards is applicable in the absence of a Decision on adequacy and it is up to the controller and processor to make sure that data subject rights are enforceable and their legal remedies are sufficiently put in place. So far, there are 12 Decisions on adequacy adopted by the European Commission. And it was not long ago that there were still 13 of them.

Schrems II case-law

In 2018, Mr. Schrems, requested from the title of a data subject to prohibit or suspend the transfer of his personal data from Facebook Ireland to Facebook Inc., because he deemed that the law and practice in the United States did not provide with a sufficient protection against access by the public authorities to the data transferred thereto. As his request was refused, he lodged a complaint at the national supervisory authority in Ireland, which brought proceedings before the High Court in order to able to pose preliminary questions to the European Court of Justice. Once the proceeding has started, the European Commission adopted Commission Implementing Decision (EU) 2016/1250 (in this text as "Privacy Shield Decision")⁴. The preliminary questions not only concerned the validity of the Privacy Shield Decision, but also the Commission Decision 2010/87⁵ relating to standard contractual clauses.

---

⁴ Commission Implementing Decision (EU) 2016/1250 of 12 July 2016 pursuant to Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council on the adequacy of the protection provided by the EU-U.S. Privacy Shield (notified under document C(2016) 4176), OJ L 207, 1.8.2016, p. 1–112

⁵ 2010/87/: Commission Decision of 5 February 2010 on standard contractual clauses for the transfer of personal data to processors established in third countries under Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council (notified under document C(2010) 593) (Text with EEA relevance), OJ L 39, 12.2.2010, p. 5–18

Ruling concerning Privacy Shield

While providing responses to preliminary questions in the Schrems II judgment, the European Court of Justice, amongst other, decided on the question whether the Privacy Shield Decision provided sufficient protection of personal data when transferred to the territory of the US. It took into consideration the explanatory assessment of the Privacy Shield as such, as well as the assessment of the High Court of Ireland and it came to the following conclusions:

- *applicability*: European Court of Justice ruled that any adequacy decision has an overall binding effect, i.e. it is binding to private entities, as well as public authorities;
- *doubts about adequate level of protection in the US*- European Court of Justice found that the US national legislation failed to ensure adequate level of protection as it deemed that no effective judicial protection was at place on national level in case of interference by legally determined authorities;
- *no sufficient competence of Ombudsperson*- European Court of Justice ruled that the Ombudsperson established under the Privacy Shield Decision could not have presented equal replacement for a tribunal, therefore judicial remedies as requested in Article 47 of the Charter of Fundamental Rights were not put in place. In addition, by assessing that the Ombudsperson is appointed by the Secretary of State and was an integral part of the EU State Department put the Ombudsperson independency in question;
- *interference with fundamental rights*- European Court of Justice was of the opinion that the communication of personal data to a third party, such as a public authority, constitutes an interference with the fundamental rights enshrined in Articles 7 and 8 of the Charter of Fundamental Rights⁶;
- *disproportionality*- European Court of Justice came to a conclusion that the US interference arising from the surveillance programs based on Section 702 of the Foreign Intelligence Surveillance Act of 1978 (in this text as “FISA”) on Executive Order 12333 were not proportionate to the level of protection to be guaranteed. It found out that the surveillance program under the Section 702 of the FISA does actually have no limitations to guarantee that foreign intelligence would not target

---

⁶ See paragraph 171 of Case C-311/18, OJ C 249, 16.7.2018

non-US persons. Therefore, it concluded that the protection of personal data was unsatisfactory and the essential equivalence under the EU law failed to be provided;

- *lack of actionable rights for data subject*- as stated in recitals 69 and 77 of the Privacy Shield Decision, the US government has accepted that in fact Presidential Policy Directive 28 (in this text as “PPD-28”) does not grant data subjects actionable rights before the courts against the US authorities;
- *lack of possibility for an individual to pursue legal remedies*- European Court of Justice ruled that there was a lack of redress for individuals with regards to the fundamental rights and that civil rights remedies were not a sufficient;
- *invalidity*- the Privacy Shield Decision was declared to be invalid.

Ruling concerning standard contractual clauses

With regards to the tool of standard contractual clauses, the European Court of Justice ruled that they were valid, however binding only to the entities which rely on them within their contract. Public authorities are thus excluded from this binding effect⁷. In addition, the Court declared that the mere existence of standard contractual clauses are not sufficient and additional safeguards need to be established by the controller established in the European Union, mutually with the recipient and any processor. Such additional safeguards are necessary in order to ensure the processing of personal data in line with the applicable personal data protection law.

Practical implications

On 10 November 2020, the European Data Protection Board (in the text as “EDPB”) adopted Recommendations on measures concerning transfer tools⁸. Apart from some specific examples on additional safeguards, the text itself includes a 5-step roadmap to be applied before a transfer of personal data is to take place. Interestingly enough, the text of the Recommendation

---

⁷ See paragraph 132 of Case C-311/18, OJ C 249, 16.7.2018

⁸ Recommendation 1/2002 on measures that supplement transfer tools to ensure compliance with the EU level of protection of personal data

does not really use the terminology of controller and processor, but rather “exporter-importer”. Like that, any potential confusion of accountability stemming from a more complicated establishment of a controller-processor relationship, have been avoided.

The 5-step roadmap includes the following parts:

1. Know your transfers- any potential transfer should be well known to the exporter before the processing takes place.
2. Identify the transfer tools you are relying on – assessment of personal data protection transfer should be done.
3. Assess whether the Article 46 GDPR transfer tool you are relying on is effective- in collaboration with importer, it is necessary to define all actors involved in the transfer and the characteristics of the transfer, as well as information whether the law and practice of the third country, where the personal data is to be transferred, may impinge the effectiveness of the transfer tools determined in Article 46 of GDPR.
4. Adopt supplementary measures- supplementary measures need to be identified on the case-by-case basis and can be of either contractual, organizational or technical character. As examples of supplementary measures, the EDPB mentions stronger encryption, pseudonymisation, split or multiply the processing, etc..
5. Procedural steps once effective supplementary measures identified- establish the processing on the basis of the results set up in points 1 to 4 above.

Last but not least, the EDPB concluded that when it comes to transfer of personal data to clouds or in case of remote access to data for business purposes (i.e. typically if a controller/processor established in the territory of the EU transferring personal data to a controller/processor in a third country of the same group of enterprises, undertakings etc.), there exist no effective technical measures to prevent from infringing data subject rights. The last two scenarios might change in the future upon an eventual technological progress.

Conclusion

The judgment left many societies in a delicate situation. Coping with additional safeguards for the already existing transfers to the US definitely represents constraints that are difficult to overcome. In addition, the COVID-19 pandemics exposed us all to more usage of digital platforms which are for the most cases US based. While one may still question whether the outcomes of the judgment do not really base grounds that under the current US regime concerning the legal framework on surveillance, effective legal remedies stemming from personal data breach cannot be established, it can be only hoped that further instructions will arrive from competent authorities. In addition to these, the phenomenally fast technological development could be used in favor of establishing more safeguards.

No matter what would be the following steps, one is sure...this judgment is a breaking point in the area of personal data protection leading to more awareness of the personal data protection and definitely contributed in further shaping of relatively new legal framework.

BIBLIOGRAPHY

EUROPEAN DATA PROTECTION BOARD: Recommendation 01/2020 on measures that supplement transfer tools to ensure compliance with the EU level of protection of personal data, https://edpb.europa.eu/our-work-tools/public-consultations-art-704/2020/recommendations-012020-measures-supplement-transfer_en.

EUROPEAN DATA PROTECTION SUPERVISOR: Strategy for EU institutions to comply with the “Schrems II” Ruling, available at: https://edps.europa.eu/sites/edp/files/edpsweb_press_releases/edps-2020-11_strategy_shremsii_judgement_en.pdf.

FENNESSY, C.: The “Schrems II” decision: EU-US data transfers in question, available at: <https://iapp.org/news/a/the-schrems-ii-decision-eu-us-data-transfers-in-question/>.

KUNER, Ch- BYGRAVE, Lee A.- DOCKSEY Ch.- DRECHSLER L.: The EU General Data Protection Regulation (GDPR), a commentary: Oxford University Press 2020. ISBN 978-80-1988-264-91.

PUBLICATION OFFICE OF THE EUROPEAN UNION: Handbook on European data protection law, Luxembourg, 2018 edition, ISBN: 978-92-9491-903-8.

K ÚSTAVNÍMU POŽADAVKU ZÁKONNÉHO PODKLADU VYVLASTNĚNÍ

THE CONSTITUTIONAL REQUIREMENT OF A LEGAL BASIS FOR EXPROPRIATION

Tomáš Grygar¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.84-94>

Abstrakt

Príspevek se venuje otázke ústavného požadavku zákonného podkladu vyvlastnení. V prvé radě je věnován prostor vymezení obsahu této ústavní podmínky vyvlastnení. Současně je zodpovězeno, zda může dojít k vyvlastnení pouze správním rozhodnutím vydaným na podkladu zákona, nebo i zákona samotným. Následně je problematika analyzována ve vazbě na judikaturu českého Ústavního soudu, a to i v návaznosti na požadavek veřejného zájmu na vyvlastnení.

Klíčové slová

vlastnické právo, vyvlastnení, ústavní pořádek ČR, zákonný podklad, veřejný zájem

Abstract

This paper deals with the issue of the constitutional requirement of a legal basis for expropriation. First of all, space is devoted to defining the content of this constitutional condition of expropriation. At the same time, the answer is whether expropriation can only by an administrative decision issued on the basis of the law, or even the law itself. Subsequently, the issue is analyzed in relation to the case law of the Czech Constitutional Court, even in relation to the requirement of the public interest.

Keywords

property right, expropriation, Czech constitution, legal basis, public interest

---

¹ JUDr. Tomáš Grygar – Katedra správního práva a finančního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, asistent soudece Ústavního soudu ČR, vedoucí autorského kolektivu připravované monografie „Vyvlastnění a vyvlastňovací řízení“ (Wolters Kluwer, 2021), z jehož konceptu tento příspěvek vychází. Příspěvek vyjadřuje výlučně osobní názory autora.

Úvod

Vlastnícké právo coby právni panství nad věcí, je právem ústavně zaručeným – vyvlastnění nebo nucené omezení vlastníckého práva připouští čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod České republiky pouze ve veřejném zájmu, na základě zákona a za náhradu. Tím jsou dány ústavní kautely vyvlastnění, které nesmí být běžným zákonodárcem eliminovány a musí být respektovány v každém vyvlastňovacím řízení.

Obsah pojmu vyvlastnění není přímo v Listině, ani jinde v ústavním pořádku výslovně objasněn, resp. schází jeho pozitivní legální definice. Ze slov „nebo nucené omezení vlastníckého práva“ však lze argumentem *a contrario* dovodit, že vyvlastnění nepředstavuje pouhé „omezení“ ústavně zaručeného vlastníckého práva, ale silnější zásah spočívající v úplném odejmutí vlastníckého práva k věci. Vyvlastněním se tedy v pojetí Listiny nutně rozumí nucené odejmutí vlastníckého práva k věci, nikoliv pouhé zúžení či odstranění některé ze složek² vlastníckého práva. Pojem vyvlastnění je tedy v Listině, na rozdíl od vyvlastňovacího zákona, pojat v užším slova smyslu, který můžeme s ohledem na historické chápání tohoto institutu, označit za vyvlastněním v pravém slova smyslu. Vyvlastnění se tak chápe nucené odejmutí vlastníckého práva expropriáta (vyvlastňovaného) k vyvlastňované věci a s ním pojmově spojený převod vlastníckého práva na exproprianta (vyvlastnítele).³ Dodejme, že z hlediska věcné působnosti se čl. 11 odst. 4 Listiny, resp. ústavní kautely v něm obsažené, vztahují (obdobně jako § 1037 až 1039 ObčZ) na **vyvlastnění jakékoliv věci** – nehledě na to, zda jde o věc nemovitou, nebo movitou.⁴

K ústavním předpokladům vyvlastnění se pojí řada otázek, které doposud nebyly právní naukou, ani soudní judikaturou dostatečně zodpovězeny. V rámci tohto příspěvku se budu věnovat té, **zda k vyvlastnění může dojít toliko správním aktem vydaným na základě zákona, nebo rovněž zákonem samotným**. Otázkou tedy je, co přesně se rozumí ústavním požadavek vyvlastnění „na základě zákona“. Z důvodu systematického se nejprve stručně

---

² Již od dob římského práva právní nauka zpravidla zdůrazňuje, že obsahem vlastníckého práva je soubor dílčích práv v podobě oprávnění věc držet (*ius possidendi*), užívat (*ius utendi*), požívat plody a užítky z ní (*ius fruendi*) a konečně právo s věcí nakládat (*ius disponendi*). Tohoto pojetí se také přidržela jedna z dříve nejpoužívanějších učebnic tuzemského občanského práva: KNAPP, V. – KNAPPOVÁ, M. In ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. *Občanské právo hmotné I. 5. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 281.

³ STAŠA, J. In HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 322, 328; GRYGAR, T. Expropriace a práva třetích osob. *Jurisprudence*, 2020, č. 2, s. 26.

⁴ Naproti tomu zákon o vyvlastnění dopadá pouze na nemovité věci, konkrétně na pozemky a stavby, včetně věcných břemen k nim [§ 2 písm. a) VyvlZ].

vyjádřím k požadavku veřejného zájmu na vyvlastnění, neboť závěry zde zmíněné jsou, jak poukáží následně, rozhodující pro řešení výše vymezené otázky. Problematika zákonného podkladu vyvlastnění bude rovněž ilustrována v kontextu stále poměrně aktuální novely zákona o potravinách zavádějící v některých případech kontraktační povinnost k darování potravin. Je přitom sporné, zda nejde o faktické vyvlastnění přímo zákonem.

Možnost *a priori* deklaráce veřejného zájmu na vyvlastnění?

V pořadí první ústavní podmínkou pro vyvlastnění je požadavek existence veřejného zájmu (představujícího neurčitý právní pojem) na tomto vyvlastnění. Podle judikatury Ústavního soudu nelze veřejný zájem na vyvlastnění zákonem *a priori* deklarovat, ale musí být prokázán v konkrétním vyvlastňovacím řízení. Ústavní soud tak kupříkladu zrušil zákon o výstavbě vzletové a přistávací dráhy 06R – 24L letiště Praha Ruzyně⁵, který ve svém § 1 stanovoval, že výstavba této letištní dráhy je ve veřejném zájmu. V této souvislosti odkazem na svůj předchozí nálezh označovaný též jako „Jezy na Labi“⁶ konstatoval, že „deklarování veřejného zájmu v **konkrétně** určené věci zákonem, pokládá Ústavní soud za protiústavní ... Veřejný zájem v konkrétní věci je zjišťován v průběhu správního řízení na základě poměrování nejrůznějších partikulárních zájmů, po zvážení všech rozporů a připomínek.... Veřejný zájem je třeba nalézt v procesu rozhodování o určité otázce (typicky např. o vyvlastňování), a nelze jej v konkrétní věci *a priori* stanovit. Z těchto důvodů je zjišťování veřejného zájmu v konkrétním případě typicky pravomocí moci výkonné, a nikoliv zákonodárné.“⁷ Ústavní soud dále judikoval, že deklaraci veřejného zájmu u konkrétního záměru „by došlo nejen k zásahu moci zákonodárné do moci výkonné, ale bylo by jím též omezeno právo na soudní přezkum.“⁸

Jak si však správně všimá Jakub Handrlíca⁹, tak veškerá současná judikatura Ústavního soudu se věnuje deklarování veřejného zájmu u konkrétních záměrů, **nikoliv u záměrů**

⁵ Zákon č. 544/2004 Sb., o výstavbě vzletové a přistávací dráhy 06R – 24L letiště Praha Ruzyně.

⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 24/04. Ústavní soud tímto nálezh zrušil § 3a zákona č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, který stanovil, že „rozvoj a modernizace vodní cesty vymezené vodním tokem Labe od říčního km 129,1 (Pardubice), na státní hranici se Spolkovou republikou Německo a vodním tokem Vltava od říčního km 91,5 (Třebenice) včetně plavebního kanálu Vraňany – Hořín po soutok s vodním tokem Labe včetně výústní části vodního toku Berounky po přístav Radotín, je ve veřejném zájmu“.

⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. Pl. ÚS 24/08, body 11-12 odůvodnění.

⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 6. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 24/04.

⁹ HANDRLICA, J. Expropriační tituly subjektů soukromého práva. *Právník*. 2016, č. 10, s. 824 (poznámka pod čarou č. 50).

druhově (genericky) vymezených. Navíc je otázkou, zda i současná judikatura nebude přehodnocena s ohledem na novou, bezprostředně aplikovatelnou unijní legislativu, která ve vztahu ke konkrétním¹⁰ „projektům společného zájmu“ výslovně deklaruje veřejný zájem¹¹ v podobě „prioritního statusu na vnitrostátní úrovni s cílem zajistit jejich rychlé administrativní zpracování.“¹² Můžeme však shrnout, že *a priori* deklarování veřejného zájmu na vyvlastnění je z ústavněprávního hlediska značně problematická, a v případě, kdy je tak učiněno zákonem (či dokonce podzákoným předpisem) ve vztahu ke konkrétní věci, jde ve světle výše uvedené judikatury Ústavního soudu o protiústavní krok.

K možnosti vyvlastnit (i) přímo zákonem

Jak již bylo uvedeno výše, Listina v čl. 11 odst. 4 mj. stanovuje, že vyvlastnit lze pouze „na základě zákona“. Tato formulace otevírá důležitou otázku, a sice tu, zda lze vyvlastnit i zákonem samotným. Lze přitom najít argumenty ve prospěch obou těchto variant.

Čistě gramatickým výkladem se na první pohled zdá, že je nutné rozlišovat případy, kdy dochází k vyvlastněním zákonem samotným (nepřípustné) a případy, kdy k vyvlastnění dochází na základě zákona formou správního aktu *sensu stricto* (přípustné). Formulace, že „*vyvlastnění je možné jen na základě zákona...*“ se nacházela již v čl. 109 odst. 2 Ústavní listiny 1920¹³ a byla z ní zřejmě přejata i do současné Listiny. Ustanovení předcházejícího odstavce čl. 109 však zároveň stanovovalo, že „*soukromé vlastnictví lze omezit jen zákonem*“ (tj. nikoliv na základě zákona) – obzvláště toto ustanovení vyvolávalo otázky o své (ne)nadbytečnosti. K tomu již Weyr poměrně výstižně uvedl, že „*poněvadž totiž soukromého vlastnictví upravena jest u nás zákonem (občanským), plyne z toho již z povšechných logických pravidel... že tuto instituci lze platně zrušiti, měniti (t. j. po případě omeziti) toliko zákonem, a nikoliv druhotnými normami např. nařízení, opatření, rozhodnutí atd.*“¹⁴ Za sporné se rovněž považovalo, zda

¹⁰ V podrobnostech: Tamtéž, s. 825-826.

¹¹ Např. čl. 7 odst. 1 odst. 8 nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 347/2013/EU, kterým se stanoví hlavní směry pro transevropské energetické sítě.

¹² Čl. 28 recitálu nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 347/2013/EU, kterým se stanoví hlavní směry pro transevropské energetické sítě.

¹³ Dlužno podotknout, že tato formulace byla převzata rovněž do § 9 odst. 2 ústavního zákona č. 150/1948 Sb. (tzv. Ústava 9. května 1948) – byť samozřejmě praxe uplatňovaná komunistickým totalitním režimem byla zcela odlišná. Ústavní zákon č. 100/1960 Sb. (Ústava 1960) pak o podmínkách vyvlastnění už „radši“ nestanovovala vůbec nic.

¹⁴ WEYR, F. *Soustava československého práva státního*. Praha: Fr. Borový, 1924, s. 352.

účelem čl. 109 Ústavní listiny bylo to, zda jím chtěl „ústavní zákonodárce chrániti stálost principů, na nichž vybudován jest náš právní řád, tj. objektivní právo, nebo toliko subjektivní práva jednotlivců, plynoucí z onoho práva objektivního proti zásahům státní moci výkonné...“¹⁵ Dnes snad již není o účelu spočívajícím v ochraně subjektivního práva žádných větších pochyb.

Rovněž se však nezdá, že by současný ústavní pořádek mezi termíny omezit „zákonem“ a „na základě zákona“ vždy striktně rozlišoval. Tak kupříkladu čl. 2 odst. 4 Ústavy ČR stanovuje, že povinnosti lze uložit jen *zákonem*, naproti tomu čl. 4 odst. 1 Listiny obsahuje volnější formulaci, že povinnosti mohou být ukládány pouze *na základě zákona*. Zdá se jakoby (ústavo)zákonodárce občas tyto termíny používal *promiscue*. To však souvisí spíše s extrémně častým (a dnes už v podstatě běžným) zaměňováním zásady legality a zásady právnosti¹⁶, které bývají jako *promiscue* používány rovněž. Proto, aby k expropriaci mohlo dojít fakticky i zákonem samotným, by svědčil rovněž argument *a fortiori* (*a minori ad maius*): Pokud je tedy možné vyvlastnit na základě zákona, tím spíše musí být možné vyvlastnit zákonem samotným.

Pokud by byla přijata teze, že vyvlastnit lze skutečně pouze na základě zákona, neplyne z toho explicitně, že by onou formou musel být právě správní akt *sensu stricto*. Tak kupříkladu čl. 11 odst. 5 Listiny stanovuje, že „*daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona*.“ Oním „na základě zákona“ se pak za určitých podmínek myslí i podzákoným právním předpisem – např. obecně závaznou vyhláškou se na základě zákona o místních poplatcích uloží občanům obce povinnost platit poplatek za svoz komunálního odpadu.

Dodejme, že vyvlastnění přímo zákonem není zcela neobvyklé ani v mezinárodním srovnání, včetně některým nám blízkých právních řádů. Kupříkladu německé právo (čl. 14 odst. 3 GG) již od dob Výmarské republiky rozlišuje mezi tzv. správním vyvlastněním (na základě správního aktu *sensu stricto*) a vyvlastněním přímo zákonem (Legalenteignung).¹⁷

K možnosti vyvlastnit pouze správním aktem *sensu stricto*

Ve prospěch expropriace pouze na základě zákona (správní aktem *sensu stricto*) naopak svědčí čl. 36 odst. 2 Listiny, podle něhož „*z pravomoci soudů nesmí být vyloučeno*

---

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Jaroslav Krejčí rozdílům mezi zásadou legality a zásadou právnosti věnoval dokonce celou (a nutno podotknout, že tak trochu neprávem pozapomenutou) monografii: KREJČÍ, J. *Zásada právnosti státních funkcí a zásada zákonnosti správy*. Praha: Moderní stát, 1931.

¹⁷ JARASS, H. D. – PIEROTH, B. *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland: Kommentar*. 11. Auflage. München: Verlag C.H. Beck, 2011, s. 372.

*přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle Listiny. “ Je evidentní, že při expropriaci samotným zákonem by byl rozsah soudní ochrany značně omezen, jelikož soudce by byl tímto zákonem dle čl. 95 Ústavy ČR vázán – to by samozřejmě neplatilo pro přezkum před Ústavním soudem.¹⁸ Na druhou stranu je však potřeba zmínit, že čl. 36 odst. 2 Listiny stanovuje tuto podmínku ve vztahu k rozhodnutí (coby individuálnímu právnímu aktu), a *contrario* tedy nikoliv v aktům normativním. Jinými slovy: čl. 36 odst. 2 Listiny nepředepisuje obligatorní formu činnosti veřejné moci, pouze stanovuje, že pokud onou formou činnosti bude rozhodnutí coby individuální právní akt dotýkající se základních práv a svobod podle Listiny, pak nesmí být vyloučen ze soudního přezkumu.*

Ani právní literatura se k této otázce vesměs podrobněji nevyjadřuje.¹⁹ Výjimku představuje kupříkladu učebnice ústavního práva z dílny kolektivu kolem Václava Pavlíčka, v níž právě s odkazem na čl. 36 odst. 2 Listiny konstatuje Radovan Suchánek, že „*pochybné je proto vyvlastnění uskutečněné normativním právním aktem (právním předpisem), byť s právní silou zákona, neboť proti němu nemá vlastník obrany ani ve správním řízení ani ve správním soudnictví.*“²⁰ Velmi striktně proti možnosti vyvlastnění samotným zákonem se pak staví Zdeněk Koudelka a Filip Rigel, podle nichž „*vyvlastnění musí být vedeno formou správního řízení s možností vyvlastňované osoby vystupovat jako účastník s plnými procesními právy a vyvlastňovací rozhodnutí musí být soudně přezkoumatelné. Tyto požadavky znemožňují vyvlastnění přímo zákonem (znárodňovací či socializační zákon), ale jen na základě zákona individuálním právním aktem. Pokud by došlo k vyvlastnění zákonem, vyvlastňovaná osoba nemá práva účastníka, jelikož by se žádné správní řízení o změně vlastnictví nekonalo, ani právo na soudní přezkum rozhodnutí dotýkajícího se jejího práva na vlastnictví jako základního ústavního práva, což by bylo protiústavní.*“²¹

Obdobné argumenty jako v předchozím odstavci nalezneme rovněž ve výše zmíněné judikatuře Ústavního soudu ve vztahu k otázce *a priori* deklarace veřejného zájmu. **Vyplývali z judikatury Ústavního soudu** (přínejmenším ve vztahu ke konkrétním záměrům) **požadavek na prokázání veřejného zájmu na vyvlastnění ve vyvlastňovacím řízení,**

---

¹⁸ Čl. 88 odst. 2 Ústavy ČR.

¹⁹ Viz ŠIMÁČKOVÁ, K. In WAGNEROVÁ, E. a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 314an; dále viz TOMOSZEK, M. In BARTOŇ, M. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 322-333, kde se pouze hovoří o nutnosti „zákoného základu“ s tím, že však vyvlastnění musí podléhat soudnímu přezkumu.

²⁰ SUCHÁNEK, R. In PAVLÍČEK, V. *Ústavní právo a státověda. II. Díl. Ústavní právo České republiky. I. úplné vydání*. Praha: Leges, 2011, s. 546.

²¹ KOUDELKA, Z. – RIGEL, F. Znárrodnění a pozemní komunikace. *Právní rozhledy*, 2017, č. 18, s. 630.

nepriamo z toho lze vyvodit rovněž možnost vyvlastnění pouze správním aktem (rozhodnutím) vydaným v řízení o vyvlastnění (v němž rovněž musí prokázán veřejný zájem). Účelem každého správního řízení je totiž vydání správního aktu *sensu stricto* (správního rozhodnutí), jímž se v určité věci zakládají, mění nebo ruší práva anebo povinnosti jmenovitě určené osoby (konstitutivní správní akt) nebo jímž se v určité věci prohlašuje, že taková osoba práva nebo povinnosti má anebo nemá (deklaratorní správní akt).²² Platí navíc, že při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu (čl. 4 odst. 4 Listiny).

Přestože zahraniční judikatura není v obecné rovině referenčním hlediskem při přezkumu ústavnosti, je její zmínění bezpochyby relevantní, tím spíše, jedná-li se o podobné právní úpravy států s obdobným chápáním daného institutu. K závěru, že vyvlastnění lze provést pouze na základě, a nikoliv (též) zákonem samotným dospěl rovněž slovenský Ústavní soud v Košicích. Ten ve vztahu k ústavním limitům vyvlastnění, takřka stejné textace²³ jako v případě české Listiny, stanovil, že „Ústava Slovenské republiky neumožňuje, aby k vyvlastnění nebo nucenému omezení vlastnického práva došlo přímo zákonem. Z uvedeného vyplývá, že Národní rada... není oprávněná přímo zákonem vyvlastnit...“.²⁴ Obdobně slovenská právní nauka dospívá k závěru, že slovenská Ústava „dovoluje vyvlastnit na základě zákona, ale nedovoluje vyvlastnit ze zákona“.²⁵

Povinné darování potravin jako memento?²⁶

V relativně nedávné době posuzoval Ústavního soudu²⁷ ústavnost novely zákona o potravinách. Ta zavedla pro provozovatele potravinářských podniků uvádějících na trh potraviny v provozovně s prodejní plochou nad 400 m² ve své podstatě **kontrakční povinnost** v podobě darování zdravotně nezávadných, avšak jinak nevyhovujících potravin,

²² Viz § 9 správního řádu.

²³ Čl. 20 odst. 4 Ústavy SR stanovuje, že „vyvlastnenie alebo nútené obmedzenie vlastníckeho práva je možné iba v nevyhnutnej miere a vo verejnom záujme, a to na základe zákona a za primeranú náhradu“. Jediné, v čem se tedy právní úpravy liší, je explicitní stanovení požadavku „nevyhnutnosti“ a požadavku „miery“. Blíže: DRGONEC, J. In DRGONEC, J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 2. vyd.* Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 540.

²⁴ Nález Ústavního soudu Slovenské republiky ze dne 3. 4. 1996 sp. zn. Pl. ÚS 38/95, podobně viz nález Ústavního soudu Slovenské republiky ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 19/09.

²⁵ DRGONEC, J. In DRGONEC, J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 2. vyd.* Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 537.

²⁶ Blíže: GRYGAR, T. Expropriace prostřednictvím kontrakční povinnosti? Aneb k novele zákona o potravinách. *Právní rozhledy*. 2018, č. 12, s. 444-449.

²⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 27/16.

privilegovaným neziskovým organizáciám.²⁸ K prekvapení mnohých Ústavní soud tuto právní úpravu nezrušil, a to mj. na základě nepřilíh předsvědčivého argumentu, že „*povinnost poskytnout potraviny nelze stavět ani na roveň povinnému darování či přesněji smluvnímu přímusu*“²⁹, když nezisková organizace nemusí tyto potraviny přijmout a když k odnětí vlastnického práva nedochází na základě správního rozhodnutí.

Již před vydáním nálezu Ústavního soudu přitom tuzemská právní nauka³⁰ poukazovala na to, že k převodu vlastnického práva sice *de iure* dochází soukromoprávní smlouvou, ta je však bezúplatná a subjekt, na něhož dopadá právní norma, má pod hrozbou nemalé sankce povinnost k uzavření takovéto smlouvy. Tato povinnost se přitom rovná nucenému vzdání se svého majetku s účinky v majetkové sféře stejnými, jako má expropriace. **K odejmutí (nucenému zdání se) majetku navíc nedošlo správním aktem *sensu stricto*.**

Založení kontraktační povinnosti je podstatným omezením (či výstižněji řečeno znemožněním) realizace smluvní svobody, resp. autonomie vůle coby nejpodstatnější zásady rekonstruovaného soukromého práva³¹ - subjekt, na něhož dopadá kontraktační povinnost (zastarale též *smluvní přímus*) má nikoliv právo, ale přímo závazek (povinnost) smlouvu uzavřít. Přestože představuje kontraktační povinnost značnou limitaci autonomie vůle, nedá se říci, že by byla v našem právním řádu zcela výjimečná. Typickým příkladem je kontraktační povinnost advokáta spočívající v nutnosti uzavřít pojistnou smlouvu pro účely odpovědnosti za škodu (újmu) způsobenou v souvislosti s poskytováním právních služeb³², kontraktační povinnost k uzavření pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla³³ nebo některé případy kontraktační povinnosti poskytovatelů zdravotnických služeb.

Povšimněme si však, že prakticky všechny případy kontraktační povinnosti v současném právním řádu jsou pojímány jako tzv. *korrespektivní*³⁴ - jinak řečeno: mají za cíl uzavření *onerósní* (úplatné) smlouvy, kdy jedna smluvní strana dostává určité zboží či službu

²⁸ Srov. § 11 odst. 2 zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 27/16.

³⁰ GRYGAR, T. Expropriace prostřednictvím kontraktační povinnosti? Aneb k novele zákona o potravinách. *Právní rozhledy*. 2018, č. 12, s. 444-449.

³¹ „*Základ konstrukce soukromého a občanského práva není v principu rovnosti, ale v principu svobody projevující se zásadou autonomie vůle. Neboť paradoxně i základní majetkové právo – právo vlastnické – není co do svého obsahu výrazem rovnosti, ale výrazem autonomie vůle.*“ Důvodová zpráva k ObčZ, s. 12.

³² § 24a zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů. Blíže rovněž čl. 9 odst. 3 usnesení představenstva České advokátní komory, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky. K problematice kontraktační povinnosti ve vztahu k profesnímu pojištění odpovědnosti advokátů rovněž srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 15.11.2016, sp. zn. III. ÚS 337/16.

³³ Zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, ve znění pozdějších předpisů.

³⁴ K vymezení: TILSCH, E. *Občanské právo. Část všeobecná*. 3. vyd. Praha: Všehrd, 1925, s. 159.

a smluvní strana druhá za to získává protiplnění (ať už by byla v nejrůznější podobě).³⁵ To však nebyl případ kontraktační povinnosti dle novely zákona o potravinách a tabákových výrobcích. Kontraktační povinnost zakotvená § 11 odst. 2 zákona o potravinách totiž nesměruje k uzavření onerosní (úplatné) smlouvy, kdy by provozovatelé potravinářských podniků uvádějících na trh potraviny v provozovně s prodejní plochou nad 400 m² získávali za poskytnutí svého zboží neziskové organizaci jakékoliv protiplnění, nýbrž novela směřovala k **zákonem vynucenému uzavření lukrativní (bezúplatné) smlouvy**.

Ústavní soud podle mého názoru přehlédl, že ve své podstatě šlo o případ **disimulace** právního jednání – k převodu vlastnického práva sice de iure dochází soukromoprávní smlouvou, ta je však bezúplatná (lukrativní) a subjekt, na něhož dopadá právní norma, má **pod hrozbou sankce**³⁶ povinnost k uzavření takovéto smlouvy, která se rovná nucenému vzdání se svého majetku s účinky v majetkové sféře stejnými jako má expropriace. Platí, že každé právní jednání by se mělo posuzovat podle svého skutečného obsahu, přičemž zastřené jednání (úkony) je nutné posoudit podle své skutečné povahy (velmi přiměřeně srov. § 555 ObčZ). Účel takovéto disimulace (zastření) je jasný: Pokud by zákonodárce a Ústavní soud připustil, že se jedná o vyvlastnění (byť skryté), musel by se v každém konkrétním případě **prokazovat veřejný zájem na vyvlastnění a především by muselo dojít k poskytnutí náhrady** (čl. 11 odst. 4 Listiny).

V důsledku výše uvedeného se Ústavní soud otázkou, zda může dojít k vyvlastnění skutečně jen na základě zákona (správním rozhodnutím), nebo rovněž zákonem samotným, ke škodě věci **vůbec nezabýval**. K tomu však podle mého názoru byl prostor zejména v návaznosti na bližší posouzení, zda se nejednalo o vyvlastnění *de facto*. Uveďme, že mezi příklady tohoto faktického (skrytého) vyvlastnění ESLP podřadil např. stavbu dálnice přes soukromý pozemek, aniž by došlo k jeho vyvlastnění či zřízení věcného břemene (Bistrović vs. Charvatsko)³⁷ nebo nucení vlastníka k mnohaletému bezplatnému pronájmu nemovitosti (Popescu vs. Rumunsko)³⁸.

---

³⁵ Výstižně toto vyjadřoval § 921 obecného zákoníku občanského (zákon č. 946/1811 Sb.): „*Při úplatné smlouvě se oplácení bud' věci věcmi, nebo úkony, k nimž náležejí i opominutí, úkony, nebo konečně věci úkony a úkony věcmi.*“

³⁶ Porušení povinnosti stanovené § 11 odst. 2 zákona o potravinách je přestupkem dle § 17 odst. 1 písm. j) téhož zákona, za který lze dle § 17f písm. c) uložit správní trest pokuty až do výše 10 milionů Kč.

³⁷ Rozsudek ESLP ze dne 31. 5. 2007 ve věci Bistrović proti Charvatsku, stížnost č. 25774/05.

³⁸ Rozsudek ESLP ze dne 8. 3. 2007 ve věci Popescu a Toader proti Rumunsku, stížnost č. 27086/02.

Záver

Odpoveď na otázku, zda může dojít k vyvlastnění pouze správním aktem *sensu stricto* na základě zákona obsahujícího expropriační titul, nebo fakticky i zákonem samotným, není vůbec snadná a jednoznačná. S ohledem na současnou judikaturu Ústavního soudu ve vztahu k deklaraci veřejného zájmu pro účely vyvlastnění samotným zákonem se však přikláním k variantě první (expropriace na základě zákona správním aktem *sensu stricto*), která přeci jen lépe šetří podstaty a smyslu (čl. 4 odst. 4 Listiny) vlastnického práva, a to zejména ve vazbě na soudní přezkum samotného vyvlastnění. Tomuto závěru nasvědčuje i přístup slovenského Ústavního soudu, který vychází ze stejné textace ústavního limitu vyvlastnění. Dodejme, že v německé právní nauce panuje vesměs ten názor, že byť je základním zákonem (GG) umožněno vyvalastnění přímo zákonem (Legalenteignung), má být tato forma přímého vyvlastnění používána pouze výjimečně, a to právě z důvodu značně omezené možnosti obrany proti takovému vyvlastnění.³⁹

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BARTOŇ, M. Základní práva. Praha: Leges, 2016. 608 s. ISBN 978-80-7502-128-1.
- DRGONEC, J. a kol. Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 2. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2019. 1792 s. ISBN 978-80-89603-74-9.
- GRYGAR, T. Expropriace prostřednictvím kontraktační povinnosti? Aneb k novele zákona o potravinách. Právní rozhledy. 2018, č. 12, s. 444-449.
- GRYGAR, T. Expropriace a práva třetích osob. Jurisprudence, 2020, č. 2, s. 26-39.
- HANDRLICA, J. Expropriační tituly subjektů soukromého práva. Právník. 2016, č. 10, s. 818-828.
- HENDRYCH, D. a kol. Správní právo. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2012. 832 s. ISBN 978-80-7179-254-3.
- IPSEN, J. Allgemeines Verwaltungsrecht. 11. Auflage. München: Verlag Franz Vahlen GmbH, 2019. 381 s., 978-3-8006-5426-0.

---

³⁹ IPSEN, J. Allgemeines Verwaltungsrecht. 11. Auflage. München: Verlag Franz Vahlen GmbH, 2019, s. 357.

PRÁVNE ROZPRÁVY ON-SCREEN II. – Sekcia verejného práva

online vedecká konferencia - 13. november 2020

JARASS, H. D. – PIEROTH, B. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland: Kommentar. 11. Auf. München: Verlag C.H. Beck, 2011. 1460 s.

KOUDELKA, Z. – RIGEL, F. Znárodnění a pozemní komunikace. Právní rozhledy, 2017, č. 18, s. 629-633.

KREJČÍ, J. Zásada právnosti státních funkcí a zásada zákonnosti správy. Praha: Moderní stát, 1931.180 s.

PAVLÍČEK, V. a kol. Ústavní právo a státověda. II. Díl. Ústavní právo České republiky. I. úplné vydání. Praha: Leges, 2011. 1119 s. ISBN 978-80-87212-90-5.

ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. Občanské právo hmotné 1. 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 559 s. ISBN 978-80-7357-468-0.

TILSCH, E. Občanské právo. Část všeobecná. 3. vyd. Praha: Všeohrd, 1925. 205 s.

WEYR, F. Soustava československého práva státního. Praha: Fr. Borový, 1924. 455 s.

WAGNEROVÁ, E. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 931 s. ISBN 978-80-7357-750-6.

PEŇAŽNÝ TREST – ADEKVÁTNA ALTERNATÍVA K TRESTU ODŇATIA SLOBODY?

PENALTY – AN ADEQUATE ALTERNATIVE TO IMPRISONMENT?

Marta Hlaváčová¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.95-104>

Abstrakt

Medzi alternatívne tresty, ktoré sa vyznačujú najmä tým, že nedochádza k obmedzeniu osobnej slobody páchatel'a trestného činu v penitenciárnom zariadení, zaraďujeme aj peňažný trest. Napriek ponechaniu páchatel'a na slobode ostáva dôležité zachovanie základných funkcií trestu. Cieľom autorky článku je zhodnotiť možnosti peňažného trestu vo vzťahu k naplneniu účelu trestania.

Kľúčové slová

restoratívna justícia, alternatívne tresty, peňažný trest, funkcie trestu.

Abstract

Among the alternative punishments, which are characterized in particular by the fact that the personal liberty of the offender in the penitentiary facility is not restricted, we also include a fine. Despite leaving the perpetrator free, it remains important to preserve the basic functions of punishment. The aim of the author of the article is to evaluate the possibilities of financial punishment in relation to the fulfillment of the purpose of punishment.

Keywords

restorative justice, alternative punishments, penalty, punishment functions

Úvod

Peňažný trest zaraďujeme medzi jeden z alternatívnych trestov, ktoré sú určitou alternatívou k trestu odňatia slobody. Alternatívou z toho dôvodu, že na rozdiel od trestu

---

¹ Autorka príspevku JUDr. Marta Hlaváčová popri práci advokátskeho koncipienta pôsobí ako externý študent doktorandského štúdia na Katedre trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

odňatia slobody, pri alternatívnych trestoch nedochádza k obmedzeniu osobnej slobody odsúdeného páchatel'a v ústave na výkon trestu.

Napriek tomu, že s alternatívnymi trestami sa spája viacero výhod a pozitív, medzi časťou verejnosti, tak laickej, ako aj odbornej, vyvolávajú nedôveru a na alternatívne tresty sa nazerá ako na nedostatočnú, neprimeranú či nespravodlivú náhradu trestu odňatia slobody.

Vyššie uvedené platí aj pre peňažný trest, ktorý azda v očiach verejnosti nie je vnímaný ani ako trest, nakoľko jeho ukladanie v trestnom konaní je často stereotypne spájané s majetnejšími osobami, na ktoré jeho uloženie nemá žiaden sankčný ani výchovný vplyv.

Práve preto sme sa v tomto príspevku rozhodli zaoberať sa vrátane zákonných podmienok uloženia peňažného trestu aj naplnením základných funkcií tohto alternatívneho trestu, na ktoré sa kladie dôraz v rámci trestania páchatel'ov v trestnom konaní.

1 Restoratívna justícia a alternatívne tresty

Na rozmedzí 20. a 21. storočia sa v našom trestnom systéme začali prejavovať a presadzovať prvky restoratívnej justície, ktorá sa vyznačuje tým, že primárnym a jediným cieľom trestného konania viac nie je len odplata vo vzťahu k páchatel'ovi trestného činu, ako tomu bolo v čase trestnej justície založenej na retribúcii.²

1.1 Východiska restoratívnej justície

Východiská restoratívnej justície sa dotýkajú celého trestnoprávneho systému, kedy pôsobia vo vzťahu k páchatel'om, vo vzťahu k humanizácii trestného konania a tiež vo vzťahu k poškodenému a jeho nároku na náhradu škody, ktorého postavenie je v rámci trestného konania pod vplyvom restoratívnej justície posilňované, a tiež vo vzťahu k obnove narušených sociálnych vzťahov medzi páchatel'om a obeťou trestného činu, ako aj medzi páchatel'om a spoločnosťou.³

---

² STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. – VRÁBLOVÁ, M. *Restoratívna justícia*. Praha: Leges, 2005. s. 24.

³ SOTOLÁŘ, A. – PÚRY, F. – ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000. s. 9-11.

Jedným z východísk restoratívnej justície je pristupovanie k trestnej represii až v prípade, ak nie je možné využiť iné spôsoby vyvodenia zodpovednosti voči páchatel'ovi,⁴ čím sa v zásade zvyraňuje zásada trestného konania *ultima ratio*, kedy trestné konanie a trest má byť vzhľadom na svoju závažnosť a prísnosť až posledným prostriedkom, keď miernejšie prostriedky postihu páchatel'a nestačia alebo zlyhajú.⁵ Uvedené možno v zmysle restoratívnej justície dosiahnuť práve nahradzáním trestu odňatia slobody alternatívnymi trestami.

1.2 Charakteristika alternatívnych trestov

Ako už bolo v úvode naznačené alternatívne tresty sa vyznačujú tým, že nedochádza k izolovaniu odsúdeného v penitenciárnom zariadení. Trest odňatia slobody je nepochybne najprísnejším, najradikálnejším a najintenzívnejším trestom, ktorý náš trestný právny poriadok upravuje a umožňuje uložiť páchatel'ovi trestného činu.⁶ Aj keď trest odňatia slobody pôsobí ako najúčinnější druh trestu, okrem pozitív v podobe naplňovania základných funkcií trestania, prináša so sebou aj mnohé negatíva, ktoré neraz limitujú dosiahnutie účelu uloženého trestu odňatia slobody.

Trest odňatia slobody predstavuje síce zákonný a vzhľadom na spáchanie trestného činu aj dôvodný, ale výrazný zásah do práv a slobôd odsúdeného jednotlivca. Odsúdený v dôsledku uloženia trestu odňatia slobody a jeho výkonu v príslušnom zariadení viac-menej stráca kontakt so svojou rodinou a blízkymi, prichádza o prácu a častokrát aj o zázemie a domov. Tieto následky spojené s odchodom odsúdeného do výkonu trestu odňatia slobody negatívne pôsobia na psychiku odsúdeného vo výkone a následne po skončení výkonu trestu sťažujú resocializáciu odsúdeného v rámci jeho návratu do bežného života.

Výkon trestu odňatia slobody má okrem iného pôsobiť na páchatel'a výchovne, avšak v niektorých prípadoch naopak vplyvom prostredia penitenciárneho zariadenia a podmienok v ňom, a tiež negatívnym pôsobením ostatných odsúdených umiestnených v penitenciárnom zariadení, dochádza k opačnému efektu, a odsúdený odchádza z výkonu trestu nepolepšený, ukrievdený či frustrovaný.

---

⁴ SOTOLÁŘ, A. – PÚRY, F – ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000. s. 9-11.

⁵ Dôvodová správa k zákonu č. 300/2005 Z. z. Trestnému zákonu.

⁶ Pozri ustanovenie § 32 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

Vyššie spomínané negatíva spojené s výkonom trestu odňatia slobody sa v značnej miere podieľajú na vzniku recidívy u už odsúdených páchatel'ov, ktorí sa opätovne vracajú k páchaniu trestnej činnosti.⁷

V neposlednom rade ako nevýhodu trestu odňatia slobody nemožno opomenúť náklady, ktoré štátu (a teda aj občanom krajiny) vznikajú každým dňom a s každým odsúdeným nachádzajúcim sa v ústave na výkon trestu odňatia slobody.

Akcentujúc na vyššie uvedené nevýhody trestu odňatia slobody sa alternatívne tresty javia ako moderný a efektívny nástroj trestania páchatel'ov trestných činov za súčasnej garancie represívnej, ochrannej, preventívnej a výchovnej funkcie trestnej sankcie.

2 Podmienky pre uloženie peňažného trestu a jeho výkon

V podmienkach Slovenskej republiky možno stíhať osoby a pozbaviť ich osobnej slobody len z dôvodov a spôsobom ustanoveným v zákone⁸, a teda aj sankcie v trestnom konaní možno ukladať len v medziach zákona.

V právnom a demokratickom štáte možno uložiť páchatel'om trestnej činnosti výlučne sankcie, ktoré zákon pozná, a to len v hraniciach stanovených zákonom, pričom slovenský právny poriadok obsahuje taxatívne vymedzenie sankcií – trestov v ustanovení § 32 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného zákona.⁹

2.1 Materiálne podmienky peňažného trestu

Peňažný trest je popri podmiennečnom treste odňatia slobody najčastejšie ukladaný trest, ktorý je odsúdeným vykonávaný na slobode.¹⁰

V ustanovení § 32 Trestného zákona pod písm. d) zákonodarca umožňuje uložiť páchatel'ovi trestného činu peňažný trest, pričom podmienky jeho uloženia bližšie upravuje v ustanovení § 56 a § 57 Trestného zákona.

---

⁷ Dostupné na internete: <https://www.pravnenoviny.sk/spravy/system-a-vyznam-alternativnych-trestov-na-slovensku>[cit.11.15.2020].

⁸ Pozri článok 17 ods. 2 zákona č. 460/1992 Zb. Ústavy Slovenskej republiky.

⁹ Pozri ustanovenie § 32 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

¹⁰ BALÁŽ, P. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. Bratislava: Iura Edition, 2001. s. 157.

S poukazom na deklarovanú právnu úpravu v uvedených ustanoveniach Trestného zákona je potrebné v prvom rade zodpovedať, za spáchanie akých trestných činov možno uložiť ich páchatel'ovi peňažný trest.

Hneď v prvom odseku sa uloženie peňažného trestu súdom umožňuje páchatel'ovi úmyselného trestného činu (prečinu aj zločinu), ktorým páchatel' získal alebo sa snažil získať majetkový prospech.¹¹ Sankcionovanie páchatel'ov majetkových trestných činov peňažným trestom vyplýva z charakteru peňažného trestu, ktorý postihuje majetok odsúdeného, a to nielen majetok, ktorý odsúdený nadobudol trestnou činnosťou, ale aj majetok získaný poctivo a legálne.¹² Vo vzťahu k represívnej funkcii trestu je tak peňažný trest primeraným, nakoľko sa následky spáchaného daného druhu trestného činu dotýkajú cudzieho majetku, na ktorom sa páchatel' obohatil alebo sa snažil obohatiť, z dôvodu čoho postihnutie majetku samotného odsúdeného predstavuje adekvátnu sankciu.

Druhou kategóriou trestných činov, za ktorých spáchanie môže súd uložiť peňažný trest, sú trestné činy, pri ktorých absentuje majetkový prospech, ale vzhľadom na povahu spáchaného skutku a s prihliadnutím na možnosť nápravy páchatel'a uloženie trestu odňatia slobody nie je potrebné. V tomto prípade však môže ísť výlučne o skutok, ktorý je kvalifikovaný ako prečin.¹³

Bez ohľadu na to, či sa peňažný trest ukladá podľa odseku 1 alebo odseku 2 ustanovenia § 56 Trestného zákona výška peňažného trestu sa pohybuje v rozmedzí od 160 do 331 930 EUR.¹⁴

Pri určovaní výšky ukladaného peňažného trestu musí súd prihliadať v prvom rade na druh a charakter spáchaného trestného činu, okolnosti jeho spáchania, na osobu a pomery páchatel'a, a ďalšie, a teda súd pri určovaní výšky peňažného trestu postupuje v súlade so základnými zásadami pre ukladanie trestov podľa ustanovenia § 34 Trestného zákona.

Okrem uvedeného Trestný zákon osobitne upravuje a deklaruje povinnosť súdu prihliadať na osobné a majetkové pomery páchatel'a, a to z jednoduchého dôvodu, aby bol peňažný trest vykonateľný a odsúdený bol schopný peňažný trest zaplatiť.¹⁵ Pri peňažnom treste je skúmanie majetkových pomerov odsúdeného, spočívajúce v posudzovaní príjmov,

---

¹¹ Pozri ustanovenie § 56 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

¹² IVOR, J. a kol. *Od zločinu k trestu (Sprievodca občana trestným konaním)*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2012. s. 386.

¹³ Pozri ustanovenie § 56 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

¹⁴ Pozri ustanovenie § 56 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

¹⁵ Pozri ustanovenie § 57 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

záväzkov, vyživovacích povinností, ako aj povinnosti nahradiť škodu, eminentnou súčasťou procesu rozhodovania o možnom treste, čo v tomto smere potvrdzuje aj ustálená judikatúra.¹⁶

Nakoľko peňažné prostriedky zaplatené odsúdeným pripadajú štátu a nie poškodenému trestným činom, zákon nepripúšťa uloženie peňažného trestu, ak by tým mala byť zmarená náhrada škody. Z toho dôvodu je pri rozhodovaní súdu, či peňažný trest uložiť, nevyhnutné skúmať majetkové pomery obžalovaného.¹⁷

Aby ukládanie peňažného trestu po zohľadnení osobných a majetkových pomerov nebolo možné len u majetnejších osôb, ale aj v prípade, keď majetkové pomery páchatel'a neumožňujú zaplatenie peňažného trestu jednorazovo, môže súd rozhodnúť o zaplatení peňažného trestu v mesačných splátkach, avšak splátky môžu byť povolené a odsúdeným uhradené do 1 roka od právoplatnosti odsudzujúceho rozhodnutia.¹⁸

Pri ukladaní peňažného trestu je dôležité aj rozhodnutie o náhradnom treste – treste odňatia slobody najviac na päť rokov, a to pre prípad, že by peňažný trest bol zmarený, a teda nebol by riadne a včas vykonaný. Ak sa ukladá peňažný trest popri treste odňatia slobody, tento spolu s náhradným trestom nesmie presiahnuť hornú hranicu výmery trestu stanovenú zákonom.¹⁹

2.2 Výkon peňažného trestu

Spôsob výkonu peňažného trestu upravuje trestno-procesný kódex Trestný poriadok v ustanovení § 429 až § 433, pričom podnetom pre vykonanie peňažného trestu je výzva súdu adresovaná odsúdenému, aby uložený peňažný trest zaplatil v lehote do 15 dní po tom, ako sa rozsudok, ktorým bol peňažný trest uložený, stal vykonateľným.²⁰ Na tomto mieste podotýkame, že sa nemusí jednať výlučne len o rozsudok, pretože peňažný trest je možné páchatel'ovi za podmienok podľa ustanovenia § 353 ods. 2 Trestného poriadku uložiť aj v rámci trestného rozkazu, ktorý má charakter odsudzujúceho rozsudku.

---

¹⁶ SAMAŠ, O. – STIFFEL, H. – TOMAN, P. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2006. s. 149.

¹⁷ Pozri ustanovenie § 56 ods. 5 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

¹⁸ Pozri ustanovenie § 56 ods. 3 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

¹⁹ Pozri ustanovenie § 57 ods. 3 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

²⁰ Pozri ustanovenie § 429 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

V prípade, ak odsúdený nezaplatí peňažný trest v zákonom stanovenej lehote, prípadne nebude plniť v súdom určených mesačných splátkach, súd nariadi výkon náhradného trestu odňatia slobody.²¹

Zvrátiť výkon náhradného trestu odňatia slobody môže odsúdený, okrem zaplata peňažného trestu alebo jeho časti,²² na základe svojho návrhu, ktorým požiada o odklad výkonu trestu z dôležitých dôvodov. Na základe takéhoto návrhu môže súd odložiť výkon trestu najviac na 3 mesiace, alebo dodatočne povoliť čiastočné splácanie peňažného trestu uloženého nad 16 590 EUR na dobu najviac jedného roka, pričom dodatočné splácanie možno povoliť len v lehote do dvoch rokov od právoplatnosti rozsudku.²³

Vo vzťahu k vykonaniu peňažného trestu považujeme za zásadné ustanovenie § 432 ods. 1 Trestného poriadku, ktoré umožňuje upustenie od jeho výkonu alebo jeho zvyšku, ak po jeho uložení nastanú na strane odsúdeného závažné okolnosti nezávislé od jeho vôle, v dôsledku ktorých sa stane dlhodobo platobne neschopným.²⁴ Rovnako možno od výkonu peňažného trestu upustiť, ak by z dôvodu existencie uvedených okolností mohla byť ohrozená výživa alebo výchova osoby, o ktorú je odsúdený povinný podľa osobitného zákona sa starať.²⁵

3 Pôsobenie peňažného trestu na páchatel'a

Ako sme naznačili v úvode tohto príspevku alternatívne tresty aj napriek 15 rokom, ktoré od ich zavádzania uplynuli, bývajú ešte stále považované ako neprimerané, príliš mierne a na potrestanie páchatel'a nepostačujúce. Trest, ktorý nie je spojený s odňatím slobody, verejnosť nevníma ako trest, a preto peňažný trest vo vzťahu k spoločnosti nepôsobí ako adekvátny trest pre páchatel'a, ktorý sa dopúšťa trestnej činnosti.

Výnimkou nie je ani peňažný trest, ktorý sa medzi alternatívne tresty zaraďuje práve z dôvodu, že primárne nedochádza k odňatiu slobody odsúdeného, ale výkon náhradného trestu odňatia slobody je nariadený, len v prípade, ak si odsúdený svoj peňažný trest nesplní.

---

²¹ IVOR, J. a kol. *Od zločinu k trestu (Sprievodca občana trestným konaním)*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2012. s. 388.

²² Pozri ustanovenie § 432 ods. 3 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

²³ Pozri ustanovenie § 431 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

²⁴ IVOR, J. a kol. *Od zločinu k trestu (Sprievodca občana trestným konaním)*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2012. s. 388.

²⁵ Pozri ustanovenie § 432 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona.

Zaujímavosťou pri peňažnom treste je, že tento nebol pôvodne do nášho právneho poriadku zaradený ako alternatívny, nakoľko sa v tomto nachádzal už pre rok 2005. V súčasnosti je možné peňažný trest uložiť ako alternatívny trest namiesto trestu odňatia slobody samostatne, alebo popri inom treste, alebo spolu s trestom odňatia slobody, kedy sa však jeho alternatívnosť stráca.

Ak hovoríme o peňažnom treste výlučne ako o alternatívnom, kedy nie je uložený popri treste odňatia slobody, jeho pozitívom je nepochybne to, že odsúdený nie je izolovaný v penitenciárnom zariadení, a tak nedochádza k prerhnutiu jeho rodinných a sociálnych väzieb. Odsúdený spravidla pokračuje vo svojom doterajšom živote, pracuje, spoločensky sa socializuje, a pod., v dôsledku čoho, pokiaľ nejde o asociálneho jedinca, proces resocializácie prebieha bez väčších ťažkostí, prípadne resocializovanie ani nie je potrebné.

Podstatnou a významnou skutočnosťou je tiež to, že výkonom peňažného trestu dochádza automaticky zo zákona k zahladeniu odsúdenia a na odsúdeného sa následne hľadí, ako keby nebol odsúdený.²⁶ Inštitút zahladenia odsúdenia vykonaním trestu s určitosťou prispieva k tomu, aby bol trest čo najskôr odsúdeným vykonaný. V prípade peňažného trestu tak vidina toho, že u odsúdeného dôjde zaplatením súdom uloženej čiastky k zahladeniu odsúdenia, núti odsúdených k výkonu trestu pristupovať zodpovedne a peňažnú sumu aj čím skôr zaplatiť.

Na druhej strane s peňažným trestom sa spája určité riziko spojené so zabezpečením výchovnej funkcie, najmä pri problematických odsúdených, ktorí sa ťažšie socializujú, prípadne majú sklony k recidíve. Po vykonaní peňažného trestu totiž odpadá dôvod akejkolvek kontroly nad odsúdeným (pokiaľ mu neboli uložené súdom obmedzenia alebo povinnosti) a peňažný trest na odsúdeného ďalej nepôsobí.

Tento uvedený argument, ktorý býva používaný proti peňažnému trestu, nepovažujeme za dostatočný dôvod spochybňovania spôsobilosti peňažného trestu nahradiť trest odňatia slobody. Ako sme už uvádzali, pri ukladaní alternatívneho trestu súd prihliada na viaceré okolnosti spáchania trestného činu, prihliada na osobu páchatel'a a jeho pomery. V prípade, ak na strane páchatel'a existujú okolnosti, z ktorých možno vyvodit' záver, že peňažný trest by nemal na páchatel'a žiaduci vplyv, u odsúdeného by nebolo možné predpokladať polepšenie a prevýchovu, súd by peňažný trest uložiť nemal.

---

²⁶ IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010. s. 816.

Dôležitým prvkom pôsobenia peňažného trestu na páchatel'a je nepochybne aj jeho výška. Výmera peňažného trestu by mala odrážať druh spáchaného skutku, jeho závažnosť a následky, zavinenie a v neposlednom rade aj pomery na strane páchatel'a. Výška peňažného trestu by mala byť pre odsúdeného dostatočne vysoká s prihliadnutím na jeho majetkové pomery tak, aby pôsobila na odsúdeného sankčne, výchovne a tiež preventívne, aby odsúdeného odradila od opätovnej trestnej činnosti. Z toho vyplýva, že za rovnaký skutok pri obdobných skutkových okolnostiach, bude výška peňažného trestu pri páchatel'och s rôznymi majetkovými pomermi odlišná. Výška peňažného trestu musí byť individualizovaná, a teda takpovediac „ušíť na mieru“ konkrétnemu odsúdenému. Právna úprava obsiahnutá v ustanoveniach § 56, § 57 a v ustanovení § 34 Trestného zákona upravujúca zásady ukladania trestov poskytuje dostatočný podklad na to, aby uložený peňažný trest bol primeraný a spravodlivý, nielen vo vzťahu k páchatel'ovi, ale aj s ohľadom na potreby a nároky poškodeného a celej spoločnosti.

Až po preskúmaní všetkých aspektov vo vzťahu k páchatel'ovi a po zhodnotení možnosti peňažného trestu naplniť u konkrétného odsúdeného všetky funkcie trestu, možno dospieť k relevantnému, objektívnemu a spravodlivému záveru či bude peňažný trest adekvátny, alebo nahradenie trestu odňatia slobody týmto trestom nebude postačovať a u páchatel'a bude daná nevyhnutná potreba uloženia trestu odňatia slobody.

Záver

Peňažný trest patrí medzi alternatívne tresty, ktoré nahrádzajú trest odňatia slobody, čo znamená, že odsúdený svoj trest nevykonáva v penitenciárnom zariadení. Okrem toho, že nedochádza k obmedzeniu osobnej slobody odsúdeného, majú alternatívne tresty ďalšie výhody, vďaka ktorým možno alternatívne tresty, a teda aj peňažný trest, považovať za moderný, efektívny a účinný nástroj restoratívnej trestnej justície na trestanie páchatel'ov.

Máme za to, že pri súčasnom nastavení zákonných podmienok pre uloženie tohto druhu trestu a pri dôslednom posúdení spáchaného skutku, spôsobu jeho spáchania, posúdení osoby páchatel'a a jeho pomerov súdom, môže peňažný trest adekvátne a primerane nahradiť trest odňatia slobody. Zastávame názor, že aktuálna právna úprava peňažného trestu obsiahnutá

v Trestnom zákone a spôsob výkonu peňažného trestu v zmysle Trestného poriadku zabezpečuje naplnenie všetkých základných funkcií a účelu trestu.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Knižné publikácie a monografie:

BALÁŽ, P. *Trestné právo hmotné. Všeobecná a osobitná časť*. Bratislava: Iura Edition, 2001. 428 s. ISBN 0-88715-75-X.

IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010. 1049 s. ISBN 978-80-8078-309-9.

IVOR, J. a kol. *Od zločinu k trestu (Sprievodca občana trestným konaním)*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2012. 592 s. ISBN 978-80-89447-76-3.

SAMAŠ, O. – STIFFEL, H. – TOMAN, P. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2006. 886 s. ISBN 80-8078-078-1.

SOTOLÁŘ, A. – PÚRY, F. – ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck 2000. ISBN 80 71793507.

STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. – VRÁBLOVÁ, M. *Restoratívna justícia*. Praha: Leges, 2015. 344 s. ISBN 978-80-7502-075-8.

Právne predpisy:

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

Zákon č. 300/2005 Z. z Trestný zákon

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok

Internetové zdroje:

www.pravnenoviny.sk

Iné:

Dôvodová správa k zákonu č. 300/2005 Z. z. Trestnému zákonu

**PRIESTUPKY A SPRÁVNE DELIKTY PODĽA ZÁKONA
O KYBERNETICKEJ BEZPEČNOSTI
OFFENSES AND ADMINISTRATIVE OFFENSES UNDER THE CYBER
SECURITY ACT**

Viera Jakušová¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.105-117>

Abstrakt

Príspevok vymedzuje pojmy kybernetická bezpečnosť a kybernetický priestor z hľadiska medzinárodného štandardu, ako aj z hľadiska právnej úpravy Slovenskej republiky upravenej v zákone č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov. V príspevku sú analyzované skutkové podstaty priestupkov a správnych deliktov v oblasti kybernetickej bezpečnosti v zmysle uvedeného zákona.

Kľúčové slová

Zákon o kybernetickej bezpečnosti. Kybernetická bezpečnosť. Kybernetický priestor. Správnoprávna zodpovednosť. Priestupky. Správne delikty.

Abstract

The contribution defines the terms cyber security and cyberspace from the point of view of international standards, as well as in terms of legislation of the Slovak Republic regulated in Act No. 69/2018 Coll. on Cyber Security as amended by later regulations. The contribution analyzes the facts of the offenses and administrative offenses in the field of cyber security in accordance with the law.

Keywords

Cyber Security Act. Cyber security. Cyberspace. Administrative responsibility. Offenses. Administrative offenses.

---

¹ Mgr. Viera Jakušová, 2. ročník, denná forma doktorandského štúdia, viera.jakusova@flaw.uniba.sk, Katedra správneho a environmentálneho práva, Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

Úvod

Cieľom príspevku je rozbor skutkových podstát priestupkov a správnych deliktov v oblasti kybernetickej bezpečnosti, ktoré vymedzuje zákon č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „ZoKB“). Konkrétne, definovať, kto je prevádzkovateľom základnej služby v zmysle ZoKB a aká skutočnosť môže byť problematická v prípade tohto prevádzkovateľa ako špeciálneho subjektu priestupku podľa ZoKB. Okrem iného je tiež dôležité vymedziť pojem kybernetická bezpečnosť, ako z hľadiska medzinárodného štandardu, tak aj z hľadiska právnej úpravy Slovenskej republiky upravenej v ZoKB. V súvislosti s uvedeným je potrebné aj definovať pojem kybernetický priestor, nakoľko je s pojmom kybernetickej bezpečnosti previazaný.

1. Kybernetická bezpečnosť a súvisiace pojmy

ZoKB všeobecne upravuje organizáciu, pôsobnosť a povinnosti orgánov verejnej moci v oblasti kybernetickej bezpečnosti, národnú stratégiu kybernetickej bezpečnosti, jednotný informačný systém kybernetickej bezpečnosti, organizáciu a pôsobnosť jednotiek pre riešenie kybernetických bezpečnostných incidentov a ich akreditáciu, postavenie a povinnosti prevádzkovateľa základnej služby a poskytovateľa digitálnej služby, bezpečnostné opatrenia, systém zabezpečenia kybernetickej bezpečnosti, kontrolu nad dodržiavaním tohto zákona a audit.² ZoKB tiež ustanovuje minimálne požiadavky na zabezpečenie kybernetickej bezpečnosti.³

Pôsobnosť orgánov verejnej moci v oblasti kybernetickej bezpečnosti je definovaná v § 4 ZoKB.⁴

---

² Pozri § 1 ZoKB.

³ Pozri § 2 ods. 1 ZoKB.

⁴ Pôsobnosť vykonávajú nasledujúce orgány: Národný bezpečnostný úrad (ďalej len „NBÚ“), Ministerstvo dopravy a výstavby Slovenskej republiky, Ministerstvo financií Slovenskej republiky, Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky, Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, Slovenská informačná služba, Úrad podpredsedu vlády pre investície a informatizáciu a Vojenské spravodajstvo. ZoKB pomenováva na svoje účely tieto orgány verejnej moci aj ako ústredné orgány. Pôsobnosť na úseku kybernetickej bezpečnosti majú aj ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy, ktoré nie sú ústredným orgánom, Generálna prokuratúra Slovenskej republiky, Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky, Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, Úrad na ochranu osobných údajov Slovenskej republiky, Úrad pre

Na to, aby sme prešli k analýze priestupkov a správnych deliktov podľa ZoKB, tak je potrebné definovať pojem kybernetická bezpečnosť. Podľa § 3 písm. g) ZoKB je kybernetickou bezpečnosťou stav, v ktorom sú siete a informačné systémy schopné odolávať na určitom stupni spoľahlivosti akémukoľvek konaniu, ktoré ohrozuje dostupnosť, pravosť, integritu alebo dôvernosť uchovávaných, prenášaných alebo spracúvaných údajov alebo súvisiacich služieb poskytovaných alebo prístupných prostredníctvom týchto sietí a informačných systémov.

Pojem kybernetickej bezpečnosti je definovaný aj viacerými medzinárodnými štandardami. Tieto štandardy nie sú právne záväzné, avšak legislatíva sa na ne častokrát odvoláva, nakoľko dávajú presnejšie formulované odpovede na otázky, ktoré súvisia s kybernetickou bezpečnosťou.⁵

Štandard možno z formálneho hľadiska definovať ako: „dokument, ktorý vznikol na základe konsenzu a bol schválený uznaným orgánom, ktorý poskytuje pre všeobecné a opakované použitie pravidlá, smernice alebo charakteristiky činností alebo ich výsledkov zamerané na dosiahnutie optimálneho stupňa usporiadania v danom kontexte.“⁶

Pojem kybernetická bezpečnosť je v zmysle medzinárodného štandardu ISO/IEC 27032:2012 Information technology - Security techniques - Guidelines for cybersecurity definovaný ako zachovanie dôvernosti, integrity a dostupnosti informácií v kybernetickom priestore. Možno povedať, že tu pôjde len o informácie, ktoré sú prenášané a uložené v kybernetickom priestore. Zainteresované strany stanovujú pre vytvorenie a zachovanie bezpečnosti v kybernetickom priestore opatrenia, na ktoré sa vzťahuje kybernetická bezpečnosť. Medzi zainteresované strany v kybernetickom priestore možno zaradiť užívateľov (jednotlivci, súkromné a verejné organizácie) a poskytovateľov (poskytovatelia Internetu a poskytovatelia aplikačných služieb).⁷

V súvislosti s uvedeným považujeme za významné definovať aj pojem kybernetický priestor, nakoľko určuje obsah pojmu kybernetická bezpečnosť. Možno povedať, že neexistuje

---

reguláciu sieťových odvetví a iné štátne orgány v rozsahu svojej pôsobnosti. ZoKB tieto orgány označuje aj ako iné orgány štátnej správy. Pozri § 4 ZoKB.

⁵ ANDRAŠKO, J. Bezpečnosť informačných systémov verejnej správy vo svetle zákona o kybernetickej bezpečnosti a zákona o informačných technológiách vo verejnej správe. In: *Revue pro právo a technologie*. [Online]. 2019, č. 20, s. 9. [cit. 2020-10-29]. Dostupné na internete: <https://journals.muni.cz/revue/article/view/12536>.

⁶ ISO/IEC Guide 2:2004 Standardization and related activities - General vocabulary, s. 10.

⁷ ANDRAŠKO, J. Bezpečnosť informačných systémov verejnej správy vo svetle zákona o kybernetickej bezpečnosti a zákona o informačných technológiách vo verejnej správe. In: *Revue pro právo a technologie*. [Online]. 2019, č. 20, s. 12. [cit. 2020-10-29]. Dostupné na internete: <https://journals.muni.cz/revue/article/view/12536>.

jednoznačná, všeobecne akceptovaná definícia pojmu kybernetický priestor. Kybernetický priestor možno chápať ako systém systémov (SoS) zložený z rôznych digitálnych zariadení spojených počítačovými sieťami, pripojenými na Internet (vrátane programového vybavenia, údajov, aplikačných programov, technickej infraštruktúry) a ľudí, ktorí v tomto priestore pôsobia, činností, ktoré v ňom prebiehajú, pravidiel, ktoré upravujú činnosti a vzťahy v priestore. Iné definície chápu kybernetický priestor ako virtuálny systém informácií, vzťahov, činností, ktoré vznikajú pri spracovaní informácií prostredníctvom digitálnych informačných a komunikačných technológií, ktorý však neexistuje v materiálnej forme.⁸

Podľa § 3 písm. b) ZoKB je kybernetickým priestorom globálny dynamický otvorený systém sietí a informačných systémov, ktorý tvoria aktivované prvky kybernetického priestoru, osoby vykonávajúce aktivity v tomto systéme a vzťahy a interakcie medzi nimi.

Významným špecifikom kybernetickej bezpečnosti je skutočnosť, že jednotlivé komponenty kybernetického priestoru majú rôznych vlastníkov, správcov, prevádzkovateľov, ale aj používateľov. Nedodržiavanie minimálnych bezpečnostných zásad, metód ochrany a minimálnych bezpečnostných opatrení v oblasti kybernetickej bezpečnosti, resp. ich chýbajúca unifikácia, zvyšujú mieru zraniteľnosti prevádzkovaných elektronických informačných, komunikačných a riadiacich systémov a v prípade kybernetického útoku môže spôsobiť aj ohrozenie vybranej časti, alebo celého kybernetického priestoru. Konkrétne sem možno zaradiť základné bezpečnostné oblasti fungovania štátu, ako sú bezpečnostné záujmy SR v zahraničnej a obrannej politike, ochrana ústavného zriadenia, verejného poriadku, bezpečnosť občana a štátu, sociálna a ekonomická stabilita štátu, ochrana životného prostredia.⁹

2. Priestupky podľa ZoKB

V oblasti kybernetickej bezpečnosti môže dochádzať k protiprávnym konaniam zo strany subjektov určených v ZoKB a následne je možné na základe tohto zákona vyvodiť voči takýmto subjektom administratívnoprávnu zodpovednosť.

---

⁸ ANDRAŠKO, J. a kol. *Zákon o kybernetickej bezpečnosti. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2018. s. 96.

⁹ Konceptia kybernetickej bezpečnosti Slovenskej republiky na roky 2015 – 2020 [Online]. 2015, s. 7. [cit. 2020-11-06]. Dostupné na internete: <https://www.nbu.gov.sk/wp-content/uploads/kyberneticka-bezpecnost/Koncepcia-kybernetickej-bezpecnosti-SR-na-roky-2015-2020-A4.pdf>

ZoKB vymedzuje skutkové podstaty, sankcie a vecnú príslušnosť na prejednanie priestupkov v oblasti kybernetickej bezpečnosti v § 30. ZoKB v § 30 ods. 3 a 5 upravuje, že na priestupky a ich prejednávanie sa vzťahuje zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „ZoP“), a že pokuty za priestupky sú príjmom štátneho rozpočtu. Tieto ustanovenia sú z legislatívno-technického hľadiska nadbytočné, pretože vyplývajú priamo aj zo ZoP, v ktorom je rovnaké znenie ustanovení uvedené v § 13 ods. 3 a § 51.¹⁰

ZoKB definuje skutkové podstaty jednotlivých priestupkov, ktorých sa môže dopustiť podľa tohto zákona len fyzická osoba. Pre porovnanie, páchatelom priestupkov v zmysle ZoP môže byť jedine fyzická osoba a nie právnická osoba, čo nepriamo vyplýva z § 5 ZoP.¹¹ Páchatelom môže byť len fyzická osoba, keďže pojmy dovŕšenia veku a nepričetnosti nie je možné právnickej osobe pričítať. Fyzická osoba musí naplniť všetky znaky skutkovej podstaty priestupku a tiež byť priestupkovo, resp. deliktuálne zodpovedná. Vznik tejto zodpovednosti je podľa ZoP viazaný na dovŕšenie pätnásteho roku veku. Vo všeobecnosti teda môžeme hovoriť o tzv. všeobecnom subjekte priestupku.¹²

V analyzovanom ustanovení § 30 ZoKB však môžeme vidieť, že nepôjde o všeobecný subjekt priestupku, nakoľko z uvedeného ustanovenia nepriamo vyplýva, že fyzická osoba musí splniť ďalšie podmienky, na to aby jej vznikla priestupková zodpovednosť. Na tomto mieste je vhodné preto uviesť, že okrem všeobecného subjektu priestupku rozoznávame aj tzv. osobitný (špeciálny) subjekt priestupku. Špeciálny subjekt priestupku sa vyznačuje tým, že páchatelom nemôže byť ktokoľvek, ale iba taká fyzická osoba, ktorá spĺňa ešte ďalšie osobitné vlastnosti.¹³

V § 30 písm. a) ZoKB sa chráni povinnosť mlčanlivosti, ktorá súvisí so zachovávaním kybernetickej bezpečnosti. Pri naplnení objektívnej stránky dochádza k tomu, že táto mlčanlivosť bola porušená a mohlo dôjsť k vyzradeniu skutočností, ktoré mohli narušiť kybernetickú bezpečnosť. Nie je tu právne relevantné, akým spôsobom došlo k porušeniu mlčanlivosti a aký dôsledok porušenie malo (či došlo iba k ohrozeniu alebo až k porušeniu kybernetickej bezpečnosti).¹⁴ Povinnosť zachovávať mlčanlivosť trvá aj po skončení dohody o

---

¹⁰ HORVAT, M. In ANDRAŠKO, J. a kol. *Vybrané kapitoly práva informačných technológií II*. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020. s. 95.

¹¹ Zo zákona: „Za priestupok nie je zodpovedný ten, kto v čase jeho spáchania nedovŕšil pätnásty rok svojho veku.“ Pozri § 5 ods. 1 ZoP.

¹² HORVAT, M. In SREBALOVÁ, M. a kol. *Zákon o priestupkoch. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2015.

¹³ HORVAT, M. In SREBALOVÁ, M. a kol. *Zákon o priestupkoch. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2015.

¹⁴ HORVAT, M. In ANDRAŠKO, J. a kol. *Vybrané kapitoly práva informačných technológií II*. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020. s. 95.

spolupráci podľa § 5 ods. 3 ZoKB¹⁵, pracovnoprávneho vzťahu alebo obdobného pracovného vzťahu vrátane služobného pomeru.¹⁶ Z uvedeného vyplýva, že priestupkovo zodpovednou osobou bude len tá osoba, ktorá je v pracovnoprávnom vzťahu alebo v obdobnom pracovnom vzťahu vrátane služobného pomeru k NBÚ, alebo má uzatvorenú dohodu o spolupráci s NBÚ. V tomto prípade musí NBÚ pri vyvodzovaní zodpovednosti skúmať, či tu tento vzťah existoval a existuje.¹⁷

Nositeľmi tejto povinnosti budú najmä zamestnanci NBÚ, resp. pracovníci kontroly, kontrolovaných subjektov, prevádzkovateľov základných a digitálnych služieb. Okrem toho táto povinnosť dopadá aj na toho, kto uzatvoril s NBÚ písomnú dohodu o spolupráci podľa § 5 ods. 2 ZoKB.¹⁸ Pre doplnenie je možno uviesť, že k naplneniu skutkovej podstaty nemôže dôjsť, ak boli vyzradené skutočnosti, ktoré boli už verejne známe.¹⁹

Skutkové podstaty priestupkov uvedených v § 30 písm. b) až e) ZoKB sú vymedzené konkrétnymi povinnosťami, ktorých porušenie sa považuje za protiprávne. Pôjde o prípady, keď fyzická osoba poskytne nepravdivé údaje v oznámení podľa § 17 ods. 5, poruší niektorú z povinností podľa § 19 ods. 1 až 4, 6 alebo ods. 7, neprijme bezpečnostnú dokumentáciu podľa § 20 ods. 5 ZoKB a keď nepostupovala v súlade s technickými, organizačnými alebo personálnymi opatreniami prijatými prevádzkovateľom základnej služby, pričom sa predpokladá, že takéto opatrenia musia byť podľa § 20 ods. 1 ZoKB prijaté.

Vo všetkých prípadoch platí, že subjektom je prevádzkovateľ základnej služby. Prevádzkovateľom základnej služby je orgán verejnej moci alebo osoba, ktorá prevádzkuje aspoň jednu službu.²⁰ Takouto službou je podľa § 3 písm. k) ZoKB základná služba, ktorá je zaradená v zozname základných služieb a

1. závisí od sietí a informačných systémov a je činnosťou aspoň v jednom sektore alebo podsektore podľa prílohy č. 1 k ZoKB²¹,

---

¹⁵ Zo zákona: „Na účely zabezpečenia plnenia úloh podľa tohto zákona môže úrad uzatvoriť písomnú dohodu o spolupráci s fyzickou osobou.“ Pozri § 5 ods. 3 ZoKB.

¹⁶ Pozri § 12 ods. 1 ZoKB.

¹⁷ HORVAT, M. In ANDRAŠKO, J. a kol. *Vybrané kapitoly práva informačných technológií II*. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020. s. 95.

¹⁸ GÁBRIŠ, T. In ANDRAŠKO, J. a kol. *Zákon o kybernetickej bezpečnosti. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2018. s. 365.

¹⁹ Pozri § 12 ods. 1 ZoKB.

²⁰ Pozri § 3 písm. l) ZoKB.

²¹ Príloha č. 1 k ZoKB vymedzuje sektory: bankovníctvo, doprava, digitálna infraštruktúra, elektronické komunikácie, energetika, infraštruktúra finančných trhov, pošta, priemysel, voda a atmosféra, verejná správa a zdravotníctvo.

2. je informačným systémom verejnej správy²², alebo
3. je prvkom kritickej infraštruktúry.²³

Problematickým sa javí najmä tá skutočnosť, že tento špeciálny subjekt bude zodpovedať podľa tohto ustanovenia len vtedy, ak bude prevádzkovateľom v podobe fyzickej osoby a nie právnickej osoby (čo zrejme v praxi nenastane). Výklad tohto ustanovenia potom môže viesť aj k tomu, že zodpovedať bude konkrétna fyzická osoba (pravdepodobne zamestnanec prevádzkovateľa), ktorá bola v mene prevádzkovateľa povinná zabezpečovať plnenie daných povinností. Zistenie páchatel'a môže byť v praxi problematické, a to najmä v prípadoch, ak pôjde o zložitú organizačnú štruktúru toho-ktorého prevádzkovateľa. Bližšie podrobnosti k výkladu týchto ustanovení neposkytuje ani dôvodová správa k ZoKB.²⁴

Vecne príslušným orgánom na prejednanie daných priestupkov je NBÚ²⁵, ktorý môže za spáchané priestupky uložiť pokutu od 100 eur do 5 000 eur.²⁶ Pri určení výmery pokuty sa prihliadne na závažnosť priestupku, najmä na spôsob jeho spáchania a na jeho následky, na okolnosti, za ktorých bol spáchaný, na mieru zavinenia, na pohnútky a na osobu páchatel'a, ako aj na to, či a akým spôsobom bol za ten istý skutok postihnutý v disciplinárnom konaní.²⁷

Vzhľadom na subsidiárne použitie ZoP je možné páchatel'ovi uložiť aj sankciu prepadnutia veci, a to v prípade, ak je zachovaná proporcionalita medzi jej hodnotou a povahou priestupku. Ak by bola v nápadnom nepomere k povahe priestupku, nemožno túto sankciu uložiť.²⁸

Sankcie zákazu činnosti a pokarhania podľa § 11 ods. 1 ZoP nie je možné páchatel'ovi priestupkov uložiť. Sankciu zákazu činnosti je možné uložiť len za priestupky uvedené

---

²² Zo zákona: „*Informačným systémom je na účely tohto zákona funkčný celok zabezpečujúci cieľavedomú a systematickú informačnú činnosť prostredníctvom technických prostriedkov a programových prostriedkov.*“ Pozri § 2 ods. 2 zákona č. 95/2019 Z. z. o informačných technológiách vo verejnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o ITVS“). Zákon o ITVS je všeobecným právnym predpisom, ktorý nadobudol účinnosť dňa 1. mája 2019, a ktorým sa zrušuje zákon č. 275/2006 Z. z. o informačných systémoch verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších právnych predpisov.

²³ Zo zákona: „*Prvkom kritickej infraštruktúry sa na účely zákona rozumie najmä inžinierska stavba, služba vo verejnom záujme a informačný systém v sektore kritickej infraštruktúry, ktorých narušenie alebo zničenie by malo podľa sektorových kritérií a prierezových kritérií závažné nepriaznivé dôsledky na uskutočňovanie hospodárskej a sociálnej funkcie štátu, a tým na kvalitu života obyvateľov z hľadiska ochrany ich života, zdravia, bezpečnosti, majetku, ako aj životného prostredia.*“ Pozri § 2 písm. a) zákona č. 45/2011 Z. z. o kritickej infraštruktúre v znení neskorších predpisov.

²⁴ ANDRAŠKO, J. a kol. *Zákon o kybernetickej bezpečnosti. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2018. s. 490.

²⁵ Pozri § 30 ods. 4 ZoKB.

²⁶ Pozri § 30 ods. 2 ZoKB.

²⁷ Pozri § 12 ods. 1 ZoP.

²⁸ HORVAT, M. In ANDRAŠKO, J. a kol. *Vybrané kapitoly práva informačných technológií II*. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020. s. 96.

v osobitnej časti ZoP alebo v inom zákone a na čas v nich ustanovený.²⁹ ZoKB priamo neumožňuje uložiť tento druh sankcie. Rovnako nemožno uložiť za spáchané priestupky ani pokarhanie, nakoľko ho nie je možné uložiť spolu s pokutou.³⁰

3. Správne delikty podľa ZoKB

ZoKB upravuje správne delikty v § 31. Možno povedať, že v tomto prípade tu ide o správne delikty právnických osôb a podnikajúcich fyzických osôb³¹, pretože sa od iných druhov správnych deliktov odlišujú špecificky vymedzeným subjektom a subjektívnou stránkou.³² V uvedenom ustanovení môžeme badať ešte jeden druh správneho deliktu, a to, iný správny delikt fyzickej osoby, samozrejme, ak to okolnosti pripustia. V praxi však ako subjekt deliktu budú vystupovať primárne právnické osoby³³, a to aj v prípade § 31 ods. 5 ZoKB.³⁴

V prvých piatich odsekoch ZoKB vymedzuje skutkové podstaty správnych deliktov. Subjektom správneho deliktu podľa odseku 1 a 2 je prevádzkovateľ základnej služby. Objektívna stránka skutkovej podstaty správneho deliktu vymedzeného v § 31 ods. 1 ZoKB spočíva v porušení povinnosti podľa § 19 ods. 2 až 4 alebo ods. 7³⁵ alebo v porušení povinnosti udržiavať bezpečnostnú dokumentáciu aktuálnu a zodpovedajúcu reálnemu stavu podľa § 20 ods. 5 ZoKB.³⁶

---

²⁹ Pozri § 14 ods. 1 ZoP.

³⁰ Pozri § 11 ods. 2 ZoP.

³¹ Inak nazývané aj zmiešané správne delikty.

³² HAMULÁKOVÁ, Z. In VRABKO, M. a kol. 2018. *Správne právo hmotné. Všeobecná časť*. 2. vyd. Bratislava: C.H. Beck, s.234.

³³ HORVAT, M. In ANDRAŠKO, J. a kol. *Vybrané kapitoly práva informačných technológií II*. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020. s. 97.

³⁴ Zo zákona: „Úrad uloží pokutu od 300 eur do 100 000 eur tomu, kto na výzvu úradu neposkytne informácie podľa § 7 ods. 3.“ Pozri § 31 ods. 5 ZoKB.

³⁵ Prevádzkovateľ základnej služby je povinný uzatvoriť zmluvu o zabezpečení plnenia bezpečnostných opatrení a notifikačných povinností. Prevádzkovateľ základnej služby je povinný dňom zaradenia do registra prevádzkovateľov základných služieb o tejto skutočnosti informovať podnik na poskytovanie elektronických komunikačných služieb alebo sietí podľa osobitného predpisu, ku ktorému je sieť alebo informačný systém základnej služby pripojená. Prevádzkovateľ základnej služby je povinný informovať v nevyhnutnom rozsahu tretiu stranu o hlásenom kybernetickom bezpečnostnom incidente za predpokladu, že by sa plnenie zmluvy podľa odseku 2 stalo nemožným, ak úrad nerozhodne inak. Prevádzkovateľ základnej služby je povinný hlásiť zmeny v údajoch podľa § 17 ods. 5 do 30 dní odo dňa ich vzniku prostredníctvom jednotného informačného systému kybernetickej bezpečnosti. Pozri § 19 ods. 2 - 4, 7 ZoKB.

³⁶ NBÚ môže v týchto prípadoch uložiť pokutu od 300 eur do 30 000 eur prevádzkovateľovi základnej služby. Pozri § 31 ods. 1 ZoKB.

V prípade § 31 ods. 2 ZoKB spočíva objektívna stránka v porušení povinnosti: oznamovacej podľa § 17 ods. 1, dodržiavať všeobecné bezpečnostné opatrenia podľa § 19 ods. 1, riešiť a bezodkladne hlásiť kybernetický bezpečnostný incident, spolupracovať s NBÚ a ústredným orgánom pri riešení hláseného kybernetického bezpečnostného incidentu, poskytnúť potrebnú súčinnosť a informácie získané z vlastnej činnosti, v čase kybernetického bezpečnostného incidentu zabezpečiť dôkaz alebo dôkazný prostriedok tak, aby mohol byť použitý v trestnom konaní, oznámiť orgánu činnému v trestnom konaní alebo Policajnému zboru skutočnosť, že bol spáchaný trestný čin, ktorého sa kybernetický bezpečnostný incident týka, ak sa o ňom hodnoverným spôsobom dozvie podľa § 19 ods. 6.³⁷

Pri analýze týchto ustanovení vo vzťahu k § 30 ZoKB možno dospieť k záveru, že ak by boli porušené tieto povinnosti fyzickou osobou, tá by sa dopustila priestupku, a ak by boli porušené právnickou osobou, išlo by o správny delikt podľa § 31 ZoKB. O dvojitom postihu tu nemožno hovoriť, keďže by išlo o rozdielne subjekty, ktoré je možné postihnúť súbežne. Vo veci by nemohlo byť uskutočnené ani spoločné konanie.³⁸

Subjektom správneho deliktu podľa § 31 ods. 3 ZoKB je poskytovateľ digitálnej služby, ktorý sa dopustí správneho deliktu tým, že poruší povinnosť podľa § 21 ods. 5, § 22 ods. 4 alebo § 23 ods. 2. NBÚ v tomto prípade uloží pokutu od 300 eur do 30 000 eur. Rovnaký špeciálny subjekt je vymedzený aj v § 31 ods. 4 ZoKB, ktorému môže NBÚ uložiť pokutu od 300 eur až do výšky 1 % celkového ročného obratu za predchádzajúci účtovný rok, najviac však 300 000 eur, ak poruší povinnosť podľa § 21 ods. 1, § 22 ods. 3, § 24 ods. 3, § 25 ods. 1 alebo ods. 2 alebo povinnosť vykonať reaktívne opatrenie na základe rozhodnutia úradu podľa § 27 ods. 5.

---

³⁷ Medzi ďalšie povinnosti možno zaradiť: prijať bezpečnostnú dokumentáciu podľa § 20 ods. 5, nahlásiť závažný kybernetický bezpečnostný incident podľa § 24 ods. 1 alebo odoslať neúplné hlásenie podľa § 24 ods. 5, riešiť kybernetický bezpečnostný incident na základe rozhodnutia NBÚ podľa § 27 ods. 3, vykonať reaktívne opatrenie na základe rozhodnutia NBÚ podľa § 27 ods. 5 alebo oznámiť a preukázať vykonanie reaktívneho opatrenia a jeho výsledok podľa § 27 ods. 6, predložiť ochranné opatrenie na schválenie alebo vykonať schválené ochranné opatrenie podľa § 27 ods. 8, povinnosť preveriť účinnosť prijatých bezpečnostných opatrení a plnenie požiadaviek stanovených ZoKB vykonaním auditu kybernetickej bezpečnosti do dvoch rokov odo dňa zaradenia prevádzkovateľa základnej služby do registra prevádzkovateľov základných služieb, a to v rozsahu stanovenom podľa všeobecne záväzného právneho predpisu podľa § 29 ods. 1 a 2, povinnosť predložiť záverečnú správu o výsledkoch auditu úradu spolu s opatreniami na nápravu a s lehotami na ich odstránenie do 30 dní od ukončenia auditu podľa § 29 ods. 4, vykonať opatrenie na nápravu v lehote podľa záverečnej správy o výsledkoch auditu podľa § 29. NBÚ môže v týchto prípadoch uložiť pokutu prevádzkovateľovi základnej služby od 300 eur až do výšky 1 % celkového ročného obratu za predchádzajúci účtovný rok, najviac však 300 000 eur. Pozri § 31 ods. 2 ZoKB.

³⁸ HORVAT, M. In ANDRAŠKO, J. a kol. *Vybrané kapitoly práva informačných technológií II*. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020. s. 97.

Subjektom podľa § 31 ods. 5 ZoKB sú v spojení s § 7 ods. 3 ZoKB³⁹ ústredné orgány a iné orgány štátnej správy, tak ako sú vymedzené v § 4 ZoKB. Ak tieto orgány neposkytnú na výzvu NBÚ informácie, tak im môže byť uložená sankcia pokuty vymedzená minimálnou sadzbou 300 eur a maximálnou výškou 100 000 eur.⁴⁰

Vo všetkých prípadoch uvedených správnych deliktov ide o porušovacie správne delikty, t. j. ak dôjde len k ohrozeniu objektu chráneného skutkovou podstatou, tak ešte nemožno hovoriť o dokonaní správneho deliktu.⁴¹ Takisto, na prejednanie týchto správnych deliktov je vecne príslušným NBÚ.

ZoKB v § 31 ods. 7⁴² upravuje otázku recidívy, v prípade ktorej dochádza k sprísneniu pokút. Za recidívu sa považuje len spáchanie toho istého deliktu porušením tej istej povinnosti.⁴³ V tomto prípade je dôležité, kedy došlo k opätovnému porušeniu povinnosti, t. j. kedy došlo k dokonaniu správneho deliktu, a nie kedy nadobudne právoplatnosť rozhodnutie o uznaní viny a uložení pokuty.⁴⁴

Pri ukladaní pokuty za správny delikt úrad prihliadne na závažnosť správneho deliktu, najmä na spôsob jeho spáchania, trvanie, následky a na okolnosti, za ktorých bol spáchaný.⁴⁵

Čo sa týka určenia výšky pokuty v rámci určeného rozpätia, tak to je vecou voľného uváženia správneho orgánu, neznamená to však, že môže byť uložená v ľubovoľnej výške. Voľná úvaha aj pri takomto rozhodovaní je myšlienkový proces, v rámci ktorého má príslušný orgán zvažovať závažnosť porušenia predpisov vo vzťahu ku každému zisteniu, jeho následky, dobu protiprávnosti, aby uložená pokuta spĺňala nielen požiadavku represie, ale aj preventívny účel s prognózou budúceho pozitívneho správania sa dotknutej osoby.⁴⁶

---

³⁹ Zo zákona: „*Ústredný orgán a iný orgán štátnej správy spolupracujú s úradom na vypracovaní národnej stratégie kybernetickej bezpečnosti a na tento účel sú povinné poskytnúť mu informácie v potrebnom rozsahu.*“ Pozri § 7 ods. 3 ZoKB.

⁴⁰ Pozri § 31 ods. 5 ZoKB.

⁴¹ HORVAT, M. In ANDRAŠKO, J. a kol. *Vybrané kapitoly práva informačných technológií II.* Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020. s. 97.

⁴² Zo zákona: „*NBÚ uloží pokutu až do dvojnásobku výšky súm uvedených alebo vypočítaných podľa odsekov 1 až 6, ak do jedného roka odo dňa nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia o uložení pokuty dôjde k opätovnému porušeniu povinnosti, za ktoré bola pokuta uložená.*“ Pozri § 31 ods. 7 ZoKB.

⁴³ HORVAT, M. In ANDRAŠKO, J. a kol. *Vybrané kapitoly práva informačných technológií II.* Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020. s. 99.

⁴⁴ HORVAT, M. In ANDRAŠKO, J. a kol. *Vybrané kapitoly práva informačných technológií II.* Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020. s. 99.

⁴⁵ Pozri § 31 ods. 6 ZoKB.

⁴⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2Sžp/16/2011.

ZoKB určuje subjektívnu a objektívnu lehotu na vyvodenie zodpovednosti.⁴⁷ Subjektívna lehota je ustanovená ako dvojročná a začína plynúť od subjektívneho okamihu, ktorým je zistenie NBÚ, že došlo s porušeniu povinnosti. Objektívna lehota je ustanovená ako štvorročná a počítá sa od objektívneho okamihu, ktorým je deň, kedy reálne došlo k porušeniu povinnosti, ktorá zakladá skutkovú podstatu podľa § 30 ods. 1 až 5 ZoKB. Pre doplnenie možno uviesť, že plynutie subjektívnej lehoty je možné len v rámci lehoty objektívnej, a teda subjektívna lehota nesmie nikdy presiahnuť objektívnu.⁴⁸ V týchto lehotách musí rozhodnutie o vine a uloženej pokute nadobudnúť právoplatnosť, nepostačuje, že sa konanie začalo alebo, že bolo rozhodnutie len vydané v tejto lehote.⁴⁹

Pre porovnanie, v ZoP je stanovená len objektívna lehota, ktorá je vyjadrená v § 20 ods. 1 ZoP, kedy priestupok nemožno prejednať, ak od jeho spáchania uplynuli dva roky.

Pokuta za správny delikt je splatná do 30 dní odo dňa nadobudnutia právoplatnosti rozhodnutia o jej uložení a je príjmom štátneho rozpočtu.⁵⁰

Záver

Kybernetickú bezpečnosť môžeme charakterizovať ako stav, v ktorom sú siete a informačné systémy schopné odolávať na určitom stupni spoľahlivosti akémukoľvek konaniu, ktoré ohrozuje spracúvané údaje alebo služby poskytovaných alebo prístupných prostredníctvom týchto sietí a informačných systémov. Tiež je definovaná ako určité zachovanie dôvernosti, integrity a dostupnosti informácií v kybernetickom priestore. Pojem kybernetický priestor možno zjednodušene definovať ako virtuálny systém informácií, vzťahov, činností, ktoré vznikajú pri spracovaní informácií prostredníctvom digitálnych informačných a komunikačných technológií, ktorý však neexistuje v materiálnej forme.

Aj v oblasti kybernetickej bezpečnosti môže dochádzať k protiprávnym konaniam zo strany subjektov vymedzených v ZoKB a následne je možné na základe tohto zákona vyvodiť voči takýmto subjektom administratívnoprávnu zodpovednosť.

---

⁴⁷ Zo zákona: „Pokutu za správny delikt možno uložiť do dvoch rokov odo dňa zistenia porušenia povinnosti, najneskôr však do štyroch rokov odo dňa, keď k porušeniu povinnosti došlo.“ Pozri § 31 ods. 10 ZoKB.

⁴⁸ HORVAT, M. In ANDRAŠKO, J. a kol. *Vybrané kapitoly práva informačných technológií II.* Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020. s. 100.

⁴⁹ HORVAT, M. In ANDRAŠKO, J. a kol. *Vybrané kapitoly práva informačných technológií II.* Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020. s. 100.

⁵⁰ Pozri § 31 ods. 11 a 12 ZoKB.

ZoKB v § 30 vymedzuje skutkové podstaty konkrétnymi povinnosťami, ktorých porušenie je považované za protiprávne, sankcie a vecnú príslušnosť na prejednanie priestupkov v oblasti kybernetickej bezpečnosti. Skutkové podstaty správnych deliktov sú vymedzené v § 31 ZoKB a sú upravené formou odkazovej metódy. Odkazovacie normy určujú, porušenie ktorých povinností so sebou nesie spáchanie správneho deliktu v oblasti kybernetickej bezpečnosti. Pri oboch typoch deliktov tu vystupuje špeciálny subjekt, ktorý sa vyznačuje jeho osobitnou spôsobilosťou, ktorá je viazaná na podmienky uvedené v ZoKB. Konkrétne pôjde o subjekty, ktorými sú osoby, ktoré sa nachádzajú v pracovnoprávnom vzťahu alebo v obdobnom pracovnom vzťahu vrátane služobného pomeru k NBÚ alebo majú uzatvorenú dohodu o spolupráci s NBÚ, prevádzkovateľov základnej služby, poskytovateľov digitálnej služby, ústredné orgány štátnej správy a iné orgány štátnej správy (tak ako sú vymedzené na účely ZoKB).

Problematickým sa môže javiť v prípade priestupkov najmä tá skutočnosť, že špeciálny subjekt bude priestupkovo zodpovedný len vtedy, ak bude prevádzkovateľom v podobe fyzickej osoby a nie právnickej osoby (čo zrejme v praxi nenastane). Na tomto mieste tu môže dôjsť k situácii, že zodpovedať bude konkrétna fyzická osoba (pravdepodobne zamestnanec prevádzkovateľa), ktorá bola v mene prevádzkovateľa povinná zabezpečiť plnenie daných povinností. Zistenie páchatel'a preto v praxi môže byť problematické, a to najmä v prípadoch, ak pôjde o zložitú organizačnú štruktúru toho-ktorého prevádzkovateľa.

Na záver je potrebné ešte uviesť, že za všetky uvedené delikty je možné uložiť pokuty v rozpätí určenom ZoKB, s tým, že pri priestupkoch je možné uložiť aj sankciu prepadnutia veci. Vecne príslušným orgánom na prejednanie priestupkov a správnych deliktov je NBÚ.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice

ANDRAŠKO, J. a kol. *Zákon o kybernetickej bezpečnosti. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2018. 548 s. ISBN 978-80-8168-905-5.

ANDRAŠKO, J. a kol. *Vybrané kapitoly práva informačných technológií II*. 1. vyd. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020. 101 s. ISBN 978-80-7160-539-3.

SREBALOVÁ, M. a kol. *Zákon o priestupkoch. Komentár*. 1. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2015. 484 s. ISBN 978-80-89603-30-5.

VRABKO, M. a kol. 2018. *Správne právo hmotné. Všeobecná časť*. 2. vyd. Bratislava: C.H. Beck, 338 s. ISBN 978-80-89603-68-8.

Právne predpisy

Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 45/2011 Z. z. o kritickej infraštruktúre v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 95/2019 Z. z. o informačných technológiách vo verejnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Judikatúra

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 2Sžp/16/2011.

Internetové zdroje

ANDRAŠKO, J. Bezpečnosť informačných systémov verejnej správy vo svetle zákona o kybernetickej bezpečnosti a zákona o informačných technológiách vo verejnej správe. In: *Revue pro právo a technologie*. [Online]. 2019, č. 20, s. 3-40. [cit. 2020-10-29] Dostupné na internete: <https://journals.muni.cz/revue/article/view/12536>.

Koncepcia kybernetickej bezpečnosti Slovenskej republiky na roky 2015 – 2020 [Online]. 2015, 33 s. [cit. 2020-11-06] Dostupné na internete: <https://www.nbu.gov.sk/wp-content/uploads/kyberneticka-bezpecnost/Koncepcia-kybernetickej-bezpecnosti-SR-na-roky-2015-2020-A4.pdf>.

Ostatné

ISO/IEC 27032:2012 Information technology - Security techniques - Guidelines for cybersecurity.

ISO/IEC Guide 2:2004 Standardization and related activities - General vocabulary.

TREST A JEHO ÚČEL V TRESTNOM ZÁKONE

PUNISHMENT AND ITS PURPOSE IN CRIMINAL LAW

Filip Korček¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.118-130>

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá problematikou trestu- rozoberá pojem trest z medziodborového pohľadu, tak z pohľadu trestnoprávneho ako aj psychologického. Zaoberá sa taktiež účelom trestu a to s ohľadom na jeho vymedzenie v Trestnom zákone a rozobratie jednotlivých funkcií trestu za pomoci judikatúry súdov.

Kľúčové slová

trest, sankcia, účel trestu, trestný zákon

Abstract

The article deals with the issue of punishment - it discusses the concept of punishment from an interdisciplinary point of view, both from a criminal and psychological point of view. It also deals with the purpose of punishment, with regard to its definition in the Criminal Code and the analysis of individual functions of punishment with the help of court case law.

Keywords

punishment, sanction, purpose of punishment, criminal law

Úvod

Pojem trest je nepochybne jedným z ústredných pojmov celého trestného práva. Tento pojem je však potrebné vnímať medziodborovo a nielen z pohľadu trestnoprávnej náuky. Trest môže totiž v rôznych odboroch nadobúdať rôzny význam. Ako jeden z najzaujímavejších medziodborových pohľadov sa javí pohľad na tento inštitút z oblasti psychológie a to aj preto,

---

¹ JUDr. Filip Korček, LL.M., Katedra trestného práva a kriminológie Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, externý doktorand.

že pre bežného čitateľa môže byť takýto výklad pochopiteľnejší než výklad trestnoprávny. V každom prípade pojmom trest a jeho funkciami sa zaoberajú taktiež súdy a to nielen na vnútroštátnej úrovni, kde sa otázke trestu a jeho funkcií logicky venuje najmä Najvyšší súd SR vo svojej judikatúre a tvorí tak veľmi cenné zásadné vyjadrenia pre súdy nižších stupňov, ktoré tak majú pri rozhodovaní o uložení trestu páchatelovi neoceniteľnú pomôcku, ktorou môžu prípadne argumentovať vo svojich rozhodnutiach, ale taktiež na pôde Európskeho súdu pre ľudské práva so sídlom v Štrasburgu, ktorý vo svojich rozhodnutiach vykladá pojem trest autonómne, teda bez ohľadu na vnútroštátnu právnu úpravu jednotlivých štátov, ktoré pristúpili k Dohovoru.

Pojem trest a medziodborový pohľad naň

Z hľadiska právnej teórie možno sankciu definovať ako „zvláštnu ujmu postihujúcu toho, kto za podmienok stanovených hypotézou nedodržel pravidlo správania vyjadrené dispozíciou.“ Táto ujma postihuje porušiteľa právnej normy. Porušiteľom právnej normy v trestnom práve je páchatel, ktorý sa dopustil trestného činu.²

Trest je podľa slovenskej právnej úpravy jedným z dvoch druhov sankcií, ktorú možno uložiť za spáchaný trestný čin. Tou druhou sú ochranné opatrenia, ktoré však majú iný účel a v práci sa nimi zaoberať nebudeme. V súvislosti so sankciami tak v slovenskom trestnom hovoríme o tzv. *bipartícii sankcií*.

Dualita sankcií vychádza z protikladných prístupov klasickej a pozitivistickej školy trestného práva z 18. a 19. storočia. Predstavitelia klasickej školy požadovali trest úmerný vine, pozitivistickí presadzovali opatrenia, ktoré postihovali páchatel'a úmerne jeho nebezpečnosti.

Trestné právo vychádza zo zásady pomocnej úlohy trestnej represie, to znamená, že štátne donútenie trestnoprávnymi prostriedkami treba používať až vtedy, ak neexistuje iné riešenie ako dosiahnuť súlad správania ľudí s právom. Hovoríme tiež o úlohe trestného práva ako tzv. *prostriedku ultima ratio*.

Trest je jedným z prostriedkov štátneho donútenia, ktoré štát používa pri plnení svojich funkcií. Štát hrozbou trestom, ukladaním a výkonom trestov poskytuje ochranu základným právnym hodnotám.

---

² PRUSÁK, J.: *Teória práva*. Bratislava: Vydavateľstvo právnickej fakulty UK, 2001 s.223.

Trest predstavuje v zmysle § 31 ods.2 zákona č. 300/2005 - Trestného zákona, *ujmu na osobnej slobode, majetkových alebo iných právach odsúdeného, ktorú môže uložiť páchateľovi len súd, podľa Trestného zákona za spáchaný trestný čin.*

Jedným z charakteristických znakov trestu je, že trestom sa konkrétnej osobe spôsobuje určitá ujma na jej právach. Sú to citeľné zásahy do základných práv a slobôd (ako aj osobnej slobody, slobody pohybu, vlastníctva).

Ujma je základnou vlastnosťou trestu, vlastnosťou bez ktorej by trest ani nebol trestom (*conditio sine qua non*).³

Trest by mal podľa možnosti postihnúť výlučne páchateľa trestného činu. V tejto súvislosti hovoríme tiež o tzv. *zásade personality trestu*.

Podľa čl. 50 Ústavy o vine a treste za trestné činy je oprávnený rozhodovať jedine súd. O vine a treste za trestné činy nemôže rozhodovať iný štátny orgán. Tým sa trest odlišuje od podobných sankcií (sankcie ukladané za priestupky, správne delikty).

Trest môže byť uložený jedine na základe zákona. Uplatňuje sa tu zásada *nulla poena sine lege*, t.j. *žiadny trest bez zákona*. Trest môže byť uložený výlučne iba za trestný čin. Uplatňuje sa tu zásada *nulla poena sine crimine*, t.j. *žiadny trest bez trestného činu*.

Ústavné vyjadrenie nachádzajú tieto zásady v čl. 49 Ústavy, podľa ktorého len zákon ustanoví, ktoré konanie je trestným činom, a aký trest prípadne iné ujmy na právach alebo majetku možno uložiť za jeho spáchanie.

Slovenské trestné právo je založené na *zásade humanizmu* a z tejto zásady vyplýva, že trest má spôsobiť iba takú ujmu, akú vyžaduje splnenie účelu trestu. To znamená, že ujma ktorá je obsiahnutá v treste, nemá prevyšovať nevyhnutnú potrebu ochrany spoločnosti. Preto ak je to možné, treba použiť také tresty, ktoré nesúvisia s trestom odňatia slobody. V súlade s uvedenou zásadou sú v čl. 16 ods.2 Ústavy a v čl. 7 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd zakázané neľudské alebo ponižujúce tresty.⁴

Európsky súd pre ľudské práva so sídlom v Štrasburgu, vykladá pojem trest autonómne, to znamená bez ohľadu na definíciu tohto pojmu v právnych (trestných) predpisoch jednotlivých štátov. Kritériá pre posúdenie trestnej povahy sankcie vyplývajú z rozsudku ESĽP vo veci *Engel a ďalší v. Holandsko*,⁵ a sú sumarizované v odseku 35 nasledovne: Prvým kritériom je právna kvalifikácia činu vo vnútroštátnom práve, druhým je povaha deliktu z

³ KLÁTIK, J.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Plzeň. Aleš Čeněk, 2018. s. 219.

⁴ IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné Všeobecná časť*. Bratislava Iuris Libri 2010 s. 350-351.

⁵ Engel vs. Holandsko- č. sťažnosti 5100/71, rozsudok ESĽP z 08.06.1976.

hľadiska chráneného záujmu a účelu sankcie, tretím povaha a stupeň prísnosti sankcie, ktorá hrozí dotknutej osobe.⁶

Napríklad v prípade *Jamil vs. Francúzsko*⁷ považoval súd za trest predĺženie väzby sťažovateľa, ktorý nebol schopný zaplatiť colnú pokutu. Vo veci *Welch vs. Spojené kráľovstvo*⁸ súd považoval za trest konfiškáciu produktov obchodu s omamnými látkami, pričom sa použila právna prezumpcia, že produktom tohto obchodu sú všetky príjmy a majetok obvineného za posledných šesť rokov.⁹

K opačnému stanovisku dospela Komisia v prípade *M. vs. Taliansko*¹⁰, kde talianske súdy nariadili na základe opatrenia konfiškáciu majetku člena miestnej mafiánskej organizácie a jeho samotného obmedzili v slobode pobytu.

Vláda Talianska sa vo svojom vyjadrení k celému prípadu odvolala na prípady *Guzzardi*¹¹ a *Ciulla*¹², kde bolo konštatované, že predbežné opatrenia upravené talianskym právom nemožno porovnávať s trestami. Komisia uviedla, že predbežné opatrenie je potrebné chápať inak ako tresty uložené za trestné činy a inak ako disciplinárne tresty. Komisia predovšetkým konštatovala, že podľa judikatúry kasančného súdu konanie o žiadosti na vydanie predbežného opatrenia je autonómne vo vzťahu k trestnému konaniu a neobmedzuje konštatovanie viny. Komisia taktiež vzala na vedomie, že podľa talianskej právnej úpravy nebolo možné konfiškovať majetok, ktorého zákonný pôvod nebol preukázaný bez toho, aby jeho vlastník nebol podozrivý z členstva v mafiánskej organizácii a ako taký nebol podrobený predbežnému opatreniu obmedzujúcemu osobnú slobodu. Komisia usúdila, že zistený skutkový stav potvrdzuje predbežný charakter konfiškácie a dokazuje, že jej cieľom bolo zabrániť nezákonnému použitiu majetku, ktorý jej bol podrobený. Z toho vyplýva, že konfiškácia sťažovateľovho majetku neimplikuje konštatovanie viny sťažovateľa z konkrétneho trestného činu, pričom to isté platí pre nariadenie o nútenom pobyte. Komisia ďalej konštatovala, že prísnosť opatrení v danom prípade nie je taká vysoká, aby ju bolo možné kvalifikovať ako trest za trestný čin v zmysle Európskeho dohovoru. Vzhľadom na uvedené skutočnosti a vo svetle

---

⁶ KMEC, J. – KOSÁŘ, D. – KRATOCHVÍL, J. – BOBEK, M.: *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář; I. vydanie*, Praha: C. H. BECK, 2012, s. 578, pozri tiež R 125/2012.

⁷ Rozhodnutie ESLP z 08.06.1995, Annuaire č. 317-B.

⁸ Rozhodnutie ESLP z 09.02.1995, Annuaire, č. 307-A.

⁹ SVÁK, J.: *Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práv). II. rozšírené vydanie*. Bratislava: Eurokódex, 2006 s. 529.

¹⁰ Rozhodnutie z roku 1991 týkajúce sa sťažnosti 12386/86, Décisions et rapports č. 70.

¹¹ Rozsudok ESLP z roku 1980 A-39.

¹² Rozsudok ESLP z roku 1989, A-148.

judikatúry Súdu dospela Komisia k záveru, že napadnutá konfiškácia neobsahuje konštatovanie viny v trestnoprávnom zmysle a že nie je trestom. Na základe toho bola sťažnosť zamietnutá ako *ratione materiae* nezlučiteľná s čl. 6 ods.2 a 7 Európskeho dohovoru.¹³

V najvšeobecnejšom zmysle slova je trest spolu s odmenou jedným z dôležitých základných výchovných prostriedkov. Trest v užšom, pedagogickom chápaní môžeme definovať ako jednu z foriem negatívneho motivačného pôsobenia, ako zámerne navodený následok nesplnenej alebo zle splnenej úlohy.¹⁴

V celospoločenskom (sociálnom) kontexte je používaný ako významný obranný mechanizmus pred správaním a konaním, ktoré porušuje zavedené sociálne konvencie, pravidlá alebo normy, teda aj delikventným konaním, pričom systém trestov je vymedzený právom.¹⁵

Ako sme už uviedli, trest predstavuje jeden z dvoch základných výchovných prostriedkov (druhým je odmena). Trest blokuje nežiaduce správanie, odmena posilňuje žiaduce. Vo výchovnej praxi, operujeme vždy oboma prostriedkami tak, aby sme tvarovali žiaduce správanie. Na ich používanie poskytla významné podnety teória učenia:

Sankcia, ak má byť účinná, ak má zmeniť správanie, musí byť individualizovaná. Trest sám o sebe nie je objektívnou kategóriou. Čo je pre jedného trestom, druhého necháva ľahostajným a pre tretieho môže byť dokonca odmenou. Pri individualizácii trestu je možné, aspoň u niektorých deliktov, vychádzať z prevládajúcej motivácie kriminálneho správania, a nielen jeho, tiež z motivácie správania subjektu všeobecne. Kľúčom k tomu môže byť individuálna hierarchia hodnôt. Hodnoty prakticky označujú ciele motivovaného správania. Tie ciele, ktoré jedinec vo svojom živote preferuje. Ak je daný subjekt orientovaný predovšetkým na majetok a jeho kriminálne správanie je motivované snahou majetok získať, potom ohrozenie majetku, jeho primerané zníženie, event. strata budú predstavovať veľmi pravdepodobne podstatne účinnejšiu sankciu než strata inej hodnoty, napr. slobody. Individualizácia sankcie je zvlášť nutná u kriminálnych recidivistov. Represívne prostriedky sú pre nich dobre známou skúsenosťou, voči ktorej sú imúnni. Pretože mnohí z nich prejavovali poruchy správania už od relatívne raného veku, mali dostatok príležitostí sa s trestami zoznámiť v plnej šírke a zvyknúť si na ne. Iba samotná represia je teda neúčinná. Postulát individualizácie sankcie však predpokladá zákonom stanovenú, dostatočne bohatú paletu sankcií.

---

¹³ SVÁK, J.: *Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práv). II. rozšírené vydanie.* Bratislava: Eurokódex, 2006 s. 529-531.

¹⁴ PRŮCHA J. et al. *Pedagogický slovník.* Praha: Portál 1995 s. 234.

¹⁵ SOCHŮREK J. *Kapitoly z penologie I. díl- Úvod do teorie trestu a trestání.* Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007. s. 27

Sankcia, ak má byť účinná, musí nasledovať bezprostredne po previnení. Diskontinuita procesu inadekvátne správanie - trest má za následok nedostatočné učenie, pretože je prerušená väzba príčiny a následku. Z hľadiska kriminálneho správania môže navyše v dobe medzi deliktom, zadržaním a potrestaním dôjsť k radu spevnenia nežiadúceho správania, napr. zo strany priateľov, rodiny a pod. Nepochybne sa v tejto dobe uplatní a racionalizácia, ktorá sama môže spôsobiť spevnenie.

Negatívna sankcia (trest), ak má byť účinná, musí byť sprevádzaná sankciou pozitívnou (odmenou). Zatiaľ čo trest blokuje nežiadúce správanie a mal by byť jeho bezprostredným následkom, musí sa odmena vzťahovať k prejavnému žiadúcemu správaniu či aspoň k jeho náznaku. Zložitejšie formy správania, ku ktorým patrí i správanie prosociálne, sa vytvárajú postupnou aproximáciou, približovaním sa k žiadúcemu cieľu.¹⁶

Pokladáme za dôležité dodať, že trest by mal byť pre páchatel'a neúmerným rizikom v zmysle vysokej pravdepodobnosti odhalenia a neodvratnosti odsúdenia. Mal by byť teda pre páchatel'a citeľný, nasledovať čo najrýchlejšie po previnení a byť až na výnimku istý.¹⁷

Účel trestu v právnom poriadku Slovenskej republiky

V slovenskom Trestnom zákone absentuje ustanovenie o účele trestu, resp. nie je *expressis verbis* v zákone takto označené. Napriek tomu, účel trestu môžeme odvodiť z § 34 ods.1 Trestného zákona, ktoré ustanovenie je systematicky zaradené k zásadám ukladania trestov a znie takto: *Trest má zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatel'om tým, že mu zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti a vytvorí podmienky na jeho výchovu k tomu, aby viedol riadny život a súčasne iných odradí od páchania trestných činov; trest zároveň vyjadruje morálne odsúdenie páchatel'a spoločnosťou.*

Účelom trestu v Slovenskej republike je:

- a) zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatel'om trestného činu (ochranná funkcia trestu)
- b) zabrániť odsúdenému v páchaní ďalšej trestnej činnosti (represívna zložka trestu)
- c) vytvoriť podmienky na výchovu odsúdeného k tomu, aby viedol riadny život (individuálna prevencia)

---

¹⁶ NETÍK, K. – NETÍKOVÁ, D. – HÁJEK, S. *Psychologie v právu*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck 1997 s. 34.

¹⁷ SOCHŮREK J. *Kapitoly z penologie I. díl- Úvod do teorie trestu a trestání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2007. s. 28.

- d) odradiť ostatných od páchania trestných činov (generálna prevencia)
- e) vyjadriť morálne odsúdenie páchatel'a spoločnosťou

Ochranná funkcia trestu je základnou funkciou trestania. Spočíva predovšetkým v oprávnených záujmoch jednotlivca a spoločnosti pred páchatel'mi trestných činov, aby občania mohli v spoločnosti bezpečne žiť a aby spoločnosť mohla riadne fungovať. Zmysel existencie a prípadnej aplikácie noriem trestného práva spočíva predovšetkým v tom, aby trestné činy neboli páchané vôbec, alebo aby boli páchané v čo najnižšej miere. Ochrannú funkciu trestu možno dosiahnuť niekoľkými rôzne účinnými metódami. Prostredníctvom represie obmedzíme páchatel'a , a tým mu zabránime páchať trestnú činnosť. Túto represiu možno vykonávať len po určitú obmedzenú dobu (počas výkonu trestu) a sama o sebe nezmení postoj páchatel'a k páchaniu trestnej činnosti.

Zabrániť páchatel'ovi v páchaní ďalšej trestnej činnosti možno buď priamo fyzickým znemožnením určitého konania, alebo vytvorením výrazných zábran, ktoré konanie páchatel'ovi sťažujú. Zmyslom je zabrániť páchatel'ovi aspoň na určitý čas v páchaní trestnej činnosti. Nepodmienečný trest odňatia slobody a trest vyhostenia zabraňujú páchatel'ovi v určitom konaní, trest prepadnutia vecí a trest zákazu činnosti vytvárajú určité prekážky v páchaní trestných činov. Postoj páchatel'a k trestnej činnosti sa môže zmeniť tým, že trest páchatel'a zastraší a ukáže mu, že páchať trestné činy sa nevypláca. Najúčinnjším prostriedkom, ako zabrániť páchatel'ovi páchať ďalšie trestné činy, je podrobiť ho určitým obmedzeniam alebo povinnostiam resp. kontrole výkonu uloženého trestu technickými prostriedkami.¹⁸

Vytvorenie podmienok na výchovu odsúdeného k tomu, aby viedol riadny život je dôležitou, a zároveň veľmi náročnou a problematickou zložkou účelu trestu. Na zabezpečenie výchovných cieľov možno použiť rôzne prostriedky. Môžu to byť jednak metódy pozitívne, ktorými sa priamo sleduje výchovný cieľ (napr. podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody, podmienený odklad výkonu trestu odňatia slobody s probačným dohľadom), alebo môže ísť o výchovnú činnosť s odsúdenými vo výkone trestu odňatia slobody. Výchova páchatel'a k tomu, aby viedol riadny život, predstavuje pomerne náročný, v praxi nie vždy realizovateľný účel trestu. Výchovné pôsobenie trestu, najmä trestu odňatia slobody, sa v praxi často spochybňuje, dokonca pôsobenie trestu, najmä trestu odňatia slobody môže byť v

---

¹⁸ IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné Všeobecná časť*. Bratislava Wolters Kluwer 2016 s. 370-371. Pozri tiež zákon č. 78/2015 Z. z. o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami.

niektorých prípadoch aj negatívne. Vzhľadom na to, že význam výchovy v účele trestu dospelého páchatel'a sa chápe ako pôsobenie na procesy ľudského učenia a socializácie s cieľom premeny človeka zo všetkých stránok, t.j. telesnej aj duševnej, s cieľom pretvoriť človeka z bytosti spoločenskej na bytosť kultúrnu, nie je to najvhodnejší pojem, lepšie by bolo namiesto výchovy uvádzať podmienky na nápravu a resocializáciu.

Generálna prevencia má zabezpečiť odradenie ostatných potencionálnych páchatel'ov od páchania trestných činov, ale aj ostatných členov spoločnosti, v ktorých utvrdzuje pocit právnej istoty a spravodlivosti.

Generálna prevencia sa v teórii trestného práva ešte člení na *pozitívnu* (posilňovanie právneho povedomia) a *negatívnu* (zastrašenie alebo odradenie ostatných od páchania trestných činov). Generálna prevencia sa uskutočňuje prostredníctvom individuálnej prevencie. Pokiaľ sa páchatel'ovi uložením spravodlivého trestu zabráni v ďalšom páchaní trestnej činnosti, táto skutočnosť má významný vplyv na ostatných členov spoločnosti, lebo nerozhodných členov spoločnosti upozorní na neodvratnosť trestu alebo aspoň na jeho pravdepodobnosť a ostatných upozorní na nebezpečnosť páchania trestných činov. Tresty sú pre spoločnosť nevyhnutné, lebo predstavujú najúčinnější prostriedok zastrášenia a odradenia od páchania trestnej činnosti. Spravodlivé a včasné uloženie trestu dáva ostatným členom spoločnosti najavo, že konanie za ktoré bol uložený trest je protiprávne a nežiaduce, varuje ich pred páchaním trestných činov a posilňuje pocit právnej istoty a princípy právneho štátu. Aby sa uvedené ciele mohli dosiahnuť, je potrebné aby boli zverejňované informácie o trestnom konaní.¹⁹ Možnosť čo najúčinnějšíe výchovne využiť pôsobenie trestného stíhania na verejnosť sa zabezpečuje aj prostredníctvom prítomnosti verejnosti na hlavnom pojednávaní.

Z hľadiska účelu trestu uvedeného v § 34 ods.1 Trestného zákona, individuálna a generálna prevencia tvoria jednotu a musia sa navzájom dopĺňať a podmieňovať. Jednotlivé parciálne ciele sa vo výroku o druhu a výmere trestu musia prelínať a dopĺňať tak, aby sa generálna prevencia dosiahla prostredníctvom individuálnej prevencie.²⁰

Pôsobenie generálnej a špeciálnej prevencie je potrebné vidieť aj v ich časovom pôsobení- kým generálna prevencia sa popri ochrane spoločnosti a jednotlivcov pred zločinnosťou zameriava aj na predchádzanie recidívy, špeciálna prevencia nastupuje až po spáchaní trestného činu.²¹

¹⁹ Pozri § 6 zákona č. 301/2005 Z. z. (Trestný poriadok).

²⁰ Pozri časopis Zo súdnej praxe 79/2005.

²¹ R 57/1990.

Hľadiská uvedené v ustanovení o účele trestu tvoria jednotu, to znamená, že sa musia vzájomne dopĺňať a podmieňovať. Preto záver súdu o možnosti nápravy páchatel'a musí byť vždy v plnom súlade s ochranou, ktorú súd uloženým trestom poskytuje záujmom spoločnosti, štátu a občanom pred útokmi páchatel'ov trestných činov a s výchovným pôsobením na ostatných členov spoločnosti. Je zásadne vylúčené, aby súd otázku možnosti nápravy páchatel'a riešil len z hľadiska jeho osoby, alebo vôbec len z hľadiska niektorej skutočnosti, svedčiacej v jeho prospech, a ostatné hľadiská uvedené v ustanovení o účele trestu nebral do úvahy, prípadne ich význam zámerne znižoval. Záver súdu o možnosti nápravy páchatel'a musí byť vždy v plnom súlade s ochranou, ktorú súd uloženým trestom poskytuje záujmom spoločnosti, štátu a občanom pred útokmi páchatel'ov trestných činov a výchovným pôsobením na ostatných členov spoločnosti.²²

Otázku nápravy páchatel'a nemožno riešiť iba s prihliadnutím na jeho osobu a vždy je potrebné, aby sa brala do úvahy spoločenská situácia a ostatné hľadiská. V prípade, ak by došlo k disproporcii medzi jednotlivými druhmi prevencie, viedlo by to najskôr k nedostatočnému výchovnému pôsobeniu trestu, kde by spravodlivosť trestu neuznával ani páchatel' ani spoločnosť.

Účinnosť generálnej a individuálnej prevencie posilňuje idea neodvratnosti trestu. Preventívny účinok trestu netkvie len v jeho prísnosti. V záujme účinnej prevencie treba dosiahnuť čo najvyšší stupeň pravdepodobnosti, že trestný čin bude v krátkom čase po spáchaní odhalený, jeho páchatel' zistený a spravodlivo potrestaný.

Vyjadríť morálne odsúdenie páchatel'a spoločnosťou. V treste je obsiahnuté aj spoločenské odsúdenie, negatívne ohodnotenie páchatel'a a jeho činu, a to tak právne ako aj etické. Vyslovením viny a uložením trestu spoločnosť vyjadruje zavrhnutiehodnosť trestného činu, teda že páchatel' vykonal niečo protispoločenské a nemorálne. Aj toto "znevažujúce vyjadrovanie o páchatel'ovi" musí byť primerané závažnosti činu. Práve spoločenské odsúdenie, ktoré je obsahom trestu, odlišuje trest od ochranného opatrenia, pri ktorom toto spoločenské odsúdenie chýba.²³

Z hľadiska účelu trestu je potrebné mať za to, že páchatelia afektívnych vrážd (či ich pokusov) sú výrazne odlišní od páchatel'ov vrážd s lúpežným, zakrývacím, či sexuálnym motívom. Nutnosť uložiť trest páchatel'ovi situačne podmienenej afektívnej vraždy, či jej

---

²² R I/1965.

²³ IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné Všeobecná časť*. Bratislava Wolters Kluwer 2016 s. 372-373.

pokus, je daná predovšetkým významom objektu tohto trestného činu ako aj tým, že zmenšene príčetnému páchatel'ovi sa okrem uloženia ochranného liečenia musí vždy uložiť aj trest odňatia slobody.²⁴

K účelu trestu sa vyjadril Najvyšší súd SR nasledovne: Trestný zákon vychádza zo zásady, že základným účelom a cieľom je ochrana spoločnosti pred trestnými činmi a ich páchatel'mi. Zmysel existencie a prípadnej aplikácie noriem trestného práva je predovšetkým v tom, aby sa trestné činy buď vôbec nepáchali, alebo páchali v čo najmenšej miere. Ochrana spoločnosti pred páchatel'mi trestných činov vrátane ochrany práv a slobôd jednotlivých občanov robí tak z trestu prostriedok sebaobrany spoločnosti pred trestnými činmi. Trest má však okrem toho pôsobiť výchovne, a to nielen na páchatel'a, ale aj na ostatných členov spoločnosti, pričom generálna prevencia sa má uskutočňovať prostredníctvom individuálnej prevencie. Ak sa teda páchatel'ovi zabráni aj v ďalšej trestnej činnosti, dáva sa tým najavo aj ostatným členom spoločnosti, ktoré správanie je nežiaduce, proti čomu je namierený Trestný zákon a takýmto spôsobom možno ovplyvňovať pozitívnu hodnotovú orientáciu občanov spoločnosti. Z hľadiska týchto úvah odvolacieho súdu možno potom dospieť k záveru, že účel trestu v zmysle § 34 ods. 1 Tr. zák. tvorí jednotu, lebo sa musí vzájomne dopĺňať. Záver súdov o možnosti nápravy páchatel'a musí byť vždy v plnom súlade s ochranou, ktorú uloženým trestom poskytuje chráneným záujmom spoločnosti, štátu a občanom pred útokmi páchatel'ov trestných činov. Pri úvahách, aký druh a výmera trestu by spravodlivo zohľadňovali konanie obžalovaného, jeho zavinenie, následok, pohnútku, osobu, pomery a možnosti jeho nápravy a v neposlednom rade aj poľahčujúce a prit'azujúce okolnosti, vychádzal aj odvolací súd zo zásady, že trest je právnym následkom trestného činu, a teda musí byť úmerný k spáchanému trestnému činu (zásada proporcionálnosti trestu). Trest je jedným z prostriedkov na dosiahnutie účelu Trestného zákona. Tým je určená aj jeho funkcia v tých smeroch, v ktorých má pôsobiť zákon na ochranu spoločnosti, jednak pred páchatel'om trestného činu, voči ktorému sa prejavuje prvok represie (zabráneniu trestnej činnosti) a prvok individuálnej prevencie (výchovy k riadnemu životu - rehabilitácia), a jednak aj voči ďalším občanom - potencionálnym páchatel'om, voči ktorým sa prejavuje prvok generálnej prevencie (výchovné pôsobenie trestu na ostatných členov spoločnosti). Trest samozrejme musí vyjadrovať aj morálne odsúdenie páchatel'a (retribúcia).²⁵

²⁴ Rozsudok Krajského súdu v Trenčíne 4To/58/2016 z 23.06.2016.

²⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu SR 1To 2/2014 z 8.11.2014.

Zákonom predpokladaný účel trestu môže splniť len uloženie takého trestu, ktorý zodpovedá správne mu zhodnoteniu všetkých kritérií uvedených v Trestnom zákone.²⁶

Pokiaľ ide o účel trestu u mladistvých je potrebné vziať na zreteľ, že v zmysle Trestného zákona je prvoradým účelom trestu prevýchova páchatel'a- toto treba brať do úvahy ako pri rozhodovaní o druhu trestu alebo ochranného opatrenia ako aj pri úprave výkonu trestu.²⁷

Od všeobecného účelu trestu vyjadreného v § 34 ods.1 Trestného zákona je potrebné odlišovať účel výkonu trestu odňatia slobody, *expressis verbis* takto označený v § 1a zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody Účel výkonu trestu v tomto ustanovení explicitne uvádza ochrannú funkciu, represívnu funkciu a zložku individuálnej prevencie vyjadrenej slovným spojením vytvárať podmienky pre rozvoj pozitívnych osobnostných rezerv odsúdených na účely ich resocializácie a zabezpečenia toho, že budú viesť riadny život, na to slúžia nástroje penitenciárneho zaobchádzania a penitenciárnej starostlivosti v rámci výkonu trestu odňatia slobody. Aj keď to predmetné ustanovenie priamo neuvádza, nepochybne v rámci účelu výkonu trestu odňatia slobody vystupuje ako jeho ďalšia zložka aj generálna prevencia. Skutočnosť, že trestné činy sú v krátkom čase odhalené, ich páchatelia zistení, spravodlivo potrestaní a nadväzane na to sa zabezpečuje aj výkon uloženého trestu- v tomto prípade trestu odňatia slobody, to pôsobí aj generálne preventívne. Toto vedomie a skutočnosť majú schopnosť odrádzať potencionálnych páchatel'ov od páchania trestnej činnosti.²⁸

Záver

Je nepochybne zaujímavé sledovať judikatúru ESLP a jej autonómny pohľad na pojem trest, ktorý by sa nám s ohľadom na našu právnu úpravu mohol niekedy zdať dokonca nezmyselný, avšak je nepochybne dobré, že okrem judikatúry našich domácich súdnych autorít ohľadom trestu a jeho funkcií, máme k dispozícii aj inovátné rozhodnutia ESLP v tejto otázke. Rovnako považujem za dobré taktiež to, že máme pojem trest a jeho účel zadaný v Trestnom zákone, i keď trochu nešťastne v časti o ukladaní sankcií, Myslím si, že tak dôležité ustanovenie, ako je ustanovenie o účele trestu by si zaslúžilo samostatné označenie, avšak to je len technická drobnosť, ktorá v konečnom dôsledku nie je až tak podstatná. Napríklad v takej

---

²⁶ V 2/1984.

²⁷ R 14/1969.

²⁸ TITLOVÁ, M.: *Zákon o výkone trestu odňatia slobody- Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017 s. 23-24.

Českej republike, v Trestnom zákone *expressis verbis* vyjadrenie účelu trestu absentuje a vyvodenie účelu trestu je tak ponechané výslovné na judikatúre súdov. V Českej republike tak sudcovia v každom jednom konkrétnom prípade musia sami tvoriť účel trestu, bez toho, aby mali akúkoľvek oporu v platnom zákone. Český Ústavný súd dokonca vo svojom rozhodnutí I. ÚS 4503/12 konštatuje, že Česká republika takýmto postupom porušuje svoje medzinárodnoprávne záväzky, ktoré je vyplývajú napríklad z *Doporučenia Výboru ministrov Rady Európy (92) 17* týkajúce sa dôslednosti v udeľovaní trestov. Uvedenú situáciu nepovažujeme za šťastnú ani my a stav v Slovenskej republike, kedy je účel trestu jednoznačne definovaný v Trestnom zákone a tieto ustanovenia sú súčasne podporené judikatúrou najvyšších súdnych autorít, ktorá pomáha sudcom na súdoch nižších inštancií pri rozhodovaní o ukladaní trestu a odôvodňovaní ich rozhodnutí, považujeme rozhodne za omnoho lepší spôsob riešenia danej otázky.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Bratislava: Iuris Libri, 2010, s. 350 - 351. ISBN 978-80-8078-3082.
- IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 372-373. ISBN 978-80-8168-509-5.
- KLÁTIK, J. *Trestné právo hmotné Všeobecná časť*. Plzeň.: Aleš Čeněk, 2018. s. 219. ISBN 978-80-7380-725-2.
- KMEC, J. – KOSÁŘ, D. – KRATOCHVÍL, J. – BOBEK, M.: *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář; 1. vydanie*, Praha: C. H. BECK, 2012, s. 578. ISBN 978-80-7400-365-3.
- NETÍK, K. – NETÍKOVÁ, D. – HÁJEK, S., *Psychologie v právu*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 1997, s. 34. ISBN 80-7179-177-6.
- PRŮCHA J. et al. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. s. 234. ISBN 80-7178-029-4.
- PRUSÁK, J. *Teória práva*. Bratislava: Vydavateľstvo Právnickej fakulty UK, 2001, s. 223. ISBN 80-7160-146-2.
- SOCHŮREK J. *Kapitoly z penologie I. díl - Úvod do teorie trestu a trestání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. s. 27. ISBN 978-80-7372-203-6.

SVÁK, J.: *Ochrana ľudských práv (z pohľadu judikatúry a doktríny štrasburských orgánov ochrany práv)*. II. rozšírené vydanie. Bratislava: Eurokódex, 2006. s. 529. ISBN 80-88931-51-7.

TITLOVÁ, M.: *Zákon o výkone trestu odňatia slobody. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 23-24. ISBN 978-80-8168-654-2.

Rozsudky súdov

Engel vs. Holandsko- č. sťažnosti 5100/71, rozsudok ESLP z 08.06.1976

R 14/1969

R 57/1990

R I/1965

Rozhodnutie ESLP z 08.06.1995, *Annuaire* č. 317-B.

Rozhodnutie ESLP z 09.02.1995, *Annuaire*, č. 307-A.

Rozhodnutie z roku 1991 týkajúce sa sťažnosti 12386/86, *Décisions et rapports* č. 70

Rozsudok ESLP z roku 1980 A-39

Rozsudok ESLP z roku 1989, A-148

Rozsudok Krajského súdu v Trenčíne 4To/58/2016 z 23.06.2016

Uznesenie Najvyššieho súdu SR 1To 2/2014 z 8.11.2014

V 2/1984

ÚLOHA ORGÁNU DOHLĀDU PREVENČIE KORUPČIE VEREJNÝCH FUNKCIONÁROV: KEĎ KONTROLU VÝKONÁVAJÚ TÍ, KTORÍ MAJÚ BYŤ KONTROLOVANÍ

THE ROLE OF THE SUPERVISORY AUTHORITY FOR THE CORRUPTION PREVENTION IN RESPECT OF PUBLIC OFFICIALS: WHEN THE CONTROL IS EXERCISED BY THOSE WHO ARE TO BE CONTROLLED

Ján Králik¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.131-144>

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá úlohou orgánu dohľadu prevencie korupcie najvyšších verejných funkcionárov. Túto úlohu v SR vykonáva výbor NR SR pre nezlučiteľnosť funkcií. V príspevku analyzujeme relevantné ustanovenia slovenskej právnej úpravy, najmä ústavného zákona č.357/2004 Z. z. o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov. V krátkosti približujeme právne úpravy iných európskych štátov. Bližšiu pozornosť venujeme francúzskemu orgánu s názvom Vysoký úrad pre transparentnosť verejného života.

Kľúčové slová

majetkové priznania, orgán dohľadu, prevencia korupcie, verejný funkcionár, verejný záujem. Výbor pre nezlučiteľnosť funkcií

Abstract

The paper deals with the role of the supervisory authority for the prevention of corruption of the top public officials. This role is in the Slovak Republic performed by the Committee for Incompatibility of Functions of the

---

¹ JUDr. Ján Králik, LL.M., Ph.D., M.A. je odborným asistentom na Katedre medzinárodného, európskeho práva a právnej komunikácie na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, na ktorej úspešne absolvoval magisterské štúdium práva v roku 2010. V minulosti pôsobil ako koordinátor trestnoprávnej agendy na sekcii medzinárodného práva, Ministerstva spravodlivosti SR, pričom Slovenskú republiku aktívne zastupoval na zasadnutiach viacerých medzinárodných organizácií a v rámci Rady Európy sa zúčastnil obhajoby viacerých správ hodnotiacich stav korupcie v SR. V roku 2019 úspešne ukončil s vyznamenaním dvojročné postgraduálne štúdium na Protikorupčnej akadémii v Laxenburgu. Doktorandské štúdium medzinárodného práva absolvoval na Právnickej fakulte Univerzity Karlovej v Prahe. Postgraduálne štúdium medzinárodného práva a práva medzinárodných organizácií absolvoval v Groningene.

National Council. The article analyzes the relevant Slovak laws, especially the Constitutional Act 357/2004 Coll. On the protection of the public interest in the performance of the duties of public officials.. The regulations of other European states are briefly mentioned. Closer attention is paid to the French authority – The High Authority for the Transparency of Public Life.

Keywords

asset declarations, committee on incompatibility of functions, corruption prevention, public interest, public official, supervisory authority

Úvod

Prevenčia korupcie je spolu s kriminalizáciou a presadzovaním práva jedným z kľúčových nástrojov boja proti korupcii.² Ako je zdôraznené v článku 5 Dohovoru OSN o boji proti korupcii³ (ďalej len „UNCAC“), základnými zásadami spojenými s prevenciou korupcie vo verejnom sektore sú právny štát, správne riadenie verejných vecí a verejného majetku, integrita, transparentnosť a zodpovednosť. Články 7 a 8 UNCAC okrem iného vyžadujú, aby štáty prijali konkrétne opatrenia, ktoré zabezpečia dodržiavanie týchto zásad, vrátane predchádzania konfliktom záujmov, podpory kódexov správania pre verejný sektor a vytvárania systémov na efektívnu kontrolu majetkových priznaní.⁴

Primárnu úlohu pri prevencii korupcie zohrávajú práve orgány dohľadu, ktorých právomocou je vykonávať dohľad nad činnosťou verejných funkcionárov za účelom minimalizovania rizika korupcie a konfliktu záujmov. Tieto orgány spravidla taktiež monitorujú dodržiavanie etických noriem a vykonávajú kontrolu majetkových priznaní verejných funkcionárov.

Medzinárodné organizácie kladú dôraz vo svojich odporúčaniach adresovaných štátom práve na prevenciu korupcie verejných funkcionárov, keďže sú to práve vysokí verejní funkcionári, ktorí rozhodujú o najvýznamnejších záležitostiach týkajúcich sa chodu štátu.

V prípade SR ide o kategórie funkcií vymenovaných v ústavnom zákone č.357/2004 Z. z. o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov – okrem iného

---

² OECD: Prevention of Corruption in the Public Sector in Eastern Europe and Central Asia [online]. [online]. 2015 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete: <https://www.oecd.org/corruption/acn/ACN-Prevention-Corruption-Report.pdf>.

³ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí SR č. 434/2006 Z.z., Dohovor OSN proti korupcii.

⁴ Tamže, čl. 5, 6, a 8.

poslancov NR SR, členov vlády SR, ústavných sudcov, predsedu Najvyššieho súdu SR, generálneho prokurátora SR a špeciálneho prokurátora. Príspevok si kladie za cieľ primárne priblížiť hlavné kompetencie orgánov dohľadu prevencie korupcie verejných funkcionárov, ich postavenie v rámci sústavy štátnych orgánov a v tomto smere zhodnotiť pôsobenie orgánu dohľadu v SR. Sekundárnym cieľom je poukázať na dôležitosť činnosti medzinárodných hodnotiacich mechanizmov v tejto oblasti.

V príspevku v prvej časti v krátkosti priblížime aktivitu medzinárodných organizácií v oblasti prevencie korupcie. Monitorovacie mechanizmy týchto organizácií vo svojich hodnoteniach adresujú odporúčania svojim členským štátom. V druhej časti v stručnosti priblížime právne úpravy európskych štátov s dôrazom na hlavné znaky orgánov dohľadu prevencie korupcie, pričom pozornosť venujeme francúzskemu orgánu s názvom Vysoký úrad pre transparentnosť verejného života. V tretej časti priblížime kompetencie slovenského orgánu dohľadu zameraného na prevenciu korupcie verejných funkcionárov, ktorým je výbor NR SR pre nezlučiteľnosť funkcií.

Odporúčania medzinárodných hodnotiacich mechanizmov zameraných na boj proti korupcii

V tejto časti v stručnosti priblížime aktivitu medzinárodných organizácií a ich osobitných mechanizmov zameraných na boj proti korupcii. Medzinárodné organizácie vykonávajú hodnotenia rôznych oblastí zameraných na minimalizovanie korupčných rizík, pričom svoje odporúčania formulujú v hodnotiacich správach určených svojim členským štátom.

Pre SR majú najvýznamnejší prínos medzinárodné mechanizmy pôsobiace v rámci OECD - Pracovná skupina OECD pre úplatkárstvo v medzinárodných obchodných transakciách,⁵ monitorovací mechanizmus Rady Európy s názvom Skupina štátov proti korupcii (ďalej len „GRECO“)⁶ a Implementačný revízny mechanizmus pôsobiaci v rámci

---

⁵ Pozri hodnotiace správy SR, ktoré sú voľne dostupné na webstránke OECD, <https://www.oecd.org/slovakia/slovakrepublic-oecdanti-briberyconvention.htm>.

⁶ Pozri hodnotiace správy SR, ktoré sú voľne dostupné na webstránke Rady Európy, <https://www.coe.int/en/web/greco/evaluations/slovakia>.

OSN a zameraný na hodnotenie implementácie Dohovoru OSN proti korupcii (ďalej len „IRG“ UNCAC).⁷

Uvedené mechanizmy majú za cieľ monitorovať dodržiavanie medzinárodno-právnych dohovorov týkajúcich sa korupcie, ktoré boli prijaté v rámci danej organizácie a všeobecne akceptovaných štandardov. Aj keď odporúčania nie sú priamo aplikovateľné v danom štáte a štát má možnosť zvoliť si spôsob implementácie jednotlivých odporúčaní, vplyv medzinárodných organizácií na zabezpečenie implementácie odporúčaní nie je nezanedbateľný. Kapišovská v tomto smere poznamenáva, že práve nátlak medzinárodných organizácií zohral významnú úlohu, pri prijímaní novej právnej úpravy týkajúcej sa trestnej zodpovednosti právnických osôb v SR.⁸

UNCAC IRG okrem zavedenie trestnej zodpovednosti právnických osôb, odporúča SR zriadenie úradu na správu zaisteného majetku. V tomto kontexte možno konštatovať, že aj v dôsledku odporúčaní medzinárodných monitorovacích mechanizmov SR napokon osobitný úrad zriadila.⁹ Dôležitosť odporúčaní jednotlivých medzinárodných mechanizmov podčiarkuje fakt, že vláda SR na ich základe predkladá dokumenty, akými je napr. Národný protikorupčný program, v ktorých priamo odkazuje na hodnotenia medzinárodných organizácií a formuluje ústredným orgánom štátnej správy úlohy, ktoré majú byť splnené.¹⁰

Na účely tohto článku, ktorý sa sústreďí na povahu a základné úlohy orgánu dohľadu prevencie korupcie verejných funkcionárov je dôležité priblížiť hodnotenia GRECO v štvrtom kole hodnotení, ktoré sa týkali prevencie korupcie poslancov národných parlamentov, teda predstaviteľov zákonodarnej moci, sudcov a prokurátorov, ako aj hodnotenia GRECO v piatom kole hodnotení týkajúcom sa prevencie korupcie najvyšších predstaviteľov exekutívnych funkcií.

---

⁷ Pozri hodnotiace správy SR voľne dostupné na webstránke OSN, <https://www.unodc.org/unodc/en/corruption/country-profile/countryprofile.html?CountryProfileDetails=%2Funodc%2Fcorruption%2Fcountry-profile%2Fprofiles%2Fsvk.html>.

⁸ KAPIŠOVSKÁ, A.: Trestná zodpovednosť právnických osôb – dizertačná práca. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, 2016, s. 33. K problematike trestnej zodpovednosti právnických osôb pozri ďalej ZÁHORA, J. - ŠIMOVIČEK, I.: Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb: komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. Komentáre. ISBN 9788081684135.

⁹ Pozri zákon č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov. K danej problematike pozri bližšie ŠAMKO, P.: Návrh zákona o zaistení majetku a pripravované zmeny v Trestnom zákone a Trestnom poriadku. In: Právne listy [online]. 2020 [cit.2020-11-24]. Dostupné na internete: <http://www.pravnelisty.sk/zakony/a857-navrh-zakona-o-zaistení-majetku-a-pripravované-zmeny-v-trestnom-zakone-a-trestnom-poriadku>.

¹⁰ Úrad vlády SR, Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 426 zo 4. septembra 2019 k Návrhu Národného protikorupčného programu Slovenskej republiky, In: bojprotikorupcii.sk [online]. 2019 [cit.2020-11-24], Dostupné na internete: <https://www.bojprotikorupcii.gov.sk/uznesenia-vlady/>.

V rámci uvedených hodnotení boli posudzované najmä etické zásady a pravidlá správania, otázky konfliktu záujmov, zákaz alebo obmedzenia určitých činností, majetkové priznania, či presadzovanie pravidiel týkajúcich sa konfliktu záujmov.

Práve z hľadiska presadzovania pravidiel týkajúcich sa konfliktu záujmov a kontroly majetkových priznaní má významnú úlohu orgánu dohľadu prevencie korupcie verejných funkcionárov. GRECO v kontexte IV. kola hodnotenia štátov a odporúčaní týkajúcich sa orgánu dohľadu adresovaných poslancom národných parlamentov členských štátov síce explicitne nekonštatovalo nevyhnutnosť vyčlenenia daného orgánu z legislatívnej moci, avšak akcentovalo potrebu zaručenia jeho nezávislosti od akýchkoľvek zásahov, zabezpečenie adekvátnych prostriedkov na posudzovanie konfliktu záujmov a majetkových priznaní.¹¹ Pokiaľ ide o právomoci daného orgánu, z hľadiska kontroly by malo ísť o systematické posudzovanie oznámených informácií s možnosťou ich preverenia.

Na tomto mieste je potrebné poznamenať, že v prípadoch, keď si SR neplní svoje odporúčania, ktoré jej adresuje medzinárodné spoločenstvo, vysiela negatívny signál ostatným štátom, preto je dôležité, pokiaľ ide o jej záujem byť rovnocenným partnerom ostatným štátom, aby svoje záväzky riadne vykonávala.¹²

Uvedené poznatky budú smerodajné pre zameranie ďalšej diskusie prezentovanej v rámci časti týkajúcej sa slovenskej právnej úpravy, kde budú bližšie priblížené právomoci slovenského orgánu dohľadu spolu s posúdením otázky jeho nezávislosti.

Prehľad základných znakov orgánov dohľadu prevencie korupcie verejných funkcionárov v členských štátoch GRECO

V tejto časti v stručnosti priblížime postavenie orgánov dohľadu prevencie korupcie verejných funkcionárov vo vybraných európskych štátoch, s dôrazom na ich umiestnenie v systéme štátnych orgánov daného štátu ako aj na ich základné právomoci pokiaľ ide o ich funkcie v oblasti dohľadu.

---

¹¹ GRECO, Prevencia korupcie - Členovia parlamentu, sudcovia a prokurátori. Závěry a trendy [online]. [online]. 2015 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/corruption-prevention-members-of-parliament-judges-and-prosecutors-con/16807638e7>, s. 17.

¹² KAPIŠOVSKÁ, A.: Nová právna úprava trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: Justičná revue, 1/2016, s. 18.

V Českej republike vykonáva funkciu orgánu dohľadu Ministerstvo spravodlivosti ČR, ktoré je zároveň registračným orgánom a orgánom dohľadu pre vyhlásenia a majetkové priznania verejných funkcionárov. Ministerstvo je pri svojej kontrolnej funkcii oprávnené kontrolovať obsah vyhlásení a porovnávať ich s údajmi z iných informačných systémov, ktoré spravuje ministerstvo, vrátane informačného systému pre cudzincov; katastrálneho úradu; centrálného registra evidencie cestných vozidiel; registra právnických osôb, fyzických osôb a orgánov verejnej moci; obchodného registra a živnostenského registra.¹³

Pozitívne možno hodnotiť fakt, že pokiaľ ide o majetkové priznania a vyhlásenia poslancov zákonodarného orgánu ČR, kontrolu nad nimi vykonáva orgán, ktorý nie je súčasťou zákonodarnej moci a jeho členmi nie sú priamo poslanci. Devins za hlavný znak nezávislosti orgánu pôsobiaceho v rámci výkonnej moci považuje fakt, že daný orgán dokáže presadzovať svoje vlastné názory, aj keď je konfrontovaný s protichodným výkladom výkonnej moci.¹⁴

V tomto smere je teda otázne, či si daný útvar ministerstva dokáže udržať nevyhnutnú nezávislosť od možných zásahov zo strany výkonnej moci pokiaľ ide o kontrolu majetkových priznaní členov vlády ČR a ostatných predstaviteľov výkonnej moci.

Z hľadiska úpravy ďalších štátov za zmienku stojí, že v pozitívnejšom svetle sú zo strany GRECO hodnotené režimy, kde vykonávajú kontrolu majetkových priznaní verejných funkcionárov osobitné administratívne a nezávislé orgány. Ako príklad možno uviesť štáty ako Rumunsko alebo Albánsko, ktoré v minulosti čelili mnohým problémom a korupcia vo verejnom sektore bola považovaná za veľký problém. V Rumunsku bol v roku 2007 zriadený autonómny administratívny orgán Národná agentúra pre integritu. Ide o orgán, ktorý má viac ako 100 zamestnancov, vykonávajúci kontrolu majetkových priznaní a posudzujúci otázky konfliktu záujmov verejných funkcionárov v Rumunsku.¹⁵

Obdobné konštatovanie možno poznamenať aj vo vzťahu k Albánsku, kde kontrolu majetkových priznaní a konfliktu záujmov vykonáva Vysoký inšpektorát na kontrolu majetkových priznaní a konfliktu záujmov, ako nezávislá ústredná inštitúcia. Táto inštitúcia má

---

¹³ GRECO, Hodnotiaca správa ČR, [online]. 2015 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/greco4-2018-5-final-eng-czechrep/1680933cd3,para.27>.

¹⁴ DEVINS, N.: Political Will and the Unitary Executive: What Makes an Independent Agency Independent? In: *Cardozo Law Review*, No. 15/273, s.284.

¹⁵ GRECO, Hodnotiaca správa Rumunsku, [online]. 2016 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c7d05> para 53.

celkovo 70 zamestnancov.¹⁶ Pokiaľ ide o odporúčania adresované daným štátom v oblasti vykonávania dohľadu v týchto orgánoch, ich mandát nie je spochybňovaný a odporúčania sa obmedzujú skôr na zlepšenie ich spolupráce s inými štátnymi orgánmi.

Ako príklad dobrej praxe možno spomenúť taktiež Vysoký úrad pre transparentnosť verejného života pôsobiaci vo Francúzsku, ktorý bol zriadený v roku 2013, po afére vtedajšieho ministra pre rozpočet na ministerstve hospodárstva, financií a zahraničného obchodu Jérôma Cahuzaca a jeho obvinenia z daňových podvodov. Z dôvodu jeho pozitívneho hodnotenia bude bližšie priblížený v samostatnej časti tohto príspevku.

Vysoký úrad pre transparentnosť verejného života – Francúzsko

Vysoký úrad pre transparentnosť vo verejnom živote je nezávislá inštitúcia, ktorej úlohou je zabezpečovať integritu verejného života vo Francúzsku. Bola zriadená osobitným zákonom v roku 2013.¹⁷

Na takmer 14 000 verejných funkcionárov (volených úradníkov a vyšších štátnych zamestnancov) v krajine sa vzťahujú požiadavky o vyhláseniach týkajúcich sa majetkových pomerov a konfliktu záujmov. Úrad je zodpovedný za kontrolu majetkových priznaní a overuje, či sa verejní funkcionári nezákonne neobohacujú a či ich osobné záujmy nezasahujú do ich verejných povinností.¹⁸ Úrad taktiež zaisťuje, aby ukončenie pôsobenia vo verejnej funkcii verejného funkcionára nevedlo ku konfliktu záujmov vyplývajúceho z rizika uzavretia tajných dohody medzi verejným funkcionárom a súkromným sektorom. Úrad ďalej poskytuje poradenstvo verejným inštitúciám v etických otázkach. Odpovedá na otázky spojené s etikou a pomáha inštitúciám implementovať interné opatrenia na predchádzanie konfliktov záujmov.¹⁹ Od roku 2016 je za reguláciu lobingu zodpovedný práve Vysoký úrad. Vysoký úrad vedie verejný register lobistov, ktorý je povinný pre súkromné firmy a združenia, ktoré sa usilujú

---

¹⁶ GRECO, Hodnotiaca správa Albánska [online]. 2014 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c1be1>, para 53.

¹⁷ MITUȚOIU, D.: The comparative analysis of the integrity system in the European states. In: Academic Journal of Law and Governance, No. 7/2, 2019 s. 51-61.

¹⁸ Zákon č. 907/2013 z 11. októbra 2013 o transparentnosti verejného života, Kapitola 1.

¹⁹ Tamže.

ovplyvňovať rozhodovací proces, najmä v súvislosti so zákonom alebo iným právnym predpisom, prostredníctvom interakcie s verejnými činiteľmi.²⁰

Napokon prispieva k podpore transparentnosti zverejňovaním (verejne dostupné údaje) určitých vyhlásení o aktívach a záujmoch a vedie register lobistov. Zverejňovanie informácií umožňuje občanom poznať svojich verejných činiteľov a ich interakciu s lobistami v procese verejného rozhodovania. Súčasný právny rámec udeľuje Vysokému úradu dôležité vyšetrovacie právomoci, aby mohol dôsledne plniť svoje poslanie. Môže získať prístup k informáciám iných orgánov a v najvážnejších prípadoch môže predložiť spisy súdu na trestné stíhanie.²¹

Za jeden z najdôležitejších aspektov francúzskej právnej úpravy však možno považovať fakt, že za nesplnenie povinností plynúcich z podávania majetkových priznaní okrem pokuty do výšky 45 000 EUR hrozí funkcionárovi taktiež trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby 3 roky, čo má významný odradzujúci účinok.²²

Postavenie výboru pre nezlučiteľnosť funkcií NR SR ako primárneho orgánu dohľadu prevencie korupcie verejných funkcionárov

Postavenie výboru pre nezlučiteľnosť funkcií je upravené v ústavnom zákone č.357/2004 Z. z. o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov (ďalej len „ústavný zákon o ochrane verejného záujmu“).

V prvom rade je potrebné pripomenúť, že pôsobnosť zákona sa vzťahuje na viacero funkcií. Okrem skôr spomínaných poslancov NR SR, členov vlády SR, sudcov Ústavného súdu SR, generálneho prokurátora SR a špeciálneho prokurátora, do pôsobnosti zákona spadajú rovnako prezident SR, vedúci ústredných orgánov štátnej správy, ktorí nie sú členmi vlády, členovia Súdnej rady SR, štátni tajomníci, generálni tajomníci služobných úradov ústredných orgánov štátnej správy a iné vymenované funkcie v čl. 2 uvedeného ústavného zákona. Ide teda tak o predstaviteľov zákonodarnej, výkonnej aj súdnej moci.²³

---

²⁰ Vysoký úrad pre transparentnosť verejného života, Správa o činnosti [online]. 2020 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete: https://www.hatvp.fr/wordpress/wp-content/uploads/2020/11/HATVP_RA2019_VERSION-EN-BD.pdf, s. 84

²¹ Tamže, s. 23

²² Zákon č. 907/2013 z 11. októbra 2013 o transparentnosti verejného života, Čl. 26 ods. 1.

²³ Ústavný zákon 357/2004 Z. z. o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov, čl. 2.

Výbor pre nezlučiteľnosť funkcií je zriadený na základe § 45 ods. 2 zákona č. 350/1996 Z.z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov, pričom v súlade s § 58 patrí do jeho právomoci vyvodzovanie zodpovednosti voči verejnému funkcionárovi. Výbor má 15 členov, ktorí sú volení na základe princípu pomerného zastúpenia politických strán a hnutí v NR SR. Jeho schôdze sú verejné a rozhodnutia sa prijímajú trojpätinovou väčšinou prítomných členov. Výbor vykonáva dohľad nad dodržiavaním pravidiel, pokiaľ ide o oznámenia funkcií, zamestnaní, činnosti a majetkových pomerov a taktiež obmedzení po skončení funkcie verejných funkcionárov a taktiež obmedzení po skončení výkonu verejnej funkcie.²⁴

Výbor je oprávnený porovnávať obsah podaného majetkového priznania s obsahom podaným v predchádzajúcich rokoch, avšak GRECO vyčíta SR najmä fakt, že pokiaľ ide o kvalitu dohľadu nad majetkovými priznaniami, ktorý vykonáva výbor pre nezlučiteľnosť funkcií, možno ho kvalifikovať ako čisto formalistický a obmedzuje sa na porovnávacie kontroly údajov predložených v rôznych rokoch. Dôvodom sú taktiež obmedzené ľudské a materiálne zdroje, ktorými disponuje výbor, ako aj pomerne obmedzený mandát.²⁵ Ide o fakt, na ktorý opakovane upozorňuje vláda, či už vo svojej Protikorupčnej politike na roky 2019 – 2023,²⁶ či v Národnom protikorupčnom programe.²⁷ Reagujúc primárne na odporúčania medzinárodných organizácií, zákon o ochrane verejného záujmu v r. 2019 bol novelizovaný s účinnosťou od 1. januára 2020. Novelizácia však takmer v žiadnej miere nereagovala práve na zmienené odporúčanie, ktoré by sa týkalo posilnenia mandátu, kontroly a ľudských, či materiálnych zdrojov.

Ako už bolo spomínané, do pôsobnosti mandátu patrí preskúmavanie majetkových priznaní viacerých kategórií funkcií. Celkovo sa po novelizácii zvýšil počet preverovaných majetkových priznaní z takmer 600, na viac ako 2000. Považujeme za obzvlášť náročné, aby výbor pozostávajúci z 15 poslancov a sekretariátu dokázal adekvátnym spôsobom preskúmať

---

²⁴ K problematike post-zamestnaneckých obmedzení pozri BUJŇÁK, V.: Zatvorenie otočných dverí: spoločný problém, rovnaké riešenie. In: Spoločná európska identita v kontexte súčasných právnych výziev. Bratislavské právnické fórum. 2016, s. 31-41.

²⁵ GRECO: Hodnotiaca správa SR, 2013 [online]. 2020 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ca488>, para 51,

²⁶ Jedným z cieľov Protikorupčnej politiky na roky 2019-2023 je zefektívnenie systému majetkových priznaní a zavedenie jasných pravidiel pre poskytovanie darov. Úrad vlády SR, Protikorupčná politika Slovenskej republiky na roky 2019 – 2023, [online]. 2018 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete: https://www.bojprotikorupcii.gov.sk/data/files/7130_protikorupcna-politika-sr-2019-2023.pdf, s. 13.

²⁷ Úrad vlády SR, Národný protikorupčný program [online]. 2019 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete: <https://www.vlada.gov.sk/vlada-sr-schvalila-narodny-protikorupcny-program-z-dielne-uradu-vlady-sr/>, s. 13.

tak vysoký počet majetkových priznaní. Za problematický taktiež možno považovať fakt, že výbor nedisponuje takými právomocami, aby adekvátnym spôsobom dokázal verifikovať údaje uvedené v majetkových priznaniach a obmedzuje sa skôr na formalistickú kontrolu porovnávaním oznámených údajov za jednotlivé roky. V tomto prípade zákonodarca taktiež zvolil prístup, na základe ktorého sa z veľkej časti spolieha na kontrolu verejnosti, keďže majetkové priznania s uvedenými údajmi majú byť zverejnené na dostupnej webstránke. Uvedený prístup možno podporiť. Väčšia otvorenosť sa dá ospravedlniť, parafrázujúc Stiglitzu, ako prostriedok na dosiahnutie cieľov - ako zníženie pravdepodobnosti zneužitia moci.²⁸ V prípade neadekvátnej kontroly majetkových priznaní zo strany výboru, zohráva teda kontrola verejnosti dôležitú úlohu.

Na druhej strane nastavenie súčasného režimu ilustruje, že tento aspekt kontroly nie je možné riadne vykonávať, keďže majetkové priznania, sa v dôsledku rapídneho nárastu počtu verejných funkcionárov spadajúcich do pôsobnosti ústavného zákona, nedajú časovo zvládnuť. V dôsledku toho majetkové priznania za minulý rok dosiaľ neboli zverejnené. Členovia výboru poukazujú taktiež na skutočnosť, že jedným z dôvodov sú neskoré podania, pričom začaté sú viaceré konania pre neskoré podania, za ktoré funkcionárom hrozí pokuta vo výške mesačného platu.²⁹

Pristavme sa však ešte pri fakte, že výbor pozostávajúci z poslancov NR SR vykonáva kontrolu majetkových priznaní poslancov, a teda poslanci, ktorí sú zodpovední za kontrolu majetkových priznaní, túto kontrolu vykonávajú jednak sebe samým navzájom v rámci výboru, ako aj svojim straníckym kolegom. V tomto prípade možno mať pochybnosti o ich nestrannosti, či nezaujatosti v daných konaniach, teda o ich reálnej motivácii dôkladne posúdiť údaje uvedené v podaných majetkových priznaniach.

Na druhej strane je taktiež otáznе, či by mal orgán pozostávajúci z predstaviteľov zákonodarnej moci vykonávať kontrolu majetkových priznaní zástupcov exekutívy a súdnej moci štátu. Uvedené možno nie je až tak problematické v rámci fungovania súčasného režimu, ktorý sa obmedzuje na formálnu kontrolu údajov, bez možnosti vykonania verifikácie údajov kontaktovaním relevantných orgánov, napr. bánk, ktoré môžu preukázať, či dané údaje týkajúce

---

²⁸ STIGLITZ, J.E.: On Liberty, the Right to Know, and Public Discourse: The Role of Transparency in Public Life. Oxford Amnesty Lecture Oxford, U.K., 1999, s. 28.

²⁹ TASR: Susko: Majetkové priznania verejných funkcionárov nie sú zverejnené, In: teraz.sk <https://www.teraz.sk/slovensko/majetkove-priznania-verejnych-funkcion/509378-clanok.html>.

sa finančných aktív zodpovedajú aj reálnemu stavu. Na základe obmedzených kompetencií teda v súčasnosti nejde o zásahy intruzívnejšieho charakteru.

Avšak v prípade splnenia odôvodnenej požiadavky GRECO, a teda zabezpečiť orgánu rozsiahlejšie právomoci tak, aby sa kontrola neobmedzovala na formálne posudzovanie oznamovaných údajov, možno mať dôvodné pochybnosti, či by vyšetrovacími právomocami mali disponovať práve poslanci NR SR. Pri komparácii slovenskej právnej úpravy a režimov, ktoré majú zriadené osobitné administratívne orgány s vyšetrovacími právomocami bolo zistené, že v prípade posudzovaných orgánov iných štátov musia ich zamestnanci absolvovať náročnú odbornú prípravu, pričom členmi týchto orgánov sú okrem štátnych úradníkov aj sudcovia, prokurátori alebo audítori. Uvedené len podčiarkuje neadekvátnosť nastavenia slovenského režimu dohľadu prevencie korupcie verejných funkcionárov, keďže ústavný zákon zveruje plnú právomoc kontroly do rúk tým, ktorí by mali byť sami kontrolovaní ako prví, a to najmä z toho dôvodu, že poslanci sú do svojich funkcií volení priamo občanmi, pričom možnosť kandidovania za poslanca NR SR nie je limitovaná potrebou splnenia morálnych, či iných obdobných predpokladov. Riziko korupcie a zneužitia funkcie je teda u poslancov NR SR vyššie ako v prípade iných funkcionárov.

Záver

V článku sme poukázali na dôležitosť implementácie odporúčaní v oblasti prevencie korupcie formulovaných medzinárodnými organizáciami, pričom sme priblížili hlavné kompetencie orgánov dohľadu prevencie korupcie verejných funkcionárov vybraných štátov a zhodnotili pôsobenie orgánu dohľadu v SR. Na základe komparácie režimov jednotlivých štátov v kontexte odporúčaní medzinárodných organizácií možno dospieť k záveru, že orgán dohľadu prevencie korupcie verejných funkcionárov by mal, bez ohľadu na osobitosti každého štátu, spĺňať niektoré spoločné charakteristické znaky.

Medzi tieto znaky patrí nezávislosť orgánu od jednotlivých zložiek štátnej moci, ktoré by znemožnili zasahovať týmto zložkám do jeho činnosti. Daný orgán by mal zároveň disponovať dostatočným finančným a personálnym zabezpečením a na základe zverených vyšetrovacích právomocí by mal mať možnosť adekvátne verifikovať údaje uvádzané v majetkových priznaniach a osobitných vyhláseniach verejných funkcionárov. Na základe

posúdenia činnosti výboru NR SR pre nezlučiteľnosť funkcií možno konštatovať, že výbor ani jednu z vymenovaných požiadaviek nespĺňa. Z toho dôvodu je neakceptovateľné, aby tento orgán naďalej vykonával posudzovanie majetkových priznaní verejných funkcionárov a nevyhnutné, aby NR SR prijala urýchlene úpravu, ktorá bude v súlade s uvedenými požiadavkami.

Taktiež by malo byť v záujme verejnosti, aby jej zástupcovia, ktorí rozhodujú o najdôležitejších záležitostiach v štáte, spĺňali najvyššie štandardy etického správania a zároveň, aby striktné požiadavky týkajúce sa uvádzania a verifikovania údajov v majetkových priznaniach a vyhláseniach minimalizovali riziko korupcie a zneužitie funkcie verejného funkcionára.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BUJŇÁK, V.: Zatvorenie otočných dverí: spoločný problém, rovnaké riešenie. In: Spoločná európska identita v kontexte súčasných právnych výziev. Bratislavské právnické fórum. 2016, s. 31-41.

DEVINS, N.: Political Will and the Unitary Executive: What Makes an Independent Agency Independent? In: Cardozo Law Review, No. 15/273, s. 273-312.

Dohovor OSN o boji proti korupcii, 2003.

GRECO, Hodnotiaca správa Albánska [online]. 2014 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c1be1>

GRECO, Hodnotiaca správa ČR, [online]. 2015 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/grecorec4-2018-5-final-eng-czechrep/168093>.

GRECO, Hodnotiaca správa Rumunska, [online]. 2016 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806c7d05>

GRECO, Prevencia korupcie - Členovia parlamentu, sudcovia a prokurátori. Závěry a trendy [online]. [online]. 2015 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/corruption-prevention-members-of-parliament-judges-and-prosecutors-con/16807638e7>, s. 17.

GRECO: Hodnotiaca správa SR, 2013 [online]. 2020 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ca488>.

KAPIŠOVSKÁ, A.; Nová právna úprava trestnej zodpovednosti právnických osôb. In: Justičná revue, 1/2016, s. 1-18.

KAPIŠOVSKÁ, A.: Trestná zodpovednosť právnických osôb – dizertačná práca. Bratislava: Paneurópska vysoká škola, 2016.

MITUȚOIU, D.: The comparative analysis of the integrity system in the European states. In: Academic Journal of Law and Governance, No. 7/2, 2019 s. 51-61.

OECD: Prevention of Corruption in the Public Sector in Eastern Europe and Central Asia [online]. [online]. 2015 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete:

<https://www.oecd.org/corruption/acn/ACN-Prevention-Corruption-Report.pdf>.

Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí SR č. 434/2006 Z.z., Dohovor OSN proti korupcii.

STIGLITZ, J.E.: On Liberty, the Right to Know, and Public Discourse: The Role of Transparency in Public Life. Oxford Amnesty Lecture Oxford, U.K., 1999, 31 s.

ŠAMKO, P.: Návrh zákona o zaistení majetku a pripravované zmeny v Trestnom zákone a Trestnom poriadku. In: Právne listy [online]. 2020 [cit.2020-11-24], Dostupné na internete: <http://www.pravnelisty.sk/zakony/a857-navrh-zakona-o-zaisteni-majetku-a-pripravovane-zmeny-v-trestnom-zakone-a-trestnom-poriadku>.

TASR: Susko: Majetkové priznania verejných funkcionárov nie sú zverejnené, In: teraz.sk <https://www.teraz.sk/slovensko/majetkove-priznania-verejnych-funkcion/509378-clanok.html>.

Úrad vlády SR, Národný protikorupčný program [online]. 2019 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete: <https://www.vlada.gov.sk//vlada-sr-schvalila-narodny-protikorupcny-program-z-dielne-uradu-vlady-sr/>.

Úrad vlády SR, Protikorupčná politika Slovenskej republiky na roky 2019 – 2023, [online]. 2018 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete:

https://www.bojprotikorupcii.gov.sk/data/files/7130_protikorupcna-politika-sr-2019-2023.pdf.

Ústavný zákon 357/2004 Z. z. o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov.

Vysoký úrad pre transparentnosť verejného života, Správa o činnosti [online]. 2020 [cit.2020-11-25]. Dostupné na internete:

https://www.hatvp.fr/wordpress/wp-content/uploads/2020/11/HATVP_RA2019_VERSION-EN-BD.pdf,

ZÁHORA, J. - ŠIMOVČEK, I.: Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb: komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. Komentáre. ISBN 9788081684135.

Zákon č. 907/2013 z 11. októbra 2013 o transparentnosti verejného života (Francúzsko).

CROSS-BORDER INVESTMENTS IN EU MARKETS IN CRYPTO-ASSETS: LEGAL ASPECTS

Tim A. Kreutzmann¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.145-156>

Abstract

As the economic importance of crypto-assets increases, so does the need for regulatory guidance. Especially if these tokens pose risks to financial market stability or consumer protection. With the proposal to regulate the markets for crypto-assets, the European Commission intends to create a legal framework for those crypto-assets that are not regulated so far because they are not financial instruments. The proposal introduces rules for issuers of crypto-assets and service providers including trading platforms and custodians. A harmonized EU framework will prevent regulatory arbitrage when providing cross-border services.

Key words

Crypto-Assets, Asset-Referenced Token, Distributed-Ledger-Technology, Market Regulation

Introduction

The regulation of crypto-assets has been a relevant topic on the agenda of the German presidency of the European Council in the second half of 2020. The basis for the negotiations among EU Member States is a proposal by the European Commission for a “Regulation on Markets in Crypto-Assets”² (MiCA Regulation). The European Commission strives to achieve a uniform European regulation for crypto-assets. In the following the scope of this regulation and the specific contents of the individual regulatory areas are described. With the draft regulation, the European Commission attempts nothing less than to incorporate this hitherto largely unregulated subject into an appropriate legal framework.

---

¹ Tim A. Kreutzmann, LL.M. (Stellenbosch University), PhD Student, Faculty of Law, Matej Bel University in Banská Bystrica.

² EUROPEAN COMMISSION, Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937, 24 September 2020, COM (2020) 593 final, 2020/0265 (COD).

The rising importance of crypto-assets can be mirrored by the development of what is probably the best-known asset in this field, namely Bitcoin. The performance of Bitcoin in recent years is remarkable. Whether this is an economically justifiable increase in value or a speculative bubble is assessed differently by financial analysts and will be left aside in this legal evaluation. In any case, the trading activities as well as the market capitalisation of all Bitcoin in circulation show that this asset class has reached a significant size from an economic as well as regulatory perspective. It should be noted that crypto-assets are assets that have not been sufficiently covered by previous financial market regulation, so that from the legislator's point of view a regulatory deficit exists.

The challenge in regulating these technologically innovative assets is firstly to adequately define and delineate what distinguishes crypto-assets from traditional assets. Secondly, the existing financial markets regulatory frameworks must also be brought into line with the new crypto-oriented approach of the MiCA Regulation. It is important that crypto-assets neither face disadvantages nor benefit from advantage compared to traditional assets, as regulatory intervention should be based on fundamental considerations that adhere to the principle of proportionality. Thus, neither the fear of an innovation that is difficult to understand without a technical background and which might constitute new risks, nor an unbroken belief in technology in general as a generator for economic growth and the creation of a new industry sector in Europe should be the decisive factors. Rather, the aim of all market regulation should be to achieve appropriate market standards by reconciling the functioning of the market with the commercial interests of market participants. Thereby the interests of the issuers and investors in crypto-assets as well as the business models of the operators of market infrastructure and other service providers associated with crypto-assets must be taken into account.

The objectives of appropriate market surveillance must be to ensure that there is no manipulation and no unjustifiable risks from an operational point of view. Further, regulatory boundaries for market activities could facilitate investor protection, especially when establishing a level playing field for cross-border services of issuers of crypto-assets and service providers within the EU.

Milestones preceding the MiCA Regulation

Some decisive preparatory work preceded the European Commission's proposal for the MiCA Regulation. More than two years ago the European Commission had already published an action plan concerning technology-based innovation in the financial services sector.³ Several official bodies thereafter assessed aspects of digital finance and crypto-assets in more detail and delivered reports, such as the Financial Stability Board⁴ and the European supervisory agencies for the banking and the securities markets sector, the European Banking Authority (EBA)⁵ and the European Securities and Markets Authority (ESMA).⁶

ESMA reported that regulators and market participants were faced with the challenge of deciding which of the existing regulatory frameworks should apply to each crypto-asset under consideration.⁷ In this respect, EBA noted in its report that the international standardisation bodies had not yet developed a common categorisation scheme for crypto-assets.⁸ ESMA also raised the problem that retail investors perceive certain crypto-assets as a type of financial instrument because the latter are traded on crypto trading platforms even though the formal requirements for a financial instrument are not met.⁹ This has been seen by EBA as a consumer protection challenge because the crypto-assets observed lacked the mandatory information and risk disclosures required for regulated financial products.¹⁰

The advance of a consortium,¹¹ largely orchestrated by an operator of a dominant social network, to create a crypto-technology-based currency for the purpose of value storage and payment by means of issuance of crypto-coins¹² made waves in the media and at policy-maker level.

---

3 EUROPEAN COMMISSION, FinTech Action plan: For a more competitive and innovative European financial sector, 8 March 2018, COM/2018/0109 final.

4 FINANCIAL STABILITY BOARD, Crypto-assets: Report to the G20 on work by the FSB and standard-setting bodies', 16 July 2018.

5 EUROPEAN BANKING AUTHORITY, Report with advice for the European Commission on crypto-assets, 9 January 2019.

6 EUROPEAN SECURITIES AND MARKETS AUTHORITY, Advice of the European Securities and Markets Authority to the Commission on Initial Coin Offerings and Crypto-Assets, 9 January 2019.

7 Ibid. p. 4.

8 EUROPEAN BANKING AUTHORITY, Report on crypto-assets, p. 7; For a description of the different types of crypto-assets, see KAULARTZ, M./MATZKE, R.: Die Tokenisierung des Rechts, NJW 2018, p. 3279 et seq.

9 EUROPEAN SECURITIES AND MARKETS AUTHORITY ESMA, Advice on Initial Coin Offerings and Crypto-Assets, p. 13.

10 EUROPEAN BANKING AUTHORITY, Report on crypto-assets, p. 15.

11 LIBRA ASSOCIATION, An Introduction to Libra, White Paper, June 2019.

12 The terms "Coin" and "Token" are commonly used to describe digital values on a computer network based on distributed ledger technology; cf. STORCK, C., Die schöne, neue Welt der Token – ohne Regulierung und Compliance?, BB 2019, p. 23.

Conceptually, this crypto-coin should be linked to a basket of different central bank currencies in order to keep the coin stable in value – a feature reflected in the term “stablecoins” for those kinds of crypto-assets. Concerns and resistance were expressed by governments and central banks, who saw the idea as a disruptive factor to the monetary sovereignty and financial policies of nations. These coins issued by a private organisation could reach a significant market volume and, in this context, the composition of the currency basket would have an impact on the individual currencies and their exchange rates. Behind this background the finance ministers and central bank governors of the Group of Seven (G7)¹³ requested an investigation on the impact of global stablecoins, which resulted in a report that addresses the challenges and risks of stablecoins from the perspective of public policy and regulatory oversight.¹⁴ One of the findings of the working group was that a sound, clear and transparent legal basis is essential for stablecoins.¹⁵

Concluding from the above reports, the European Commission has recognized a need for legislative action since not only the issuance but also many services related to crypto-assets are not regulated, e.g. operators of trading platforms and custodians for crypto-assets as well as service providers which exchange crypto-assets against legal tender. The absence of rules could pose a risk to market participants and overall market integrity.¹⁶ Further, the proposal takes up the considerations of the G7 working group regarding monetary policy and sovereignty as well as financial stability which emanate from crypto-assets structured as stablecoins that achieve a high level of market penetration.¹⁷

Subject matter and scope of the MiCA Regulation

The MiCA Regulation aims to create uniform European rules in the following areas: Firstly, transparency and disclosure obligations will apply for the issuance and trading of crypto-assets. Secondly, the provision of services relating to certain crypto-assets will be subject to authorisation and the service providers to supervision. Third, specific operational and organisational requirements will apply to issuers of crypto-assets. Fourth, consumer protection rules will be imposed on the issuance, trading, exchange and custody of crypto-assets. Fifth,

---

13 Organisation consisting of the world’s seven largest industrialized nations.

14 G7 WORKING GROUP ON STABLECOINS, Investigating the impact of global stablecoins, October 2019.

15 Ibid. p. 5.

16 MiCA Regulation, recital 3.

17 Ibid. recital 4.

measures will be taken to prevent market abuse and to ensure the integrity of the crypto-assets market.¹⁸

The MiCA Regulation applies to crypto-assets which are defined as the “digital representation of value or rights which may be transferred and stored electronically, using distributed ledger technology¹⁹ or similar technology”.²⁰ However, the scope of the MiCA Regulation is limited to those crypto-assets that are not financial instruments within the meaning of MiFID II²¹ as the European Commission does not intend to deviate from existing rules concerning financial instruments on the basis of a particular underlying technology.²²

The MiCA Regulation distinguishes between three sub-categories of crypto-assets. The first sub-category consists of so-called “utility tokens”. The defining characteristic of this sub-category is that these tokens are only accepted by the issuer to enable digital access to a good or service.²³ Thus, utility tokens are comparable to digital vouchers. A second sub-category of crypto-assets are the so-called “asset-referenced tokens”. Asset-referenced tokens are structured to be used as stablecoins. The issuer aims to ensure that the token has a stable value. This is achieved by using several currencies, accepted as legal tender, or commodities or other crypto-assets as the underlying for the asset-referenced tokens.²⁴ The third sub-category, electronic money token, is also asset-referenced since it is linked to a single currency that is legal tender and thereby purports to maintain a stable value.²⁵

Though the function of electronic money tokens appears to be similar to electronic money, which is defined in Article 2, point (2) of Directive 2009/110/EC,²⁶ the difference lies in the legal claim against the issuer to exchange the instrument for legal tender. With regard to electronic money the holder has an unconditional contractual right to claim the redemption of the electronic money from the issuing institution which in exchange has to pay out the face

---

18 MiCA Regulation, Article 1.

19 Distributed ledger technology (“DLT”) is defined as a technology that supports the distributed recording of encrypted data, cf. MiCA Regulation, Article 3 (1) point (1). A prominent example of a DLT-based system is the blockchain. It is characterized by the fact that the data is bundled in blocks and then cryptographically linked, which results in a record of the history of the data changes up to the origin. Cf. HOCHE, M./LERP, B., in: KUNSCHKE, D./SCHAFFELHUBER K., FinTech, p. 225.

20 MiCA Regulation, Article 3 (1) point (2).

21 Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on markets in financial instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU, Article 4 (1) point (15).

22 MiCA Regulation, recital 6, Article 2 (2) point (a).

23 MiCA Regulation, Article 3 (1) point (5).

24 MiCA Regulation, Article 3 (1) point (3).

25 MiCA Regulation, Article 3 (1) point (4).

26 Directive 2009/110/EC of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 on the taking up, pursuit and prudential supervision of the business of electronic money institutions amending Directives 2005/60/EC and 2006/48/EC and repealing Directive 2000/46/EC.

value of the electronic money in a currency that is legal tender.²⁷ For crypto-assets that are linked to a currency no such unconditional right exists, i.e. the issuer may set the conditions for the redemption and exchange against a legal tender, e.g. by setting potential redemption limits and exchange rates not at par with the value of the crypto-asset.²⁸ The European Commission is of the opinion that a prudent regulation would ensure the confidence in electronic money as well as electronic money tokens and avoid regulatory arbitrage.²⁹

In general, the legal framework of the MiCA Regulation would ensure consumer protection in dealing with crypto-assets by requiring token issuers to provide potential buyers with sufficient information on the characteristics, functions and risks of the specific crypto-assets issued.³⁰

Issuance of crypto-assets

The MiCA Regulation lays down rules for the issuance of crypto-assets by introducing an authorisation requirement for issuers who, inter alia, also have to meet minimum informational requirements for each issuance. Depending on the type of crypto-asset, the requirements differ in detail. While Title III and Title IV of the MiCA Regulation deal with asset-referenced tokens and e-money tokens, Title II applies as a catch-all to issuer of crypto-assets, other than those covered under Title III and Title IV. All types of crypto-assets have as a common requirement that the issuer must produce an information document (so-called white paper³¹) with a specific content and form.³²

Asset-referenced tokens

Due to the above-mentioned concerns expressed by various governments and central banks in relation to privately issued tokens with payment function, asset-referenced tokens are

---

27 Directive 2009/110/EC, Article 11 (2).

28 MiCA Regulation, recital 10.

29 Ibid.

30 MiCA Regulation, recital 14.

31 Explanatory memorandum to the MiCA Regulation, p. 9.

32 MiCA Regulation, Article 5 for crypto-assets pursuant to Title II, Article 17 for asset-referenced tokens and Article 46 for electronic money tokens.

in particular focus of the MiCA Regulation. This becomes apparent from the recitals stating that an authorisation should not be granted to prospective issuer of asset-referenced tokens if the business model constitutes “a serious threat to financial stability, monetary policy transmission and monetary sovereignty”.³³ Also, if asset-referenced tokens exceed certain thresholds, e.g. the size of the customer base, the market capitalization as well as the number and value of transactions,³⁴ the MiCA Regulation foresees a classification of these asset-referenced tokens as significant. Significant asset-referenced tokens are considered to pose greater risks to financial stability which justifies more stringent requirements and supervision.³⁵

For the application for authorisation as issuer of asset-referenced tokens the entity, inter alia, has to provide an operating scheme including the business model and a detailed description of the entity’s governance arrangements.³⁶ A robust governance and clear organizational structures with consistent lines of responsibility should ensure that processes are monitored and any risks identified.³⁷

In addition to granting competent authorities with the power to take administrative measures and impose sanctions in case of infringements of statutory provisions³⁸ the MiCA Regulation also creates a liability regime. In the event of violations with regard to the mandatory substantial and formal requirements for the white paper,³⁹ rendering the content as not complete, fair or clear or by providing misleading information, the holder of the asset-referenced tokens is entitled to claim damages from token issuer.⁴⁰

Issuers are also required to maintain sufficient financial resources, which must amount to 2% of the reference assets on which the token is based, i.e. assets backing the value of the token (so-called reserve assets⁴¹), but at least EUR 350,000.⁴²

A central aspect of the rules for the issuance of asset-backed tokens is the handling of the reserve assets. Chapter 3 of Title 3 of the MiCA Regulation deals with the reserve assets in terms of their constitution, management, investment and custody. First of all, according to

---

33 MiCA Regulation, recital 29.

34 MiCA Regulation, Article 39.

35 MiCA Regulation, recital 42.

36 MiCA Regulation, Article 16 (2) points (c) and (e).

37 MiCA Regulation, recital 34.

38 MiCA Regulation, Articles 92 et seqq.

39 MiCA Regulation, Article 17.

40 MiCA Regulation, Article 22.

41 Reserve assets are defined as “the basket of fiat currencies that are legal tender, commodities or crypto-assets, backing the value of an asset-referenced tokens, or the investment of such assets”, MiCA Regulation, Article 3 (1) point (21).

42 MiCA Regulation, Article 31.

Article 32 of the MiCA Regulation the issuers of asset-references tokens are obliged to constitute and maintain a reserve of assets at all time, ensure a prudent management and have a policy in place that describes the mechanism used to stabilize the token value.⁴³ In more detail, the policy has to include information on the type, composition and precise allocation of the reference assets and provide an assessment of credit risk, market risk and liquidity risk stemming from the reserve assets.⁴⁴ Further, the issuer must determine whether the reserve assets are invested, explain the investment approach and potential effects of the investment policy on the value of the reserve assets.⁴⁵ As a guidance for investment, Article 34 of the MiCA Regulation only allows to invest in highly liquid financial instruments with minimal credit risk,⁴⁶ so that the issuer is capable of liquidating the reserve assets quickly and with minimal adverse price effect.⁴⁷ The positive or negative income from the investments of the reserve assets as well as fluctuations in value are attributable to the issuer or must be offset by the latter.⁴⁸

Moreover, the issuer must describe the process of the purchase and redemption of the asset-referenced tokens against the reserve assets and list the agents appointed to conduct the issuance and redemption.⁴⁹ In this context, the issuer is obliged to inform the holders of asset-referenced tokens of their rights and the conditions for the redemption of asset-referenced tokens.⁵⁰

Additionally, the issuer needs to have a custody policy for the reserve assets that ensures that the reserve assets are segregated from the issuers' own assets and may not be encumbered nor pledged as collateral.⁵¹ In this regard, the issuer has to appoint credit institutions or crypto-asset service providers as custodians for the reserve assets, taking into account the nature of the assets, i.e. underlying currencies should be held on bank accounts kept by a credit institution, financial instruments on a depository's books and crypto-assets in custody of a dedicated crypto-assets service provider.⁵²

---

43 MiCA Regulation, Article 32 (1), (3) and (4).

44 MiCA Regulation, Article 32 (4) points (a), (b) and (c).

45 MiCA Regulation, Article 34 (1).

46 EBA shall develop "draft regulatory technical standards specifying the financial instruments that can be considered highly liquid and bearing minimal credit and market risk", MiCA Regulation, Article 34 (4).

47 MiCA Regulation, Article 32 (4) points (e) and (f).

48 MiCA Regulation, Article 34 (3).

49 MiCA Regulation, Article 32 (4) point (g).

50 MiCA Regulation, Article 35 (1) and (2).

51 MiCA Regulation, Article 33 (1) points (a) and (b).

52 MiCA Regulation, Article 33 (4).

Crypto-asset service providers

Title 4 of the MiCA Regulation sets the authorisation and operating conditions for crypto-asset service providers. For the provision of certain services additional requirements apply, such as for the custody and administration of crypto-assets on behalf of third parties,⁵³ the operation of a trading platform for crypto-assets,⁵⁴ the exchange of crypto-assets against fiat currency or exchange of crypto-assets against other crypto-assets⁵⁵ and the advice on crypto-assets.⁵⁶

An essential requirement for the custody and administration of crypto-assets is a policy with internal rules and procedures that ensure the safekeeping and control of the crypto-assets, including the accessibility to the assets through the safekeeping of cryptographic keys.⁵⁷

As regards to the operation of a trading platform, the operator is responsible for checking the suitability of each crypto-asset before it is admitted to trading on the platform. Firstly, the crypto-asset must comply with the operating rules of the trading platform. Secondly, the operator has to assess the issuer in terms of its reputation, experience and track-record. Another condition is that the crypto-asset does not contain any technical function that would lead to the owner being anonymized. In this respect, the holder of the crypto-assets should always be identifiable by the operator of a trading platform or by the responsible authorities.⁵⁸ The latter condition stems from the intention of the legislator to require a strict governance and organisational obligations for the purpose of anti-money laundering and combatting of financing of terrorism through crypto-assets.⁵⁹

The rules for the advice on crypto-assets require authorized providers of such service to assess whether the crypto-asset is appropriate for the client considering the client's knowledge and experience, objectives, financial situation including the ability to bear losses, and the client's understanding of risks involved in an investment in crypto-assets.⁶⁰ In principle, these requirements correspond to those stated in Article 25 of the Directive on markets in financial

---

53 MiCA Regulation, Article 67.

54 MiCA Regulation, Article 68.

55 MiCA Regulation, Article 69.

56 MiCA Regulation, Article 73.

57 MiCA Regulation, Article 67 (3).

58 MiCA Regulation, Article 68 (1).

59 MiCA Regulation, recitals 8 and 57.

60 MiCA Regulation, Article 73 (1) to (3).

instruments (MIFID II)⁶¹ for the provision of investment advice requiring an assessment of the suitability and appropriateness of the financial instrument for the client.

Conclusion

The economic importance of crypto-assets gradually increases, and the MiCA Regulation has been proposed by the European Commission just in time to provide guidance for the developing markets of crypto-assets. The proposal is well thought out and the legal framework addresses the most critical issues. The competent authorities are given the capacity to authorize issuers of crypto-assets under the condition that those entities can demonstrate that they fulfil the necessary organizational and operational requirements. Especially if asset-referenced tokens pose risks to financial market stability or consumer protection, a prudent rulebook regarding the management of the reserve assets is mandatory. Also, the obligation to provide sufficient information about the conditions under which the tokens are issued and inherent risks for prospective purchasers of such tokens is sensible. However, when assessing the proposed rules for the investment of the reserve assets, the legislative bodies in Brussels should also draw parallels to the existing regulation that deals with the investment in similar highly liquid assets, i.e. the Money Market Funds Regulation.⁶² In principle, it should be considered whether an issuer of a (significant) asset-referenced token ought to have investment and risk management functions comparable to managers of money market funds.

The Fact that services provided in connection with crypto-assets become regulated under an EU framework will facilitate the development of a new market infrastructure in Europe while at the same prevent regulatory arbitrage when providing cross-border services.

Beyond the MiCA Regulation, for crypto-assets that are financial instruments within the meaning of MiFID II, the legislator is prepared to allow for the adaption of the existing rules of financial markets regulation. In this regard, the European Commission has proposed a

---

61 Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on markets in financial instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU, Article 25 (1) and (2).

62 Regulation (EU) 2017/1131 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on money market funds.

regulation by which a market infrastructure for transferable securities based on DLT could be created.⁶³

Through the proposed regulations on markets in crypto-assets and DLT-infrastructure, the European Commission demonstrated that the crypto-technology is an important pillar for the future of the European common market and cross-border transactions. Risks and regulatory challenges have been adequately addressed to allow for a DLT-based industry to prosper within an EU legal framework.

BIBLIOGRAPHY

EUROPEAN BANKING AUTHORITY, Report with advice for the European Commission on crypto-assets, 9 January 2019, <https://eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/2545547/67493daa-85a8-4429-aa91-e9a5ed8806/EBA%20Report%20on%20crypto%20assets.pdf> (last visited 19 November 2020).

EUROPEAN COMMISSION, FinTech Action plan: For a more competitive and innovative European financial sector, 8 March 2018, COM/2018/0109 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0109&from=EN> (last visited 19 November 2020).

EUROPEAN COMMISSION, Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on a pilot regime for market infrastructures based on distributed ledger technology, 24 September 2020, COM (2020) 594 final, 2020/0267 (COD), <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2020/EN/COM-2020-594-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF> (last visited 19 November 2020).

EUROPEAN COMMISSION, Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937, 24 September 2020, COM (2020) 593 final, 2020/0265 (COD), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0593&from=EN> (last visited 19 November 2020).

---

⁶³ EUROPEAN COMMISSION, Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on a pilot regime for market infrastructures based on distributed ledger technology, 24 September 2020, COM (2020) 594 final, 2020/0267 (COD).

EUROPEAN SECURITIES AND MARKETS AUTHORITY, Advice of the European Securities and Markets Authority to the Commission on Initial Coin Offerings and Crypto-Assets of 9 January 2019, https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma50-157-1391_crypto_advice.pdf (last visited 19 November 2020).

FINANCIAL STABILITY BOARD, Crypto-assets: Report to the G20 on work by the FSB and standard-setting bodies', 16 July 2018, <https://www.fsb.org/wp-content/uploads/P160718-1.pdf> (last visited 19 November 2020).

G7 WORKING GROUP ON STABLECOINS, G7 Working Group on Stablecoins, Investigating the impact of global stablecoins, October 2019, <https://www.bis.org/cpmi/publ/d187.pdf> (last visited 19 November 2020).

HOCHE, M./LERP, B., in: KUNSCHKE, D./SCHAFFELHUBER K., FinTech, p. 225.

KAULARTZ, M./MATZKE, R.: Die Tokenisierung des Rechts, Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 2018, p. 3278-3283.

LIBRA ASSOCIATION, An Introduction to Libra, White Paper, June 2019, https://libra.org/en-US/wp-content/uploads/sites/23/2019/06/LibraWhitePaper_en_US.pdf (last visited 19 November 2020).

STORCK, C., Die schöne, neue Welt der Token – ohne Regulierung und Compliance?, Betriebsberater (BB), 2019, p. 23.

KRIMINÁLNO-POLICAJNÉ POZNANIE V DOKAZOVANÍ CRIMINAL-POLICE KNOWLEDGE IN EVIDENCE

Miroslav Lisoň¹ - Adrián Vaško²

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.157-176>

Abstrakt

Autori vo svojom príspevku charakterizujú potrebu procesov spravodajskej činnosti, operatívno-pátracej činnosti a vyšetrovania – realizácie kriminálno-policajného poznania pre dokazovanie v trestnom konaní. Osobitne v tomto smere zvyrazňujú význam koordinácie kompetentných policajno-bezpečnostných orgánov pri zabezpečovaní funkcionality dokazovania.

Kľúčové slová

kriminálno-policajné poznanie, spravodajská činnosť, operatívno-pátracia činnosť, vyšetrovanie, dokazovanie v trestnom konaní.

Abstract

In their contribution, the authors characterize the need for processes of intelligence activity, operative-investigative activity and investigation - realization of criminal-police knowledge for proving in criminal proceedings. In this regard, they emphasize the importance of the coordination of the competent police and security authorities in ensuring the functionality of the evidence.

Keywords

criminal-police knowledge, intelligence activity, operative-investigative activity, investigation, evidence in criminal proceedings.

Úvod

Kriminálna politika si musí sňať ružové okuliare, ktorými sa pozerá na fenomén kriminality, musí hodnotiť agresivitu kriminality adekvátne. V súčasnej dobe značne pomáha

¹ Prof. Ing. Miroslav Lisoň, PhD., Akadémia Policajného zboru v Bratislave, Katedra kriminálnej polície.

² JUDr. Adrián Vaško, PhD., Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, Katedra medzinárodného, európskeho práva a právnej komunikácie.

pri poklese právneho vedomia sama justícia tým, že trestné konanie veľmi predlžuje, čo v mnohých prípadoch nie je možné dobré zdôvodniť a pochopiť. Prejavuje sa aj tendencia kompromisov medzi právom a bezprávím, pretože komplikovaným riadením hľadá súd východisko v kompromise s obhajobou, aby konanie mohlo byť ešte v únosnom čase skončené. A to je porážka právneho štátu!

To, čo politika vo vzťahu k polícii a justícii zmeškala, sa nám teraz mstí, prejavuje sa to v strate dôvery voči štátu a právnemu poriadku. Skutočnosť, že štát nie je schopný garantovať v požadovanej miere dodržiavanie zákonov, vyvoláva u občanov pochybnosť o právnom poriadku, o monopole štátnej moci.

Náš právny štát vo svojom zákonodarstve a v justičnej praxi príliš jednostranne akcentoval ochranu slobody. Kto však na vlastnom tele poznal bezprávie, vie to oceniť. Právny štát sa nesmie stať mýtom. Nie je len ochrancom pred možnosťou štátnej svojvôle, ale nie je ani ochrancom páchatel'ov. Musí sa usilovať o právo a spravodlivosť.“³

V Slovenskej republike je nielen laická ale aj odborná verejnosť informovaná o rôznych podozreniach z páchania trestnej činnosti, ktoré nie sú orgánmi činnými v trestnom konaní falzifikované ani verifikované. Ako príklad si dovoľujeme uviesť kauzu, ktorej priebeh riešenia verejnosť „sleduje“ pod názvom „GORILA“. Pre malú repetíciu si dovoľujeme uviesť, že aktivitou investigatívneho novinára bola verejnosti prezentovaná údajne spravodajská informácia o páchanej a pripravovanej trestnej činnosti, ktorej subjektmi boli aj významné osobnosti štátnej moci a slovenského biznisu. Domnievame sa, že práve na základe tejto prezentácie orgány činné v trestnom konaní „*ex offo*“ začali vo veci trestné stíhanie.⁴ Vyšetrovanie pokračuje do dnešného dňa a je možné predpokladať, že nebude úspešne ukončené (*objektívne nepotvrdená, resp. potvrdená jeho pravdivosť*). Pre potreby našej prezentácie termínom dokazovanie označujeme *zákonom upravený postup orgánov činných v trestnom konaní a súdu, prípadne iných osôb, smerujúci k vyhľadaniu, zabezpečeniu, vykonaniu a zhodnoteniu poznatkov dôležitých pre poznanie skutkových okolností významných pre rozhodnutie o vine a treste, i postupu v konaní*.⁵

Zastávame názor, že práve táto situácia dostatočne objektivizuje legitímnosť hľadania odpovedí na otázku: „*Prečo je tomu tak?*“ Sme presvedčení, že nikoho v tejto odbornej

---

³ Dr. Rudolf Wassermann (5.1.1925 – 13.6. 2008) - autor prezentovaných myšlienok (*Gestörtes Gleichgewicht – kritische zu Politik und Recht. Asendorf: Mut-Verlag, 1995, 272 s. ISBN 89182-063-1*) zastával funkciu vrchného zemského súdneho prezidenta v Braunschweigu v rokoch 1971 – 1990.

⁴ Zákon č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov (*Trestný poriadok*), ustanovenie §-u 199.

⁵ VIKTORYOVÁ, J. – PALAREC, J. a kol. *Základy vyšetrovania*. Bratislava, 2009, s. 16.

spoločnosti nemusíme presviedčať, že na túto jednoducho sformulovanú otázku nie je možné nájsť jednoznačné odpovede. Okrem iného je tomu tak preto, lebo umelo vzniknutá situácia má charakter sociálneho javu a len, ako keby, okrajovo trestno-právny charakter. Následne pôsobiacimi faktormi neumožňuje uplatniť všetky zásady trestného konania (*všeobecné, začatia konania, dokazovania*). Pri riešení tejto kauzy, nemôžu orgány činné v trestnom konaní akceptovať poznanie spracované spravodajskou činnosťou a plnohodnotne používať právom regulovanú operatívno-pátraciu činnosť a syntézu výstupov tohto poznania pre potreby spracovania uznesenia o vznesení obvinenia určitej osobe.⁶ Paradoxne, táto realita má aj pozitívny účinok, je presvedčivým argumentom k odbornej diskusii, ktorej predmetom je nachádzanie riešení pri saturovaní informácií potrebných pre dokazovanie a zabezpečenie neodvratnosti trestného postihu.

1 Kriminálno-polícajné poznanie – špecifická forma koordinácie

Do tejto diskusie vstupujeme poznaním, ktoré sme spracovali v procesoch aplikovaných výskumov. Ich objektmi sú činnosti odhaľovania a objasňovania trestných činov v ekonomike a možnosti aplikácie Európskeho modelu kriminálneho spravodajstva (*ECIM*) pri plnení úloh vo vyšetrowaní trestných činov.⁷ V súlade s týmto poznaním, na základe analýzy praktických skúseností (*ukončených káuz s návrhom na podanie obžaloby*)⁸ sme dospeli k záveru, že dosahovanie vytýčeného úspechu v dokazovaní je determinované kriminálno-polícajnými situáciami. Situáciami, ktorých systémovú štruktúru tvoria determinanty a konštrukty pôsobiace na:

- získavanie informácií, na základe ktorých orgány činné v trestnom konaní môžu začať trestné stíhanie a vzniesť voči určitým osobám obvinenia a vykonávať dokazovanie,
- zhromažďovanie informácií o kriminálnej scéne a dôkladnú analytickú prácu a vypracovávanie podkladov potrebných na systematické, ofenzívne, cieľavedomé pôsobenie proti kriminalite,

---

⁶ Zákon č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov (*Trestný poriadok*), ustanovenie §-u 206.

⁷ LISOŇ, M. a kol. *Odhaľovanie a dokazovanie trestných činov v ekonomike : Projekt vedecko-výskumnej úlohy*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2012. - 33 l. - Signatúra: VÝSK. 177.

STIERANKA, J. a kol. *Národný model kriminálneho spravodajstva* Projekt po oponentskom konaní. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2017, - Signatúra: VÝSK. 231.

⁸ zákon č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov (*trestný poriadok*), ustanovenie §-u 166, ods. 3.

- prenikanie do organizačnej štruktúry kriminálneho konania (*organizované, zločinecké, extrémistické, teroristické*), neobmedzovanie sa len na zisťovanie informácií o subjektoch bezprostredne vykonávajúcich trestný čin, ale predovšetkým zameranie sa na osoby, ktoré stoja v pozadí, riadia trestnú činnosť, finančníkoch a právnych poradcov, ktorí zabezpečujú ich ochranu,
- kontrolu a deštrukciu logistiky kriminálnych subjektov a zisťovanie zámerov a plánov súvisiacich s páchaním ďalšej trestnej činnosti skôr, než je spáchaná.
- vyhľadávanie, zabezpečovanie, vykonávanie a hodnotenie poznatkov dôležitých pre poznanie skutkových okolností významných pre rozhodnutie o vine a treste, i postupe v trestnom konaní.

Tieto tézy, v najširšom slova zmysle, charakterizujú základný obsah a funkcie procesov spravodajskej činnosti, operatívno-pátracej činnosti a vyšetrovania, ktoré sú realizované pre potreby dokazovania⁹. Výsledky výskumu potvrdzujú, že pri realizácii týchto procesov je možné neustále nachádzať rezervy, ktorých využitím je možné zvýšiť ich účinnosť a efektívnosť najmä pri *dokazovaní v trestnom konaní*.¹⁰

Napr. v praxi, pri identifikovaní určitých trestných činov tieto špeciálne činnosti tvoria systém. Pre potreby policajnej praxe a teórie je vhodné, ak je tento systém skúmaný, vysvetľovaný a projektovaný ako jednotný celok, ktorý je možné označiť termínom *kriminálno-policajné poznanie*.¹¹

Z empirie vyplýva, že základným znakom systému kriminálno-policajného poznania je neustála transformácia a cirkulácia informácií v dynamike ich vývoja. Transformácia informácií v tomto systéme prebieha tým spôsobom, že výstup z jedného procesu (spravodajská činnosť – *operatívno-pátracia činnosť* – *vyšetrovanie*) je zároveň vstupom do ďalšieho. Vznik,

---

⁹ Lisoň, M. *Operatívno-pátracia činnosť* (všeobecná časť). Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2012, s. 11. ISBN 978-80-8054-541-3, s. 226 *...pojem policajné konanie je možno chápať ako syntetický pojem pre celostné uchopenie aktivít polície a jej orgánov, ktoré sú nimi vykonávané v súvislosti s plnením stanovených úloh. ...*

¹⁰ ČÍSAŘOVÁ, D.- FENYK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované vydání, Linde Praha, Praha, 2006, s. 294 *...V trestnom konaní sa totiž meritórne rozhoduje o skutočnosti, ktorá sa odohrala v minulosti. OČTK, ale ani súd sa s uvedenou skutočnosťou nemôžu teda oboznámiť priamo, napr. jej pozorovaním, ale naopak, o uvedenej skutočnosti sa dozvedajú len nepriamo, a to prostredníctvom iných, sprostredkujúcich skutočností, resp. dôkazných prostriedkov (výsluch svedkov, spoluobvinených, obvinených, znalecké dokazovanie, vecné dôkazy, listinné dôkazy a iné). ...*

¹¹ Praktickú opodstatnenosť kriminálno-policajného poznania potvrdzujú výsledky a efekty, ktoré sú príslušníkmi polície dosahované pri plnení stanovených úloh. Ich analýzou je možné dospieť k záveru, že systémová realizácia kriminálno-policajného poznania (*využívaním kompetencií - právna regulácia + zodpovednosť*) pozitívne ovplyvňuje úroveň objektivity, účinnosti a efektivity pri dokazovaní v trestnom konaní.

kvantitatívna a kvalitatívna zmena informácií (*vznik, rast odumieranie a zánik*) tvoria pevný reťazec vzájomnej väzby, ktorý sa uplatňuje rovnako pri najjednoduchšom (*napríklad údaj*), ako aj pri jeho najzložitejšom organizovanom prvku, ktorý predstavuje výstupný informačný produkt, napríklad spravodajská informácia - operatívna informácia – návrh na podanie obžaloby.

Aj tieto skutočnosti potvrdzujú, že v systéme kriminálno-polícijného poznania je potrebné pokladať problém koordinácie (*na rôznej hierarchickej úrovni*) za veľmi dôležitý. Pri jej skúmaní je vhodné sa prednostne orientovať na také stavy, prípady a situácie, v ktorých koordinačné vzťahy vznikajú, existujú a zanikajú (*vo svojom správaní sa menia*). Je tomu tak preto, lebo v realizačnom systéme kriminálno-polícijného poznania tieto zmeny nemôžu mať chaotický charakter. Musia sa uskutočňovať kontinuálne a konštruktívne. Predpokladom toho je poznať (*odhaliť, objaviť*) určité spoločné pravidlá, ktoré podmieňujú istú príbuznosť (*afinitu*) a podobnosť realizovaných aktivít pri dosahovaní cieľa, a to aj na prvý pohľad úplne rozdielnych systémov. Ak policajno-bezpečnostné orgány sú schopné určiť tieto pravidlá usporiadania, môžu zdôvodniť potrebu koordinácie, a tak určiť „*zmeny*“ realizačného systému ako celku. Bez ohľadu na úplnosť, to vyžaduje poznať:

- stabilitu systému, osobitne dispozíciu kompetencií a delegovanej zodpovednosti subjektov SČ, OPČ, vyšetrovania, jeho časovú a priestorovú existenciu, možnosti a prípustnosť akceptovania výskytu náhody a nevyhnutnosti, možné pôsobenie faktorov z vnútorného a vonkajšieho prostredia,
- konkrétny charakter delegovaných úloh,
- realizačné kriminálno-polícijné situácie a pod.

Rešpektujúc uvedené je potrebné, aby poznali charakteristické „*statické*“ parametre systému realizácie kriminálno-polícijného poznania, ktoré môžu využiť pri plnení spoločnej úlohy. Najmä z hľadiska funkcionality, výkonnosti, účinnosti a efektivity (*podstata, prejav*) podsystémov – *spravodajská činnosť, operatívno-pátracia činnosť, vyšetrovanie*, ktorých parametre sú určené viac-menej priamo pri ich zavádzaní do tohto systému, a to predpokladanou obmedzenou výkonnostnou kapacitou. K uvedenému je vhodné dodať, že pri poznávaní trestných činov ide o podsystémy, ktoré sa pôsobením okolia permanentne menia. Tieto zmeny sa dotýkajú aj ich výkonnostných parametrov. Z uvedených dôvodov policajno-bezpečnostné orgány, pri vytváraní predpokladov pre systémovú realizáciu kriminálno-

policajného poznania, hodnotia intervenčné zmeny podsystemov osobitne pôsobením subjektov, ktoré existujú vo vnútornom (*organizačnom*) a vonkajšom prostredí a pod.

Prax potvrdzuje, že pri realizovaní kriminálno-policajného poznania cieľavedomé a systematické prehlbovanie koordinácie medzi jednotlivými službami a útvarmi policajno-bezpečných orgánov je jedným z významných predpokladov ďalšieho skvalitnenia a zefektívnenia kontroly trestnej činnosti. Tento koordinovaný systém vyvoláva sumárne väčší účinok, ako keby jeho jednotlivé realizačné prvky pôsobili jednotlivo a nezávisle od seba. Ide teda vždy o určitý, kombinovaný a spoločný synergický účinok špecifických policajno-bezpečnostných činností.

Z uvedeného vyplýva, že pri realizácii kriminálno-policajného poznania vzťahy koordinácie vznikajú:

- v súlade a v rozsahu práva (*verejného a súkromného*),
- medzi realizujúcimi subjektmi na konkrétnych pozíciách, s vymedzenou špecifickou rolou (*v systéme organizácii a riadenia na základe delegovaných kompetencií*),
- účelovo, podmienené pri realizačnom uplatnení delegovaných kompetencií (*spravodajská činnosť – operatívno-pátracia činnosť – vyšetrovanie*).

Analogickým výkladom uvedeného je možné dospieť k záveru, že vznik a existenciu týchto vzťahov podmieňujú najmä:

- potreba - spoločný cieľ, ktorý je daný úlohami koordinujúcich subjektov (*napríklad úlohy spájané s odhaľovaním trestných činov a zisťovaním ich páchatel'ov*)
- možnosti - existujúce rozdiely v kompetenciách koordinujúcich subjektov bez ohľadu na rámcovú zhodnosť ich úloh (*jednotliví koordinujúci príslušníci polície pri plnení delegovaných úloh sú kompetentní využívať v súlade s ich právnym a organizačným štatútom špecifické metódy a prostriedky ich činnosti*),
- definované predpoklady na zvýšenie účinnosti a efektivity pri plnení delegovaných úloh,
- právna a organizačná kontrola.¹²

---

¹² Koordinácia v policajnom konaní sa rozumie na základe právnych noriem vyjadrené spoločné úsilie subjektov plniť delegované úlohy, rešpektujúc zásady účinnosti a efektivity (*napríklad s cieľom účinného a efektívneho odhaľovania, objasňovania, dokazovania a predchádzania trestnej činnosti*).

Týmito skutočnosťami sme sa rozhodli zvýrazniť, že na realizáciu kriminálno-policajného poznania sú kladené nároky, ktoré majú najmä personálny, ekonomický, technický charakter. Realizujúce policajno-bezpečnostné orgány v tomto účelovom poznaní plnia zložité úlohy, mnohokrát dlhodobo, pri ktorých sú oprávnení aj intenzívne zasahovať do práv a slobôd občanov, čo vyžaduje osobitné postupy, kontrolu a pod. Podobne je možné hodnotiť aj výsledky a efekty kriminálno-policajného poznania v ich kontinuálnej nadväznosti na realizáciu následného konania (*policajného, súdneho*). Ilustratívne sa dá povedať, že výsledky policajného konania sú pomerne významne determinované výstupmi z kriminálno-policajného poznania. Túto skutočnosť sú povinní akceptovať policajno-bezpečnostné orgány pri príprave a realizácii kriminálno-policajného poznania.

Aj napriek týmto racionálnym argumentom sú v praxi registrované situácie, ktoré neumožňujú koordinovane realizovať kriminálno-policajné poznanie. Je to tak preto, lebo koordináčne vzťahy majú reálnu podobu. V súlade s existujúcimi potrebami policajnej praxe, policajno-bezpečnostné orgány realizačný systém kriminálno-policajného poznania vytvárajú:

- na základe rozhodnutia orgánu činného v trestnom konaní,
- na základe identity potreby, ktorá je vymedzená informačnými výstupmi z účelovo realizovaných procesov spravodajskej činnosti, eventuálne OPČ a to vo vzťahu k začatiu trestného stíhania,
- ak je to podmienené vzniknutou, resp. vznikajúcou kriminálno-policajnou situáciou, osobitne, ak sú plnené náročné poznávacie úlohy (*z hľadiska spoločenských potrieb*),
- ak v priebehu realizácie procesov OPČ nie je možné utajiť použité operatívne sily a prostriedky, resp. ak využitie týchto síl a prostriedkov je účelné aj po začatí trestného stíhania,
- nie je odhalený a objasnený zločin (*osobitne páchaný organizovanými, zločineckými, extrémistickými a teroristickými skupinami*),
- totožnosť páchatel'a je známa, ale tento sa zdržuje na neznámom mieste, je predpoklad, že pácha trestnú činnosť (*v sérii, pokračujúcu, a pod.*),
- vo všetkých ďalších prípadoch, ak sú k dispozícii určité poznatky o spáchanom trestnom čine, ale:
  - o nie sú zistení spolupáchatelia trestného činu alebo nebola zaistená podstatná časť hodnôt, ktoré boli získané trestnou činnosťou,

- existuje dôvodné podozrenie, že páchatel' sa dopustil ďalšej, dosiaľ nezistenej trestnej činnosti,
- vyhľadávanie a vykonanie dôkazov (*vyšetrovacích úkonov*) je bez využitia spravodajských informácií, resp. operatívnych informácií s'ťažené,
- nie sú zaistené veci pochádzajúce z trestnej činnosti, resp. zaistené zisky z trestnej činnosti.

Je zrejmé, že tento výpočet nie je konečný. Je tomu tak preto, lebo funkcie aktivít v systéme kriminálno-policajného poznania sú podmienené ich akceptáciou a to najmä zo strany spoločnosti. Aj túto skutočnosť rešpektuje policajná prax, ktorá vytvára právne a inštitucionálne predpoklady pre vznik potrebných interakcií a komunikácií v systéme policajno- policajného poznania a pod.

Schopnosť zdôvodniť a využiť koordináciu v účelovo realizovanom kriminálno-policajnom poznaní (*pri plnení úloh*) je dôležitý determinant vo vzťahu k jeho realizácii a dosiahnutým výstupom (*výsledok, efekt*) v priamom vzťahu k dokazovaniu. Analogickým výkladom uvedeného je možné vysloviť záver, že realizácia jednotlivých činností v systéme tohto poznávania musí byť adekvátne zdôvodnená (*potrebou*).

Relatívnu samostatnosť jednotlivých činností v systéme kriminálno-policajného poznania vymedzujú účel, ciele, ktoré sú predovšetkým ich špecifickými metódami a prostriedkami napĺňané a dosahované. Napríklad z praxe je zrejmé, že „bežný“ proces pri odhaľovaní, objasňovaní (*eminentná súčasť dokazovania*) foriem trestnej činnosti sa odvíja vo väčšine prípadov retrospektívne, od zistenia následkov k príčinám, ktoré ich vyvolali. Avšak aplikácia spravodajskej činnosti a operatívno-pátracej činnosti pri plnení delegovaných úloh tvorí určitú výnimku, pretože v ich realizačnom rámci môžu byť kriminálne aktivity a s nimi súvisiace okolnosti odrážané a identifikované aj v prítomnosti. K uvedenej situácii dochádza pri neutralizácii zamýšľanej a pripravovanej trestnej činnosti (*definovanie indikátorov a pod.*), pri rozkladaní kriminálnych skupín (*organizovaných, zločineckých, resp. teroristických, extrémistických*), v rámci operatívnej kontroly nad vyčlenenými objektmi a subjektmi (*dohľadu nad záujmovými osobami, miestami odbytu hodnôt pochádzajúcich z trestnej činnosti,...*), pri vykonávaní dôkazov a pod. To potvrdzuje, že pri realizovaní kriminálno-policajného poznania ide o novú dimenziu na úseku kontroly kriminality. Týmto systémovo realizovaným konaním je možné odhaľovať, objasňovať - vyšetrovať nielen individuálne trestné činy, ale pozornosť

policajno-bezpečnostných orgánov zamerať aj na jednotlivé podozrivé osoby, dokonca i na potenciálnych páchatel'ov trestných činov, u ktorých sú dlhodobo sledované predovšetkým kriminálne aspekty ich činnosti a pod.

„Čo je možné využiť pri zdôvodňovaní účelovej diverzifikácie kriminálno-policajného poznania?“

Pri hľadani odpovedí na túto otázku, je možné využiť existujúcu potrebu a právny status účelovo vytvorených policajno-bezpečnostných orgánov, ktorý je akceptovaný pri dokazovaní. Kriminálno-policajné poznanie (*spravodajskú činnosť, operatívno-pátraciu činnosť a vyšetrovanie*) realizujú kompetentné subjekty - orgány štátnej správy, rešpektujúc *zásadu oficiality a legality*. V demokratickom štátnom zriadení tieto orgány, využitím špecifických metód, prostriedkov a foriem, realizujú opatrenia a vykonávajú úkony na základe svojej úradnej povinnosti (*ex officio*) v záujme spoločnosti. Z tejto zásady vyplýva, že sú povinné z vlastnej iniciatívy urobiť všetko pre naplnenie účelu zákona. Dôsledkom zásady oficiality je tzv. *zásada legality*, podľa ktorej (*účelovo zriadené orgány štátnej správy*) sú povinné plniť zadané úlohy v súlade s konkrétnou požiadavkou. V tejto súvislosti je vhodné zdôrazniť, že ich činnosť musí byť teoreticky odvodená z princípov právneho štátu.¹³ To predovšetkým znamená, že:

- rovnaké zásady, ktoré platia pre iné úseky štátnej správy, platia i pre spravodajské, operatívne orgány a orgány činné v trestnom konaní – realizátorov kriminálno-policajného poznania,
- realizátori kriminálno-policajného poznania môžu zasahovať do práv a slobôd občanov výlučne na základe zákona a v jeho medziach (*secundum et intra legem*),
- realizátori kriminálno-policajného poznania sú viazaní aj medzinárodnými právnymi aktmi, ktoré Slovenská republika ratifikáciou, alebo iným spôsobom prevzala do svojho právneho poriadku, ...

Realizátori kriminálno-policajného poznania vo vzťahu k občanom musia rešpektovať zákonné limity a ústavné garancie zásahov v jasnej, konkrétnej delimitácii verejného a súkromného práva. Pri plnení spoločnosťou delegovaných úloh musí ich činnosť vychádzať z *Ústavy Slovenskej republiky a Listiny základných práv a slobôd*, ktoré rigorózne vymedzujú

---

¹³ IVOR, J. *Policajné zásahy do práva na súkromie a ich využitie v trestnom konaní Slovenskej republiky*. In. *Kriminalistika* č. 1/1999, s. 72-73
METENKO, J. *Náčrt právnych a inštitucionálnych základov operatívno-pátracej činnosti v Slovenskej republike*. In. *Policajná teória a prax* č. 1/2002, s. 59.

možnosti zásahu štátu do občianskej sféry. Ich povinnosti, oprávnenia a prostriedky sú sekundárne zákonne konkretizované v príslušných zákonoch.

Z tejto argumentácie vyplýva (*prax to akceptuje*), že spravodajská činnosť, operatívno-pátracia činnosť a vyšetrovanie sú pri relevantnom poznávaní relatívne samostatné činnosti, ktorých funkcie sú konkrétne odrážané v systéme policajného konania a v jeho subsysteme kriminálno-policajnom poznaní. Ich relatívnu samostatnosť vymedzujú účel, ciele, ktoré sú napĺňané predovšetkým aplikáciou špecifických metód, využívanými prostriedkami a realizovanými procesmi.

2 Pozícia a rola spravodajskej činnosti v systéme kriminálno-policajného poznania

Zmeny spoločenskej závažnosti foriem trestnej činnosti, ktoré ovplyvňujú bezpečnostnú situáciu, vyvolávajú potrebu nových účinnejších reakcií zo strany štátu. Čas a informácie sa stávajú rozhodujúcim nástrojom pri dokazovaní. Dominantné postavenie informácií na tomto úseku kladie vysoké nároky nielen na spôsob ich získavania, ale aj na spôsob ich analytického spracovania a efektívneho využitia v policajnom konaní. Prax potvrdzuje, že tieto skutočnosti sa premietajú do potreby skvalitnenia celého systému prípravy a metodiky organizácie a riadenia kriminálno-policajného poznania.¹⁴

Spravodajská činnosť je v prvom rade informačná podpora, ktorú jej realizátori poskytujú kompetentným adresátom. Tí ju potrebujú pre aktívnu realizáciu procesov a operácií, k lepšiemu stanoveniu priorít, napríklad, aby dosiahli požadovanú účinnosť pri efektívnom využívaní informačných sietí (*zdrojov informácií*) v procese dokazovania.¹⁵ Výstupný

---

¹⁴ KORZENIOWSKI, L. – A. PEPLŃŃSKI *Wywiad gospodarczy historia a wspólczesnořć*. Kraków 2005, s. 129 a násl.

¹⁵ Kardinálnym predpokladom existencie každého štátu, jeho politickej stability, ekonomickej prosperity a pokojného sociálneho a kultúrneho vývoja, je racionálne vybudovaný a permanentne fungujúci systém účinnej obrany jeho ústavného zriadenia, zvrchovanosti, územnej celistvosti, bezpečnosti, vnútorného poriadku, hospodárskych a iných oprávnených záujmov, osobitne v prípade demokratického právneho štátu aj inštitucionálne zakotvených práv a slobôd všetkých jeho občanov. V súčasnej epoche agresívne expandujúcej, tzv. otvorenej (*K.R. Popper*) alebo informačnej spoločnosti (*Y. Masuda, A. Toffler*) a globalizácie ľudského sveta vôbec, je jedným z nesporne najefektívnejších spôsobov ochrany azda každého štátu pred nežiaducim pôsobením anticivilizačných a dezintegračných faktorov, ako aj iných, osobitne špecifikovaných bezpečnostných rizík (*napr. terorizmus*) - spravodajská ochrana štátu. Jej realizačnými subjektmi sú osobitné štátne orgány - spravodajské služby rôzneho určenia, napríklad zahraničné spravodajstvo (*označované aj ako rozviedka*), vnútorné spravodajstvo (*nesprávne označené ako kontrarozviedka, správne označené defenzívne spravodajstvo, resp. kontraspavodajstvo*), vojenské spravodajstvo, finančné spravodajstvo, kriminálne spravodajstvo, rádiové a rádio - elektronické spravodajstvo a iné podľa konkrétnych potrieb a záujmov toho ktorého štátu.

informačný produkt procesov spravodajskej činnosti v realizačnom systéme kriminálno-policiajného poznania predstavuje spravodajská informácia – spravodajstvo. Termínom spravodajstvo je možné označiť „... *výsledok komplexného procesu, niekedy materiálneho, ale vždy intelektuálneho; výsledok je často informovaný posudok; môže to proste byť tiež aj celkový popis stavu vecí; môže to byť jediný fakt alebo nejaký veľmi dobrý odhad*“.¹⁶

Spravodajská služba vo všeobecnosti je organizácia, štátna, ktorej hlavnou úlohou je prostredníctvom utajovaného používania osobitných prostriedkov a metód práce získať pre vopred určeného príjemcu dôležité, aktuálne a verejne neprístupné informácie o akútnych i latentných bezpečnostných rizikách a iných relevantných skutočnostiach, spôsobilých akokoľvek ohroziť alebo ovplyvniť jeho vitálne prípadne ostatné záujmy. V tejto podobe prakticky najfrekvencovanejšie vykonáva funkciu tajného informačného servisu decíznej sféry štátu. Navyše získané informácie sústreďuje, ďalej systematicky vyhodnocuje a vytvára autonómny, často veľmi detailný, tajný poznatkový fond. V týchto intenciách je vhodné zdôrazniť, že v právnom štáte dôrazná kontrola spravodajských služieb je nevyhnutnosťou a *condicio sine qua non* politickej stability a ďalšieho pokojného demokratického vývoja spoločnosti.¹⁷

Zastávame názor, že aj týmito prezentovanými charakteristikou je zvýraznená funkcia spravodajskej činnosti v modernej stratégii dokazovania. Prax permanentne potvrdzuje, že procesy spravodajskej činnosti zaujímajú a budú zaujímať významné miesto pri poznávaní trestných činov - kriminality. Aj z tohto dôvodu sú objektom vedeckého skúmania, ktorého cieľom je definovať predovšetkým zákonitosti, ktoré je nutné akceptovať pri ich konkrétnej realizácii. Na základe poznania tejto skupiny zákonitostí je možné ďalej rozvíjať ucelený systém metód a tomu zodpovedajúcich prostriedkov, spôsobov a operácií, ktoré tvoria významnú súčasť dokazovania. Pri poznávaní trestných činov sú to zákonitosti súvisiace s cieľavedomou, systematickou a utajenou transformáciou získaných (*zhromaždených*) informácií do spravodajského produktu - spravodajskej informácie. Napr. obsahom spravodajskej informácie je poznanie charakteristík situácií a postupov, ktoré tvoria základ pre orgány činné v trestnom konaní, pri realizovaní legislatívnych, organizačno-riadiacich a metodicko-taktických opatrení v uplatňovanom systéme dokazovania.

---

¹⁶ RAINEY, P. *Úloha vyšetrovateľa kriminálneho spravodajstva a útvaru kriminálneho spravodajstva*. In: Materiál poskytnutý Kanadskou jazdnou políciou príslušníkom PZ a Akadémii PZ v Bratislave, s. 1.

¹⁷ GRACH, M. *Spravodajské služby a ochrana štátu*. In. Literárny týždenník z 5. 2. 1998, s. 5.

Pri hľadaní miesta spravodajskej činnosti v systéme dokazovania je možné vychádzať z jej samotnej podstaty. Podstatu spravodajskej činnosti vymedzuje možná akceptácia princípov induktívnej logiky pri adresnom plnení spravodajskej úlohy (*v našom prípade spravodajských metód, prostriedkov a foriem*), ktorú je povinný plniť kompetentný orgán štátnej správy.

V právnom poriadku Slovenskej republiky nie je explicitne, resp. deklaratórne vymedzená charakteristika spravodajskej činnosti. Charakteristiku spravodajskej činnosti je možné stanoviť analogickým výkladom ustanovení právnych noriem, v súlade s ktorými je ju možné účelovo realizovať. Z uvedeného je zrejmé, že spravodajská činnosť má konkrétny ontologický a gnozeologický charakter. Z týchto dôvodov, pre potreby jej skúmania a vysvetľovania, je potrebné charakterizovať spravodajskú činnosť vo forme metodologickej kategórie. Z nášho pohľadu, rešpektujúc potreby nami predkladaného poznania termínom *spravodajská činnosť označujeme systém utajených, adresne plánovaných procesov, ktoré realizujú kompetentné orgány štátnej správy, pri zbere (získavaní, zhromažďovaní), triedení, uchovávaní, analytickom spracovaní a distribuovaní (poskytovaní) relevantných informácií vo vzťahu k identifikovaným potrebám určených subjektov (adresátov)*.

V praxi pre potreby dokazovania sa často požaduje radšej rýchly a orientačný, než perfektný informačný výstup, ktorý už nie je aktuálny. Rešpektujúc existujúcu trestnoprávnu prax vo väčšine prípadov realizácia spravodajskej činnosti napomáha pri dokazovaní. Uvedené konštatovanie je odvodené z účelu, ktorý je možné naplniť jej realizáciou. *V každej organizácii manažéri potrebujú presné informácie všetkých druhov, ktoré sú základom pre ich rozhodnutie. Toto často vyžaduje mať k dispozícii informácie, o tom čo sa robí alebo koná v prostredí, v ktorom chce manažér realizovať svoje aktivity. Ak úroveň poznania manažéra má požadovanú kvalitu, rastie aj pravdepodobnosť robenia správnych rozhodnutí.* V týchto intenciách je možné rámcovo vymedziť zodpovednosť, ktorú sú povinní presadzovať realizujúci príslušníci spravodajských služieb, najmä pri:

- príprave ľudských zdrojov informácií a ich následnom efektívnom využívaní,
- získavaní informácií z prostredia, v ktorom sa realizuje legitímna činnosť,
- získavaní informácií z prostredia, v ktorom sa pripravuje, pácha (*zakrýva*), alebo je predpoklad, že sa bude páchať trestná činnosť,
- analytickom spracovaní získaných informácií a ich interpretovaní určeným adresátom k služobnému využitiu v stanovenej forme,

- registračnom udržiavaní súborov informačných systémov, dokumentov (*uloženie a utajenie informácií*) a pod.

Procesy spravodajskej činnosti, ktoré realizujú príslušníci spravodajskej služby, sú účelovo zamerané na cieľavedomé získavanie (*zber*) a spracovanie informácií do informačného produktu. V systéme kriminálno-polícajného poznania, týmto dosiahnutým výstupom sú vytvárané požadované predpoklady pre dokazovanie. Z právneho základu, zložitosti realizácie procesov spravodajskej činnosti (*personálna, ekonomická, technická, taktická a iná náročnosť*) vyplýva, že v danom prípade objektom poznania musí byť len závažná trestná činnosť.

Príslušníci spravodajskej služby (*pozícia manažér, spravodajský a analytický dôstojník*) sú zodpovední za plnenie stanovených úloh. Rešpektujúc zákonom delegované kompetencie využívajú predovšetkým *špecifické metódy a prostriedky*. Aj touto skutočnosťou je možné skúmať a vysvetľovať ich relatívnu samostatnú pozíciu v systéme kriminálno-polícajného poznania.

3 Pozícia a rola operatívno-pátracej činnosti v systéme kriminálno-polícajného poznania

V súčasnom období je operatívno-pátracia činnosť (*dalej len OPČ*) charakterizovaná ako pracovná náplň príslušníkov operatívnych služieb Polícajného zboru (*dalej len PZ*), orgánov činných v trestnom konaní a ďalších určených príslušníkov polícajno-bezpečnostných zložiek (*Finančná správa, Zbor väzenskej a justičnej stráže*), pretože ju môžu využívať pri *účelovom* poznávaní, a to v medziach (*rozsah a súlad*) právneho poriadku Slovenskej republiky.¹⁸

---

¹⁸ *OPČ je systém spravidla utajených, spravodajských opatrení vykonávaných PZ na účely predchádzania, zamedzovania, odhaľovania a dokumentovania trestnej činnosti a zisťovania jej páchatel'ov, zabezpečovania ochrany určených osôb a strážených objektov, technicky chránených objektov, zabezpečovania a poskytovania ochrany a pomoci ohrozenému svedkovi a chránenému svedkovi, ochrany štátnej hranice a vypátrania osôb a vecí. (Zákon č. 171/1993 Z. z. § 38a).*

K výkladu právnej charakteristiky OPČ je možné uviesť, že jej formulácia nie je presná. V právnom poriadku Slovenskej republiky mnohých prípadoch pôsobí kontraproduktívne. Zákonodarca „*neobvykle*“ v jednom ustanovení sformuloval právnu charakteristiku tak širokospektrálnej činnosti. Osobitne je možné kriticky posudzovať ním použitú formuláciu, ktorá umožňuje v obsahu tejto činnosti realizovať spravodajské opatrenia a pod.

Analogickým výkladom právnej charakteristiky OPČ je možné dospieť k záveru, že jej základná systémová štruktúra je určená procesmi, ktorých relatívnu samostatnosť určujú realizované opatrenia (*akcie, zákroky*) a úkony. Určené policajno-bezpečnostné orgány ich realizáciou vytvárajú predpoklady pre plnenie konkrétnych úloh. V právnom štáte pri plnení týchto úloh rešpektujú delegované kompetencie, prostredníctvom ktorých je možné naplniť zákonom stanovený účel. Ten sa predovšetkým týka, aj napriek tomu, že je v právnej norme vymedzený širokospektrálne, špecifického poznania trestných činov (*potrebné pre plnenie preventívnych a represívnych funkcií*). Vzhľadom na charakter a účel tejto činnosti, určuje zákonodarca dominantné postavenie medzi nimi *utajeným a spravodajským opatreniami*. Realizáciu ďalších opatrení zákonodarca pripúšťa. Napríklad ide o legislatívne, organizačno-riadiace, taktické a iné opatrenia. Tými je možné vytvárať vhodné podmienky pre systémové aplikovanie metód a využívanie prostriedkov OPČ (*napríklad opatrenia, ktorými sa znižuje anonymita prostredia, v ktorom sa pohybuje potenciálny páchatel' trestného činu, pátranie a iné*) v dokazovaní.

OPČ má vo vzťahu ku kriminálno-policajnému poznaniu špecifický charakter. Ten nie je určený jednoduchým súhrnom rozličných opatrení, vykonávaných čas od času, len v určitých prípadoch a za priaznivých podmienok, ale je zložitý, vnútorne diferencovaný, ucelený systém, ktorý zahrňuje hierarchiu podsystémov rôznych stupňov zložitosti ich štruktúry, organizácie a funkčného poslania. Vzhľadom na účel a konkrétny obsah, je OPČ dôležitým článkom v sústave opatrení, ktoré prijíma štát na ochranu právneho poriadku a zákonnosti a pri zabezpečovaní potrieb občanov.

Rešpektujúc právny stav v Slovenskej republike je možné konštatovať, že výsledným produktom OPČ sú spracované informácie, ktoré je možné využiť za stanovených podmienok aj ako dôkaz v trestnom konaní (*Zákon č. 171/1993 Z. z., Zákon č. 301/2005 Z. z.*). Tieto skutočnosti vyvolávajú potrebu vymedziť pojem OPČ, v štruktúre ktorého je precizovaný nielen vonkajší prejav (*operatívnosť, utajenosť*) tejto činnosti, ale aj jej vnútorný obsah, ktorý je určený účelovo realizovanými opatreniami a úkonmi.

Rešpektujúc uvedené pre potreby predkladaného teoretického poznania termínom *operatívno-pátracia činnosť (OPČ)* označujeme systém procesov, ktorých štrukturálny obsah tvoria spravidla utajené opatrenia a úkony, ktoré kompetentné orgány štátnej správy reagujú na vzniknutú alebo vznikajúcu situáciu realizujú pre zákonom vymedzené účely.

OPČ nie je jednoduchým súhrnom rozličných opatrení a úkonov, vykonávaných náhodne, len v určitých prípadoch a za priaznivých podmienok, ale zložitým, vnútorne diferencovaným uceleným systémom, ktorý zahŕňa hierarchiu podsystémov rôzneho stupňa zložitosti jej štruktúry, organizácie a funkčného poslania. Napríklad opatrenia na úseku organizácie práce a riadenia vytvárajú systém zahrňujúci podsystémy špeciálnych orgánov štátnej správy (*kriminálna polícia, finančná polícia, ...*), ktorí plnia stanovené úlohy v súlade so svojou miestnou a vecnou kompetenciou (*na pozíciách – prezídium, kraj, okres*).

Pri realizácii procesov OPČ, ich špecifický atribút „*operatívnosť*“ sú kompetentné policajno-bezpečnostné orgány povinné zdôvodniť identitou konkrétnej situácie – absenciou poznania, ktorú je možné saturovať ich realizáciou. Je tomu tak preto, lebo realizácia procesov OPČ (*vo väčšine prípadov*) je spájaná s intenzívnymi zásahmi do ľudských práv a slobôd a pod.

V policajno-bezpečnostnej praxi najfrekvencovanejšie výstup z procesov OPČ je využívaný pri zdôvodňovaní začatia trestného stíhania a vznesenia obvinenia.

4 Pozícia a rola vyšetrovania v systéme kriminálno-policajného poznania

Vyšetrovanie sa vykonáva o zločinoch. Vyšetrovanie sa vykonáva aj o prečinoch, ak je obvinený vo väzbe, vo výkone trestu odňatia slobody, alebo na pozorovaní v zdravotníckom ústave, alebo ak to nariadi prokurátor. Ak je potrebné vykonať vyšetrovanie aspoň o jednom z trestných činov, vykoná sa vyšetrovanie o všetkých trestných činoch obvineného aj proti všetkým obvineným, ktorých trestné činy súvisia. Vyšetrovanie vykonáva vyšetrovateľ.

Skrátené vyšetrovanie sa vykonáva o prečinoch, ak sa o nich nevykonáva vyšetrovanie. Skrátené vyšetrovanie o prečinoch, pre ktoré zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje tri roky, vykonávajú policajti. O ostatných vykonáva skrátené vyšetrovanie vyšetrovateľ.¹⁹

Vyšetrovanie (*skrátené vyšetrovanie*) je možné charakterizovať ako upravený proces vyšetrovateľov (*policajtov*), ktorý je zameraný na zistenie skutočnosti a dôkazov dôležitých pre rozhodnutie, či v danej veci má byť podaná obžaloba alebo či má byť vydané iné rozhodnutie.

Orgány činné v trestnom konaní a súd v konkrétnej práci s dôkazmi využívajú vyšetrovacie metódy, na základe ktorých vykonávajú procesné zdokumentovanie dôkazných

---

¹⁹ VIKTORYOVÁ, J. – J. PALAREC, a kol. *Základy vyšetrovania*. Bratislava, 2009, s. 10.

informácií. Vyšetrovacia metóda je postup pri vykonávaní dôkazov, je vyšetrovacím úkonom, výsledkom aplikácie ktorého môže byť získanie dôkazov vo veci. Aby určitá metóda bola uznaná ako prostriedok získania dôkazu vyžaduje sa, aby obsahovala dôkaznú informáciu. Okrem toho sa vyžaduje, aby pri získavaní bol dodržaný určitý postup, a aby tieto výsledky boli trestno-procesným spôsobom zaistené. Rozumieme pod tým zákonom uznanú formu. Prípustné sú tie vyšetrovacie metódy, ktoré sa v praxi osvedčili, a ktoré sú objektívne schopné viesť k poznaniu a k dokázaniu skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností. Vyšetrovacie metódy sú prípustné pokiaľ sa nepriečia výslovným ustanoveniam zákona alebo jeho zmyslu. Trestno-procesná úprava vyšetrovacích metód musí obsahovať všeobecné ustanovenia upravujúce podmienky prípustnosti príslušnej metódy, formu jej procesného zaznamenania, ustanovenia zakazujúce použitie niektorých metód, ako aj ustanovenia vyjadrujúce účel a podstatu danej metódy, v rozsahu nevyhnutnom na jej aplikáciu. Na fixáciu, zdokumentovanie dôkazov sa v procesnej praxi okrem trestno-právnych postupov upravených v Trestnom poriadku využívajú rôzne metódy poznávania. Zvolený postup fixácie (*dokumentovania*) dôkaznej situácie v trestno-procesnej praxi musí vychádzať z nasledovných zásad a zákonitostí platných pre celkový proces dokazovania, a to:

- každá metóda, prostriedok a postup na získanie informácií tvoriacich obsah dôkazu musí byť posudzovaný z hľadiska jeho prípustnosti,
- v procese vyšetrovania nesmie byť využitý dôkaz, ktorý bol získaný nezákonným spôsobom,
- kompetencia orgánov a účastníkov trestného konania na zaobstarávanie dôkazov (*dôkazných informácií*),
- prepojenie s predmetom dokazovania (*pri hodnotení zvolenej metódy, prostriedku a postupu je dôležité venovať pozornosť závažnosti dôkazov, ktoré získame, tak aby bolo možné včas vylúčiť dôkazy nepodstatné, ktoré nenapĺňajú okolnosti tvoriace predmet dokazovania*),
- na základe analýzy poznatkov o prameni dôkazov, zo závažnosti skutočností vyplývajúcich z prameňov dôkazov, z ich súvislosti a nadväznosti na iné relevantné skutočnosti, prípadne je možné odvodiť ich súlad s poznatkami praxe a vtedy zvoliť vhodný odborných postup (*znalecké dokazovanie*),
- výber danej metódy, prostriedku a postupu musí orgán alebo subjekt, ktorý ho vykonáva zdôvodniť,

- medzi konkrétnym dôkazom získaným na základe určitej metódy, prostriedku a postupu a ostatnými dôkazmi v trestnej veci musí existovať vzťah vnútornej jednoty, skĺbenia argumentov, presvedčivosti a logiky,
- dodržanie pravidiel zaručujúcich úplnosť a presnosť (*vierohodnosť*) fixovania zaobstaraných dôkazných informácií.²⁰

Činnosť orgánov činných v trestnom konaní a súdu má predovšetkým poznávací charakter. Bolo by však nesprávne tvrdiť, že dokazovanie a poznávanie je jedno a to isté. Poznávanie je získanie vedomostí o čomkoľvek. Každá praktická činnosť je nevyhnutne spojená s určitými, resp. potrebnými vedomosťami. Tieto potrebné vedomosti o procesoch a javoch reálneho sveta tvoria východiskový bod každej činnosti a to aj trestno-procesnej (*poznávanie, vyšetrovanie, dokazovanie*). V tomto zmysle poznávané prvky, resp. zisťované informácie organicky späté s procesnou činnosťou ako by sa zhodovali s dokazovaním. Avšak nie je tomu celkom tak. Problém rozdielu medzi pojmi poznávanie a dokazovanie súvisí s otázkou, čo je hodnovernosť, a čo pravdivosť. V procesnej literatúre sa medzi týmito pojmami nerobia žiadne rozdiely. Tak pravdivý, ako aj hodnoverný poznatok sú odrazom určitej reálnej skutočnosti. Avšak, zatiaľ čo pravdivosť charakterizuje iba vzťah vedomostí k odrazenému objektu (*skúmanému procesu alebo javu*), pričom medzi oboma je súlad, hodnovernosť, navyše okrem tohto súladu obsahuje aj opodstatnenosť, t.j. odôvodnenosť pravdivosti, odôvodnenosť poznania a uvedomenie si tejto odôvodnenosti. Hodnoverný poznatok je teda pravdivý poznatok obohatený o schopnosť zdôvodniť opodstatnenosť a pravdivosť informácií, ktoré obsahuje. Domnienka, predpoklad, hypotéza môžu byť pravdivé, to znamená, môžu zodpovedať skutočnosti, ale hodnoverné môžu byť iba vtedy, keď sú zdôvodnené, t.j. keď sú dokázané. Iba vtedy sa premieňajú na hodnovernú znalosť, resp. poznatok.

Hodnovernosť, zdôvodnenie pravdivých výrokov (*poznatkov*) znamená, že tieto výroky (*poznatky*) sú kontrolovateľné použitím rôznych argumentov, dôvodov a dôkazov. Použitie argumentov a dôvodov, ktoré potvrdzujú a umožňujú kontrolovať správnosť rozhodnutí a záverov je v trestnom procese záväzným pravidlom. Kontrolovateľnosť, to je charakteristická črta poznatkov, ktoré sa používajú v trestnom procese.

Potvrdenie alebo odôvodnenie správnosti akýchkoľvek výrokov, rozhodnutí a záverov za pomoci argumentov a faktov, to je dokazovanie v širšom zmysle slova. Pre riešenie úloh

---

²⁰ VIKTORYOVÁ, J. – J. PALAREC a kol. *Základy vyšetrovania*. Bratislava, 2009, s. 16.

tretného konania sú nevyhnutné nielen pravdivé, ale aj hodnoverné poznatky o predmete dokazovania. Dokazovanie dáva poznatkom charakter hodnovernosti. Pre určenie skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností nestačí uspokojiť sa iba s prehláseniami a výrokmi, ale je nevyhnutné presvedčiť sa, preveriť, či prehlásenia a výroky sú skutočne pravdivé.

Na základe uvedeného má teda aj dokazovanie, ako osobitná forma poznávacieho procesu dve stránky, a to stránku poznávaciu a overovaciu. Procesné dokazovanie nevyčerpáva všetky cesty poznania v dokazovaní. Niektoré poznatky, ktoré sú potrebné pre preukázanie skúmanej udalosti sa v praxi popri procesnom, t.j. zákonom stanovenom spôsobe, získavajú aj neprocesnou formou, neprocesným spôsobom.

Dokazovanie v procesnom zmysle je činnosť, ktorej výsledkom je obstaranie dôkazu v zákonom predpísanej forme. Dokazovanie musí byť dôsledne vykonávané v súlade so základnými zásadami tretného konania - vyhľadávacia, prezumpcie nevinu, bezprostrednosti a ústnosti, voľného hodnotenia dôkazov, zistenia skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností, ...

Význam dokazovania spočíva v tom, že ide o jediný spôsob, ktorým si orgán činný v tretnom konaní a súd môže a musí obstarat' skutkový podklad pre ďalšie konanie a pre svoje rozhodnutie. Predmetom tretného konania je totiž udalosť, ktorá sa stala v minulosti, a ktorú orgán činný v tretnom konaní a súd osobne nepozoroval. Preto sa s ňou môže oboznámiť len nepriamo takým spôsobom, že si jej priebeh zrekonštruuje pomocou vykonaných dôkazov.

Orgány činné v tretnom konaní, aktívnym a cieľavedomým poznávaním, realizovanými procesmi vyšetrovania, plnia významnú, nezastupiteľnú funkciu pri dokazovaní tretných činov. V konečnom dôsledku to potvrdzuje, že sú zodpovedné za organizáciu a riadenie procesov kriminálno-polícajného poznania.

Záver

Zastávame názor, že aj našou prezentáciou sme dostatočne preukázali, že funkčná realizácia procesov kriminálno-polícajného poznania je v systéme dokazovania určitých foriem tretnej činnosti nespochybniteľná. Vo vzťahu k tejto realite je potrebné v praxi realizovať opatrenia za účelom eliminácie nezdravej „konkurencie“, ktorá existuje medzi polícajno-bezpečnostnými orgánmi v procese dokazovania. Poznanie z výskumu potvrdzuje, že realizácia

kriminálno-polícajného poznania za účelom dokazovania je od samého začiatku neúčinná, ak nie sú rešpektované nasledovné skutočnosti:

- boj s kriminalitou je nedeliteľný,
- špecialisti musia slúžiť celku, všetkým,
- nie je žiadna elita, žiadne kastovanie policajno-bezpečnostných orgánov a kastovanie boja s kriminalitou,
- sú len iné úlohy v tomto boji, ktoré sú z hľadiska ich významu rovnako dôležité.

Uvedené fakty sú povinné rešpektovať orgány, ktoré v súlade a rozsahu zákona sú kompetentné participovať pri dokazovaní páchaných a spáchaných trestných činov a zabezpečovaní neodvratnosti trestného postihu.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

CÍSAŘOVÁ, D. – FENYK, J. a kol.: Trestní právo procesní. 4. aktualizované vydání, Linde Praha, Praha, 2006, 871 s., ISBN 807201594X.

GRACH, M.: Spravodajské služby a ochrana štátu. In. Literárny týždenník z 5. 2. 1998,

HAJDÚKOVÁ, T. – KIŠŠOVÁ, M.: Prevencia obchodovania s ľuďmi optikou mladých ľudí. In: Vzdelávanie príslušníkov Polícajného zboru v oblasti prevencie a identifikácie obchodovania s ľuďmi: zborník z 1. Medzinárodného odborného sympózia. Bratislava: Stredná odborná škola Polícajného zboru v Bratislave, 2019, s. 59-71. ISBN 978-80-8054-822-3,

IVOR, J.: Polícajné zásahy do práva na súkromie a ich využitie v trestnom konaní Slovenskej republiky. In. Kriminalistika č. 1/1999,

KORZENIOWSKI, L. – PEPLŃSKI, A.: Wywiad gospodarczy historia a współczesność. Kraków 2005, 309 s., ISBN: 839199323x.

LISOŇ, M.: Operatívno-pátracia činnosť : všeobecná časť. 1. vyd. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2012, s. 225, ISBN 978-80-8054-541-3.

LISOŇ, M. a kol.: Odhaľovanie a dokazovanie trestných činov v ekonomike : Projekt vedeckovo-výskumnej úlohy. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2012. - 33 l.. - Signatúra: VÝSK. 177.

LISOŇ, M. – VAŠKO, A. a kol.: Teória kriminálno-polícajného poznania. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018. 392 s. ISBN 978-80-8168-838-6.

LISONĚ, M. - VAŠKO, A.: Teorie zpravodajské činnosti. In. PORADA, V. a kol. Bezpečnostní vědy. Plzeň, Aleš Čeněk s.r.o. 2019, 7984 s., ISBN 978-80-7380-758-0.

METEŇKO, J.: Náčrt právnych a inštitucionálnych základov operatívno-pátracej činnosti v Slovenskej republike. In. Policajná teória a prax: Časopis Akadémie PZ pre policajnú teóriu a prax. - ISSN 1335-1370 - Roč. 10, č. 1, (2002).

RAINEY, P. Úloha vyšetrovateľa kriminálneho spravodajstva a útvaru kriminálneho spravodajstva. In. Materiál poskytnutý Kanadskou jazdnou políciou príslušníkom PZ a Akadémii PZ v Bratislave.

STIERANKA, J. a kol.: Národný model kriminálneho spravodajstva Projekt po oponentskom konaní. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2017, - Signatúra: VÝSK. 231.

Zákon č. 301/2005 z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

Zákon č. 166/2003 Z. z. Zákon o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním).

Zákon č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov. Zákon č. 35/2019 Z. z. o Finančnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

FAKULTATIVNÍ ZNAKY SUBJEKTIVNÍ STRÁNKY TRESTNÉHO ČINU

FACULTATIVE CHARACTERISTICS OF CRIMINAL OFFENCE'S SUBJECTIVE ELEMENT

Martin Mičkal¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.177-189>

Abstrakt

Článek se věnuje fakultativním znakům subjektivní stránky trestného činu, kterými jsou motiv (pohnutka), cíl (účel), záměr a specifický úmysl. Zejména se článek zaměřuje na rozlišení pojmů pohnutka a specifický úmysl. Toto rozlišování má význam při posuzování toho, zda jsou naplněny všechny zákonné znaky příslušné skutkové podstaty v požadované kvalitě.

Klíčové slová

subjektivní stránka, fakultativní znaky, pohnutka, motiv, úmysl přesahující objektivní stránku skutkové podstaty trestného činu, specifický úmysl, obmysl, dolus coloratus, cíl, účel

Abstract

The paper deals with the facultative characteristics of criminal offence's subjective element. These are motive (incentive), goal (purpose), intent and special intention. In particular, the article focuses on the distinction between the concepts of incentive and special intention. This distinction is important in assessing whether all the statutory characteristics of a criminal offence are met in the required quality.

Keywords

criminal offence's subjective element, facultative characteristics, incentive, motive, special intention, dolus coloratus, goal, purpose

---

¹Mgr. Bc. Martin Mičkal, Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra trestního práva, doktorand, a Krajské státní zastupitelství v Brně, právní čekatel, e-mail: martinmickal@mail.muni.cz

Úvod

V právním demokratickém státe obecně platí zásada *nullum crimen sine lege*, tedy že není trestného činu bez zákona. Tuto zásadu je nutno chápat jako provedení zásady právní jistoty, zákazu libovůle a rovnosti před zákonem v oblasti trestního práva.² Jde tedy o to, aby potenciální pachatel mohl v době, kdy se dopouštěl svého jednání, důvodně předpokládat, že jde o jednání trestné, a to s ohledem na obsah tehdy účinného trestního zákona, nebo tam, kde je to třeba, i s ohledem na ustálenou a obecně dostupnou judikaturu obecných soudů. Rovnost před zákonem pak znamená, že zákon by měl být vykládán pro všechny případy splňující stejné podmínky stejně³, přičemž v trestním řízení je rovnost před zákonem vyjádřena zásadou oficiality a legality⁴. Konečně nemá-li procesní postup orgánu činného v trestním řízení jakýkoli normativní základ, jde o porušení zákazu libovůle⁵, přičemž se lze s ohledem na trestním právem chráněné právní statky důvodně domnívat, že libovůle orgánům činným v trestním řízení je zapovězena nejen v neprospěch pachatele, ale i v jeho prospěch.

Trestný čin a jeho skutková podstata

*„Trestný čin jakožto skutkově – právní základ trestní odpovědnosti je vyjádřen pomocí znaků jeho prvků v zákonné skutkové podstatě coby právním základem této odpovědnosti.“*⁶ Prvky trestného činu se rozumí objekt (předmět ochrany), objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka.⁷ *„Trestněprávním vyjádřením materiální stránky trestného činu je jeho skutková podstata obsahující typovou míru společenské škodlivosti tohoto právního deliktu vyjádřenou znaky charakterizujícími jeho prvky.“*⁸ Pomocí těchto znaků se snaží zákonodárce přiléhavě vyjádřit typovou materiální stránku trestného činu. Konstatování viny trestným činem

² BAŇOUCH, H. Čl. 39 (Výhrada zákona při označení trestnosti jednání a druhů trestů). In: WAGNEROVÁ, E. a kol. *Listina základních práv a svobod: Komentář* [Systém ASPI]. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012 [cit. 2020-11-30]. Dostupné v Systému ASPI.

³ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 20. 9. 2006, sp. zn. II. ÚS 566/05, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 170/2006.

⁴ „Zatímco zásada oficiality platí pro všechny orgány činné v trestním řízení a všechna jeho stádia, zásada legality je jejím důsledkem v otázce zahájení trestního řízení“ (KANDOVÁ, K. Trestněprocesní zásady legality a oportunity ve světle trestních teorií. *Právník*. 2018, č. 7. s. 587.).

⁵ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12. 5. 2020, sp. zn. IV. ÚS 1355/18.

⁶ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 213.

⁷ Tamtéž. s. 167.

⁸ Tamtéž. s. 194.

předpokládá naplnění jeho skutkové podstaty (tj. všech zákonem požadovaných znaků všech prvků trestného činu) činem konkrétního pachatele. Znaky (prvků) skutkové podstaty můžeme dělit podle toho, zda jsou, či nejsou obsažené v každé skutkové podstatě na (obecně) obligatorní a (obecně) fakultativní (oboje jsou však obligatorní v každém konkrétním případě).⁹

Znaky subjektivní stránky trestného činu

Obligatorním znakem subjektivní stránky je toliko zavinění¹⁰. „Zavinění je psychický vztah pachatele k poruše či ohrožení objektu trestného činu nebo jeho předmětu útoku, jakož i k jeho jednání uvedenému v trestním zákoně, které je vyvolávají.“¹¹ Trestní zákoník ve svém § 13 odst. 2 stanovuje, že k trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti. Obě tyto formy zavinění trestní zákoník definuje (§ 15, 16), přičemž pro potřeby tohoto příspěvku postačí připomenout, že úmysl může být naplněn dvěma způsoby, a to jak úmyslem přímým (*dolus directus*), tak i úmyslem eventuálním (*dolus eventualis*; též jako úmysl nepřímý)¹².

---

⁹ Tamtéž. s. 196-198.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 167.

¹⁰ Zavinění se musí vztahovat na všechny objektivně-deskriptivní znaky (případně i normativní znaky) skutkové podstaty. „Okruh okolností, které musí být složkami zavinění zahrnuty, vyplývá z vymezení pojmu zavinění (§ 15 a 16 trestního zákoníku), které se vztahuje k „porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem“, vyvolanému spáchaným trestným činem „způsobem uvedeným v trestním zákoně“. Vztahuje se na průběh pachatelova činu, který se projevil v objektivní realitě a odpovídá znakům skutkové podstaty trestného činu, tj. k podstatným skutečnostem, které tvoří pachatelův skutek (čin), tedy v podstatě na všechny skutečnosti, jež jsou znakem skutkové podstaty trestného činu (výjimkou jsou samozřejmě znaky subjektivní stránky – úmysl, nedbalost, pohnutí atd.), přičemž postačí, že pachatel zná reálné skutečnosti (fakta), které se těmto znakům podřazují. Pokud by se zavinění k některé z požadovaných skutečností nevztahovalo, není dána subjektivní stránka trestného činu, a proto je vyloučena trestní odpovědnost pachatele“ (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2020, sp. zn. 8 Tdo 144/2020, bod 24).

¹¹ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 279.

¹² Posuzování té, či oné formy úmyslu přiléhavě formuloval Nejvyšší soud (R1/2020): „Při vědomí nutnosti určitého důsledku lze uvažovat jen o úmyslu přímém, neboť ví-li pachatel, že určité jednání povede nezbytně k určitému následku, nemůže se zároveň bránit tím, že takový důsledek nechtěl. Pokud pachatel ví pouze o možnosti, že určitý následek může nastat, přicházejí v úvahu vlastně tři různé formy zavinění s ohledem na vůli pachatele – chce-li současně takový následek, jde o úmysl přímý, nechce-li jej, ale je s ním srozuměn, jde o úmysl nepřímý, není-li s ním ani srozuměn, ale bez přiměřených důvodů spoléhá, že takový následek nenastane, jde o vědomou nedbalost. Srozuměním se rozumí (aktivní) volní vztah pachatele ke způsobení následku relevantnímu pro trestní právo. Na takové srozumění se zpravidla usuzuje z toho, že pachatel nepočítá s žádnou konkrétní skutečností, jež by mohla zabránit následku, který pachatel považuje v době jednání za možný“. Jak uvádí Kratochvíl, vůle pachatele může být orientována i na následky trestním právem aprobované, přičemž úmysl bude dán tehdy, jestliže pachatel jako podmínku dosažení beztrestného následku sledoval vyvolání následku trestněprávně významného, přičemž jako příklad uvádí krádež peněz jako onu podmínku, s cílem zakoupit potraviny (KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 288).

V teorii i judikatuře je problematika zavinění (tj. obligatorního znaku subjektivní stránky) rozpracována velice podrobně¹³, je proto zajímavé, že naopak fakultativní znaky subjektivní stránky jsou teorií i (dřívější) judikaturou brány jako nepochybně existující, ale větší prostor jim věnován není. Tato skutečnost přispívá k tomu, že v aplikační praxi jsou činěny nesprávné¹⁴ výklady těchto zákonných znaků, což vede i k jejich nesprávné aplikaci (tj. dovozování i nesprávných konsekvencí spojovaných s jednotlivými pojmy, především požadavku na prokázání přímého úmyslu tam, kde by měl postačit úmysl eventuální). Naplnění nejen (obecně) obligatorního znaku, ale i (obecně) fakultativních znaků subjektivní stránky lze dovozovat i z objektivních skutečností, např. z povahy činu, způsobu jeho provedení nebo z jiných okolností objektivní povahy, neboť vědomost a chtění, případně srozumění, jsou kategorie navenek seznatelné pouze tím, že o nich slovní informaci poskytne sám pachatel, nebo tím, že se projeví v jeho chování. Závěr o zavinění pachatele v době činu je závěrem právní¹⁵, přičemž musí mít dostatečnou oporu ve skutkových zjištěních soudu vyplývajících z provedeního dokazování (R 14/2018, bod 34).

Fakultativní znaky subjektivní stránky trestného činu

Fakultativní znaky subjektivní stránky jsou cíl (účel), pohnutka (motiv), záměr¹⁶ a úmysl přesahující objektivní stránku skutkové podstaty (srov. trestním kolegiem Nejvyššího soudu záměrně upravenou právní větu u rozhodnutí publikovaného ve Sbírce soudních

---

¹³ Byť Musil připomíná, že novější české monografické práce však zcela chybějí (MUSIL, J. Několik poznámek k trestní odpovědnosti za zavinění. In: KALVODOVÁ, V., FRYŠTÁK, M., PROVAZNÍK, J. ed. *Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi*. Brno: Masarykova univerzita, 2018. s. 270.). Připomenout lze také, že podle Musila je po zákonodárci třeba *de lege ferenda* požadovat, aby u předčasně dokonaných deliktů definoval subjektivní stránku trestného činu natolik určitě, aby v případě nepřímého úmyslu požadoval kumulativní existenci pachatelova vědění a chtění (Tamtéž. s. 279.).

¹⁴ Respektive přinejmenším rozporné (navzájem diametrálně odlišné), když v aplikační praxi platí, že „správnost“ určitého výkladu musí obstát (pouze) stranami a před vyšší instancí. Lze připomenout, že dnes již bývalého státního zástupce Böhma odlišný názor soudů na tuto právní otázku dovedl až před kárný senát (rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 10. 2014, č.j. 12 Ksz 7/2014-91).

¹⁵ Je tak nepochybně možné učinit podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu předmětem přezkumu v rámci dovolání (právní) závěr nižších soudů o naplnění, nebo nenaplnění zákonem požadovaných znaků subjektivní stránky při zachování skutkového stavu tak, jak byl těmito soudy ustálen.

¹⁶ Zřejmě rozuměn „jednotný záměr“, který zákon vyžaduje v případě pokračování v trestné činnosti (§ 116). Kratochvíl uvádí, že záměr je jako znak subjektivní stránky pokračování v trestném činu znakem obligatorním, jeho fakultativní povaha je odvoditelná pouze z faktu, že se tato forma nevyskytuje obecně u všech trestných činů (KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 275.). Byl-li by však rozuměn záměr v jiném významu, tento by měl být spíše uveden v závorce za cílem vedle účelu jako jejich synonyma.

rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. R 23/2018¹⁷). Toto třídění fakultativních znaků subjektivní stránky lze považovat za správné a pro potřeby trestního práva za dostatečné. Především uvedení úmyslu přesahujícího objektivní stránku skutkové podstaty trestného činu jako samostatného fakultativního znaku je důležité. Pro tento fakultativní znak se uvádí řada synonym, byť jak bude poukázáno dále, některé z nich mohou být sporné. Aktuální judikatura k tomuto pojmu uvádí jako synonyma (srov. slova „někdy též“) tzv. obmysl jako konečný účel, cíl jednání, tzv. *dolus coloratus* (R 14/2018, bod 32), tzv. druhý úmysl (R 1/2020, bod 33) či specifický úmysl¹⁸ (usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 2020, sp. zn. 5 Tdo 1532/2019, bod 40).

Úmysl přesahujícího objektivní stránku skutkové podstaty trestného činu bývá někdy ztotožňován s pohnutkou. Toto je však nesprávné, neboť i samotný trestní zákoník rozlišuje mezi těmito pojmy, a to v § 22 odst. 2 trestního zákoníku upravujícím nepřímé pachatelství („...ve zvláštním úmyslu¹⁹ či z pohnutky předpokládané zákonem...“). Rozdíl mezi těmito trestněprávními pojmy popisuje Solnař následovně: „Rozdíl je mimo jiné v tom, že v těchto případech [u úmyslu přesahujícího objektivní stránku skutkové podstaty trestného činu] stačí *dolus eventualis*, nikoliv však tam, kde čin musí být spáchán k určitému účelu, kde je v důsledku toho třeba, aby pachatel tento následek přímo chtěl.“²⁰ I Kratochvíl²¹ mezi těmito pojmy rozlišuje, byť sám tomuto rozlišování nepřikládá podstatný význam, to však zřejmě proto,

---

¹⁷ V neupravené podobě toto rozhodnutí (bod 32) znělo: „motiv (pohnutku), nebo cíl (účel) či konečně záměr, jakožto fakultativní znak subjektivní stránky“. Úmysl přesahující objektivní stránku tak byl záměrně doplněn – podle zápisu z porady trestního kolegia Nejvyššího soudu konané dne 26. 4. 2018 byla tato pozměněná právní věta schválena všemi hlasy.

¹⁸ Bohuslava a Pelc uvádějí, že podle italské literatury jde o opak úmyslu obecného (BOHUSLAV, L. – PELC, V. Trestný čin porušení autorského práva. In: *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 2012, č. 4. s. 34.).

¹⁹ Zvláštním úmyslem rozumí Šámal, tvůrce trestního zákoníku, specifický úmysl (srov. ŠÁMAL, P. Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10. s. 34.). Pro úplnost lze dodat, že Šámal pak rozlišuje mezi specifickým úmyslem, cílem a pohnutkou (srov. ŠÁMAL, P. K trestněprávní odpovědnosti právnických osob. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 11. s. 28). Proč bylo užito slovo „zvláštní“ namísto slova „specifický“ se autorovi nepodařilo dohledat, lze se domnívat, že „vinní“ jsou vládní legislativci, kteří mohli mít požadavek, aby nebylo užito cizí slovo „specifický“ (z lat.), a to v souladu s čl. 40 odst. 4 Legislativních pravidel vlády, podle kterého lze cizích slov použít jen výjimečně, jsou-li součástí užívané právní terminologie, nebo užívá-li se jich běžně v jazyce upravovaného oboru a nelze je dost vhodně nahradit českým pojmem. K tomuto požadavku vládních legislativců by muselo však dojít u návrhu trestního zákoníku z roku 2004 (sněmovní tisk č. 744, 4. volební období, 2002-2006), který Poslanecká sněmovna poté, co jí byl vrácen Senátem, nepřijala.

²⁰ SOLNAŘ, V. – FENYK, J. – CÍSAŘOVÁ, D. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. Část druhá: Základy trestní odpovědnosti. S. 330. Shodně i SOLNAŘ, V. *Systém československého trestního práva: Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Academia, 1972. S. 247.; SOLNAŘ, V. – FENYK, J. – CÍSAŘOVÁ, D. *Systém českého trestního práva: Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Nakladatelství Orac, s. r. o., 2003. s. 315.

²¹ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 301.

že pohnutku nespojuje pouze s úmyslem přímým, ale dokáže si představit i úmysl eventuální²². Slovo „úmysl“ použité v předmětném znaku je nezbytné vykládat v souladu s obecnou částí trestního zákoníku, konkrétně v souladu s § 15 odst. 1 trestního zákoníku, podle kterého trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel se jej dopustí byť v úmyslu nepřímém.

Chce-li totiž zákonodárce vyjádřit ve skutkové podstatě požadavek na úmysl přímý, činí tak například slovy „za účelem“ (např. § 169 trestního zákoníku, § 312e trestního zákoníku) nebo „s cílem“ (např. § 174 trestního zákoníku, § 311 trestního zákoníku).²³ Účel, stejně jako cíl, je projevem intenzity a kvality vůle, pachatel ho musí přímo chtít dosáhnout – není tedy jen srozuměn²⁴. „Cílem (účelem) se rozumí vše trestněprávně relevantní, o co pachatel usiloval, aby svým činem vyvolal.“²⁵ Již vzhledem k jeho smyslu je zřejmé, že zákon vyžaduje výlučně přímý úmysl, neboť pachatel se dopouští trestného činu „s cílem“ (za účelem), aby tohoto následku dosáhl. V těchto případech je tedy zřejmé, že by naplnění eventuálního úmyslu nepostačovalo k naplnění cíle jako podmínky trestnosti. Účelem (cílem) trestného činu je podle Solnaře to, co pachatel usiluje svým činem vyvolat. Motivem (pohnutkou) trestného činu Solnař nazývá vnitřní podnět, který vedl pachatele k rozhodnutí trestný čin spáchat, ať byl provázen city libosti či nelibosti.²⁶ Hatala uvádí, že motiv je hnací silou k dosažení cíle, tj. stavu, v kterém se pravdou stane to, co subjekt chce, aby bylo pravdou.²⁷ „Cíl je funkcí a smyslem existence motivu, může zpětně odůvodnit i jeho obsah, není však sám o sobě odůvodněním vzniku motivu,

---

²² Kratochvíl v časopise Státní zastupitelství napsal: „Chápeme-li specifický úmysl (tj. *dolus coloratus*, *Absicht*) vyjádřené slovy: „v úmyslu“, zároveň jako pohnutku, motiv, které jsou v tomto typu úmyslu obsaženy, přičemž obojí (tj. pohnutka, motiv) představují „... činitele zaměřující jednání pachatele k určitému cíli“, nebude z hlediska viny vyloučeno spojení tohoto specifického úmyslu ani s úmyslem eventuálním. Pachatelem představovaný cíl jeho jednání může totiž reálně pachatel z hlediska své vůle pokrývat také jen pouhým srozuměním s ním, nepochybně ve formě lhostejnosti nepravé. Diskuze by mohla vyvolat však „trestněprávní lhostejnost pravá“, tj. opřená o pouhé smíření se pachatele s možným následkem jeho činu. Ovšem ani tato varianta by nemusela být vyloučena, neboť takový pachatel při představě cíle svého jednání, může být reálně s dosažením tohoto cíle jen smířen, přičemž k jeho dosažení reálně ani dojít nemusí.“ (KRATOCHVÍL, V. Výběr judikatury. *Státní zastupitelství*. 2019, č. 4. s. 59.).

²³ Srov. ŠÁMAL, P. – PŮRY, F. – RIZMAN, S. *Trestní zákon*. 6. vydání, 2004. S. 35. Král záměr a cíl vysvětluje jako směřování trestného činu a pachatelem sledovaný výsledek (KRÁL, V. § 39 Stanovení druhu a výměry trestu. In: DRAŠTÍK, A. a kol. *Trestní zákoník: Komentář* [Systém ASPI]. Praha: Wolters Kluwer, 2015 [cit. 2020-11-30]. Dostupné v Systému ASPI. Bod 31.

²⁴ Důvodová zpráva k novele trestního zákoníku č. 455/2016 Sb. (tzv. protiteroristická novela) odkazující na Solnařův Systém českého trestního práva. Tuto novelu (včetně její důvodové zprávy) v rámci svého tehdejšího působení na legislativním odboru Ministerstva spravedlnosti ČR zpracovával autor tohoto příspěvku, proto považuje za vhodné na to upozornit, neboť jde o skrytou auto-citaci. Lze připomenout, že i směrnice Evropského parlamentu a Rady 2017/541 o boji proti terorismu rozlišuje pojmy za účelem (*for the purpose*; např. čl. 7) a v úmyslu (*with the intention*; např. čl. 11 odst. 1).

²⁵ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 301.

²⁶ SOLNAŘ, V. FENYK, J., ČISAŘOVÁ, D. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. Část druhá: Základy trestní odpovědnosti. s. 326.

²⁷ HATALA, V. *Motiv a trestný čin*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1968. s. 32.

*nemůže být sám o sobě jeho dostatečnou příčinou.*²⁸ Hatala rovněž odlišuje (na rozdíl od Solnaře) cíl od účelu trestného činu: „*Cílem činu je chtěný stav. Účelem (smyslem) činu je dosáhnout tohoto chtěného stavu – cíle činu.*“²⁹ Hatala dodává, že na motiv i na účel se ptáme „proč?“, jenže u motivu odpovídáme „proto, nebot“ a u účelu zase „proto, aby“; čin je podle něj prostředkem na zánik motivu a na realizování účelu.³⁰

Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku popisuje obmysl (tento označuje německým slovem „Absicht“) jako vůli přivodit výsledek, který je pachatelem žádán, jehož si pachatel přeje, po němž touží, a který je tedy konečným cílem (účelem jeho činnosti), kdy (před přijetím trestního zákoníku – doplnění autora) platný trestní zákon hovořil buď o specifickém úmyslu nebo také o účelu nebo cíli. Podstatou obmyslu je podle důvodové zprávy skutečnost, kdy pachateli záleží na tom, aby přivodil určitý výsledek, který je jím žádán nebo si ho přeje, pro nějž zákon předpokládá obmyslné jednání, a proto zpravidla spadá pod úmysl přímý („*dolus directus*“), který je u nás tradičně dobře formulován. Úmysl je totiž pojem širší než obmysl, který je pojmem užším. Zjednodušeně řečeno úmysl je vůle přivodit určitý následek, zatímco obmysl je vůle přivodit určitý následek, který je pro pachatele účelem či konečným cílem jeho činnosti.

Toto vymezení obmyslu odpovídá i starší literatuře, které jej chápala jako konečný cíl, k němuž slouží jednání jako prostředek.³¹ Jelínek obmyslem nazývá případy, kdy pachatelem zaviněný následek je přímým cílem, účelem jeho jednání (účel, cíl je obsahem jednání).³² Lze připomenout, že obmysl přímo jako zákonný znak užíval zákon č. 117/1852 ř.z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích³³ (srov. například § 46 písm. e), § 98 písm. b), § 134 či § 197), přičemž tento pojem dále upřesňoval (obmysl napřed rozvážený a vedlejší obmysl).

Obmysl („Absicht“) svým obsahem tak je daleko více synonymem pro pachatelův cíl (účel lze pak považovat za synonymum cíle). Naopak označení znaku „v úmyslu ...“³⁴ jako

²⁸ Tamtéž. s. 15.

²⁹ Tamtéž. s. 33, 251.

³⁰ Tamtéž. s. 33, 251.

³¹ Srov. např. LEPŠÍK, J. *Zákon na ochranu republiky : s důvodovou zprávou*. Praha: Nakladatel Fr. Borový v Praze, 1923. s. 30. Lepšík považoval za nejbezpečnější z důvodu odlišení úmyslné formy zločinu prorady podle § 4 zákona č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky, od jednání vědomého, když se bude znakem „v úmyslu, aby poškodil republiku“ rozumět právě obmysl.

³² JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. s. 225, 234. Jelínek mezi fakultativní znaky řadí pohnutku (motiv) a cíl (záměr, účel); z konstrukce dispozice vyplývá, že v případě „cíle“ je vyžadován úmysl přímý (Tamtéž. s. 246-247).

³³ Respektive jeho překlad, když německá verze užívala pojem „Absicht“.

³⁴ Je třeba poznamenat, že stejně jako slova „v úmyslu“ by se zřejmě měly interpretovat slova „pro výkon jeho (jejich) povinnosti“ (KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 301.).

specifického (slovy trestného zákoníku zvláštného) úmyslu, druhého (prípadne sekundárneho) úmyslu či úmyslu presahujúci objektívnu stránku skutkovej podstaty trestného činu je príležavé a v podstate samo sebe vysvetľujúci. Problematickým môže byť *dolus coloratus*³⁵[doslova barevný (barvitý, zbarvený) úmysl], ktorý býva uvádzan historicky ako synonymum obmyslu, preto by pro něj mělo platit totéž, co bylo výše uvedeno o obmyslu. Polští autoři pod pojmem *dolus coloratus* rozumějí úmysl zaměřený na přímý účel.³⁶

Je patrné, že o obsahu těchto pojmů a o s nimi spojených požadavcích na formu úmyslu nemá jednoznačný názor ani trestněprávní doktrína, natož právní praxe. Toto může být způsobeno i tím, že trestněprávní doktrína ne vždy reflektovala legislativní vývoj predstavovaný zmenami v legislatívnej terminológii spojenými s rekonifikaciami trestného práva hmotného (predevším pri prijatí zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon).

Přístup aktuální judikatury

Aktuálně jsou vydávány rozhodnutí k jednotlivým trestným činům obsahujícím znak „v úmyslu ...“, že postačuje pro jeho naplnění úmysl eventuální³⁷. Tak tomu je v případě přečinu křivého obvinění podle § 345 odst. 2 trestného zákoníku (znak „v úmyslu přivodit jeho trestní stíhání“³⁸), u kvalifikované skutkovej podstaty téhož přečinu podle § 345 odst. 3 písm. c) trestného zákoníku³⁹, u přečinu zjednaní výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 trestného zákoníku (R 14/2018⁴⁰; znak „v úmyslu

³⁵ Rozhodnutí prvorepublikového Nejvyššího soudu sp. zn. Kr I 702/21 (Vážný 522/1921) užívalo tento pojem v následujícím kontextu: „Pro uznání zločinem velezrády je nezbytný úmysl nesporně velezrádný (ve smyslu doktríny tzv. *dolus coloratus* a nestačí pouhý *dolus eventualis*).“

³⁶ NOWAKOWSKI, J., JEDRZEJEK, C., DUTKIEWICZ, J. Assessing elements of crime based on an agent simulation of a street robbery. In: Challenge+DC@RuleML. CEUR-WS.org, 2015, č. 1417. Dostupné z: <http://ceur-ws.org/Vol-1417/paper11.pdf>. V anglickém originále: „intent aiming at a direct purpose“.

³⁷ Kratochvíl situaci popsal, že jde o pokračování v nastoleném trendu, nemusí to však platit u všech trestných činů, neboť to je otázkou budoucí judikatury (KRATOCHVÍL, V. Výběr judikatury. *Státní zastupitelství*. 2019, č. 4. s. 59.). Tamtéž Kratochvíl vyjadřuje názor, že „*chápeme-li specifický úmysl (tj. dolus coloratus, Absicht) vyjádřený slovy: "v úmyslu", zároveň jako pohnutku, motiv, které jsou v tomto typu úmyslu obsaženy, přičemž obojí (tj. pohnutka, motiv) představují "... činitele zaměřující jednání pachatele k určitému cíli"*), nebude z hlediska viny vyloučeno spojení tohoto specifického úmyslu ani s úmyslem eventuálním.“ Je tak patrné, že Kratochvíl tak i nadále nečiní distinkce mezi probíranými pojmy, ač dospívá k téměř řešení.

³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 5. 2020, sp. zn. 7 Tdo 479/2020.

³⁹ R 30/2019. Znak „v úmyslu jiného vážně poškodit v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy nebo způsobit mu jinou vážnou újmu,“.

⁴⁰ Toto rozhodnutí přílehlavě argumentovalo i tím, že „*je namístě za účelem efektivní ochrany právem chráněného zájmu na řádném a zákonném provedení jakékoliv veřejné soutěže nebo veřejné dražby ... trestněprávně postihovat i takové případy, kdy je dána i jistá míra lhostejnosti k trestněprávnímu následku (dokonce postačí smíření ve*

způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému prospěch“). Přečin zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 odst. 1 TZ (R 1/2020, bod 33, rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2018, sp. zn. 5 Tdo 192/2018, bod 60; znak „v úmyslu způsobit jinému škodu nebo jinou závažnou újmu anebo opatřit sobě nebo jinému neoprávněný prospěch“⁴¹).

Trestněprávní nauka tytéž závěry dovozuje i u přečinu maření spravedlnosti podle § 347a odst. 1 trestního zákoníku⁴² a u přečinu násilí vůči nadřízenému [§ 381 odst. 1 písm. a) i b) trestního zákoníku]⁴³, judikatura k těmto přečinům prozatím chybí.

Jako trestné činy, kde to může být do budoucna sporné⁴⁴, jsou samotnou judikaturou Nejvyššího soudu⁴⁵ uváděny zločin loupeže podle § 173 odst. 1 trestního zákoníku (v úmyslu zmocnit se cizí věci) a (loupežná) vraždy podle § 140 odst. 3 písm. j) trestního zákoníku⁴⁶. U loupeže by snad bylo možné nepřímo dovozovat, že je tento znak pohnutkou, z konstatování, že „úmysl zmocnit se cizí věci může pachatel pojmout i v průběhu násilí prováděného z jiných pohnutek“ [R 1/1980, obdobně např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 12. 2017, sp. zn. 8 Tdo 1470/2017, které doplňuje, že o zločin loupeže jde i tehdy, má-li být útok nebo pohrůžka útokem prostředkem (ať již výlučně nebo vedle jiných cílů) k tomu, aby se pachatel zmocnil cizí věci]. U (loupežné) vraždy je však zmatečný sám trestní zákoník, když znak „v úmyslu ...“

---

smyslu § 15 odst. 2 tr. zákoníku). Naopak není požadováno, aby uvedený typ deliktního jednání byl postižen až v okamžiku, kdy je vedeno zvláštním záměrem, zločinnou vůlí pachatele (v podobě chtění) způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému prospěch (pachatel jedná s úmyslem přímým ve vztahu ke způsobení škody jinému či opatření prospěchu sobě či jinému), neboť by tímto zvýšeným požadavkem na formu zavinění nebyla poskytnuta dostatečná ochrana shora uvedenému zájmu společnosti chráněnému tímto ustanovením (tzv. právnímu statku).“

⁴¹ Ještě v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2010, sp. zn. 7 Tdo 72/2010, byl označován tento znak jako pohnutka; Nejvyšší soud se však v tomto rozhodnutí nevyjádřil k požadované formě úmyslu.

⁴² PROVAZNÍK, J. Trestný čin maření spravedlnosti dle § 347a trestního zákoníku. *Státní zastupitelství*. 2019, roč. 16, č. 3. S. 36. Pro zajímavost lze uvést, že Provazník znak „v úmyslu, aby byl použit jako pravý,“ označuje jako specifický úmysl (dolus coloratus). Shodně též MIČKAL, M. K trestnému činu maření spravedlnosti podle § 347a trestního zákoníku. *Státní zastupitelství*. 2019, roč. 16, č. 6. s. 35.

⁴³ KRATOCHVÍL, V. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 301.; totéž i KRATOCHVÍL, V. *Judikatura. Státní zastupitelství*. 2020, č. 2. S. 44, poznámka pod čarou č. 6.

⁴⁴ Jak bylo již výše uvedeno, i Solnař připouštěl, že i v případě úmyslu přesahující objektivní stránku trestného činu může být požadován přímý úmysl, vyplývá-li to výslovně z konkrétní formulace (tj. že je třeba, aby pachatel daný následek přímo chtěl). Jako příklad, kdy je třeba úmyslu přímého, Solnař uváděl formulaci „v úmyslu zajistit ... neoprávněné výhody, zajistit plnění úkolů“ v případě trestného činu porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon (SOLNAŘ, V. – FENYK, J. – ČISAŘOVÁ, D. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. Část druhá: Základy trestní odpovědnosti. s. 301.).

⁴⁵ Totéž podle Kratochvíla zaznělo na diskuzi trestního kolegia Nejvyššího soudu, přičemž má být v komentářích uváděno, že se vyžaduje pouze úmysl přímý (KRATOCHVÍL, V. Výběr judikatury. *Státní zastupitelství*. 2019, č. 4. s. 59.). Komentáře se však k dané otázce spíše nevyjadřují. Šámal k § 140 odst. 3 písm. j) trestního zákoníku uvádí: „Při páčání činu ze zavrženíhodné pohnutky pachatel jedná v přímém úmyslu, avšak následek, resp. účinek smrti zde může být způsoben v eventuálním úmyslu podle § 15 odst. 1 písm. b), když s ním pachatel může být jen srozuměn.“ (ŠÁMAL, P. *Trestní zákoník: komentář. II, § 140-421*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. s. 1478.).

⁴⁶ Tato kvalifikovaná skutková podstata zní: [spáchá-li takový čin] „v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch nebo ve snaze zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin nebo z jiné zavrženíhodné pohnutky“.

staví vedľa pohnutky, navyše slova „nebo z *jiné* zavrženímhodné“ umožňujú výklad, že predchodzí časť této alternatívne formulovanej kvalifikovanej skutkovej podstaty je rovněž (zavrženímhodnou) pohnutkou. Lze tak dáť nejspíš za pravdu tomu názoru, že v daném prípade jde skutečně o zjištnou pohnutku, kterou však zákonodárce nedůsledně vyjádřil, přičemž tak bude platit, že získat prospěch (nebo zakrýt či usnadnit jiný trestný čin) musí pachatel přímo chtít, nestačí, aby s tím byl jen smířen⁴⁷. Tuto nepřesnost trestního zákoníku lze překlenout i pravidlem, že stojí-li ve skutkové podstatě vedle sebe úmysl přesahující objektivní stránku skutkové podstaty a pohnutka, je nezbytný vždy úmysl přímý.⁴⁸ Do budoucna lze doporučit, aby zákonodárce tam, kde Nejvyšší soud vyjudikuje, že znak „v úmyslu“ lze naplnit pouze úmyslem přímým, daný znak nahradil podle povahy znakem „s cílem“ či „za účelem“, případně přílehlavou pohnutkou, a to v zájmu snazší seznatelnosti práva.

Platí-li *nullum crimen sine lege* musí zákonodárce vymezit skutkové podstaty dostatečně obecně (avšak i tak dostatečně přesně), aby pokryly nejrůznorodější situace každodenního života, na druhou stranu přidáním určitého (fakultativního) znaku⁴⁹ může zúžit jejich dosah na jen skutečně ty nejzávažnější případy, které považuje za trestuhodné (platí, že ne každé protiprávní jednání je trestné), případně hodné trestu mírnějšího (privilegované skutkové podstaty), či přísnějšího (kvalifikované skutkové podstaty)⁵⁰.

---

⁴⁷ Akceptování opačného výkladu by mohlo vést i k takovému závěru, že zavraždí-li pachatel osobu, jejímž je dědicem, vždy (bude-li co dědit) bude naplněna tato kvalifikovaná skutková podstata, ač k vraždě pachatel přistoupí z jiných, nezištných, důvodů.

⁴⁸ KRATOCHVÍL, V. Judikatura. *Státní zastupitelství*. 2020, č. 2. s. 44. Toto pravidlo však neřeší situaci u zločinu loupeže podle § 173 odst. 1 trestního zákoníku.

⁴⁹ Kratochvíl k podsouvání dalších znaků subjektivní stránky, jako jsou cíl, pohnutka, záměr či úmysl přesahující objektivní stránku skutkové podstaty, nejsou-li přímo uvedeny v konkrétní skutkové podstatě, uvedl, že to ve svém důsledku znamená zúžení jejího dosahu. „Ovšem zúžení, jež nemá žádnou právní či jinou, například trestně politickou oporu. Zejména by tu nebylo přípustné argumentovat zásadou subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku. Takovéto její pochopení, respektive nepochopení, může nakonec vést k nedůvodnému trestnímu liberalismu, respektive k atrofii trestní represe, jež se jmenovanou zásadou nemají nic společného. Má-li totiž být zásada subsidiarity trestní represe skutečnou protiváhou hypertrofie trestní represe, musí vůči této „hypertrofii“ a „atrofii“ („liberalismu“) zaujímat pozici nikoliv jen pouhého jejich protipólu, nýbrž místo někde uprostřed, tedy oba zmíněné protiklady („hypertrofii“ a „atrofii“) vyvažovat a tím minimalizovat negativa obou krajností. Subsidiarita jako pouhý protiklad hypertrofie by mohla znamenat ztotožnění subsidiarity s atrofií trestní represe. A naopak, subsidiarita coby pouhý protiklad atrofie by mohla vést ke ztotožnění subsidiarity s hypertrofií trestní represe.“ (KRATOCHVÍL, V. Výběr z judikatury Nejvyššího soudu. *Státní zastupitelství*. 2018, č. 4. s. 49.). Není-li fakultativní znak subjektivní stránky součástí příslušné skutkové podstaty, je možné k nim přihlídnout pouze při stanovení druhu a výměry trestu (§ 39 odst. 1, 2 trestního zákoníku), tím se jejich význam vyčerpává. Je-li však fakultativní znak subjektivní stránky přímo znakem skutkové podstaty, nelze k němu přihlídnout podruhé jako k okolnosti (obecně) polehčující nebo přitěžující (§ 39 odst. 5 trestního zákoníku).

⁵⁰ V těchto případech mají fakultativní znaky subjektivní stránky význam i ten, že stanovují jinak oproti § 17 trestního zákoníku upravujícím obecně požadavky na zavinění k okolnosti zvláště přitěžující.

Záver

Tento príspevok poukazuje na jisté nedostatky stávajúcej trestnoprávnej nauky, akož i na chybnou aplikačnú praxi a predkladá triedenie fakultatívnych znakov subjektívnej stránky trestného činu, než by si však činil ambície na univerzálnu správnosť a komplexnosť tohto triedenia. Rovnako príspevok upozorňuje na aktuálny a doposiaľ neukončený judikatórny vývoj u úmyslu presahujúcej objektívnej stránky trestného činu akožto jedného z fakultatívnych znakov subjektívnej stránky, ktorá sa podľa názoru autora vydala chybnou kazuistickou cestou namiesto toho, aby boli vymedzené obecné platné závery. Je tak treba dať zákonodárci názvoslovie, ktorým bude moci presne vyjadrovať vymedzenie skutkovej podstaty, tj. typové spoločenské škodlivosti, než by hrozilo, že aplikačnej praxe bude dezinterpretáciou použitých znakov v konkrétnych prípadoch (treba i účelovo) nepripustne zužovať jej rozsah (prípadne i nepripustne rozširovať).

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZŮ

Monografie a učebnice:

HATALA, V.: Motív a trestný čin. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1968. 285 s.

JELÍNEK, J.: Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016. s. 976. ISBN 978-80-7502-120-5.

KRATOCHVÍL, V.: Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha: C. H. Beck, 2012. 921 s. ISBN 978-80-7179-082-2.

LEPŠÍK, J.: Zákon na ochranu republiky : s důvodovou zprávou. Praha: Nakladatel Fr. Borový v Praze, 1923. 176 s.

SOLNAŘ, V - FENYK, J. - CÍSAŘOVÁ, D.: Systém českého trestního práva. Praha: Novatrix, 2009. 157, 502, 283 s. ISBN 978-80-254-4033-9.

ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 3586 s. ISBN 978-80-7400-428-5.

ŠÁMAL, P. - PÚRY, F. - RIZMAN, S.: Trestní zákon. 6. vydání, 2004. 721 s. ISBN 80-7179-896-7.

Kapitola v učebnici nebo monografie:

BAŇOUC, H.: Čl. 39 (Výhrada zákona při označení trestnosti jednání a druhů trestů). In: WAGNEROVÁ, E. a kol.: Listina základních práv a svobod: Komentář [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2020-11-30]. Dostupné v Systému ASPI. ISBN: 978-80-7357-750-6.

KRÁL, V.: § 39 Stanovení druhu a výměry trestu. In: DRAŠTÍK, A. a kol.: Trestní zákoník: Komentář [Systém ASPI]. Praha: Wolters Kluwer, 2015 [cit. 2020-11-30]. Dostupné v Systému ASPI. ISBN 978-80-7478-790-4.

MUSIL, J.: Několik poznámek k trestní odpovědnosti za zavinění. In: KALVODOVÁ, V. - FRYŠTÁK, M. - PROVAZNÍK, J. ed.: Trestní právo /stále/ v pohybu: pocta Vladimíru Kratochvílovi. Brno: Masarykova univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8921-1. s. 269-280.

Periodiká a zborníky:

KRATOCHVÍL, V.: Výběr z judikatury Nejvyššího soudu. In: Státní zastupitelství, roč. 15, 2018, č. 4. ISSN 1214-3758. s. 45- 49.

KRATOCHVÍL, V.: Výběr judikatury. In: Státní zastupitelství, roč. 16, 2019, č. 4. ISSN 1214-3758. s. 54-60.

KRATOCHVÍL, V.: Judikatura. In: Státní zastupitelství, roč. 17, 2020, č. 2. ISSN 1214-3758. s. 39-46.

KANDOVÁ, K.: Trestněprocesní zásady legality a oportunity ve světle trestních teorií. In: Právník, roč. 157, 2018, č. 7. ISSN 0231-6625. s. 582-596.

BOHUSLAV, L. - PELC, V.: Trestný čin porušení autorského práva. In: Acta Universitatis Carolinae Iuridica, 2012, č. 4. ISSN 0323-0619. s. 23-37.

ŠÁMAL, P.: Trestní zákoník a naplňování funkcí a základních zásad trestního práva hmotného. In: Bulletin advokacie, 2009, č. 10. ISSN 1210-6348. s. 22-36.

ŠÁMAL, P.: K trestněprávní odpovědnosti právnických osob. In: Bulletin advokacie, 2011, č. 11. ISSN 1210-6348. s. 19-29.

PROVAZNÍK, J.: Trestný čin maření spravedlnosti dle § 347a trestního zákoníku. In: Státní zastupitelství, roč. 16, 2019, č. 3. ISSN 1214-3758. s. 27-36.

Internetové zdroje:

NOWAKOWSKI, J. - JEDRZEJEK, C. - DUTKIEWICZ, J.: Assessing elements of crime based on an agent simulation of a street robbery. In: Challenge+DC@RuleML. [online] CEUR-

PRÁVNE ROZPRÁVY ON-SCREEN II. – Sekcia verejného práva

online vedecká konferencia - 13. november 2020

WS.org, 2015, č. 1417. [cit. 2020-11-30]. Dostupné na internetu: <http://ceur-ws.org/Vol-1417/paper11.pdf>

**MOŽNÉ VÝCHODISKÁ VPLYVU ELEKTRONIZÁCIE TRESTNÉHO
SÚDNICTVA NA POSTAVENIE ZNALCA V TRESTNOM KONANÍ
POSSIBLE RECOURSES FOR THE IMPACT OF THE
ELECTRONIZATION CRIMINAL JUSTICE SYSTEM ON THE
POSITION OF A FORENSIC EXPERT IN CRIMINAL PROCEEDINGS**

Jozef Michalko¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.190-198>

Abstrakt

Príspevok pod názvom Možné východiská vplyvu elektronizácie trestného súdnictva na postavenie znalca v trestnom konaní sa zaoberá problematikou zvyšovania dôveryhodnosti justície v Slovenskej republike v očiach verejnosti využívaním prvkov elektronizácie trestnej justície. Autor v príspevku v stručnosti objasňuje postavenie znalca v trestnom konaní, jeho význam a podstatu pre trestné konanie, pričom sa snaží priniesť nové východiská pri ustanovovaní znalca v trestnom konaní s využitím elektronického systému.

Kľúčové slová

súdny znalec, dokazovanie v trestnom konaní, elektronizácia, trestné konanie

Abstract

The article entitled Possible recourses for the impact of the electronization criminal justice system on the position of a forensic expert in criminal proceedings deals with the issue of increasing the credibility of justice in the Slovak Republic in the eyes of the public by using elements of electronization criminal justice. In the article, the author briefly clarifies the position of a criminal expert in criminal proceedings, its meaning and essence to criminal proceedings, while trying to bring new recourses for the appointment of a criminal expert in criminal proceedings using an electronic system.

Keywords

criminal expert, evidence in criminal proceedings, electronization, criminal proceedings

---

¹ Autor príspevku JUDr. Jozef Michalko pôsobí ako vyšší súdny úradník na Okresnom súde Banská Bystrica a zároveň študuje ako externý doktorand na Katedre trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Úvod

Dôveryhodnosť súdnictva v Slovenskej republike je dlhodobým, neustále sa prehlbujúcim problémom, ktorý pred sebou naša spoločnosť tlačí už takmer tri desaťročia. Napriek mnohým opatreniam, ktoré sa vykonali, sa nám doposiaľ, ani po viac ako šesťnástich rokoch od vstupu Slovenska do Európskej únie, nepodarilo dostať sa na európsky priemer dôveryhodnosti justície v očiach verejnosti.

Čo je však horšie, Slovenská republika v tomto rebríčku nezlepšuje svoje umiestnenie, ale každým rokom sa v tomto prepadá, pričom v roku 2020 sme obsadili pomyselné posledné miesto.

V Slovenskej republike dôveruje nezávislej a nestrannej súdnej moci menej ako 20% občanov, ktorým má táto súdna moc v štáte slúžiť a byť garantom zachovania spravodlivosti a existencie právneho štátu.² Preto je na mieste začať tento problém bezodkladne riešiť, a to v každom možnom aspekte výkonu súdnej moci, pre ktorý sme v súčasnosti schopní nájsť adekvátne prostriedok, pričom podľa nášho názoru je takýmto prostriedkom aj vhodná a racionálna elektronizácia súdnictva.

Problematika dokazovania, dôkazných prostriedkov a dôkazov získaných dôkaznými prostriedkami v trestnom konaní je jednou z najrozsiahlejších častí trestného práva procesného, pre ktorú pre jej komplexnosť a rôznorodosť nie je možné jednotne zhodnotiť vhodnosť jej hoci len čiastočnej elektronizácie. Jej rozdelením na čiastkové aspekty v rámci jednotlivých fáz trestného konania môžeme povedať, že elektronizácia trestného súdnictva je nielen vhodná, ale môže mať zásadný vplyv na zvýšenie dôveryhodnosti súdnej moci v očiach verejnosti.

1 Význam dokazovania v trestnom konaní

Dokazovanie v trestnom konaní je trestnoprávnymi normami upravený postup orgánov činných v trestnom konaní, súdu, ale i iných subjektov a je ho možné označiť za jeden

---

² Dostupné na internete: <https://www.sudnarada.gov.sk/vyhlasenie-predsedu-sudnej-rady-sr-k-porovnavaciemu-prehladu-eu-v-oblasti-justicie-z-roku-2020/> [cit.11.05.2020].

z predpokladov spravodlivého trestného konania, ktoré musí naplňať všetky atribúty zákonnosti a transparentnosti.

Potreba dokazovať určité skutočnosti a okolnosti trestnej činnosti sa vyvinula najmä z dôvodu, že v trestnom konaní sa rozhoduje meritórne o udalostiach, ktoré sa už odohrali v minulosti, a teda môžeme povedať, že ich dej bol už ukončený a práve preto tieto udalosti nie je možné pozorovať priamo.

Orgány činné v trestnom konaní ani súd, ktorý o spáchanom skutku rozhoduje sa tak nemá možnosť s týmito skutočnosťami oboznámiť priamo, ale len nepriamo - sprostredkované, prostredníctvom dokazovania s využitím jednotlivých dôkazných prostriedkov, medzi inými aj prostredníctvom znaleckého dokazovania.

Ustanovenie § 119 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku v druhom odseku pojednáva o dôkazných prostriedkoch, v ktorom bližšie špecifikuje, akými dôkaznými prostriedkami možno v rámci dokazovania získať zákonným spôsobom dôkazy, ktoré náležite prispievajú k objasneniu danej trestnej veci. Zákonodarca v predmetnom ustanovení vymenúva dôkazne prostriedky len demonštratívne, a to: *„Dôkaznými prostriedkami sú najmä výsluch obvineného, svedkov, znalcov, posudky a odborné vyjadrenia, previerka výpovede na mieste, rekognícia, rekonštrukcia, vyšetrovací pokus, obhliadka, veci a listiny dôležité pre trestné konanie, oznámenie, informácie získané použitím informačno-technických prostriedkov alebo prostriedkov operatívno-pátracej činnosti.“*³

2 Využitie znaleckého dokazovania v trestnom konaní

Znalecký posudok je výsledkom znaleckého skúmania, teda aj zhmotnením výsledkov jeho činnosti a pracovného postupu, a to na podklade odborných znalostí a praktických skúseností.⁴

Znalec vypracováva posudok spravidla písomne, pričom samotné vypracovanie posudku môžeme rozdeliť na dve samostatné časti, ktorými sú príprava znaleckého posudku a následne samotné vypracovanie.

---

³ Pozri ustanovenie § 119 ods. 2 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku.

⁴ DRIMÁK, M. Znalecká činnosť, znalecký posudok a ich význam v trestnom konaní. In: *Zborník z medzinárodného vedeckého seminára Dokazovanie v trestnom konaní*. Trnava: Právnická fakulta Trnavská univerzita, 2006, s. 87.

Využitie znaleckého posudku ako dôkazného prostriedku v trestnom práve je prípustné v súlade s Trestným poriadkom.⁵ „Znalecký posudok je samostatným dôkazným prostriedkom, ktorým si orgány činné v trestnom konaní alebo strany zabezpečujú od osôb alebo orgánov na to osobitne odborne spôsobilých - znalcov, odborné skutkové okolnosti.“⁶

Pribratie znalca do trestného konania je realizované vydaním uznesenia, ktoré podľa štádia, v ktorom sa nachádza trestné konanie, vydá orgán činný v trestnom konaní alebo predseda senátu. Na tomto mieste je potrebné zdôrazniť, že zákon v súčasnosti ponecháva výber osoby konkrétneho znalca viac-menej na ľubovôľu osoby, ktorá uznesením znalca do konania pribrala, a teda môžeme povedať, že tomuto kroku v súčasnosti chýba prvok transparentnosti a objektívnosti, ako je tomu pri ustanovení obhajcu v trestnom konaní, alebo pri výbere osoby súdneho exekútora v exekučnom konaní, kedy už výber konkrétneho obhajcu a súdneho exekútora nie je ponechaný na ľubovôľu súdu, ale tento je ustanovený náhodným systémom s využitím elektronických prostriedkov Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky.

Vyhotovený znalecký posudok slúži na objasnenie obzvlášť zložitých skutočností, ktoré pomocou otázok alebo úloh sformulovali orgány činné v trestnom konaní, respektíve súd v uznesení o pribratí znalca.

Zodpovedanie týchto otázok, čiže využitie posudku ako dôkazu v trestnom konaní má neopomenuteľné miesto medzi jednotlivými dôkazmi, nakoľko súd na hlavnom pojednávaní môže na jeho základe dospieť s uvážením ostatných dôkazov k právnomu záveru o vine za spáchaný trestný čin alebo naopak, môže rozhodnúť o oslobodení obžalovaného spod obžaloby.⁷

Znalecký posudok ale nie je nadradený ostatným dôkazom, aj keď býva často trestnoprávnou teóriou označovaný za jeden z najobjektívnejších dôkazných prostriedkov. Znalecký posudok je hodnotený tak ako každý iný dôkaz podľa zásady voľného hodnotenia dôkazov.⁸

Hodnotenie znaleckého posudku patrí do kompetencie výlučne orgánom činným v trestnom konaní a súdu. Znalecký posudok sa hodnotí v každom štádiu trestného konania.

---

⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Přípravné řízení trestní*. Praha: C.H. Beck, 2003. s. 67.

⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Přípravné řízení trestní*. Praha: C.H. Beck, 2003. s. 67.

⁷ ČENTĚŠ, J. Niekoľko poznámok k znaleckej činnosti v trestnom konaní. In: *Teoretické a praktické problémy dokazovania pocta prof. JUDr. Vladimírovi Mathernovi, DrSc. k 80. narodeninám*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 40.

⁸ ČENTĚŠ, J. Niekoľko poznámok k znaleckej činnosti v trestnom konaní. In: *Teoretické a praktické problémy dokazovania pocta prof. JUDr. Vladimírovi Mathernovi, DrSc. k 80. narodeninám*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 40.

V predsúdnom konaní hodnotia orgány činné v trestnom konaní výsledok znaleckého posudku najmä s ohľadom na možnosť zastavenia trestného stíhania už v prípravnom konaní alebo na možnosť v trestnej veci podať obžalobu.⁹

V priebehu časti trestného konania pred súdom hodnotí súd znalecký posudok, ako i ostatné dôkazy s ohľadom na samotný účel trestného konania. Netreba opomenúť, že možnosť vyhotovenia znaleckého posudku v trestnom konaní má aj osoba obvineného, pričom tento tak môže urobiť na vlastné náklady. Môže sa stať, že na hlavnom pojednávaní môže mať súd znaleckých posudkov niekoľko, pričom v zmysle rovnosti strán by súd nemal prihliadať na to, ktorý posudok bol vypracovaný na základe uznesenia orgánov činných v trestnom konaní, a ktorý na základe požiadavky zadávateľa, teda obvineného, respektíve jeho obhajcu.¹⁰

V súlade so zásadou voľného hodnotenia dôkazov, by tieto posudky mal súd do úvahy brať bez ohľadu na zadávateľa. Môže sa ale stať, že tento napriek predchádzajúcemu uvedenému uprednostní práve znalecký posudok, ktorý bol formálne vyhotovený znalcom na základe uznesenia orgánov činných v trestnom konaní oproti posudku vyhotovenému obžalovaným ako zadávateľom.¹¹

3 Elektronizácia procesu výberu osoby znalca v trestnom konaní

Problematika výberu osoby znalca v trestnom konaní je v súčasnosti takmer plne na uvážení orgánov činných v trestnom konaní v predsúdnom konaní a predsedu senátu v konaní pred súdom.

Podľa ustanovenia § 142 Trestného poriadku, *„ak pre zložitosť objasňovanej skutočnosti nie je postup podľa § 141 postačujúci, priberie orgán činný v trestnom konaní a v konaní pred súdom predseda senátu znalca na podanie znaleckého posudku. Ak ide o objasnenie skutočnosti obzvlášť zložitej, priberú sa dvaja znalci. Dvoch znalcov treba pribrat' vždy, ak ide o pitvu mŕtvolu.“*¹²

⁹ IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. Bratislava: Iura Edition, 2001. s. 492.

¹⁰ IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. Bratislava: Iura Edition, 2001. s. 489.

¹¹ KOLESÁR, J. Ako ďalej v dokazovaní v trestnom procese? In : *Teoretické a praktické problémy dokazovania pocta prof. JUDr. Vladimirovi Mathernovi, Dr.Sc. k 80. narodeninám*. Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 115.

¹² Pozri ustanovenie § 142 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku.

V trestnom konaní má tak orgán, ktorý priberá znalca v priebehu trestného konania možnosť do tohto prizvať znalca podľa vlastného výberu, bez konkrétne určených zákonných obmedzení a ktoré by do výberu jeho osoby mohli priniesť určitý prvok transparentnosti a objektívnosti.

Je preto na mieste otázka, či takýto systém priberania znalca do trestného konania a následné využitie znaleckého posudku na hlavnom pojednávaní v porovnaní s právami obžalovaného, môže byť aj pri naplnení zásady kontradiktórnosti hlavného pojednávania rovnako ako zásady voľného hodnotenia dôkazov, zárukou spravodlivého súdneho procesu.

Trestný poriadok len veľmi mierne upravuje výber osoby znalca, a to v ustanovení § 143, v zmysle ktorého: „*Orgán činný v trestnom konaní alebo súd priberie do trestného konania na podanie znaleckého posudku podľa § 142 predovšetkým znaleckú organizáciu špecializovanú na činnosť, ktorá je obsahom znaleckého posudku. Táto organizácia v znaleckom posudku uvedie meno znalca, ktorého možno vypočítať k obsahu znaleckého posudku*“.¹³

Z uvedeného je teda zrejmé, že zákonodarca pri samotnom výbere uprednostňuje na podanie znaleckého posudku znaleckú organizáciu, ale bližšie neurčuje objektívne skutočnosti, ktoré je možné pri výbere znalca orgánmi činnými v trestnom konaní alebo súdom aplikovať.

Zákonodarca tak ponecháva dosť širokú kompetenciu orgánom činným v trestnom konaní a súdu, pričom jediným objektívnym meradlom pri ustanovení znalca tak v súčasnosti zostáva len konkrétny odbor a odvetvie, prípadne uprednostnenie znaleckej organizácie na podanie znaleckého posudku pred osobou konkrétneho znalca.

V praxi sa môžeme stretnúť s otázkou, čo v prípade, ak v danom odbore a odvetví nie je v zozname Ministerstva spravodlivosti etablovaná žiadna znalecká organizácia, iba samotní znalci, a na základe akých objektívnych kritérií orgán činný v trestnom konaní, respektíve súd vyberie znalca, ktorý vypracuje znalecký posudok? V súčasnosti Trestný poriadok tieto objektívne kritéria neustanovuje a je otázne, či je takéto ustanovovanie znalca v trestnom konaní aj naďalej udržateľné a či nie je vhodné do tohto výberu osoby súdneho znalca vnieť prvky objektívnosti a transparentnosti.

Zastávame názor, že súčasný systém ustanovovania znalca do trestného konania možno s využitím dostupných technických prostriedkov, ktoré Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej

---

¹³ Pozri ustanovenie § 143 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku.

republiky už spravuje, prekonať a vložiť tak do neho prvky objektívnosti a transparentnosti, ktoré by v konečnom dôsledku mohli posilniť dôveru v samotný výkon súdnej moci.

Elektronizácia procesu výberu osoby znalca (nielen) v trestnom konaní by mohla dodať na objektivite a väčšej transparentnosti úkonov v trestnom konaní a zároveň aj posilniť dôveru verejnosti k trestnému konaniu a výkonu súdnej moci v Slovenskej republike ako celku.

V prípadoch, kedy by sa v priebehu trestného konania vyskytla potreba vykonať znalecké dokazovanie podľa ustanovenia § 142 Trestného poriadku, by orgány činné v trestnom konaní v predsúdnom konaní alebo predseda senátu v konaní pred súdom pribral znalca prostredníctvom elektronických prostriedkov, kedy by výber konkrétneho znalca alebo znaleckej organizácie prebiehal náhodným systémom na základe objektívne daných kritérií, a teda i transparentne.

Orgány činné v trestnom konaní alebo predseda senátu by do elektronického programu zadali konkrétne objektívne kritériá, akými sú odbor a odvetvie, v akom je potrebné vykonať znalecké dokazovanie a zároveň i miesto (obvod krajského súdu), v ktorom sa má znalecké dokazovanie vykonať.

Zoznam znalcov v súčasnosti spravuje Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, a preto by bolo vhodné, aby aj tento elektronický prostriedok výberu osoby znalca spravovalo Ministerstvo spravodlivosti, a to taktiež z dôvodu jeho využitia súdmi nielen v rámci trestného konania, ale prípadne aj v civilných a správnych konaniach.

Elektronický program Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky by následne náhodným výberom vybral konkrétnu znaleckú organizáciu alebo znalca s vyhovujúcimi kritériami, ktoré boli orgánmi činnými v trestnom konaní, alebo predsedom senátu zadané do systému. Vybraná organizácia alebo súdny znalec by boli následne kontaktovaní obdobne ako je tomu pri ustanovení obhajcu *ex offa*, kedy by konkrétna organizácia alebo znalec mali možnosť odmietnuť ich ustanovenie do trestného konania zo zákonných dôvodov alebo z dôvodu ich zaneprázdnenosti.

V prípadoch, v ktorých by sa súdu alebo orgánom činným v trestnom konaní nepodarilo so znalcom skontaktovať bolo by uznesenie o jeho pribratí doručované znalcovi automaticky do elektronickej schránky, ktorej zriadenie by bolo zároveň podmienkou pre zapísanie znalca a znaleckej organizácie do zoznamu znalcov vedeného Ministerstvom spravodlivosti.

Vyššie uvedení podmienku odôvodňujeme vyššou efektívnosťou, rýchlosťou a určite i hospodárnosťou v prípade komunikácie a doručovania rozhodnutí znalcom orgánmi činnými

v trestnom konaní alebo súdom. Okruh osôb, ktoré majú povinne zriadenú a aktivovanú elektronickú schránku na doručovanie podľa zákona o e-Governmente sa stále rozširuje, pričom sa rozširuje aj okruh osôb, ktoré sú povinné komunikovať so súdom výlučne elektronicky.

V prípadoch, kedy by súdny znalec odmietol svoje pribratie do trestného konania z dôvodu zaneprázdnenosti, bol by tento v elektronickom programe automaticky zablokovaný pre náhodný výber znalca po dobu deviatich mesiacov.

Uvedené odôvodňujeme skutočnosťou, že v súčasnosti je v niektorých odboroch počet znalcov nedostatočný, a tak sa v praxi súdy stretávajú s problémami pri priberaní znalcov v rámci konaní, nakoľko títo opakovane odmietajú byť pribratí do konania z dôvodu svojej zaneprázdnenosti, pričom treba rovnako podotknúť, že znalci svoj nezáujem o pribratie do konania žiaľ často odôvodňujú aj oneskoreným vyplácaním preddavkov a odmien za vykonanie znaleckých posudkov zo strany súdov.

Popísané opatrenia by tak mohli pomôcť v rovnomernejšom vyťažovaní znalcov, kedy by súdni znalci i znalecké organizácie boli súdmi a orgánmi činnými v trestnom konaní rovnomerne vyťažovaní. Tieto opatrenia by tak mohli nielen zvýšiť transparentnosť procesu výberu osoby znalca v trestnom konaní, ale sekundárne by mohli významne pozitívne vplývať na zaťaženosť a tým i dostupnosť znalcov a znaleckých organizácií pre súdy a orgány činné v trestnom konaní.

Tieto zmeny, je navyše možné s využitím súčasne dostupných technických prostriedkov Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky vykonať v pomerne krátkom čase a zároveň s využitím minimálnych nákladov na ich realizáciu.

Záver

Dôvera v nezávislý a spravodlivý výkon súdnej moci v Slovenskej republike bola zo strany občanov takmer úplne stratená. Znovuzískanie tejto dôvery nie je a ani nemôže byť otázkou budúcnosti, ale je otázkou dneška a musí byť položená každým z nás, ktorí sme súčasťou výkonu súdnej moci.

Akým spôsobom sme schopní zvýšiť dôveru občanov v spravodlivosť súdov a výkonu súdnej moci na Slovensku? Racionálna elektronizácia vybraných aspektov trestného konania, akými je aj výber osoby súdneho znalca môže byť jednou z odpovedí na túto otázku.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Publikácie a monografie

IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. Bratislava: Iura Edition, 2001. 1049 s. ISBN 978-80-8078-101-X.

ŠÁMAL, P. a kol. *Přípravné řízení trestní*. Praha: C.H. Beck, 2003. 1472 s. ISBN 978-80-7179-741-3.

Zborníky

ČENTĚŠ, J. Niekoľko poznámok k znaleckej činnosti v trestnom konaní. In: *Teoretické a praktické problémy dokazovania pocta prof. JUDr. Vladimírovi Mathernovi, DrSc. k 80. narodeninám*. Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2008, 303 s. ISBN 978-80-893-63-17-9.

DRIMÁK, M. Znalecká činnosť, znalecký posudok a ich význam v trestnom konaní. In: *Zborník z medzinárodného vedeckého seminára Dokazovanie v trestnom konaní*. Trnava: Právnická fakulta Trnavská univerzita, 2006. ISBN 978-80-8082-134-0.

KOLESÁR, J. Ako ďalej v dokazovaní v trestnom procese? In: *Teoretické a praktické problémy dokazovania pocta prof. JUDr. Vladimírovi Mathernovi, DrSc. k 80. narodeninám*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, 303 s. ISBN 978-80-893-63-17-9.

Právne predpisy

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších právnych predpisov

Internetové zdroje

www.sudnarada.gov.sk

OSOBITOSTI VZNIKU ÚRADU EURÓPSKEHO PROKURÁTORA
THE PECULIARITIES OF THE ESTABLISHMENT OF THE
EUROPEAN PUBLIC PROSECUTOR'S OFFICE

Iveta Miškolciová¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.199-203>

Abstrakt

V podmienkach právneho a demokratického štátu plní prokuratúra zásadné úlohy a jej postavenie na nadnárodnej úrovni bolo žiaduce a nespochybniteľné. Preto je logické, že dochádza k vytvoreniu inštitútu európskeho prokurátora a európskej prokuratúry, nakoľko v dôsledku europeizácie právnych predpisov je takáto inštitúcia potrebná.

Kľúčové slová

Úrad Európskeho prokurátora, prokurátor.

Abstract

In the conditions of a legal and democratic state, the public prosecutor's office plays essential tasks and its position at transnational level was desirable and indisputable. It is therefore logical that an institute of the European Public Prosecutor's Office and the European Public Prosecutor's Office is being set up, as such an institution is necessary as a result of the Europeanisation of legislation.

Keywords

European public prosecutor's office , prosecutor.

Úvod

Europeizácia v rámci práva a to najmä trestného práva mala za následok vznik Úradu európskeho prokurátora. Výlučnou právomocou každého členského štátu Európskej únie je

---

¹ JUDr. Iveta Miškolciová, Paneurópska vysoká škola – fakulta práva, interný doktorand, Ústav verejného práva Tomášiková 20, 821 02 Bratislava.

stále výkon trestnosti. Takto to je aj pri stíhaní trestných činov proti finančným záujmom Európskej únie, kde ide o prostriedky zo spoločného rozpočtu Európskej únie. Komplikácie súvisiace s postihom tohto druhu trestnej činnosti spôsobili, že sa čoraz viac dostávala do popredia požiadavka vzniku nadnárodného orgánu, ktorého primárnou úlohou by bolo vyšetrovať a stíhať trestnú činnosť v oblasti trestných činov proti finančným záujmom Európskej únie.

Jadro

Prvá zmienka o Európskej prokuratúre bola predstavená už aj v rámci *Corpus Iuris*.² V roku 2001 Európska komisia predložila tzv. Zelenú knihu o trestnoprávnej ochrane finančných záujmov Európskeho spoločenstva a zriadení Úradu verejného žalobcu. Zelená kniha vyvolala viacero zmiešaných reakcií v spoločnosti. Neskôr práve Lisabonská zmluva ustanovila, že pre boj proti takýmto trestným činom, ktoré poškodzujú alebo ohrozujú finančné záujmy Únie môže Rada legislatívnym postupom a to iba formou nariadenia vytvoriť z Eurojustu Úrad verejného žalobcu.

Dôležitým medzníkom z pohľadu histórie bolo slovenské predsedníctvo v Rade Európskej únie v roku 2017, na ktorom sa lídri Európskej únie dohodli, že Úrad verejného žalobcu vznikne v rámci posilnenej spolupráce. Krajiny, ktoré sa k tomuto projektu nechceli pripojiť tak mohli zostať pomimo bez toho, žeby blokovali iné krajiny.

Ako bolo už vyššie uvedené Európska prokuratúra bola kreovaná na báze posilnenej spolupráce ku ktorej sa prihlásilo 20 krajín vrátane Slovenskej republiky. Ďalších 7 krajín malo možnosť pripojiť sa neskôr, avšak neskôr sa počet krajín zvýšil na 22 a práve tieto krajiny sa rozhodli chrániť rozpočet Európskej únie pred podvodmi.³

Európska prokuratúra predstavuje nezávislú a decentralizovanú prokuratúru, ktorej pôsobnosť je obligatórne vymedzená. Európska prokuratúra má za úlohu vyšetrovať a stíhať páchatel'ov trestných činov, ktoré poškodzujú rozpočet Európskej únie. Ide o trestné činy podvodu, korupcie a cezhraničné podvody v súvislosti s DPH presahujúce sumu 10 miliónov eur. Prokuratúra funguje ako jediný centrálny úrad, ktorí zastrešuje všetky zúčastnené členské

---

² ONDREJOVÁ, A.: *Corpus Juris 2000*. Bratislava: Iura Edition, 2003.

³ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-18-4767_sk.htm.

štáty a má za úlohu konsolidovať snahu o presadenie práva či už na európskej, alebo aj vnútroštátnej úrovni do jednotného plynule fungujúceho systému.

Na potrebe kreovania inštitútu Európskej prokuratúry sa podpísalo viacero dôvodov. Jedným z týchto dôvodov bol fakt, že orgány Európskej únie ako Európsky úrad pre boj proti podvodom (OLAF), Agentúra Európskej únie pre justičnú spoluprácu v trestných veciach (EUROJUST) a Európsky policajný úrad (EUROPOL) nedisponovali právomocou vyšetrovať a stíhať páchatel'ov trestných činov v prípadoch odhalenia podvodu.

Ďalší dôvod bola najmä snaha zastrešiť jednotnú aplikáciu práva a to hlavne preto, že úspešnosť odhaľovania trestných činov voči prostriedkom Európskej únie zo strany členských štátov nebola vždy jednotná a využívaná efektívnym spôsobom za pomoci využitia všetkých dostupných prostriedkov a možnosti na odhaľovanie a potrestanie páchatel'ov. Iba 50 % všetkých odporúčaní OLAF viedlo k obžalobe.⁴

Posledný, avšak taktiež dôležitý dôvod, ktorý sa podpísal na vytvorení Európskej prokuratúry bol nízky počet trestných stíhaní a s tým spojená nízka vymožitelnosť finančných prostriedkov, ku ktorých strate prišlo v dôsledku páchania trestnej činnosti na nadnárodnej úrovni. Páchatelia takých trestných činov sa vyznačujú najmä sofistikovaným spôsobom páchania trestnej činnosti, ktorý je častokrát len veľmi ťažko odhaliteľný. Na základe dostupných informácií je možné konštatovať, že táto trestná činnosť spôsobuje škodu Európskej únii vo výške 50 miliárd eur. Aj to bol bezpochybný dôvod pre vytvorenie Európskej prokuratúry na nadnárodnej úrovni.

Európska prokuratúra je orgán, ktorý je nedeliteľný a koná ako jediný s decentralizovanou štruktúrou. Úrad európskeho prokurátora sa vyznačuje dvojúrovňovou štruktúrou. Ide o strategickú úroveň a operatívnu úroveň. Strategickú úroveň tvorí hlavný európsky prokurátor a kolégium prokurátorov a operatívnu úroveň tvoria stále komory a delegovaní európski prokurátori.⁵

Hlavný európsky prokurátor bude rozdeľovať jednotlivé prípady svojim podriadeným a zároveň bude dohliadať na ich vyšetrovanie. Funkčné obdobie hlavného európskeho prokurátora je sedem rokov bez možnosti opätovného zvolenia, aby bola zachovaná a zaručená jeho nestrannosť a nezávislosť. Odvolať hlavného európskeho prokurátora je možné na základe návrhu Európskeho parlamentu, Komisie alebo Rady a to Súdnym dvorom. Hlavný európsky

---

⁴ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-18-4767_sk.htm.

⁵ Európska prokuratúra - Consilium (europa.eu).

prokurátor zastupuje Európsku prokuratúru vo vzťahu k iným inštitúciám Európskej únie, členským štátom a taktiež tretím stranám. Výber hlavného európskeho prokurátora bol realizovaný na základe verejnej transparentnej výzvy pre uchádzačov o túto pozíciu, ktorá musí byť uverejnená v Úradnom vestníku Európskej únie.

Kolégium ako ďalší orgán Európskej prokuratúry pozostáva zo všetkých európskych prokurátorov. Do ich kompetencie spadá najmä tvorba všetkých vnútorných postupov Úradu európskeho prokurátora, taktiež aj rozhodovanie o všeobecných otázkach prípadov s cieľom zabezpečiť súdržnosť, konzistentnosť postupov v oblasti trestného stíhania. Kolégium neprijíma operatívne rozhodnutia.

Pre dôsledné a bezproblémové fungovanie prokuratúry sú zriadené aj stále komory, ktoré boli kreované kolégiom. Komory sú zriadené ako poradné orgány a agenda im je pridelená náhodne čím sa zabezpečuje ich nestrannosť. Nie je vylúčené, že jeden prokurátor bude členom viacerých komôr.

Posledný no dôležitý článok štruktúry Európskej prokuratúry sú volení európski prokurátori. Prokurátori boli zvolení jednotlivými zástupcami každej členskej krajiny, pričom každá členská krajina si zvolí jedného európskeho prokurátora.

Európska prokuratúra je nezávislou, vysokošpecializovanou prokuratúrou. Jej prokurátori budú viesť vyšetrovanie vo všetkých členských štátoch a budú zaisťovať dôslednú a koordinovanú výmenu informácií a spoločne zabezpečovať vyšetrovanie. Vyšetrovanie musí byť nestranné, nezávislé a vykonané bez zbytočného odkladu. Všetky vnútroštátne orgány majú povinnosť poskytovať súčinnosť európskej prokuratúre a to za účelom čo najrýchlejšieho vyšetrenia trestnej veci. Hovoríme o tzv. princípe lojálnej spolupráce.

Záver

Myšlienka zriadenia nezávislej a nestrannej prokuratúry na nadnárodnej úrovni sa rodila niekoľko rokov, nakoľko si prešla zdĺhavým a komplikovaným vývojom. Dnes je Úrad európskeho prokurátora realitou. Európska prokuratúra v rámci svojej pôsobnosti by mohla do značnej miery prispieť k naplneniu očakávaní v súvislosti s bojom proti trestnej činnosti na nadnárodnej úrovni s presahom do národnej úrovne. Potreba vytvorenia európskej prokuratúry bola už nutná. Už len čas ukáže do akej miery budú úlohy európskej prokuratúry naplnené a či

Úrad európskeho prokurátora bude využívať svoje právomoci a kompetencie nezávisle, efektívne a koordinovane.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice

ONDREJOVÁ, A.: Corpus Juris 2000, Bratislava, Iura Edition, 2003, ISBN 80-89047-67-X.

ONDREJOVÁ, A.: Európsky prokurátor – komentár k nariadeniu Rady Európskej únie, Wolters Kluwer, 2017, s. 239. ISBN 9788081687495.

Internetové zdroje

http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-18-4767_sk.htm

Európska prokuratúra - Consilium (europa.eu)

ŽENY A KRIMINALITA

WOMEN AND CRIME

Silvia Ondrejková¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.204-221>

Abstrakt

Článok skúma charakteristiku ženských páchateliek, a to z hľadiska špecifikácie ich osobností, ale aj v rámci druhu kriminality, pričom sa zameriava na faktory, ktoré ovplyvňujú ich kriminálne správanie. Predmetom skúmania je predovšetkým preskúmavanie osobnosti žien a príčin ich správania sa, ktoré sú pre každú ženu jedinečné. Cieľom článku je preskúmavanie špecifických a charakteristických znakov konkrétneho osobnostného typu, ktoré podmieňujú jeho správanie v kriminologickom pohľade. Článok sa taktiež zameriava na preskúmanie charakteristiky potenciálnej páchatel'ky kriminality. V článku boli použité štandardné metódy využívané v odboroch sociálnych vied či spoločenských vied, a to analýza, komparácia a syntéza.

Kľúčové slová

ženy, páchatel', kriminalita, osobnosť, typológia.

Abstract

The article assesses the individual characteristics of the women's perpetrators, both in terms of their personality specification and also in terms of the type of criminality, focusing on factors that influence their criminal behavior. The subject of the investigation is to assess above mentioned types of women's personalities and causes of their behavior, which are unique for each woman. The aim of this article is to assess specific and characteristic features of particular personality types that determine their behavior in a criminological perspective. Further, the article introduces assessment of the characteristics of a potential women's offender. The article used standard methods for writing in social sciences, namely analysis, comparison and synthesis.

Keywords

women, offender, crime, personality, typology.

---

¹ Mgr. Silvia Ondrejková, doktorandka, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická fakulta, Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín.

Úvod

S určitou dávkou zveličenia sa dá povedať, že korene ženskej kriminality siahajú až do prapočiatkov vekov, a to k prvému zakázanému konaniu na svete, ktorého sa dopustila Eva, keď odtrhla jablko zo stromu poznania. Rôzne kroniky, básne, povesti, historické dokumenty či trestnoprávne spisy naznačujú, že ženská kriminalita bola po celé tisícročia prirodzenou súčasťou spoločnosti. Značnú časť ženských delikventiek² naprieč minulosťou vždy predstavovali najmä prostitútky.³

Neskôr bolo možné badať rozdiely medzi ženskou a mužskou kriminalitou predovšetkým v spôsobe ukladania trestov. Napríklad žena, ktorá sa dopustila cudzoložstva mohla v stredoveku dokonca prísť o život, pričom mužom žiaden trest za takéto správanie nehrozil. Dokonca už v tejto dobe bol vymedzený zvláštny zločin, ktorého sa mohla dopustiť výlučne žena, a to infanticidium, resp. umýselný potrat či vražda novorodenca matkou.⁴

Je nutné konštatovať, že ženy sa podieľali na najrôznejších druhoch kriminálneho správania, vrátane tých najhorších zločinov ľudstva, akými boli aj nespočetné vraždy, ktorých sa dopúšťali nemecké zdravotné sestry počas druhej svetovej vojny.⁵

V súčasnosti je už všeobecne známym faktom, že v celosvetovej populácii väčšinu ľudstva tvoria práve ženy, často označované aj ako nežnejšie pohlavie. No je tomu aj v skutočnosti naozaj tak? Aj napriek miernej prevahe tohto pohlavia vo svete, však z hľadiska kriminality majú ešte stále pred ním značný náskok muži. To však neznamená, že ženská kriminalita je zanedbateľná. Aj v súvislosti s našim územím si zaiste mnoho z nás vybaví konkrétne mená páchateliek veľmi závažných zločinov, ktoré sa od stereotypných predstáv spoločnosti o ženách, ako krehkých bytostiach, na míle vzdialujú. V uplynulých rokoch sa kriminalita žien značne zvýšila, rovnako tak narastá aj počet závažných trestných činov spáchaných čoraz mladšou skupinou páchateliek.⁶

Mnohé výskumy, zaoberajúce sa ženskou kriminalitou jednoznačne potvrdzujú, že tento druh kriminality narastá aj napriek nižšiemu percentuálnemu podielu na celkovej kriminalite.

---

² Určité ženské povolania boli považované za nečisté už v antickom Ríme aj z dôvodu, že sápi ich výkone vyskytovala kriminalita vo zvýšenej miere. Patrili sem okrem prostiútok aj napríklad herečky. K tomu pozri: TUROŠÍK M.: *Roman law*. Banská Bystrica: Belianum, 2013, s. 12

³ BASSERMANN, L. *Nejstarší řemeslo : kulturní dejiny prostituce*. Praha : Mladá fronta, 1993, s. 131.

⁴ FRANCEK, J. *Zločin a trest v Pardubicích*. Ústí nad Orlicí : Oftis, 2011, s. 156.

⁵ LOWEROVÁ, W. *Hitlerovy fúrie : německé ženy a nacistické vraždy*. Praha : Paseka, 2015, s. 150.

⁶ MEIXIANG, L. Discussion on the Causes of Female Crime and Its Control and Prevention. In *M&D Forum*, 2010, s. 198.

V niektorých oblastiach sveta je ojedinelý, inde úplne nový, avšak, niekde nestále nadobúda nové formy a čoraz viac inovatívnejšie podoby.⁷

Pri tomto type kriminality taktiež zohrávajú významnú úlohu kriminologické faktory. Jedným z nich sú aj demografické podmienky. Ženy z chudobnejších regiónov, ako je napríklad latinskoamerická oblasť, sa často dopúšťajú kriminality s vidinou zlepšenia svojich životných podmienok či zabezpečenia rodiny. Naopak, krajiny blízkeho východu, kde prevláda silný náboženský kult a tradície, čiastočne obmedzujúce podieľanie sa žien na spoločenskom živote, majú index ženskej kriminality podstatne nižší. Kriminality sa však dopúšťajú rovnako aj ženy pochádzajúce z vyspelých priemyselných štátov s vysokou mierou urbanizácie či industrializácie.⁸

Avšak, vynára sa otázka, ako je vlastne možné tento značný rozdiel v kriminalite medzi mužmi a ženami vysvetliť? Na to, podľa *Šmausovej* existujú dve možné teórie. Prvá zastáva ten názor, že ženy sú skutočne menej kriminálne ako muži, a to dokonca aj vtedy, keď sú osamote, pričom druhá sa opiera o názor, že aj ak by boli ženy rovnako kriminálne ako muži, tak sú príslušnými orgánmi v oveľa menšej miere odhaľované a tým následne aj menej odsudzované, ako samotní muži.⁹

Hoci sa podľa štatistík ženy podieľajú prevažne na nenásilnej kriminalite, práve v prípade použitia násilia, či agresivity sa v značnej miere prípadov vyskytuje charakteristický „ženský rukopis“. Podľa *Coleho* typológie existuje šesť kategórií páchateliek, pričom ide o ženy:

a) masochistické, ktoré sú v emóciách stabilné, majú určitú dávku sebakontroly, avšak po rokoch týrania a nátlaku sú schopné svojho manžela usmrtiť hoci aj predmetom, ktorý je práve po ruke,

b) otvorene hostilné, pre ktoré je charakteristická citová nestabilita. Často ide o agresívne a impulzívne ženy s problémom čeliť autorite. Tieto ženy svoje obete napádajú predovšetkým s úmyslom ublížiť im, nie však ich zabiť,

c) skryto hostilné, ktorých hostilita sa navonok nijak neprejavuje. Ženy majú strach zo svojho vonkajšieho prejavu zlosti a preto ju radšej držia v sebe. Ide o typy žien, ktoré sú schopné zabiť deti,

---

⁷ STACHOVÁ, A. Ženy a kriminalita. In *Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Beli Neosolii*. 1998. s. 156.

⁸ VÁLKOVÁ, J. *Kriminalita žen*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1993, s. 1.

⁹ ŠMAUSOVÁ, G. Trestní právo a kriminalita žen. In *Právník*. roč. 131/92. s. 263.

d) psychotické, prevažne s psychotickým ochorením, ktoré nemajú výčitky svedomia, vraždia z patologických motívov a zvyčajne si svoje konanie nepamätajú,

e) amorálne, majúce negatívny vzťah ku spoločnosti sú to prevažne ženy s nízkou empatiou, kriminálne správajúce sa predovšetkým zo zisťných dôvodov,

f) neschopné ženy, pre ktoré je charakteristické, že ich praktické schopnosti sú takmer nulové. Tieto ženy sú zvyčajne závislé od svojho partnera, zvyčajne sú submisívnymi typmi, konajúcimi na jeho príkaz.¹⁰

Aj napriek tomu, že kriminalita žien mala v spoločnosti zastúpenie vždy, predmetom vedeckého skúmania sa stala len nedávno. Hlavný dôvod bol ten, že v minulosti sa kriminalita pripisovala predovšetkým mužom, a to pravdepodobne preto, lebo medzi páchatel'mi vždy prevažovali. Následne ku tomu prispelo upriamenie pozornosti na zvláštnosti medzi pohlaviami, ktorým sa doposiaľ nevenoval žiaden zvláštny záujem. Tieto skutočnosti začala kriminológia bližšie skúmať a zohľadňovať až nástupom feminizmu a genderových ideológií.¹¹

Názory na to, prečo sa niektorí jedinci dopúšťajú kriminality, prešli v priebehu storočí rozmanitým vývojom. Spočiatku sa príčiny hľadali v zlých a temných silách či diablovi. Postupne ich začali nahradzovať sofistikovanejšie názory moderných mysliteľ'ov, opierajúce sa o presvedčenie, že zločinnosť je vlastne prejavom slobodnej vôle jednotlivca, ktorý sa takéhoto konania dopúšťa na základe vlastného rozhodnutia.¹²

Pri páchaní kriminality osobami ženského pohlavia sa uplatnilo mnoho koncepcií. Niektoré boli všeobecné, pričom svojim formulovaním predpokladali, že kriminalitu žien sú schopné vysvetliť bez ohľadu na pohlavie. Ďalšie, spočiatku taktiež všeobecné, sa vo vzťahu k ženskej kriminalite postupne modifikovali. Existujú však aj prístupy venujúce sa výhradne zločinnosti žien. Prvé členenie zdôrazňuje, že zdroj kriminálneho správania sa nachádza v osobnosti páchatel'a. Teórie uvedené v nasledovnom členení spojuje predstava skrývania sa kriminálneho správania v prostredí, pričom posledné členenie predstavujú teórie, ktoré sa v súčasnosti taktiež uplatňujú, avšak vzhľadom na ich štruktúru ich nemožno do predchádzajúcich dvoch skupín zaradiť.

---

¹⁰ HERETIK, A. *Extrémna agresia I: Forenzná psychológia vraždy*, Nové Zámky : PSYCHOPROF, 1999, s. 280.

¹¹ BLATNÍKOVÁ, Š. – NETIK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha : IKSP, 2007, s. 9.

¹² TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie : Jak studovat zločin*. Praha : Garda Publishing, 2010, s. 121.

Teórie endogénnych príčin

Endogénne, resp. vnútorne orientované teórie príčin ženskej kriminality spája predstava, že pôvod takéhoto správania sa skrýva predovšetkým v páchatelke samotnej. Kriminalita je teda odvodzovaná od jej individuálnych zvláštností, akými sú rôzne biologické abnormality, z ktorých následne vychádzajú biologické teórie, opierajúce sa o predstavu, že ľudské správanie vrátane toho kriminálneho, je biologicky podmienené. Predstavitelia uvedených teórií zastávajú ten názor, že existujú určité biologické znaky, ktoré kriminálničku od zvyšku populácie odlišujú.¹³ Rovnako tak vychádzajú aj zo zvláštností psychiky, o ktoré sa zasa opierajú psychologicky orientované teórie. Tieto sa inšpirovali predovšetkým v poznatkoch vtedy rodiacej sa vedy, psychológii. Ich predstavitelia zastávali ten názor, že príčiny samotného kriminálneho správania sa, pochádzajú najmä z psychických zvláštností jedincov.¹⁴

a) *Biologické teórie ženskej kriminality*

V minulosti bolo kriminálne správanie žien spájané predovšetkým s hriechnosťou ich tela či provokatívnou vyzývavosťou, a nakoľko vždy mali slabšiu telesnú konštrukciu a vrodené odlišné charakterové vlastnosti ako muži, ktorými odjakživa boli najmä emotívnosť a materinské pudy¹⁵. Často sa vyskytovali názory, že ženy z biologického aspektu nie sú ku kriminálnemu správaniu absolútne predurčené a prípadné takéto ich správanie by malo byť považované za chorobu, ktorá by sa nemala trestať ale naopak, liečiť.¹⁶

Najstaršiu teóriu predstavuje *Lombrosova* kriminálna antropologická koncepcia. Tento okrem výskumov telesných anomálií vykonávaných na väzňoch, na základe ktorých neskôr vytvoril teóriu rodeného zločinca, však charakterizoval aj rodenú páchatelku zločinu. Tá sa podľa jeho pozorovania v mnohých oblastiach veľmi podobala opačnému pohlaviu. Išlo predovšetkým o nevýrazné pohlavné znaky, mužský postoj a celkový prejav jej osobnosti, odvážnosť, ktorá miestami prerastala do trúfalosti či istej dávky preffikanosti. Tento typ rodenej páchatelky mal nachádzať svoju záľubu predovšetkým v pánskych odevoch, tvrdom

---

¹³ ČEPELÁK, J. – KARABEC, Z. *K teoriím kriminality žen*. Praha : Výzkumný ústav kriminologický pri Generální prokuratuře ČSSR, 1987, s. 14.

¹⁴ ZOUBKOVÁ, I. – MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha : ARMEXPUBLISHING, 2004, s. 18.

¹⁵ Tieto názory boli zohľadnené aj pri miere priznaných subjektívnych práv či obmedzenej právnej spôsobilosti na právne úkony v minulosti, a to už v antickom Ríme. K tomu pozri: TUROŠÍK M.: *Ľudské práva v rímskom práve*. In P. SZYMANIEC (ed.): *Zasada proporcjonalności a ochrona praw podstawowych w państwach Europy. The Principle of Proportionality and the Protection of the Fundamental Rights in the European States*. Warszawa: Wydawnictwo PWSZ AS, 2015, s. 66

¹⁶ BLATNÍKOVÁ, Š. – NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha : IKSP, 2007, s. 11.

a kontaktnom športe a podobne ako muž, aj ona mala mať väčšie sklony k náruživosti, či používaní sily na dosiahnutie svojich cieľov alebo ovládanie slabších jedincov. Avšak, popri týmto charakteristickým mužským črtám *Lombroso* vypozeroval aj tie ženské, podľa neho najhoršie vlastnosti, ktorými sú túžba po pomste, zákernosť a falošnosť.¹⁷

Táto koncepcia bola však neskôr vyvrátená a následne sa od nej úplne upustilo. Dá sa však povedať, že aj napriek tomu čiastočne pretrváva ešte dodnes. Niektorí kriminológovia zastávajú ten názor, že je to spôsobené práve vplyvom médií, kde sú tieto páchatelky často vykresľované ako monštrá, ktoré akoby ani neboli ľuďmi, čo je do istej miery pre nich aj vhodný marketingový ťah, nakoľko tak pritiahnu oveľa vyššiu pozornosť divákov či čitateľov.¹⁸

Ďalšou teóriou, ktorá sa vyvinula predovšetkým vďaka rozvoju genetiky je kriminogenetická koncepcia. Hlavní predstavitelia sa zaoberali najmä otázkou či sa vlohy kriminálneho správania dedia. Výskumy vykonávané na adoptovaných deťoch však priniesli značne protichodné závery. Dospelo sa k názorom, že vlohy ku kriminalite sa skôr dedia u žien, pričom u mužov väčšiu úlohu zohráva vplyv prostredia. Pri výskumoch konaných na jednovaječných dvojčatách sa zistila nižšia dedičnosť kriminality u žien oproti mužom. Vo všeobecnosti však možno povedať, že kriminológovia sa k teórii zločinnosti založenej na dedičnosti stavajú skôr opatrne.¹⁹

Biologický základ možno badať aj v teóriách, ktoré príčiny zločinnosti pripisujú ženským fyziologickým reprodukčným cyklom. Za kriminogénne momenty považujú najmä predmenštruačné obdobie, samotnú menštruáciu, taktiež tehotenstvo, následne šestonedelie a vo vyššom veku zasa menopauzu. Je vedecky dokázané, že v priebehu uvedených období dochádza v ženskom tele k značnému kolísaniu hormónov, ktoré majú významný vplyv na psychiku.²⁰

U väčšiny pozorovaných respondentiek sa však nepreukázali žiadne významné komplikácie, ktoré by boli príčinou zmeny ženského správania až do takej miery, aby sa dopustili zločinu. Avšak, hormonálna nerovnováha sa často môže prejaviť aj nepriamo, napríklad unáhleným a neuváženým rozhodnutím či v náhlejštr strate vnútorných zábran voči kriminálnemu správaniu. Taktiež sa prostredníctvom uvedených výskumov snažili zistiť, prečo

---

¹⁷ LOMBROSO, C. – FERRERO, W. *The Female Offender*. [online]. New York : D. Appleton&Co., 1898, s. 188 Dostupné na internete: <https://archive.org/details/femaleoffender00lomb/page/n10/mode/2up>. [cit. 2020-01-11].

¹⁸ TOMÁŠEK, J. *Úvod do kriminologie: Jak studovat zločin*. Praha : Garda Publishing, 2010, s. 130.

¹⁹ ČEPELÁK, J. – KARABEC, Z. *K teoriím kriminality žen*. Praha : Výzkumný ústav kriminologický pri Generální prokuratuře ČSSR, 1987, s. 31.

²⁰ FRANKE, K. *Frauen und Kriminalität: Eine kritische Analyse kriminologischer und soziologischer Theorien*. Konstanz : UVK Univ.-Verl. 2000, s. 38.

sa ženy dopúšťajú kriminálneho správania výrazne v menšom meradle, než jedinci opačného pohlavia. Dospeli k názoru, že rozhodujúci vplyv u mužov zohráva mužský pohlavný hormón, testosterón, ktorého nadmerná produkcia zvyšuje ich potenciál k agresívnemu správaniu, ktoré sa môže odzrkadliť práve v ich kriminalite. U žien by vzhľadom na vylučovanie ženských pohlavných hormónov nemalo ku kriminalite dôjsť, nakoľko na rozdiel od mužov, ich od agresivity skôr chráni.²¹

Napriek tomu, že biologické teórie majú množstvo nedostatkov a v súčasnosti sú už takmer úplne prekonané, ich závery týkajúce sa problematiky skúmania príčin ženskej kriminality pretrvávajú dodnes. Jednou z dôležitých väd, ktorá sa týka vysvetľovania a lepšieho porozumenia ženskej kriminálnej osobnosti je fakt, že tento proces prebieha iba na základe prírodných vied, bez prihliadnutia na sociálne faktory, ktoré sú pre kriminológiu, ako vedu sociálnej povahy, neodmysliteľnou súčasťou.²²

Rovnako tak dostatočne nevysvetľujú príčiny kriminality ako celku, nakoľko sa mnohí odborníci v danej oblasti zhodli na tom, že biologické teórie sa len veľmi ťažko uplatnia pri vysvetľovaní iných, než mravnostných či násilných druhov kriminality. Taktiež nie sú schopné preukázať ani to, prečo sa kriminálneho správania dopúšťajú aj ženy bez akýchkoľvek biologických odchýlok a naopak, prečo tie, ktoré sú nositeľkami určitých kriminogénnych znakov sa počas celého života nijak kriminálne neprejavajú.²³

Na záver možno konštatovať, že aj napriek tomu, že tieto teórie nenašli komplexné vysvetlenie príčin kriminálneho správania sa žien ani ich špecifickú osobnostnú charakteristiku, je potrebné zdôrazniť, že niektoré z uvedených poznatkov sú aj pre potreby súčasnej kriminológie stále prínosné. Biologické predispozície predstavujú do určitej miery rizikový faktor, ktorý môže mať na kriminálne správanie sa vplyv, no to predovšetkým vtedy, ak sa spojí s ďalšími negatívnymi činiteľmi. Spolu s rozvojom medicíny sa pre kriminológiu stali prínosné aj objavy a zistenia týkajúce sa mozgových disfunkcií, porúch žliaz, rôznych druhov alergií či nesprávnych stravovacích návykov, ktoré na správanie sa jednotlivcov môžu mať zásadný vplyv.²⁴

b) Psychologické teórie ženskej kriminality

---

²¹ Tamtiež, s. 46.

²² ŠMAUSOVÁ, G. *Trestní právo a kriminalita žen*. In *Právník*. 1998, roč. 131, s. 266.

²³ VÁLKOVÁ, H. – KUČTA, J. *Základy kriminologie a trestní politiky, 2. vydání*. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 70.

²⁴ TOMÁŠEK, J. *Uvod do kriminologie : Jak studovat zločin*. Praha : Garda Publishing, 2010, s. 133.

Predstavitelia týchto koncepcií vychádzali z predpokladov, že kriminálne správanie žien vychádza z ich psychických zvláštností, vyzorovaných v osobnostných rysoch respondentiek. Medzi nimi prevládali najmä impulzívnosť, hyperaktivita, osobnostná nestabilita či agresivita, ktoré sa následne považovali za príčinu ich kriminality. Veľkú úlohu v rámci takéhoto správania však zohrávajú aj emócie, spontánnosť, rafinovanosť a tendencia uplatňovať manipulačné techniky.²⁵

Človek je však bytosť komplikovaná, a preto ju je potrebné pre príčiny zločinnosti chápať komplexne, nakoľko súbor psychických vlastností a osobnostných rysov tvorí psychologickú štruktúru celej osobnosti. Niektoré z nich možno vo vzťahu ku kriminalite vnímať ako rizikové sú nimi napríklad psychopatie, neuroticizmus a nedostatok sebaovládania.²⁶

Z uvedeného vyplýva, že pre psychologické teórie je neoddeliteľnou súčasťou vzťah medzi kriminalitou a duševnými poruchami. Mnohí predstavitelia týchto teórií sa priklonili k myšlienke, že kriminalita je pre ženy natoľko neobvyklou aktivitou, že sa jej dopúšťajú práve tie, u ktorých duševné ochorenie premôže akékoľvek sociálne bariéry, ktoré by inak, voči takémuto konaniu mali.²⁷ Avšak mnohé výskumy, ako aj výskum vykonaný dotazníkovou formou v roku 2003 v Nitre – Chrenovej, ktorý sa dotýkal 154 odsúdených žien prevažne v mladšom strednom veku, ktorých vzdelanie, vo väčšine prípadov bolo dosiahnuté na úrovni ukončenia základnej školy, tieto skutočnosti nepotvrdzujú.²⁸ Rovnako tak aj výskumy konané v Českej republike medzi prvoväznenými ženami. Teda, možno tvrdiť, že aj napriek tomu, že príčiny kriminálneho správania nemožno hľadať iba v duševných poruchách, stále ostávajú istým rizikovým faktorom.²⁹

S uvedenými výskumami sa teda vynára otázka či pri kriminálnom správaní zohráva kľúčovú úlohu aj inteligencia, nakoľko jedinec s nižším intelektom nemusí dostatočne rozumieť zákonom a rovnako si ani uvedomovať dôsledky svojho konania. Je však potrebné si uvedomiť aj skutočnosť, že jedinec, ktorý je inteligentnejší, dokáže svoju kriminálnu činnosť

---

²⁵ LUBELCOVÁ, G. *Kriminalita ako spoločenský fenomén. Úvod do sociologicky orientovanej kriminológie*. Bratislava : VEDA, 2009, s. 152.

²⁶ ZOUBKOVÁ, I. – MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha : ARMEXPUBLISHING, 2004, s. 24.

²⁷ NOVOTNÝ, V. – HERETIK, A. *Extrémna agresia 2: Forenzná psychiatria vraždy*. Nové Zámky : PSYCHOPROF, 2012, s. 32.

²⁸ LUBELCOVÁ, G. *Kriminalita ako spoločenský fenomén. Úvod do sociologicky orientovanej kriminológie*. Bratislava : VEDA, 2009, s. 150.

²⁹ MAREŠOVÁ, A. Výskum prvoväznených žien. In *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 8, s. 2.

aj lepšie skrývať a rovnako sa sofistikovanejšie obhajovať pred orgánmi činnými v trestnom konaní či súdmi. Z výskumov súvisiacich s inteligenciou žien, ktorá má mať vplyv na ich kriminalitu vyplynulo, že majú nižšie predpoklady na získanie mentálnej retardácie ako muži, čo je spôsobené vplyvom gonozomálnej dedičnosti, teda takej, ktorá je viazaná na pohlavie. Avšak, následné výskumy túto teóriu nepotvrdili.³⁰

Ďalší kriminológovia sa zasa snažili vysvetliť príčiny ženskej kriminality pomocou psychoanalýzy, podľa ktorej majú ku kriminalite ženy nabádať vnútorné sily, nenaplnené priania či nepriaznivý osud.³¹ Podľa *Sigmunda Freuda*, zakladateľa psychoanalýzy, rozlišujeme tri úrovne ľudskej osobnosti, ktorými sú pudové Id, vedomé a racionálne Ego a svedomie s morálkou, ktorú predstavuje Superego. Základom je, aby medzi týmito zložkami nastala rovnováha, ktorá sa dá dosiahnuť tak, že jedinec už v ranom detstve naplní svoje pudové potreby a naučí svoje Ego so Superegom ovládať pudové Id. K tomu je potrebné správne osvojenie si spoločenských noriem a citových väzieb s rodičmi, nakoľko prípadné chyby vo vývoji sa neskôr môžu prejaviť kriminálnym správaním v neskoršom veku. Jedno z najznámejších psychoanalytických vysvetlení ženskej kriminality, sa týkalo kleptománie. Táto mala, podľa *Freuda*, vychádzať z pudov, ktoré ženy nabádajú ku krádežiam, čo pramenilo z ich neschopnosti získať sexuálne uspokojenie. Pripisovať však pôvod kriminality nevedomým impulzom a pudom je však podľa iných autorov celkom bezvýznamné.³²

Dôležité je aj spomenutie výskumov, týkajúcich sa hodnotovej orientácie kriminálničiek, z ktorých vyplynulo že tieto ženy preferovali najmä slobodu, nezávislosť a inteligenciu a nebolo pre ne až tak podstatné, aby ich ostatní vnímali ako poctivé, či užitočné.³³ Následne vykonané výskumy potvrdili aj to, že kriminálne ženy prikladajú väčšiu váhu súkromiu a harmonickému životu, na nižších priečkach sa umiestnil dostatok finančných prostriedkov a osobné šťastie.³⁴

Podobne ako pri teóriách biologických, ani pri psychologických prístupoch bez ďalších súvislostí nemožno spoľahlivo vysvetliť príčiny ženskej kriminality. Aj keď spomenuté

---

³⁰ NEUMANN, J. *Základní kriminologické školy a směry*. Praha : IKSP, 1998, s. 22.

³¹ URBANOVÁ, M. *Systémy sociální kontroly a právo*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 25.

³² ZOUBKOVÁ, I. – MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha : ARMEXPUBLISHING, 2004, s. 25.

³³ ČEPELÁK, J. – KARABEC, Z. *K teoriím kriminality žen*. Praha : Výzkumný ústav kriminologický pri Generální prokuratuře ČSSR, 1987, s. 55.

³⁴ URBANOVÁ, M. – VEČEŘA, M. *Ženská delikvence : Teoreticko-empirická studie k problému právních postojů a hodnotových orientací delikventních žen*. Brno : Masarykova Univerzita, 2004, s. 119.

psychické zvláštnosti okamžite nezaručujú aj kriminálne správanie žien, možno ich považovať, v spojení s ďalšími negatívnymi činiteľmi za rizikové. Tieto poznatky svoje uplatnenie nachádzajú predovšetkým v spojení s ďalšími kriminologickými prístupmi, čím sa objasňovanie kriminality stáva komplexnejším.³⁵

Teórie exogénnych príčin

Teórie exogénnych príčin, nazývané aj vonkajšie príčiny zločinnosti, kriminalitu vnímajú ako sociálne patologický jav, ktorého príčiny vychádzajú predovšetkým zo sociálneho prostredia, v ktorom dochádza k formovaniu osobnosti človeka, jeho socializácii a následne aj príprave na jeho budúci život v spoločnosti. Tieto teórie nachádzajú súvislosti medzi vonkajším prostredím a kriminálnym správaním sa žien, ktoré ovplyvňuje aj ich spoločenské postavenie. Podľa *Shuterlandovej* teórie si jednotlivец kriminálne správanie osvojí vtedy, keď sa pohybuje v prostredí, v ktorom je takéto správanie úplne bežné. Je presvedčený o tom, že kriminálnemu správaniu sa dá naučiť a osvojiť si ho rovnako tak, ako ostatné spôsoby prejavu. Nižší podiel žien na páchaní kriminality v porovnaní s mužmi dôvodí tým, že nežnejšie pohlavie sa do kontaktu s kriminalitou nedostáva tak často, ako muži.³⁶

Aj vyššie uvedená teória má však svoje nedostatky. Ako potom možno vysvetliť skutočnosť, že existujú ženy, ktoré žijú v kriminálnom prostredí, no kriminality sa aj napriek tomu nedopustia? Dá sa povedať, že uvedená teória kriminálny vzorec správania sa žien značne zjednodušovala, a preto aj v tomto prípade nastal pokus o jej prekonanie, a to prostredníctvom diferenciálnej identifikácie, prikladajúcej dôraz na osobnosť potenciálnej kriminálničky, nakoľko práve tá mala preukázať či sa uvedená osoba s kriminálnym správaním stotožňuje a identifikuje.³⁷

Teóriou rovnako nachádzajúcou príčinu kriminálneho správania v štruktúre spoločnosti, je aj teória anémie tvrdiaca, že kriminalita je spôsobená nemožnosťou dosahovania cieľov v spoločnosti všeobecne uznávaných, akými sú úspech, moc či bohatstvo formou legálnych prostriedkov, v dôsledku čoho sú niektoré spoločenské skupiny schopné uchýliť sa k ich

---

³⁵ ZOUBKOVÁ, I. – MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha : ARMEXPUBLISHING, 2004, s. 25.

³⁶ SUTHERLAND, E. H. – CRESSEY, D. R. *Principles of criminology*. Lanham : General Hall, 1992, s. 76.

³⁷ URBANOVÁ, M. *Systémy sociální kontroly a právo*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, s. 120.

získavaniu cestou spoločensky neprijateľnou, teda kriminálnou. Nižší podiel ženskej kriminality autor uvedenej teórie, *Merton*, pripisuje skutočnostiam, že ženy sa spoločenským normám poddávajú ľahšie ako muži, nakoľko sú prirodzene submisívnejšie, a teda je možné reálne predpokladať, že všeobecne záväzné pravidlá správania sa, budú aj rešpektovať.³⁸

Je pre ne oveľa prirodzenejšia túžba vydať sa a založiť si rodinu, než dosiahnutie moci, úspechu alebo bohatstva, ako je tomu prevažne u mužov. V tomto prípade by však pre ženskú kriminalitu neobstála ani uvedená teória anémie. Jedine vtedy, ak by sa ženy k dosiahnutiu týchto, pre mnohých ľudí prirodzených životných priorít, akými uzatvorenie manželstva či založenie si rodiny je, dopracovali kriminálnym spôsobom, pričom je ťažké si niečo také vôbec predstaviť. Dala by sa vôbec charakterizovať nelegálna cesta ku svadbe či splodeniu detí? Aj v tomto prípade sa vynára obmedzenosť použitia danej teórie na kriminalitu žien.³⁹

Uvedená teória nachádzala najväčší rozdiel v páchaní kriminality medzi mužmi a ženami v nižšom prístupe žien k nelegálnym prostriedkom, rovnako tak tvrdila, že ženy sa za svoje kriminálne správanie v porovnaní s mužmi hanbia viac, a preto sa uvedeného správania dopúšťajú menej, resp. sa mu snažia vyhýbať v čo najväčšej miere. Tiež vnímala ženskú kriminalitu ako niečo zvrhlé, čo je spoločnosťou tolerované podstatne horšie, nakoľko zastávala ten názor, že ženy majú oveľa vyššiu šancu v porovnaní s mužmi dosahovať svoje ciele cestou legálnou.⁴⁰

Iné prístupy

Nižší podiel žien na páchaní kriminality zaujal množstvo teoretikov, ktorí sa snažili zistiť príčinu tohto javu. Genézu ženskej zločinnosti ovplyvňovali i skreslené a často stereotypné predstavy o ženách zapríčinené rozvojom feminizmu. Na ženskú kriminalitu sa postupne začínalo nazeráť aj z iných uhlov a príčina sa začala hľadať v pohlaví a gendri, ktorý vyjadruje odlišnosti medzi mužmi a ženami predovšetkým v ich typickom sociálnom správaní, na rozdiel od pohlavia, pre ktoré sú hraničnými ukazovateľmi najmä biologické odlišnosti

---

³⁸ ČEPELÁK, J. – KARABEC, Z. *K teoriím kriminality žen*. Praha : Výzkumný ústav kriminologický pri Generální prokuratuře ČSSR, 1987, s. 79.

³⁹ VÁLKOVÁ, H. – KUČHTA, J. *Základy kriminologie a trestní politiky, 2. vydání*. Praha : C. H. Beck, 2012, s.120.

⁴⁰ ČEPELÁK, J. – KARABEC, Z. *K teoriím kriminality žen*. Praha : Výzkumný ústav kriminologický pri Generální prokuratuře ČSSR, 1987, s. 85.

medzi pohlaviami, pričom predstavitelia uvedených teórií sa snažili poukazovať najmä na rozdiely medzi nimi.⁴¹

Teda podľa uvedeného, za ženskou kriminalitou nestoja iba biologické faktory, ale veľký podiel na nej má aj spoločenské prostredie a proces socializácie, počas ktorého si žena osvojuje určité prejavy správania sa a prijíma sociálne role. Rozdiel v socializácii mužov a žien je znateľný. Už v mladom veku sa dievčatá zaučujú do feminnej a chlapci do maskulínnej role. Spomínaný proces je feministickým hnutím nazývaný aj slovným spojením „*gender socializácia*“.⁴²

Odborníci zastávajú ten názor, že za gender socializáciou stoja práve rodičia, ktorí doma aplikujú na deti odlišnú výchovu, diferencovanú podľa pohlavia. Mnohí z nich majú zaužívané predstavy o správnom prejave žien, ktoré svojim dcéram vstúpajú od narodenia, v súlade s ich budúcimi rolami. Domnievajú sa, že za dlhodobu nižšie štatistiky v kriminalite žien môže práve prenos týchto vzorcov z generácie na generáciu. Ale čo ženy, ktoré tieto zaužívané predstavy o ich, už vopred nalínajovanom živote, neunesú? Je postavenie ženy v spoločnosti založené skutočne iba na rodení detí a starostlivosti o rodinu? Prečo by malo byť postavenie žien v spoločnosti, fixovaním vzorcov spávania pochádzajúcich z minulosti, takto obmedzené? Je spravodlivé, že chlapci sú od mala vedení k tomu, aby sa v živote dokázali presadiť, pričom dievčatá sú, naopak, vychovávané k tolerancii, poslušnosti a podriaďovaniu sa rodine?⁴³

Túto problematiku sa snažila vysvetliť práve feministická teória, ktorá predchádzajúcim prístupom vytýkala skutočnosť, že majú o postavení ženy v spoločnosti a jej prirodzenosti zaužívané nesprávne a mnohokrát jednotvárne predstavy. Domnievali sa, že ako náhle ženy dostanú rovnakú príležitosť ako muži, sú schopné sa im priblížiť aj v oblasti kriminality. Rovnako však na takom konaní má mať svoj podiel aj neúnosnosť množstva rolí, ktoré sa ženám v priebehu života hromadia.⁴⁴

Odporcovia tejto teórie zastávajú ten názor, že ženy sú vďaka svojmu pohlaviu dekriminalizované gavalierskym prístupom príslušných orgánov, ktoré majú vo veci konať nestranné, avšak niekedy sa snažia kriminálničky určitým spôsobom vo viacerých prípadoch aj chrániť, s čím predstavitelia feminizmu jednoznačne nesúhlasia a tvrdia, že nie je možné

---

⁴¹ KOLDINSKÁ, K. *Gender a sociální právo : Rovnost mezi muži a ženami v sociálně právních souvislostech*. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 21.

⁴² JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha : PORTÁL, 2001, s. 221.

⁴³ PAGLIA, C. *Free women, free men : Sex, gender, feminism*. USA : Pantheon Books, 2017, s. 198.

⁴⁴ MUNKOVÁ, G. *Sociální deviace. Přehled sociologických teorií*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 138.

ženskú kriminalitu v takej miere ignorovať. Niektorí sa prikláňajú aj k názorom, že to môže byť výsledkom rodinnej zaujatosti justície, ktorá sa za každých okolností snaží zachovať rodinu a deti.⁴⁵

Ďalším z prístupov nazerania na uvedenú problematiku je prístup multifaktorový. Ten sa snaží objasniť príčiny ženskej kriminality spolupôsobením niekoľkých faktorov rôzneho druhu a pôvodu, ako výsledok biologických, sociálnych a psychologických podmienok. Výskumy konané v rámci tohto prístupu odhalili, že za kriminálnu minulosť žien v prevažnej miere môžu problémy v detstve, zlé vzťahy s rodinou, ktorá taktiež mala kontakt s kriminalitou. Tieto ženy zvyčajne neboli prémiovými študentkami, v učení zvykli zaostávať, javili sa amorálne, a tiež mali sklony k promiskuite. Rovnako tak mali zaostávať v rodičovstve, mnohé mali problémové manželstvá či dokonca mali deti s rôznymi mužmi. Manželia *Glueckovci*, ktorí uvedené výskumy viedli, nezodpovedali však, ktoré z uvedených okolností sú pre kriminalitu žien tými najrizikovejšími, resp. aké nepriaznivé faktory v sebe skrývajú, prípadne či sú dôsledkom iných, no aj napriek tomu sa ich zistenia stali prínosnými pre ďalšie bádanie v oblasti ženskej kriminality.⁴⁶

Prístup „*labeling approach*“, nazývaný aj teória nálepkovania, má na príčiny ženskej kriminality úplne iný pohľad. Celá myšlienka spočíva v tom, že o kriminalite nerozhoduje reálnosť takého konania, teda či v skutočnosti ide o kriminálnu povahu skutku, ale podstatnú úlohu tu zohráva zásah orgánu činného v trestnom konaní či sudcu, ktorý ženu dopúšťajúcu sa uvedeného konania, označí nálepkou kriminálnika. Rovnako tak spochybňuje aj význam kriminálnych výskumov a štatistík a považuje ich za nedôveryhodné, nakoľko tieto majú vychádzať iba z registrovanej trestnej činnosti, pričom latentná kriminalita ostáva nepovšimnutá. Preto sú presvedčení, že ženy sa môžu dopúšťať trestnej činnosti rovnako ako muži, avšak ich kriminálne správanie nie je natoľko oznamované ani vyšetrované.⁴⁷

Aj táto teória sa však dá vyvrátiť. Je v skutočnosti vôbec možné, aby orgánom činným v trestnom konaní v takejto miere unikali kriminálne skutky žien? Taktiež v nej absentuje objektívny prvok, nakoľko by sa žena mala stať kriminálničkou iba podľa subjektívneho názoru policajta, prokurátora alebo sudcu. No naopak, tejto teórii nemožno uprieť skutočnosť, že príslušné orgány sa začali v oveľa väčšej miere zaujímať aj o oblasť neregistrovanej

---

⁴⁵ RENZETTI, C. M. – CURRAN, D. J. *Ženy, muži a spoločnosť*. Praha : Karolinum, 2003, s. 344.

⁴⁶ FRANKE, K. *Frauen und Kriminalität: Eine kritische Analyse kriminologischer und soziologischer Theorien*. Konstanz : UVK Univ.-Verl., 2000, s. 67.

⁴⁷ URBANOVÁ, M. – VEČEŘA, M. *Ženská delikvence: Teoreticko-empirická studie k problému právních postojů a hodnotových orientací delikventních žen*. Brno: Masarykova Univerzita, 2004, s. 32.

kriminality. Na to, aby spoločnosť mohla so ženskou kriminalitou úspešne bojovať, je potrebné dôkladne ovládať jej konkrétne prejavy, a taktiež pochopiť zmysľanie žien. Je preto nemožné zaškatuľkovať určitú skupinu, vykazujúcu kriminálne znaky, nakoľko z uvedených teórií a výskumov vyplýva, že aj napriek tomu, že žena spĺňa určité fyziologické či biologické predpoklady na spáchanie kriminálneho skutku, sa ho aj napriek tomu nedopustí, a naopak, taká žena, ktorá nevykazuje žiadne odlišnosti od bežného priemeru, sa môže dopustiť aj tých najbrutálnejších činov.⁴⁸

Záver

Aj napriek tomu, že štatistiky neodhalia celkovú kriminalitu a s prihliadnutím na kriminalitu latentnú sa objektivnosť štatistických ukazovateľov stáva skôr relatívnou, dokážu nám vytvoriť aspoň obraz o registrovanej trestnej činnosti. Zo štatistík zverejnených na stránke Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky vyplýva, že počet osôb dopúšťajúcich sa protiprávneho konania za posledných 5 rokov klesá, avšak podiel ženskej kriminality na celkovej kriminalite mierne stúpol. V každom roku však u žien jednoznačne prevyšovala majetková kriminalita a najčastejšie sa dopúšťali krádeží, ďalej nasledovalo ohrozovanie mravnej výchovy mládeže a zanedbanie povinnej výživy. Zo štatistických údajov vyplývajúcich z posledných 5 rokov je možné konštatovať, že v roku 2015 sa celkovej kriminality dopustilo 43 772 osôb, z toho 6 745 žien, čo predstavuje približne 15,4 % podiel na celkovej kriminalite. Krádež spáchalo 1 407 žien z celkového počtu 10 599 páchatel'ov, čo predstavuje 13,2 % podiel. Trestného činu ohrozovania mravnej výchovy mládeže sa dopustilo 1 488 žien z počtu 2 536 páchatel'ov, a teda podiel ženskej protiprávnej činnosti predstavuje 58,6 %. Zanedbanie povinnej výživy spáchalo 5 003 páchatel'ov, z toho 682 žien, čo predstavuje 16,3 %.⁴⁹ V roku 2016 sa celkovej kriminality dopustilo 39 139 osôb, z toho 6 120 žien, ktoré predstavovali 15,6 % podiel k celkovej kriminalite. Krádež spáchalo 1 441 žien z celkového počtu 9 058 páchatel'ov, teda 15,9 %. Ohrozovanie mravnej výchovy mládeže 1 343 žien z počtu 2 214, čo predstavuje 60,6 % páchateliek tohto trestného činu. Zanedbania

---

⁴⁸ NOVOTNÝ, O. – ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 101.

⁴⁹ Dostupné na internete: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/statistical-prehľad-trestnej-a-netrestnej-cinnosti-za-rok-2015-3931.html> [cit. 2020-10-11].

povinnej výživy sa dopustilo 624 žien zo 4 212 páchatel'ov, teda 14,8 %.⁵⁰ Rok 2017 predstavoval 37 707 páchatel'ov, z toho 16,3 % podiel tvorili ženy, v počte 6 155. Krádež spáchalo 17,2 % žien, z celkového počtu páchatel'ov 9 157, sa jej teda dopustilo 1 576 žien. Ohrozovanie mravnej výchovy mládeže predstavovalo 1 487 žien, teda 61,6 % podiel z počtu 2 433 páchatel'ov. Zanedbania povinnej výživy sa dopustilo 535 žien z celkového počtu 3 788 páchatel'ov, v ženskom zastúpení 14,1 %.⁵¹ V roku 2018 počet páchatel'ov v porovnaní s uplynulým rokom klesol a predstavoval 35 748 osôb, z toho ženy v počte 5 774 tvorili 16,1 % zastúpenie. Opäť prevyšovala krádež nad ostatnou trestnou činnosťou a to percentuálnym podielom 17,1 %. Z celkového počtu páchatel'ov 7 814, sa jej dopustilo 1 338 žien. Nasledovalo ohrozovanie mravnej výchovy mládeže s podielom 61,4 % v ženskom zastúpení 1 236 osôb z celkového počtu páchatel'ov 2 013. Zanedbanie povinnej výživy predstavovalo 14,1 %, pričom celkový počet páchatel'ov tohto trestného činu bol 3 026 a žien 428.⁵² V roku 2019 sa celkový počet páchatel'ov vyšplhal na 34 102. Ženy tvorili 16,01 %, teda 5 475 osôb. Krádeže sa dopustilo 1 314 žien z počtu 7 838 osôb, teda 16,7 %. Ohrozovania mravnej výchovy mládeže sa dopustilo 60,8 % ženských páchateliek, teda 1 383 žien z 2 274 páchatel'ov. Zanedbanie povinnej výživy spáchalo 473 žien z celkového počtu 3 008 páchatel'ov, čo predstavuje 15,7 %.⁵³ Z uvedenej štatistiky Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky ďalej vyplýva, že podiel trestnej činnosti žien od 01.01.2020 do 31.10.2020 predstavuje 13,7 %, teda zatiaľ sa jej dopustilo 4 449 žien z celkového počtu páchatel'ov 32 425. Ženská krádež predstavuje 16,3 % podiel. Z doterajšieho počtu 6 377 páchatel'ov sa jej dopustilo 1 043 žien, 802 žien z počtu 1 349 páchatel'ov sa dopustilo ohrozovania mravnej výchovy mládeže v percentuálnom podiele 59,4 % a zanedbania povinnej výživy sa doposiaľ dopustilo 310 žien z počtu 2 342 osôb, teda 13,2 %.⁵⁴

Vo všeobecnosti je teda možné povedať, že v spoločnosti, bohužiaľ, stále dominuje predstava, že typickým páchatel'om je muž. No nie je tomu celkom tak. Síce aj napriek nižšiemu podielu žien na páchaní kriminality, nie je ich zastúpenie zanedbateľné. Za posledných 5 rokov

---

⁵⁰ Dostupné na internete: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/statisticky-prehľad-trestnej-a-netrestnej-cinnosti-za-rok-2016-3990.html> [cit. 2020-10-11].

⁵¹ Dostupné na internete: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/statisticky-prehľad-trestnej-a-netrestnej-cinnosti-za-rok-2017-39b2.html> [cit. 2020-10-11].

⁵² Dostupné na internete: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/statisticky-prehľad-trestnej-a-netrestnej-cinnosti-za-rok-2018-39b3.html> [cit. 2020-10-11].

⁵³ Dostupné na internete: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/statisticky-prehľad-trestnej-a-netrestnej-cinnosti-za-rok-2019-3a0f.html> [cit. 2020-10-11].

⁵⁴ Dostupné na internete: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/statisticky-prehľad-trestnej-a-netrestnej-cinnosti-za-rok-2020-3a68.html> [cit. 2020-10-11].

sa ženy najčastejšie dopúšťali majetkovej kriminality páchaním krádeží. Zaujímavosťou je, že druhé najvyššie zastúpenie mal trestný čin ohrozovania mravnej výchovy mládeže. Pravdepodobne za to môže aj skutočnosť, že v porovnaní s minulými desaťročiami, rozvodovosť slovenských manželstiev oveľa viac stúpila a deti sú pri rozvodoch často zverené do starostlivosti práve matke. Posledným najčastejšie sa objavujúcim trestným činom bolo zanedbanie povinnej výživy.

Je potrebné pamätať na to, že rodina tvoriaca základnú bunku spoločnosti je zároveň aj určitým ekonomickým spoločenstvom. Neodmysliteľnou súčasťou rodiny je vytváranie vhodných ekonomických podmienok na starostlivosť a výživu detí a ostatných členov a pokiaľ je v možnostiach a schopnostiach rodiny, aby mohla určitú osobu živiť, rozhodne by takáto osoba nemala ostať bez prostriedkov na výživu. Nech už žijeme v akokoľvek uponáhľanej dobe, rodina má byť vždy tou najvyššou hodnotou a každá z nich tu po sebe zanechá aj odkaz pre ďalšie generácie.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Knihy a monografie

BASSERMANN, L. *Nejstarší řemeslo : kulturní dejiny prostituce*. Praha : Mladá fronta, 1993. 333 s. ISBN 80-204-0363-9.

BLATNÍKOVÁ, Š. – NETÍK, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha : IKSP, 2007. 115 s. ISBN 978-80-7338-063-2.

ČEPELÁK, J. – KARABEC, Z. *K teoriím kriminality žen*. Praha : Výzkumný ústav kriminologický pri Generální prokuratuře ČSSR, 1987. 156 s. ISBN 59-096-86.

FRANCEK, J. *Zločin a trest v Pardubicích*. Ústí nad Orlicí : Oftis, 2011. 248 s. ISBN 978-80-7405-120-3.

FRANKE, K. *Frauen und Kriminalität: Eine kritische Analyse kriminologischer und soziologischer Theorien*. Konstanz : UVK Univ.-Verl. 2000. 192 s. ISBN 9783879407484.

HERETIK, A. *Extrémna agresia 1: Forenzná psychológia vraždy*. Nové Zámky : PSYCHOPROF, 1999. 277 s. ISBN 9788096808335.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha : PORTÁL, 2001. 288 s. ISBN 8073672693.

PRÁVNE ROZPRÁVY ON-SCREEN II. – Sekcia verejného práva

online vedecká konferencia - 13. november 2020

- KOLDINSKÁ, K. *Gender a sociální právo : Rovnost mezi muži a ženami v socálně právních souvislostech*. Praha : C. H. Beck, 2009. 240 s. ISBN 978-80-7400-343-1.
- LOWEROVÁ, W. *Hitlerovy fúrie : německé ženy a nacistické vraždy*. Praha : Paseka, 2015. 347 s. ISBN 978-80-7432-584-7.
- LUBELCOVÁ, G. *Kriminalita ako spoločenský fenomén*. Bratislava : Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2009. 212 s. ISBN 978-80-224-1051-9.
- MUNKOVÁ, G. *Sociální deviace. Přehled sociologických teorií*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. 168 s. ISBN 978-80-7380-398-8.
- NEUMANN, J. *Základní kriminologické školy a směry*. Praha : IKSP, 1998. 58 s. ISBN 80-86008-53-3.
- NOVOTNÝ, O. – ZAPLETAL, J. *Kriminologie. 2. vyd.* Praha: ASPI Publishing, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2 .
- NOVOTNÝ, V. – HERETIK, A. *Extrémna agresia 2 : Forezná psychiatria vraždy*. Nové Zámky : PSYCHOPROF, 2012,. 232 s. ISBN 9788089322091.
- PAGLIA, C. *Free women, free men : Sex, gender, feminism*. USA : Pantheon Books, 2017. 352 s. ISBN 978-0375424779.
- RENZETTI, C. M. – CURRAN, D. J. *Ženy, muži a společnost*. Praha : Karolinum, 2003. 642 s. ISBN 80-246-0525-2.
- SUTHERLAND, E. H. – CRESSEY, D. R. – LUCKENBILL, D. F. *Principles of criminology*. Lanham : General Hall, 1992. 696 s. ISBN 0-930390-70-9
- TOMÁŠEK, J. 2010. *Uvod do kriminologie : Jak studovat zločin*. Praha : Garda Publishing, 2010. 216 s. ISBN 978-80-247-2982-4.
- TUROŠÍK M.: Ľudské práva v rímskom práve. In P. SZYMANIEC (ed.): Zasada proporcjonalności a ochrona praw podstawowych w państwach Europy. The Principle of Proportionality and the Protection of the Fundamental Rights in the European States. Warszawa: Wydawnictwo PWSZ AS, 2015, s. 65–72
- TUROŠÍK M.: Roman law. 1. Vydanie. Banská Bystrica: Belianum, 2013. ISBN 978-80-557-0556-9, s. 113
- URBANOVÁ, M. – VEČEŘA, M. *Ženská delikvence : Teoreticko-empirická studie k problému právních postojů a hodnotových orientací delikventních žen*. Brno : Masarykova Univerzita, 2004. 246 s. ISBN 80-210-3608-7.

URBANOVÁ, M. *Systémy sociální kontroly a právo*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006. 191 s. ISBN 8086898946.

VÁLKOVÁ, H. – KUČHTA, J. *Základy kriminologie a trestní politiky, 2. vydání*. Praha : C. H. Beck, 2012. 664 s. ISBN 9788074004292.

VÁLKOVÁ, J. *Kriminalita žen*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1993. 76 s.

ZOUBKOVÁ, I. – MOULISOVÁ, M. *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha : ARMEXPUBLISHING, 2004. 148 s. ISBN 80-86795-05-5.

Odborné články

MAREŠOVÁ, A. Výzkum prvovězněných žen. In *Trestněprávní revue*, 2009, roč. 8, č. 8, s. 238-244.

MEIXIANG, L. Discussion on the Causes of Female Crime and Its Control and Prevention. In *M&D Forum*, 2010. s. 197-201.

STACHOVÁ, A. Ženy a kriminalita. In *Notitiae Novae Facultatis Iuridicae Universitatis Matthiae Beli Neosolii*, 1998. s. 156-172

ŠMAUSOVÁ, G. 1992. Trestní právo a kriminalita žen. In *Právník*. roč. 131, s. 264-280.

Online dokumenty

LOMBROSO, C. – FERRERO, W. 1898. 1898 *The Female Offender*. [online]. New York : D. Appleton&Co., 1898. 313 s. [cit. 2020-01-11]. Dostupné na internete : <https://archive.org/details/femaleoffender00lomb/page/n10/mode/2up>.

Internetové zdroje

www.genpro.gov.sk

THE OPEN BANKING MOVEMENT AND THE ACCESS TO ACCOUNTS RULE: CHALLENGES FOR COMPETITION AND DATA PROTECTION LAW

Alessandro Palmieri¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.222-232>

Abstract

The global development of open banking regulations and initiatives, while promising benefits to individuals and small businesses, raises also several concerns. This entry, focusing on the European Union experience, addresses some critical issues not only in respect to the defence of consumers' economic interests, but also, and mainly, with regard to the safeguard of customers' personal data and the maintenance of an adequate level of competition in the relevant markets. The author advocates a revision of the existing protecting devices or, alternatively, the creation of new mechanisms, more suitable to ensure a high level of protection for the interests at stake.

Keywords

Open banking, payment services, consumer protection, competition, data protection

Introduction

The open banking movement is at the centre of a worldwide debate. Several legislatures, at the national as well as the supranational level, have taken significant steps towards implementing an efficient open banking regime, susceptible of being, as a first approximation, described as a system under which banks open up their application programming interfaces (APIs) for third parties².

The process of implementation of open banking raises many legal questions, related to different branches of law. Indeed, since the first stage of its development, open banking,

---

¹ Prof. Dr. Alessandro Palmieri, PhD., University of Siena, Department of Law.

² According to P. Gupta and T.M. Tham, *Fintech. The New DNA of Financial Services*, de Gruyter, 2019, 157, consists in the «adoption of common standards for collaboration between banks and other players within the banking ecosystem».

alongside the expected benefits, has revealed critical issues, which demand the attention of academics and other experts from various areas of law. In this context, one may come across issues that pertain to private law: more specifically, focus shall be put on consumer protection, personal data privacy and the safeguard of competition. A large part of the difficulties stem from one of the core features of the open banking system, that is to say from the “access to account rule”, according to which financial institutions are obliged to allow third parties to obtain customers’ account data on the basis of customers’ consent.

Open banking as a global phenomenon: a window on non-European experiences

As it has been pointed out in the relevant literature, open banking “is proving to be a global phenomenon”³. Before concentrating on European Union, it seems useful to conduct a survey of non-European experiences.

It is extremely remarkable the way Australia has dealt, and keeps on dealing, with open banking, in the framework of a more ambitious project that aims at enhancing an open-data landscape. In July 2020, the Australian Consumer Data Right Act came into force, which pursues the goal of improving competition and choice, as allows that transaction data, customer data and product data can be communicated with third party comparison sites to increase the consumer’s negotiation power. The scope of this piece of legislation is very broad: in the initial stage, it is applicable only in the banking sector; then it will apply to the energy and telecommunications sectors, before including gradually other industries on a sector-by-sector basis. It is also of interest what is taking place in Brazil. In May 2000, the Central Bank of Brazil (Banco Central do Brasil) has issued a regulation on the implementation of open banking. Like similar attempts to govern the phenomenon, the said regulation – which defines open banking as a standardized sharing of data and services through the opening and integration of systems – aims at encouraging innovation, promoting competition, and increasing the efficiency of the national financial system.

Other legal systems are preparing the adoption of the open banking paradigm. One of these is Canada where, in June 2019, the Senate Committee on Banking, Trade and Commerce

---

³ See, for instance, B. Regnard-Weinrabe and J. Finlayson-Brown, *Adapting to a changing payments landscape*, in J. Madir (ed.), *FinTech. Law and Regulation*, Edward Elgar, 2019, 41.

asked the Government to take immediate steps to initiate an open banking framework. More recently, in January 2020, the Advisory Committee on Open Banking, appointed by the Ministry of Finance, determined that the benefits of open banking outweigh its cost. In its report the Committee observed that a robust consumer-directed framework: 1) could give consumers greater control of their information; 2) could support a more innovative and competitive sector by setting rules and protections around data use and requiring data to be transferred in a more secure form. After the publication of this report, a new phase commenced in the design of an open banking regulatory framework. Currently the focus is on determining how regulators and the financial sector can mitigate data security and privacy risks. Something noteworthy is happening in the United States where, as of today, consumers' access to financial data sharing has been largely dependent on private-sector efforts. Indeed, Section 1033 of the Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act (passed in the aftermath of the financial crisis of 2008) provides that, subject to rules prescribed by the Bureau of Consumer Financial Protection (CFPB), a consumer financial services provider must make available to a consumer information, in its control or possession, concerning the consumer financial product or service that the consumer obtained from the provider. This provision, which dates back to 2010, has never been implemented. But, on 22 October 2020, the CFPB has announced its intention to regulate open banking, issuing an advanced notice of proposed rulemaking.

It shall be noted that other countries – including India, Japan, Singapore and South Korea – still rely on market mechanisms as levers to support the growth of open banking and the effectiveness of data sharing measures.

The access to account rule in the EU system

European Union is widely regarded as the frontrunner of the above said global tendency, due to the fact that its decisive move to reach the mentioned goal dates back to 2015, when the Directive (EU) 2015/2366, on payment services in the internal market (known as “PSD2”) was enacted. And, more recently, EU seems to have taken the lead in the ambitious road towards open finance. As a matter of fact, in the context of the “Digital Finance Strategy”, launched in September 2020, the European Commission announced that, by 2024, the EU should have an open finance framework in place, in line with the EU Data Strategy, the upcoming Data Act,

and Digital Services Act. The concept of open finance goes beyond open banking because it involves the sharing and use of customer-permissioned data by banks and third-party providers to create new services.

One of the crucial factors in the context of PSD2 is the “access to accounts rule” (often labelled as “XS2A”).

Speaking of this rule, several provisions of the Directive are relevant. First, one has to take into account Article 36 [“Access to accounts maintained with a credit institution”] which states that: “Member States shall ensure that payment institutions have access to credit institutions’ payment accounts services on an objective, non-discriminatory and proportionate basis. Such access shall be sufficiently extensive to allow payment institutions to provide payment services in an unhindered and efficient manner. The credit institution shall provide the competent authority with duly motivated reasons for any rejection”.

Then, one encounters two other provisions devoted, respectively, to payment initiation services (Article 66, entitled “Rules on access to payment account in the case of payment initiation services”) and to account information services (Article 67, entitled “Rules on access to and use of payment account information in the case of account information services”).

According to paragraph 1 of Article 66, “Member States shall ensure that a payer has the right to make use of a payment initiation service provider to obtain payment services [...]. The right to make use of a payment initiation service provider shall not apply where the payment account is not accessible online”. The supply of the payment initiation service inevitably requires that the third-party providers shall have access to some of the payment service user's data, and the ability to store them. But, in this regard, the EU legislature has introduced some limits; the payment initiation service provider is prevented from: 1) storing sensitive payment data of the payment service user (paragraph 3, lett. e); 2) requesting from the payment service user any data other than those necessary to provide the payment initiation service (paragraph 3, lett. f); 3) using, accessing or storing any data for purposes other than for the provision of the payment initiation service as explicitly requested by the payer (paragraph 3, lett. g)⁴.

Furthermore, according to paragraph 1 of Article 67, “Member States shall ensure that a payment service user has the right to make use of services enabling access to account

---

⁴ According to B. Geva, *Payment Transactions under the E.U. Second Payment Services Directive – An Outsider's View*, 54 Tex. Int'l L.J. 211, 220 (2019), regulatory standards favor the indirect access mode, where the Account Servicing Payment Service Provider provides the Payment Initiation Services Provider (PISP) account access through a dedicated application interface, because this mode is capable of limiting the data accessed by the PISP to only what is required for the provision of the service

information [...]. That right shall not apply where the payment account is not accessible online”. In addition, paragraph 2, lett. a), specifies that the account information service provider shall “provide services only where based on the payment service user’s explicit consent”.

Concerns for consumers’ interests, data protection and competition in the marketplace

The access to account rule could have an adverse impact not only on the economic interests of consumers and other weak parties (such as microenterprises), but also on customers’ data protection as well as on the competitiveness of the market as a whole.

Among the most serious dangers, one has to mention unauthorized payments or transactions made without the account holder’s permission and defective payments or transactions, requested by the customer but wrongly processed by the providers involved. Concerns have also been raised about the information obligations that payment service providers should fulfil toward payment service users in respect to the payment service contract and payment operations. Regardless of the fact that the EU legislation sets out a package of rules designed to foster transparency, improving the information requirements, especially devoted to framework contracts and payment transactions subject to such contracts, which are of greater economic importance than singular payment transactions [arts. 38 et seq. PSD2], these rules must be placed in their proper position in the general framework of consumer protection law.

However, the specific problems affecting the consumer as payer have been addressed in 2019 by European Court of Justice in the *Verein für Konsumenteninformation* judgment⁵. On that occasion, the ECJ was asked to clarify the scope of provisions that were not immediately linked to consumer protection, since they were instead related to the technical and business requirements for credit transfers and direct debits [Regulation 260 of 2018]; nevertheless, it provided a favourable interpretation for consumers, imposing a ban on discrimination between different classes of purchasers. If this judgment proves to be the expression of a lasting trend, this will lead to enhance the protection of payers. As I have noted elsewhere, usually consumers in the digital environment combine the roles of buyers and payers; so, making stronger the

---

⁵ ECJ 5 September 2019 [ECLI:EU:C:2019:673].

position of the payers will likely result in an overall enhancement of the digital consumers' economic welfare.

Other crucial issues are raised by the intersection between the open banking business model and data protection principles. Several risks are related to the processing of personal data connected to the provision of the services in this new business environment. It seems necessary to eliminate the inconsistencies between the sector-specific rules and the provisions set out by the General Data Protection Regulation (GDPR). Useful elucidations are offered in the “Guidelines 06/2020 on the interplay of the Second Payment Services Directive and the GDPR”, adopted by the European Data Protection Board (EDPB) on 17 July 2020. In particular, in that document, the EDPB expressed its view on the nature of the explicit consent of the payment service user required by some significant provisions of PSD2, specifying that consent under PSD2 is different from consent under GDPR, because the first one is deemed to be an additional requirement of a contractual nature.

Under the GDPR, consent serves as one of the six legal grounds for the lawfulness of processing of personal data. Article 4 (11) of the GDPR defines consent as “any freely given, specific, informed and unambiguous indication of the data subject's wishes by which he or she, by a statement or by a clear affirmative action, signifies agreement to the processing of personal data relating to him or her”. These four conditions –freely given, specific, informed, and unambiguous– are essential for the validity of consent. The EDPB has recently specified (in its Guidelines 05/2020 on consent under Regulation 2016/679), that consent can only be an appropriate lawful basis if a data subject is offered control and a genuine choice with regard to accepting or declining the terms offered or declining them without detriment. Moreover, according to Article 9 of the GDPR, consent is one of the exceptions from the general prohibition for processing special categories of personal data. However, in such case the data subject's consent must be ‘explicit’. This means that the data subject must give an express statement of consent for specific processing purpose or purposes. Although the consent mentioned in PSD2 is not a legal ground for the processing of personal data, this consent is specifically related to personal data and data protection, and ensures transparency and a degree of control for the payment service user. It is interesting to observe that the EDPB added that the payment service user must be able to choose whether to use the service and cannot be forced to do so. Therefore, the consent under PSD2 must be a freely given consent too.

In terms of data protection law, it has to be recalled also the principle of data minimisation, according to which third-party providers should collect only personal data necessary to provide the specific payment services requested by the payment service user. Since financial data may contain references to all aspects of a data subject's private life, it is necessary to find out the best strategies that can be developed to avoid data breaches (just think of the consequences of giving untrusted parties access to log-in credentials) or, when a breach occurs, to grant an effective remedy to persons whose fundamental rights have been violated.

Furthermore, one has to consider that the judgment of the ECJ in the *Facebook Ireland and Schrems* case⁶ (which has declared invalid the Decision (EU) 2016/1250 of 12 July 2016 on the adequacy of the protection provided by the EU-US Privacy Shield) may influence the processing of personal data carried out for the purposes of open banking, since a meaningful number of Account Information Service Providers and Payment Initiation Services Providers, are located outside the EU. The ECJ has made clear that GDPR provisions apply to the transfer of personal data for commercial purposes by an economic operator established in a Member State to another economic operator established in a third country, irrespective of whether, at the time of that transfer or thereafter, that data is liable to be processed by the authorities of the third country in question for the purposes of public security, defence and State security.

Although one of the purposes of the rules enacted at the European level is to increase competition and openness between banks and non-banking institutions, antitrust issues may arise from the business conduct of the various operators. It is particularly important to make competition work in a sector where some players (namely, Big-Tech firms), leveraging on their skills in the field of data analytics, may acquire a dominant position, which in the end could result in a welfare loss for consumers.

---

⁶ ECJ 16 July 2020 [ECLI:EU:C:2020:559]. In that circumstance, the Court held also that Article 46(1) and Article 46(2)(c) of the GDPR «must be interpreted as meaning that the appropriate safeguards, enforceable rights and effective legal remedies required by those provisions must ensure that data subjects whose personal data are transferred to a third country pursuant to standard data protection clauses are afforded a level of protection essentially equivalent to that guaranteed within the European Union by that regulation, read in the light of the Charter of Fundamental Rights of the European Union. To that end, the assessment of the level of protection afforded in the context of such a transfer must, in particular, take into consideration both the contractual clauses agreed between the controller or processor established in the European Union and the recipient of the transfer established in the third country concerned and, as regards any access by the public authorities of that third country to the personal data transferred, the relevant aspects of the legal system of that third country, in particular those set out, in a non-exhaustive manner, in Article 45(2) of that regulation». On the *Facebook Ireland and Schrems* judgment, see M. Rotenberg, *Schrems II, from Snowden to China: Toward a new alignment on transatlantic data protection*, in *European Law Journal*, 2020, vol. 26, 1-2, 141-152; A. Chander, *Is Data Localization a Solution for Schrems II?*, in *Journal of International Economic Law*, 2020, vol. 23, 3, 771-784.

In the light of the provisions concerning the access to, and the use of, data relating to online payment accounts, many aspects have to be clarified from a competition law point of view: among the others, the definition of the relevant markets; the identification of the dominant entities; the relationship with the essential facility doctrine.

With respect to this specific point, many observers are fearful about the effects of the entry into the market of the so-called Big-Tech giants. An interesting proposal of reform, which aims at rebalancing power relations between the different parties, is centred in the idea that a reciprocity clause shall be added to the rules currently in force, so that not only third-party providers would be able to access bank customers' data, but also banks should be entitled to access all data stored by the said providers pertaining to the same customers⁷.

Specific tools have to be designed in order to prevent the monopolization of the market by Big-Tech firms, which may leverage on their ability to tailor their services around customers' needs, to exploit economies of scope, and to cross-subsidise their services with the ones they offer in other markets. The competition problems encountered in the financial sector need to be inscribed in the framework of the more general debate around access to data in the digital sphere.

Civil liability rules can play a significant role in this context, to the extent that they are able to compensate those who have sustained losses as a result of unlawful conducts of banks, financial institutions, Account Information Service Providers and Payment Initiation Services Providers, as well as to deter further infringements.

Conclusion

According to an article recently published in an international journal of technology law, the analysis of PSD2, and of the Regulatory Technical Standards adopted by the Commission, shows that the goal to develop the market for payment services has a higher priority; security and privacy are ultimately subordinate⁸. Analogous concerns can be raised with respect to the safeguard of a fair and vibrant competition in the relevant markets.

---

⁷ F. Di Porto, G. Ghidini, "I Access Your Data, You Access Mine": Requiring Data Reciprocity in Payment Services, in *International Review of Intellectual Property and Competition Law - IIC*, 2020, 51, p. 307-329.

⁸ See P.T.J Wolters, B.P.F. Jacobs, *The security of access to accounts under the PSD2*, in *Computer Law & Security Review*, 2019, 35, p. 29-41.

Since we are already in the ‘open banking age’ (at least in an early stage of it), and we are approaching the ‘open finance age’, scholars and other experts are called to explore new paths in order to minimise the mentioned risks, trying to adapt the existing protecting devices or to create new mechanisms, more suitable to face such important challenges as we are doing nowadays. These tools should increase the overall security of digital transactions and ensure a high level of protection to consumers and other vulnerable parties.

BIBLIOGRAPHY

ARNER D.W., ZETZSCHE D.A., BUCKLEY R.P., WEBER R.H.: Future of Data-Driven Finance and RegTech: Lessons from EU Big Bang II, in *Standard Journal of Law Business and Finance*, 2020, vol. 25, 245-288.

BORGOGNO O., COLANGELO G.: Data, Innovation and Competition in Finance: The Case of the Access to Account Rule, in *European Business Law Review*, 2020, 31, no. 4, 573-610.

BORGOGNO O., COLANGELO G.: The data sharing paradox: BigTechs in finance, May 28, 2020, available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3591205> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3591205> (forthcoming in *European Competition Journal*).

BURDON M., MACKIE T.: Australia's Consumer Data Right and the Uncertain Role of Information Privacy Law, in *International Data Privacy Law*, 2020, 10(3), 222-235.

CHANDER A.: Is Data Localization a Solution for Schrems II?, in *Journal of International Economic Law*, 2000, vol. 23, 3, 771-784

CIRAOLO F.: Open Banking, Open Problems. Aspetti controversi del nuovo modello dei “sistemi bancari aperti”, in *Rivista di diritto bancario*, 2020, 611-650.

DE PAOLI D.: PSD2 e privacy, in M.C. Paglietti, M.I. Vangelisti (eds.), *Innovazione e regole nei pagamenti digitali il bilanciamento degli interessi nella PSD2*, Roma TrE-Press, 2020, 147-151.

DI PORTO F., GHIDINI G.: “I Access Your Data, You Access Mine”: Requiring Data Reciprocity in Payment Services, in *International Review of Intellectual Property and Competition Law - IIC*, 2020, 51, 307-329.

GAMMALDI D., IACOMINI C.: Mutamenti del mercato dopo la PSD2, in Maimeri F., Mancini M. (eds.), *Le nuove frontiere dei servizi bancari e di pagamento fra PSD 2, criptovalute*

e rivoluzione digitale, Quaderni di Ricerca Giuridica della Consulenza Legale, Banca d'Italia, 2019, no. 87, 123-142.

GAUCI R.: Is Europe a Good Example of Open Banking?, in S. Chishti, T. Craddock, R. Courtneidge, M. Zachariadis (eds.), *The PayTech Book: The Payment Technology Handbook for Investors, Entrepreneurs and FinTech Visionaries*, Wiley, 2020, 86-87.

GEVA B.: Payment Transactions under the E.U. Second Payment Services Directive – An Outsider's View, 54 *Tex. Int'l L.J.* 211 (2019).

GIROMPINI D.: PSD2 e Open Banking. Nuovi modelli di business e ruolo delle banche, in *Bancaria*, 2018, no.1, 70-73.

GUPTA P.T., THAM M.: *Fintech. The New DNA of Financial Services*, de Gruyter, 2019.

KOTTAYIL N.M.: Consumer Security and Liability Model for Open Banking, in *International Journal of Trend in Research and Development*, 2020, 7(4), 230-232.

LEONG E.: Open Banking: The Changing Nature of Regulating Banking Data - A Case Study of Australia and Singapore, in *Banking & Finance Law Review*, 2020, 35.3, 443-469.

MELI V.: Opportunità e sfide per la concorrenza nella disciplina dei servizi di pagamento, in M.C. Paglietti, M.I. Vangelisti (eds.), *Innovazione e regole nei pagamenti digitali il bilanciamento degli interessi nella PSD2*, Roma TrE-Press, 2020, 135-145.

MILANESI D.: A New Banking Paradigm: The State of Open Banking in Europe, the United Kingdom, and the United States, in *TTLF Working Papers*, 2017, No. 29.

O'DONNELL B.: Data and Privacy in the Next Decade, in King M.R., Nesbitt R.W., *The Technological Revolution in Financial Services: How Banks, Fintechs, and Customers Win Together*, University of Toronto Press, 2020, 116-128.

PACKIN, N.G.: Show Me the (Data About the) Money!, available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3620025> (forthcoming in *Utah Law Review*).

PERNG B.J.: Align Open Banking and Future-Proof RegTech for Regulators and Third-Party Providers to Deliver the Optimal Consumer Convenience and Protection, in Barberis J., Arner D.W., Buckley R.P. (eds.), *The RegTech Book, the Financial Technology Handbook for Investors, Entrepreneurs and Visionaries in Regulation*, Wiley, 2019, 89-92.

RAJARETNAM T., YOUNG A.: The promise of an open data economy in Australia: legislating open banking, in *Computer and Telecommunications Law Review*, 2020, 26(4), 83-90.

REGNARD-WEINRABE B., FINLAYSON-BROWN J.: Adapting to a changing payments landscape, in J. Madir (ed.), *FinTech. Law and Regulation*, Edward Elgar, 2019, 22-48.

ROTENBERG M.: Schrems II, from Snowden to China: Toward a new alignment on transatlantic data protection, in *European Law Journal*, 2000, vol. 26, 1-2, 141-152

STIEFMUELLER C.M.; Open Banking and PSD 2: The Promise of Transforming Banking by 'Empowering Customers', in Spohrer J., Leitner C. (eds.), *Advances in the Human Side of Service Engineering. AHFE 2020. Advances in Intelligent Systems and Computing*, vol 1208. Springer, 2020, 299-305.

WOLTERS, P.T.J., JACOBS, B.P.F.: The security of access to accounts under the PSD2, in *Computer Law & Security Review*, 2019, 35, 29-41.

ZACHARIADIS M.: How 'Open' is the Future of Banking? Data-Sharing and Open Data Frameworks in Financial Services, in King M.R., Nesbitt R.W. (eds.), *The Technological Revolution in Financial Services: How Banks, Fintechs, and Customers Win Together*, University of Toronto Press, 2020, 129-157.

ZETZSCHE D.A., ARNER D.W., BUCKLEY R.P., WEBER R.H.: The Evolution and Future of Data-Driven Finance in the E.U., in *Common Market Law Review*, 2020, vol. 57, 331-360.

**OBNOVA KONANIA PRED ÚSTAVNÝM SÚDOM SLOVENSKEJ
REPUBLIKY NA ZÁKLADE ROZSUDKU EURÓPSKEHO SÚDU PRE
ĽUDSKÉ PRÁVA**

**REOPENING OF PROCEEDINGS BEFORE THE CONSTITUTIONAL
COURT OF THE SLOVAK REPUBLIC FOLLOWING A JUDGMENT OF
THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS**

Marica Pirošíková¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.233-245>

Abstrakt

V príspevku sa autorka venuje rozhodovacej činnosti Ústavného súdu Slovenskej republiky z hľadiska medzinárodnej kontroly vykonávanej Radou Európy. Analyzuje relevantnú právnu úpravu a prax pokiaľ ide o obnovu konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky na základe rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva, a to predovšetkým z pohľadu požiadaviek formulovaných Výborom ministrov Rady Európy.

Kľúčové slová

Európsky súd pre ľudské práva, Výbor ministrov Rady Európy, obnova konania pred ústavným súdom, výkon rozsudku Európskeho súdu pre ľudské práva

Abstract

The author's paper deals with the case-law of the Constitutional Court of the Slovak Republic from the point of view of international supervision exercised by the Council of Europe. It analyzes the relevant legislation and practice regarding the reopening of proceedings before the Constitutional Court of the Slovak Republic following a judgment of the European Court of Human Rights, especially in view of the requirements formulated by the Committee of Ministers of the Council of Europe.

---

¹ JUDr. Marica Pirošíková pôsobí na ako doktorandka na Katedre občianskeho a pracovného práva Univerzity Mateja Bela. Zároveň je advokátka. Od ukončenia Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave v roku 2000 pôsobila v Kancelárii zástupcu Slovenskej republiky pred Európskym súdom pre ľudské práva, v rokoch 2002 až 2007 ako spoluzástupkyňa a od roku 2007 do roku 2020 ako zástupkyňa Slovenskej republiky v konaní pred Európskym súdom pre ľudské práva.

Keywords

European Court of Human Rights, Committee of Ministers of the Council of Europe, reopening of proceedings before the Constitutional Court, execution of judgment of the European Court of Human Rights

Úvod

Obnova konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola vyvolaná potrebou prijať Výborom ministrov Rady Európy (ďalej len „VM RE“) požadované individuálne opatrenia s cieľom vykonať rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) o porušení ľudských práv sťažovateľov, ku ktorým došlo zo strany ústavného súdu. Vychádzajúc z princípu subsidiarity je od týchto prípadov potrebné odlišiť situácie, keď k porušeniu práv zaručených Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) došlo v konaní pred všeobecnými súdmi.

1. Povinnosť štátu zabezpečiť *restitutio in integrum*

Článok 46 Dohovoru zakotvuje záväzok zmluvných strán riadiť sa právoplatným rozsudkom ESLP vo všetkých prípadoch, ktorých sú stranami, a dohľad nad výkonom zveruje VM RE. Dňa 19. januára 2001 VM RE schválil členským štátom Odporúčanie č. R (2000)2 o obnove alebo opätovnom prerokovaní niektorých prípadov na vnútroštátnej úrovni na základe rozsudkov ESLP. V odporúčaní sa okrem iného uvádza, že skúsenosti VM RE pri vykonávaní dohľadu nad výkonom rozsudkov ESLP ukázali, že za určitých okolností obnova konania, resp. opätovné prerokovanie prípadu predstavuje najúčinnější, ak nie jediný prostriedok na dosiahnutie *restitutio in integrum*. Odporúčanie sa zmieňuje predovšetkým o prípadoch, keď poškodená strana naďalej trpí vážnymi negatívnymi dôsledkami spôsobenými sporným vnútroštátnym rozhodnutím, ktoré nie sú dostatočne napravené spravodlivým zadosťučinením a nemôžu byť odstránené inak, než opätovným prerokovaním vecí, resp. obnovou konania a rozsudok ESLP vedie k záveru, že napadnuté vnútroštátne rozhodnutie je v merite vecí v rozpore s Dohovorom, alebo zistené porušenie spočíva v procesných pochybeniach alebo nedostatkoch takej závažnosti, ktorá vrhá vážne pochybnosti na výsledok vnútroštátneho konania, ktoré bolo predmetom sťažnosti. Dňa 28. septembra 2000 aj Parlamentné

zhromaždenie Rady Európy schválilo rezolúciu č. 1226 (2000) o výkone rozsudkov ESLP, ktorou vyzvalo členské štáty Rady Európy na vnútroštátnu úpravu konania, ktorá by umožňovala prieskum pôvodných konaní v dôsledku odsudzujúcich rozsudkov ESLP.

2. Dôvody zavedenia možnosti obnovy konania pred ústavným súdom v Slovenskej republike

Na príslušné odporúčania Rady Európy vyzývajúce členské štáty zaviesť možnosť opätovného prerokovania veci na vnútroštátnej úrovni na základe rozsudku ESLP, slovenský zákonodarca v roku 2005 reagoval jednak v rámci rekodifikácie Trestného poriadku (ďalej „TP“), jednak novelizáciou Občianskeho súdneho poriadku (ďalej „OSP“). Pokiaľ ide o rekodifikovaný TP (zákon č. 301/2005 Z. z.), ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2006, ustanovenie § 394 ods. 4 TP výslovne zakotvilo, že skutočnosťou skôr neznámou a odôvodňujúcou povolenie obnovy konania je aj rozhodnutie ESLP, podľa ktorého rozhodnutím prokurátora alebo súdu Slovenskej republiky alebo v konaní, ktoré mu predchádzalo, boli porušené základné ľudské práva alebo slobody obvineného, ak negatívne dôsledky tohto rozhodnutia nemožno inak napraviť. Pokiaľ ide o OSP, zákonom č. 341/2005 Z. z., ktorý nadobudol účinnosť 1. septembra 2005, bolo ustanovenie § 228 OSP doplnené o možnosť účastníka návrhom na obnovu konania napadnúť právoplatný rozsudok aj v prípade, ak ESLP vo svojom rozsudku rozhodol alebo dospel k záveru, že rozhodnutím súdu alebo konaním, ktoré mu predchádzalo, boli porušené základné ľudské práva alebo slobody účastníka konania a závažné dôsledky tohto porušenia neboli odstránené priznaným primeraným finančným zadosťučinením.²

Skutočnosť, že na základe uvedených odporúčaní orgánov Rady Európy nedošlo v slovenskom právnom poriadku aj k výslovnému zakotveniu možnosti obnovy konania pred ústavným súdom v prípade, ak by ESLP bolo konštatované porušenie základného ľudského práva alebo slobody účastníka v konaní pred ústavným súdom, začala predstavovať problém až 21. februára 2013, keď bol ústavnému súdu doručený návrh úspešného sťažovateľa pred ESLP Harabina na obnovu disciplinárneho konania vedeného na ústavnom súde pod sp. zn. PL. ÚS 92/2011. Navrhovateľ vo svojom návrhu na obnovu konania pred ústavným súdom poukázal

---

² V súčasnosti sú v tomto ohľade relevantné § 397 v písm. d) CSP, príp. § 472 SSP.

na to, že proti predmetnému (odsudzujúcemu) rozhodnutiu ústavného súdu podal sťažnosť ESLP, ktorý svojím rozsudkom vyslovil, že predmetným rozhodnutím ústavného súdu bol porušený článok 6 ods. 1 Dohovoru z dôvodu, že o jeho disciplinárnom previnení nerozhodoval nestranný súd. ESLP zároveň zamietol nárok na náhradu majetkovej škody a priznal sťažovateľovi 3 000 eur z titulu nemajetkovej ujmy s tým, že pri výkone rozsudku sú štáty nielen povinné zaplatiť sumy priznané z titulu spravodlivého zadosťučinenia, ale aj prijať ďalšie všeobecné a individuálne opatrenia. V predmetnom prípade by podľa ESLP bola najvhodnejšou formou nápravy obnova konania pred súdom spĺňajúcim záruky nestrannosti. ESLP v tomto ohľade poznamenal, že Ústava Slovenskej republiky (ďalej „ústava“) ani zákon o konaní pred ústavným súdom (ďalej „ZouS“) výslovne neposkytujú možnosť obnovy konania pred ústavným súdom. ZouS však umožňuje ústavnému súdu aplikovať, ak je to vhodné, OSP a TP, ktoré poskytujú možnosť obnovy konania, ak ESLP v rozsudku dospeje k záveru, že rozhodnutie súdu alebo konanie, ktoré mu predchádzalo, bolo v rozpore so základnými ľudskými právami alebo slobodami účastníka konania.

Názor pléna ústavného súdu na možnosť obnovy konania pred ústavným súdom na základe ustanovenia § 31a ZouS účinného v danom čase, ktoré na konanie pred ústavným súdom pripúšťalo primerané použitie ustanovení OSP, resp. TP, však nebol jednotný. Podľa časti pléna ústavného súdu taký výklad ustanovenia § 31a ZouS nebol možný, keďže v zmysle článku 152 ods. 4 ústavy platí, že výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných predpisov musí byť v súlade s ústavou, pričom ústava v tom čase (v znení pred zmenou realizovanou ústavným zákonom č. 161/2014 Z. z.) v článku 133 ustanovovala, že proti rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok. Ustanovenie článku 133 ústavy tak podľa časti sudcov ústavného súdu vylučovalo podanie akéhokoľvek (riadneho či mimoriadneho) opravného prostriedku, ktorý by bolo možné uplatniť proti rozhodnutiu ústavného súdu, a to bez ohľadu na to, či by išlo o rozhodnutie pléna ústavného súdu alebo senátu ústavného súdu, a teda v dôsledku znenia článku 133 ústavy zastávala názor, že rozhodnutia ústavného súdu vo veci samej sú konečné a nezmeniteľné. Návrh sťažovateľa Harabina na povolenie obnovy konania bol preto zamietnutý uznesením ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 6/2013 z 29. októbra 2013 podľa článku 131 ods. 1 ústavy, ako aj § 4 ods. 3 ZouS.

Listom z 5. septembra 2013 (ktorý bol zaslaný na vedomie aj prezidentovi SR, predsedovi vlády SR, predsedovi NR SR a predsedovi Ústavnoprávneho výboru NR SR)

predsedníčka ústavného súdu upovedomila ministra spravodlivosti o tom, že ustanovenie článku 133 ústavy, ktoré vylučuje podanie opravného prostriedku proti rozhodnutiu ústavného súdu, ako ustanovenie právneho predpisu vyššej právnej sily v porovnaní s ustanoveniami OSP, TP a ZoúS, na ktoré poukázal ESLP vo svojom rozsudku z 20. novembra 2012, môže predstavovať vzhľadom na existenciu viacerých alternatív výkladu ústavného textu prekážku naplnenia záverov predmetného rozsudku ESLP.

Dňa 3. apríla 2014 bol Slovenskej republike doručený list Odboru výkonu rozsudkov ESLP, ktorý uviedol, že zoberal na vedomie skutočnosť, že napriek žiadosti sťažovateľa v prípade *Harabin* nedošlo k obnoveniu konania pred ústavným súdom, pričom upriamil pozornosť SR na judikatúru ESLP a Odporúčanie VM RE č. R(2002)2 o obnove alebo opätovnom prerokovaní niektorých prípadov na vnútroštátnej úrovni na základe rozsudkov ESLP. Zároveň Odbor výkonu rozsudkov ESLP požiadal o vyjadrenie, či má SR v úmysle prijať opatrenia, ktoré umožnia obnovu konania v súlade s Dohovorom, judikatúrou ESLP, príp. akékoľvek iné opatrenia majúce za cieľ *restitutio in integrum*. V tomto ohľade upozornil na to, že ďalšie dva prípady *Majchrák proti Slovenskej republike* a *Vrabec proti Slovenskej republike* vyžadujú prijatie podobných opatrení. Vzhľadom na uvedené skutočnosti sa predsedníčka ústavného súdu v máji 2014 opakovane obrátila na ministra spravodlivosti s návrhom na zváženie možnosti iniciovania potrebných legislatívnych zmien v právnom poriadku SR, ktoré by vo vzťahu k obnove konania pred ústavným súdom umožnili realizovať požiadavky vyplývajúce z rozsudkov ESLP, a to spôsobom, ktorý by vylučoval akékoľvek pochybnosti o jeho ústavnosti.³

3. Zmena článku 133 ústavy a nadväzujúce legislatívne zmeny

Na návrh skupiny poslancov došlo k zmene ústavy, ktorá bola prijatá NR SR 4. júna 2014 a účinnosť nadobudla 1. septembra 2014. Nový článok 133 ústavy znie: „*Proti rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok; to neplatí ak rozhodnutím*

---

³ K zavedeniu možnosti obnovy konania pred ústavným súdom pozri aj MACEJKOVÁ, I.: Obnova konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky ako prostriedok nápravy porušenia ľudského práva konštatovaného Európskym súdom pre ľudské práva. In: OROZS, L. – MAJERČÁK, T. (eds.). *Ochrana ľudských práv a základných slobôd ústavnými súdmi a medzinárodnými súdnymi orgánmi. III. ústavné dni, zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Košice: UJPŠ, 2014, s. 7 – 19, PIROŠÍKOVÁ, M.: Obnova konania pred ústavným súdom. ZSP, 2020, č. 1, s. 2 – 6.

orgánu medzinárodnej organizácie zriadeného na uplatňovanie medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná, vznikne Slovenskej republike povinnosť v konaní pred ústavným súdom znovu preskúmať už prijaté rozhodnutie ústavného súdu“.

Zmena „ZouS“ zákonom č. 353/2014 Z. z. s účinnosťou od 1. januára 2015 upravila nový typ konania pred ústavným súdom v podobe konania o obnove konania pred ústavným súdom (§ 75 až 75b). V uvedených ustanoveniach boli špecifikované náležitosti návrhu na obnovu konania, procesná legitímácia na podanie takéhoto návrhu, lehota na jeho podanie, účastníci uvedeného konania a spôsob rozhodovania o takomto návrhu. Tieto ustanovenia stratili účinnosť 28. februára 2019.

V novom ZouS nadväzuje na článok 133 ústavy § 69 o opravnom prostriedku, a devätnásta hlava zákona upravujúca obnovu konania pred ústavným súdom (§ 214 - § 220). Uvedené ustanovenia nadobudli účinnosť 1. marca 2019. V § 215 je upravená procesná legitímácia na podanie návrhu na obnovu konania, v § 216 sú upravené náležitosti návrhu na začatie konania, v § 217 lehota na podanie návrhu na obnovu konania, § 218 špecifikuje účastníkov konania a § 219 spôsob rozhodovania o návrhu na obnovu konania.

4. Obnova konania pred ústavným súdom na základe rozsudku ESĽP z hľadiska praxe Výboru ministrov Rady Európy

Podľa § 214 ZouS možno právoplatné rozhodnutie ústavného súdu napadnúť návrhom na obnovu konania pred ústavným súdom, ak rozhodnutím orgánu medzinárodnej organizácie vznikne Slovenskej republike povinnosť v konaní pred ústavným súdom znovu preskúmať už prijaté rozhodnutie ústavného súdu. Takýto postup je možný za splnenia ďalších podmienok uvedených v § 215 a nasl. ZouS. Návrh na obnovu konania pred ústavným súdom je oprávnený podať ten, kto bol vo veci uvedenej v § 214 účastníkom konania pred ústavným súdom a v koho prospech orgán medzinárodnej organizácie rozhodol (§ 215 ZouS).

Obnova konania pred slovenským ústavným súdom na základe rozsudku ESĽP je potrebná, ak nastala situácia o ktorej sa zmiňuje Odporúčanie č. R (2000)2 o obnove alebo opätovnom prerokovaní niektorých prípadov na vnútroštátnej úrovni na základe rozsudkov ESĽP. V tomto ohľade je významné, či sťažovateľ aj po rozsudku ESĽP naďalej trpí vážnymi negatívnymi dôsledkami spôsobenými sporným rozhodnutím ústavného súdu, ktoré nie sú

dostatočne napravené spravodlivým zadost'učinením alebo zistené porušenie spočíva v procesných pochybeniach alebo nedostatkoch takej závažnosti, ktorá vrhá vážne pochybnosti na výsledok konania pred ústavným súdom, ktoré bolo predmetom s'ťažnosti. Ak taká situácia nastane, potom obnova konania pred ústavným súdom prichádza do úvahy v prípadoch, v ktorých EŠĽP rozhodol o porušení ľudských práv s'ťažovateľov, ku ktorým došlo zo strany ústavného súdu, ktorý buď rozhodoval ako jediná inštancia (rozsudok *Harabin proti Slovenskej republike* z 20. novembra 2012); či v prípadoch, v ktorých dospel EŠĽP k záveru o porušení práv s'ťažovateľov na prístup k ústavnému súdu (rozsudok *Majchrák proti Slovenskej republike* z 23. októbra 2012, rozsudok *Đurd'ovič a Trančíková proti Slovenskej republike* zo 7. októbra 2014, rozsudok *Franek proti Slovenskej republike* z 11. februára 2014) alebo pokiaľ zistené porušenie vzhľadom na jeho charakter nemožno napraviť obnovou konania pred všeobecnými súdmi (rozsudok *Trančíková proti Slovenskej republike* z 13. januára 2015). Povinnosť SR obnoviť konanie pred ústavným súdom teda nezávisí od toho, či EŠĽP v rozsudku použije tzv. klauzulu o obnove konania. Pripomíname, že EŠĽP nie je vo svojej rozhodovacej činnosti jednotný pokiaľ ide o používanie tejto klauzuly, pričom na viacerých stretnutiach venovaných tejto téme jeho sudcovia uviedli, že zjednotenie praxe EŠĽP nemožno očakávať. Ďalej zdôraznili, že nad výkonom rozsudkov dohliada VM RE, ktorý posudzuje dostatočnosť individuálnych a všeobecných opatrení prijatých štátom s cieľom vykonať rozhodnutie EŠĽP a postupuje podľa vyššie uvedeného odporúčania č. R(2002)2. Oporu v praxi VM RE preto nemá právny názor prof. Mazáka⁴, ktorý popiera možnosť obnovy pred ústavným súdom, ak v rozsudku EŠĽP nie je zmienka o obnove konania pred ústavným súdom. Vzhľadom na uvedené treba vyhodnotiť doterajšiu prax ústavného súdu, ktorý obnovil konanie aj napriek absencii uvedenej klauzuly v odôvodnení rozsudku EŠĽP, ak to bolo nevyhnutné v záujme poskytnutia materiálnej ochrany práv s'ťažovateľov za plne súladnú s dlhodobou praxou VM RE a s povinnosťami SR vyplývajúcimi z článku 46 ods. 1 Dohovoru. Pripomíname v tejto súvislosti aj vyššie spomínaný list Odboru výkonu rozsudkov EŠĽP z 3. apríla 2014, ktorý okrem prípadu *Harabin*, v ktorom EŠĽP tzv. klauzulu o obnove konania aplikoval, poukazoval na potrebu obnovy konania v súvislosti s prípadmi *Majchrák proti Slovenskej republike* (rozsudok EŠĽP z 23. októbra 2012) a *Vrabec proti Slovenskej republike* (rozsudok EŠĽP z 30. novembra 2010), v ktorých taká klauzula zo strany EŠĽP použitá nebola. Ak by ústavný súd

---

⁴ MAZÁK, J.: Obnova konania pred Ústavným súdom SR: Prvé skúsenosti, pochybnosti a jeden námiet, In: *Bulletin slovenskej advokácie*, č. 11/2017, s. 24-29.

postupoval v súlade s uvedeným názorom prof. Mazáka, tak by to mohlo mať v jednotlivých prípadoch za následok vyžadovanie alternatívnych opatrení požadovaných VM RE na vykonanie rozsudku ESĽP takých, ako je odškodnenie za stratu šancí v prípadoch, ak k obnoveniu vnútroštátneho konania nedôjde. Aj keď je pravdou, že text článku 133 ústavy mohol byť naformulovaný inak, je úplne v rozpore so súčasnou praxou VM RE jeho názor, že extenzívny výklad senátov ústavného súdu je v rozpore s účelom tohto mimoriadneho opravného prostriedku. Práve obnovenie konania pred ústavným súdom v uvedených prípadoch malo za následok prijatie záverečnej rezolúcie VM RE.

Obnova konania pred ústavným súdom bola prvýkrát povolená nálezom ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 347/2015 z 27. októbra 2015 na základe rozsudku ESĽP v prípade *Ďurďovič a Trančíková proti Slovenskej republike* (rozsudok zo 7. októbra 2014). ESĽP v ňom dospel k záveru o porušení práva sťažovateľov na prístup k ústavnému súdu tým, že tento najskôr odmietol ich ústavnú sťažnosť z dôvodu, že nebolo podané dovolanie a po podaní ústavnej sťažnosti po vyčerpaní dovolania bola sťažnosť odmietnutá pre zmeškanie lehoty. Vychádzajúc z odôvodnenia rozsudku ESĽP ústavný súd dospel k záveru, že v prerokovávanej veci boli splnené podmienky na obnovu konania, preto obnovu konania v napadnutom konaní povolil. Ústavný súd vychádzal z toho, že ESĽP identifikoval ako porušiteľa práve ústavný súd, ďalej z toho, že porušenie práva navrhovateľov na prístup k súdu bolo konštatované v súvislosti s rozhodnutím ústavného súdu v časti, v ktorej ústavný súd časť sťažnosti navrhovateľov odmietol z procesných dôvodov, preto nedošlo k meritórnemu posúdeniu ich argumentov. Za daných okolností bol ústavný súd toho názoru, že aj napriek absencii výslovného príkazu opätovného preskúmania napadnutého rozhodnutia ústavného súdu v odôvodnení rozsudku ESĽP je v záujme poskytnutia materiálnej ochrany práv navrhovateľov nevyhnutné, aby ústavný súd opätovne preskúmal ich pôvodné sťažnostné námietky, keďže neboli v napadnutom konaní preskúmané ústavným súdom z vecného hľadiska, a zároveň konštatoval, že je to zároveň potrebné na dosiahnutie účelu obnovy konania. V nadväznosti na tieto zistenia v zmysle § 75b ods. 2 ZoúS, účinného v danom čase, ústavný súd zrušil napadnuté uznesenie ústavného súdu a vec mu vrátil na ďalšie konanie. Aj na základe uvedených skutočností VM RE skonštatoval, že SR splnila svoj záväzok podľa článku 46 ods. 1 Dohovoru a rozhodol o ukončení sledovania výkonu tohto prípadu rezolúciou CM/ResDH(2015)12 prijatou 3. marca 2016.

Ďalším príkladom povolenia obnovy konania na základe rozsudku ESLP v prípade *Trančíková proti Slovenskej republike* (rozsudok zo 13. januára 2015) je nález ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 650/2015 z 24. februára 2016. Aj v tomto prípade bol ústavný súd toho názoru, že napriek absencii výslovného príkazu opätovného preskúmania napadnutého rozhodnutia ústavného súdu v odôvodnení rozsudku ESLP je v záujme poskytnutia materiálnej ochrany práv navrhovateľky nevyhnutné, aby ústavný súd opätovne preskúmal jej pôvodné sťažnostné námietky. Ústavný súd povolil obnovu konania napriek absencii výslovného príkazu opätovného preskúmania napadnutého rozhodnutia ústavného súdu v odôvodnení rozsudku ESLP aj v prípade *Franek proti Slovenskej republike* (rozsudok zo 11. februára 2014) a to nálezom ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 218/2016 z 11. mája 2016.⁵

V uvedených prípadoch teda sťažovatelia nemali inú možnosť ako obrátiť sa svojimi žiadosťami o obnovu konania priamo na ústavný súd. Vychádzajúc z princípu subsidiarity (sp. zn. II. ÚS 421/2012, sp. zn. III. ÚS 97/2018) je od týchto prípadov potrebné odlíšiť situácie, keď k porušeniu práv zaručených Dohovorom došlo v konaní pred všeobecnými súdmi, pričom nápravu zisteného porušenia je možné zabezpečiť obnovou konania pred nimi. V takých prípadoch nie je správny výklad všeobecných súdov, ktoré zamietnu žalobu na obnovu konania s odkazom na obnovu konania pred ústavným súdom, pretože táto bola zavedená do právneho poriadku pre prípady, v ktorých porušovateľom práv neboli primárne všeobecné súdy, ale ústavný súd, a nie pre prípady v ktorých možno nápravu dosiahnuť obnovou konania pred všeobecnými súdmi, a to napriek tomu, že tieto pred rozhodnutím ESLP posudzoval aj ústavný súd na základe sťažnosti podľa článku 127 ústavy. Jeho rozhodnutie o neporušení práv je tak prelomené rozhodnutím ESLP.

Uvedený právny názor potvrdzuje aj nedávne rozhodnutie ústavného súdu vo veci sp. zn. I. ÚS 380/2020. Ide o prípad sťažovateľa Adamča, ktorý bol úspešný v konaní pred ESLP (rozsudok *Adamčo proti Slovenskej republike* z 12. novembra 2019). ESLP dospel vo svojom rozsudku k záveru, že odsúdenie sťažovateľa v trestnom konaní bolo v rozhodujúcej miere založené na výpovedi svedka, tzv. kajúcnika, pričom ostatné dôkazy proti sťažovateľovi boli iba nepriame a preukazovali spáchanie trestného činu iba vo väzbe na priamy dôkaz výpovede tohto svedka. Výpoveď tohto svedka nebola podľa názoru ESLP dostatočne preskúmaná, a to ako vo vzťahu ku všetkým skutkovým okolnostiam, tak aj vo vzťahu k výhodám ním získaným

---

⁵ Podrobnejšie k uvedeným prípadom pozri PIROŠÍKOVÁ, M.: Obnova konania pred ústavným súdom. ZSP, 2020, č. 2, s. 57 – 58.

v iných trestných konaniach. Navyše, svedok bol sám zapojený do spáchania predmetného trestného činu vraždy. ESLP ďalej rozhodol, že porušenie jeho práva na spravodlivé súdne konanie predstavovalo aj nedoručenie vyjadrenia prokurátora k odvolaniu a dovolaniu navrhovateľa. Sťažovateľ sa následne obrátil na ústavný súd a žiadal o obnovu konania. Tento jeho návrh odmietol ako zjavne neopodstatnený, pričom *inter alia* uviedol: „*zohľadňujúc právne závery ESLP vyjadrené v jeho rozsudku..., ako i vnútroštátnu právnu úpravu (čl. 133 ústavy, § 214 a nasl. zákona o ústavnom súde a § 393 a nasl. Trestného poriadku), najvhodnejšiu formu nápravy vo veci navrhovateľa predstavuje obnova jeho trestného konania podľa § 393 a nasl. Trestného poriadku. Ústavný súd považuje na tomto mieste za potrebné zdôrazniť, že inštitút obnovy konania pred ústavným súdom nemožno zamieňať s inštitútom obnovy konania podľa Trestného poriadku, čo okrem iného vyplýva aj z odlišnosti samotného predmetu konania o ústavnej sťažnosti podľa čl. 127 ústavy, ktorým je rozhodovanie o namietanom porušení základných práv a slobôd sťažovateľov. ...Obnova konania pred ústavným súdom totiž predstavuje prostriedok nápravy iba vtedy, ak nie je možné dosiahnuť nápravu prostredníctvom obnovy konania pred všeobecnými súdmi. ...prípád navrhovateľa už na prvý pohľad nespadá pod uvedené možnosti a zároveň ani nepredstavuje výnimočnú situáciu, keď by z okolností veci vyplývalo, že obnova konania pred ústavným súdom je nevyhnutná, pretože nie je možné dosiahnuť nápravu prostredníctvom obnovy konania pred všeobecnými súdmi.*“

Pripomíname, že trestné konanie bolo prvýkrát obnovené na základe rozsudku ESLP v prípade *Klein v. Slovenská republika* [pozri rezolúciou CM/ResDH(2011)156 prijatú 14. septembra 2011], ďalším prípadom bol *Zachar a Čierny proti Slovenskej republike* [pozri rezolúciu CM/ResDH(2016)294 prijatú 18. októbra 2016). Civilné konanie na základe rozsudku ESLP bolo prvýkrát obnovené v prípade *Paulík v. Slovenská republika* [pozri rezolúciu CM/ResDH(2013)195 prijatú 26. septembra 2013]. Ako ďalšie príklady možno uviesť prípad *Ringier Axel Springer, a. s. v. Slovenská republika* [pozri rezolúciu CM/ResDH(2013)95 z 29. mája 2013] a *Mráz a ďalší v. Slovenská republika* [pozri rezolúciu CM/ResDH(2018)259 zo 4. júla 2018].⁶

---

⁶ Bližšie pozri PIROŠÍKOVÁ, M.: Výkon rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva formou obnovy konania. ZSP, 2017, č. 2, s. 58 – 65; PIROŠÍKOVÁ, M.: Výkon rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva formou obnovy konania v Slovenskej republike. In.: SMEKAL, H. – VYHNÁTEK, L. a kol. *Beyond Compliance. Implementace rozhodnutí mezinárodních lidskoprávních těles na národní úrovni*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 203 – 219.

Zaujímavý vzhľadom na vyššie uvedené je aj prípad, v ktorom ústavný súd nálezom sp. zn. I. ÚS 76/2016 povolil obnovu konania pred ústavným súdom na základe rozsudku *COMPCAR, s. r. o. proti Slovenskej republike*. ESLP v ňom rozhodol o porušení článku 6 ods. 1 Dohovoru, konkrétne práva na spravodlivé súdne konanie a osobitne princípu právnej istoty, z dôvodu zrušenia právoplatného a vykonateľného rozsudku v prospech sťažujúcej sa spoločnosti najvyšším súdom na základe mimoriadneho dovolania podaného generálnym prokurátorom na podnet druhého z účastníkov konania. Ústavný súd však následne sťažnosť obchodnej spoločnosti *COMPCAR, s. r. o* v obnovenom konaní odmietol uznesením sp. zn. II. ÚS 421/2012 z 13. decembra 2016 ako predčasnú a to s odkazom na princíp subsidiarity poukazujúc na skutočnosť, že sťažovateľka podala na základe rozsudku ESLP aj návrh na povolenie obnovu konania na okresný súd podľa § 228 a nasl. OSP. Okresný súd obnovu konania povolil rozsudkom sp. zn. 11Co/114/2018 z 15. mája 2019, ktorý nadobudol právoplatnosť 2. augusta 2019 po tom, ako ho potvrdil Krajský súd v Košiciach. Naposledy uvedený prípad potvrdzuje správnosť dôsledného dodržiavania princípu subsidiarity v prípadoch, v ktorých je možné nápravu zabezpečiť nápravou obnovou konania pred všeobecnými súdmi.⁷

Návrh na obnovu konania pred ústavným súdom možno podať do šiestich mesiacov odo dňa, keď sa rozsudok ESLP stal konečným, alebo od toho času, keď návrh na obnovu konania pred ústavným súdom mohol byť uplatnený (§ 217 ZoúS).

Pokiaľ ide o rozhodovaciu činnosť ESLP pripomíname, že prípady, ktorých podstata bola preskúmaná v iných podobných prípadoch a viaže sa k nim ustálená judikatúra, prerokovávajú výbory troch sudcov. Ich rozsudky nadobúdajú právoplatnosť dňom vyhlásenia. Ostatné prípady prerokováva sedemčlenná komora. Jej rozsudky nadobúdajú právoplatnosť po troch mesiacoch od ich vyhlásenia, okrem prípadov, kedy strany vyhlásili, že nepožiadajú o opätovné preskúmanie veci veľkou komorou ESLP alebo naopak, ak jedna zo strán (alebo obe) požiadala ESLP o postúpenie veci veľkej komore ESLP. O takejto žiadosti rozhoduje panel piatich sudcov veľkej komory ESLP. Žiadosti možno vyhovieť len ak sa týka závažnej otázky výkladu alebo aplikácie Dohovoru alebo jeho protokolov alebo závažnej otázky všeobecného významu. Odmietnutím žiadosti o preskúmanie veci veľkou komorou ESLP rozsudok komory

---

⁷ K uvedenej problematike bližšie pozri PIROŠÍKOVÁ, M.: Komentár k §-fom 69, 214 – 220. In: MACEJKOVÁ, I. – BARÁNY, E. – FIAČAN, I. – HOLLÄNDER, P. – SVÁK, J. a kol.: *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár*. 1. Vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2020, s. 536 – 569, s. 1386 – 1411.

nadobudne právoplatnosť. V prípade jej akceptácie rozsudok nadobudne právoplatnosť v deň jeho vyhlásenia veľkou komorou ESLP.⁸

Záver

Obnova konania pred slovenským ústavným súdom bola vyvolaná potrebou prijať VM RE požadované individuálne opatrenia s cieľom vykonať rozsudky ESLP o porušení ľudských práv sťažovateľov, ku ktorým došlo zo strany ústavného súdu, ktorý buď rozhodoval ako jediná inštancia, či rozsudky ESLP, v ktorých dospel k záveru o porušení práv sťažovateľov na prístup k ústavnému súdu alebo pokiaľ zistené porušenie vzhľadom na jeho charakter nemožno napraviť obnovou konania pred všeobecnými súdmi. Povinnosť SR obnoviť konanie pred ústavným súdom nezávisí od toho, či ESLP v rozsudku použije tzv. klauzulu o obnove konania, ale od toho, či nastala situácia o ktorej sa zmieňuje Odporúčanie č. R (2000)2 o obnove alebo opätovnom prerokovaní niektorých prípadov na vnútroštátnej úrovni na základe rozsudkov ESLP adresované VM RE členským štátom. V tomto ohľade treba vyhodnotiť doterajšiu prax ústavného súdu, ktorý obnovil konanie aj napriek absencii uvedenej klauzuly v odôvodnení rozsudku ESLP, ak to bolo nevyhnutné v záujme poskytnutia materiálnej ochrany práv sťažovateľov za plne súladnú s dlhodobou praxou VM RE a s povinnosťami SR vyplývajúcimi z článku 46 ods. 1 Dohovoru.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Kapitola v učebnici alebo monografii

PIROŠÍKOVÁ, M.: Komentár k §-fom 69, 214 – 220. In: MACEJKOVÁ, I. – BARÁNY, E. – FIAČAN, I. – HOLLÄNDER, P. – SVÁK, J. a kol.: *Zákon o Ústavnom súde Slovenskej republiky. Komentár*. 1. Vydanie. Bratislava : C. H. Beck, 2020, s. 536 – 569, s. 1386 – 1411.

---

⁸ Bližšie k podmienkam prípustnosti návrhu na obnovu konania pred ústavným súdom PIROŠÍKOVÁ, M.: Obnova konania pred ústavným súdom. ZSP, 2020, č. 1, s. 2 – 6.

Periodiká a zborníky

MACEJKOVÁ, I.: Obnova konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky ako prostriedok nápravy porušenia ľudského práva konštatovaného Európskym súdom pre ľudské práva. In: OROZS, L. – MAJERČÁK, T. (eds.): *Ochrana ľudských práv a základných slobôd ústavnými súdmi a medzinárodnými súdnymi orgánmi. III. ústavné dni. Zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Košice : UJPŠ, 2014, s. 7 – 19.

MAZÁK, J.: Obnova konania pred Ústavným súdom SR: Prvé skúsenosti, pochybnosti a jeden námet. In: *Bulletin slovenskej advokácie*, 2017, č. 11, s. 24 – 29.

PIROŠÍKOVÁ, M.: Výkon rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva formou obnovy konania. In: *ZSP*, 2017, č. 2, s. 58 – 65.

PIROŠÍKOVÁ, M.: Výkon rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva formou obnovy konania v Slovenskej republike. In: SMEKAL, H. – VYHNÁTEK, L. a kol. *Beyond Compliance. Implementace rozhodnutí mezinárodních lidskoprávních těles na národní úrovni*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 203 – 209.

PIROŠÍKOVÁ, M.: Obnova konania pred ústavným súdom. In: *ZSP*, 2020, č. 1, s. 2 – 6.

PIROŠÍKOVÁ, M.: Obnova konania pred ústavným súdom. In: *ZSP*, 2020, č. 2, s. 57 – 58.

LEGITIMITA OPATRENÍ ÚRADU VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA POČAS PANDÉMIE COVID-19

LEGITIMACY OF PUBLIC HEALTH OFFICE MEASURES DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Martin Píry¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.246-256>

Abstrakt

Príspevok sa sústreďuje na kritické formálne aj materiálne aspekty opatrení Úradu verejného zdravotníctva v boji proti pandémie COVID-19. Predovšetkým skúma opodstatnenosť upozornenia Generálnej prokuratúry voči týmto opatreniam z hľadiska právomoci a procesnej pôsobnosti správneho poriadku. Druhou rovinou, z ktorej vyhodnocuje legitimitu týchto opatrení, je otázka proporcionality, ako podmienky, za ktorej môže orgán verejnej moci vo verejnom záujme zasiahnuť do subjektívnych práv a právom chránených záujmov.

Kľúčové slová

COVID-19, verejné zdravie, verejný záujem, zákonnosť.

Abstract

The paper focuses on critical formal and material aspects of the Public Health Office's measures to combat the COVID-19 pandemic. In particular, it examines the merits of the Public Prosecutor's Office's warning against those measures in the light of the powers and procedural scope of the Administrative Procedure Code. The second level from which it evaluates the legitimacy of these measures is the question of proportionality as a condition under which a public authority in the public interest may interfere with subjective rights and legally protected interests.

Key words

COVID-19, public health, public interest, legality

---

¹ JUDr. Martin Píry, PhD., odborný asistent, Katedra správneho práva, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Úvod do problematiky

Problém ochrany verejného zdravia a na to nadväzujúce opatrenia, resp. rozhodnutia reštriktívnej povahy, sú jednými z vôbec najstarších legislatívnych opatrení, dochovanými dodnes. Ide od celý rad právnych pamiatok, ktoré boli prijímané na ochranu komunity voči pandémiam, alebo infekčným chorobám ľahko prenosným z človeka na človeka. Jedným z historických príkladov je kniha Levitikus a Exodus z biblického Starého zákona. V obidvoch kódexoch sú príkazy, týkajúce sa obmedzenia slobody pohybu a karantény osôb s podozrením na infekčnú chorobu, pričom v danom období a lokalite išlo najmä o malomocenstvo. V novších dejinách je ľahko odsledovateľný viac alebo menej drastický príklad obmedzení počas morovej epidémie, cholery, či v minulom storočí počas španielskej chrípky.

²Podmnožina týchto opatrení spočívala v dvoch fundamentálnych rovinách :

- a.) Účelom opatrení (rozhodnutí) nebola ochrana jednotlivca presne určeného menom a priezviskom, ale komunity zloženej z neurčitej množiny jednotlivcov, pomocne ju môžeme nazvať verejnosť.
- b.) Voči jednotlivcovi boli vždy reštriktívneho charakteru, obmedzovali jeho osobnú slobodu a iné práva a to v záujme mnohokrát nie jeho vlastného zdravia, ale zdravia komunity.

Teda opatrenia verejnej moci a legálnej autority (dnes by sme hovorili zrejme o orgánoch štátnej správy a samosprávy) už oddávna pracovali s možnosťou zásahu do subjektívnych práv a slobôd občana.

Dnes nie je situácia odlišná. Ochrana verejného zdravia sa rovnako viaže na možnosť zásahu do autonómnej sféry jednotlivca. Slovenská republika je samozrejme právnym štátom, ktorý je súčasťou európskeho právneho priestoru a navyše aj stranou medzinárodných ľudsko-právnych dohôd, teda možnosť vstúpiť do subjektívnych práv a súkromnej autonómie je značne limitovaná. Predovšetkým je tu základné obmedzenie princípmi právneho štátu a právom na spravodlivý proces. Samozrejme, takýto zásah do súkromnej autonómie musí byť len vo verejnom záujme a za splnenia kritérií subsidiarity a proporcionality. ³

Už čl. 40 Ústavy Slovenskej republiky poskytuje základný rámec pre posúdenie toho, čo je to verejný záujem na ochrane zdravia. Treba rozlišovať medzi poskytovaním zdravotnej

---

² Porovnaj napr. TUROŠÍK, M. *Roman law*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, 2013.

³ Porovnaj napr. DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky, Teória a prax*. 2. Bratislava: C.H.Beck, 2019.

starostlivosti, čo je jedna rovina otázky zdravia, špecifická tým, že sa realizuje na základe vzťahu pacient - lekár. Jej predpokladom, až na malé výnimky, je existencia informovaného súhlasu pacienta so zdravotníckymi úkonmi lekára.⁴ Oproti tomu stojí požiadavka na ochranu zdravia, majúca verejno-právny charakter. Podľa nálezu Ústavného súdu PL. ÚS 10/2013 z 10 decembra 2014, bola táto požiadavka naplnená až prijatím zákona č. 355/2007 Z.z o ochrane a podpore verejného zdravia v znení neskorších právnych predpisov. Jedným z typických znakov takéhoto chápania problematiky je, že adresát benefítu (teda výhody v podobe istej kvality zdravia komunity) je neurčitý. Teda je ním skupina, v tomto prípade fyzických osôb, ktoré nie sú presne identifikovateľné napr. menom a priezviskom. Samozrejme, súčasťou tejto skupiny sú jednotlivci, ktorých je možné takto identifikovať. Základná charakteristika verejného záujmu ale znie, že takýto jednotlivec môže zdieľať benefít z takéhoto spoločného dobra, ale rovnako môže byť aj adresátom obmedzenia v tomto prípade.

Na Slovensku bola táto téma na pokraji záujmu spoločnosti a striedavo sa stávala zaujímavou pre odbornú, ale aj laickú verejnosť v kontexte povinného, resp. dobrovoľného očkovania, či bezplatnosti, alebo naopak finančnej participácie na nákladoch pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti. Situácia sa zmenila v súvislosti s pandémiou COVID-19 a opatreniami, potrebnými na jej zamedzenie. Stredobodom pozornosti sa začala stávať táto problematika až začiatkom marca roku 2020. Veľká časť verejnosti vtedy bola viac alebo menej naklonená ochranným opatreniam a to aj z dôvodu prakticky dennej konfrontácie s vývojom pandémie v severnom Taliansku a Španielsku, ktorý si vyžiadal mnohé obete na ľudských životoch. Súčasťou tejto všeobecnej podpory obyvateľstva boli aj akcie typu „večerný potlesk“, domáce šitie rúšok, či iné prejavy solidarity. Ide o zaujímavý prípad občianskej participácie na verejnom záujme. Túto genézu je potrebné odprezentovať aj z toho dôvodu, že opatrenia Úradu verejného zdravotníctva a rozhodnutia Vlády SR boli z hľadiska právneho menej v centre pozornosti. Prísne podmienky, ktoré by za iných okolností s obmedzeniami subjektívnych práv boli veľmi podrobne skúmané, boli mimo záujmu kritického skúmania tak právnickej, ako aj laickej verejnosti. Jedným zo základných dôvodov ospravedlnenia kostrbatosti rozhodnutí a postupov bol objektívny fakt, že sme podobnej hrozbe čelili prvýkrát v rámci veľmi dlhej histórie - posledných sto rokov.

S príchodom druhej vlny sa však situácia zmenila a rozhodnutia orgánov verejnej moci sa dostali pod drobnohľad tak justičných orgánov, ako aj v rámci diskusií. Pokiaľ v Čechách už

---

⁴ ŠEVCOVÁ, K. *Zákon o zdravotnej starostlivosti. Komentár*. Žilina: EUROKODEX, 2020.

existuje niekoľko negatívnych rozhodnutí súdov, slovenská právna verejnosť má pre skúmanie problematiky k dispozícii len upozornenie Generálnej prokuratúry a niekoľko rozhodnutí Ústavného súdu SR. Ústavný súd však doteraz nespochybnil rozhodnutia počas pandémie a to v niekoľkých prípadoch z čisto procesných dôvodov, ako napr. z dôvodu nevyčerpania všetkých ostatných procesných prostriedkov obrany.

Právny režim boja proti pandémie, právomoc a kompetencia

V režime rozhodnutí o ochrane verejného zdravia, tak ako som už uviedol v úvode, je základným zákonom Zákon o ochrane verejného zdravia. Táto právna úprava je základným predpisom, ktorý stanovuje jednak systém orgánov na úseku verejného zdravotníctva a jednak ich právomoci, z týchto nás pre danú tému budú zaujímať najmä právomoci, ktoré majú obmedzujúci charakter a príslušný orgán ich môže použiť v kauzálnej príčinnosti s epidemickou alebo pandemickou situáciou ohrozenia verejného zdravia.

Na rozdiel od iných situácií v rámci právneho poriadku, je v tomto prípade aj zákonom predpokladaný istý dynamizmus. Je potrebné povedať, že všetky zákony, ktoré boli tvorené na úseku ochrany verejného zdravia a súvisiacej legislatívy, boli tvorené v čase, kedy už prakticky neexistovali osoby s empirickými skúsenosťami poslednej veľkej pandémie španielskej chrípky. Tomu zodpovedá aj slabá prepojenosť a mnohokrát logická rozporupnosť právno-aplikačnej praxe. Dynamizmus vývoja v podstate zodpovedá trom stupňom:

- a.) Ohrozenie verejného zdravia
- b.) Ohrozenie verejného zdravia II. stupňa a s tým spojená možnosť vyhlásenia mimoriadnej situácie
- c.) Preklopenie tohto ohrozenia do vyhlásenia núdzového stavu

Tieto tri situácie právne menia systém orgánov kompetentných rozhodovať, možnosti intenzity zásahu do práva a právom chránených záujmov, ako aj právnu úpravu, ktorá bude hmotnoprávne rozhodujúca pre vydanie príslušných rozhodnutí.

V prípade základných epidemiologických ohrození obyvateľstva je vecne príslušným Úrad verejného zdravotníctva a Regionálne úrady verejného zdravotníctva podľa miestnej príslušnosti. Tieto vydávajú opatrenia podľa § 48 ods. 4 v kontexte §12 zákona, ktorý vymedzuje všeobecné opatrenia, zákona o ochrane a podpore verejného zdravia, ako sú

napríklad zákaz a obmedzenie styku časti obyvateľstva s ostatným obyvateľstvom, zákaz alebo obmedzenia prevádzky zariadení, v ktorých dochádza k zhromažďovaniu osôb, odber a transport biologického materiálu, nútená izolácia osôb chorých na prenosné ochorenie, ktorí odmietajú opatrenia. Určujúcim pri rozdelení kompetencií medzi Úrad verejného zdravotníctva a Regionálny úrad verejného zdravotníctva, je teritoriálny rozsah postihnutého územia.

Ak dôjde k preklenutiu kvality ohrozenia verejného zdravia na úroveň druhého stupňa podľa § 48 ods. 5, podáva Úrad verejného zdravotníctva, resp. Regionálny úrad verejného zdravotníctva návrh na vyhlásenie mimoriadnej situácie podľa osobitného zákona o civilnej ochrane č. 42/1994 Zb. o civilnej ochrane v znení neskorších právnych predpisov. Zákon podľa tohto ustanovenia § 48 ods. 5 zároveň určuje nové možnosti (oprávnenia) pre úrad verejného zdravotníctva, resp. jeho regionálnu úroveň. Tieto nové opatrenia však nemôže realizovať priamo, ale iba vo forme návrhu pre orgán civilnej ochrany. K tejto téme sa ešte vrátim, pretože práve pri rozdelení kompetencií vzniká podľa názoru Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky kritický bod postupu orgánov v prípade riešenia krízy COVID-19 na Slovensku.

Zákon o ochrane a podpore verejného zdravia už nepozná vyšší režim ako mimoriadnu situáciu. Ak sa vyskytne situácia, v ktorej je v dôsledku pandémie ohrozený život alebo zdravie, môže byť použitý ústavný zákon č. 227/2002 Z.z o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu. Podľa tohto zákona čl. 5 vláda SR môže vyhlásiť núdzový stav, ak dôjde k ohrozeniu života zdravia obyvateľstva v príčinnej súvislosti s vznikom pandémie a to najdlhšie na dobu 90 dní. Počas tohto režimu je možné, aby boli prijaté rôzne obmedzenia základných ľudských práv a slobôd.

Kritické situácie v aplikácii verejného záujmu na úseku verejného zdravia od marca do októbra 2020.

Problém kompetencie a právomoci

Z hľadiska kompetencie a právomoci sa vyskytol, tak ako som už spomínal, prvý z problémov, a to kompetencia Úradu verejného zdravotníctva počas mimoriadnej situácie. Generálna prokuratúra Slovenskej republiky v konaní VI. Gd 174/20/1000-16 vydala upozornenie, jedným z dôvodov ktorého je kompetenčná otázka. Počas vyhlásenia mimoriadnej situácie a vyhlásenia núdzového stavu, Úrad verejného zdravotníctva vydával opatrenia pri

ohrození verejného zdravia, predovšetkým podľa § 12 ods. 2, § 48 ods. 4, prípadne aj podľa § 48 ods. 5 zákona o ochrane verejného zdravia a často súčasne s poukazom na ustanovenia § 7, 20 a 25 zákona č. 42/1994 Z.z. o civilnej ochrane. Podľa Generálnej prokuratúry týmto postupom porušil zákon. Podľa tohto názoru od momentu vyhlásenia mimoriadnej situácie výlučnú právomoc preberajú príslušné orgány podľa zákona č. 42/1994 Z.z. o civilnej ochrane. Tento záver prokuratúry je odvodený od osobitnej časti dôvodovej správy k novele zákona o ochrane verejného zdravia. Okrem samotnej dôvodovej správy ale nevidíme iný podklad, ktorý by v čase vyhlásenia mimoriadnej situácie rušil kompetencie ods. 4 § 48. Je pravda, že ak úrad chce a vzhľadom k situácii považuje za potrebné realizovať niektorú z kompetencií podľa ods. 5 toho istého paragrafu, nemôže tak urobiť sám, ale musí podať návrh na orgán civilnej ochrany. V tomto momente je možné súhlasiť s názorom GP SR, že Úrad verejného zdravotníctva takýmto orgánom nie je. Úrad verejného zdravotníctva je tzv. dekoncentrovaný orgán štátnej správy. Ide o skupinu orgánov zvyčajne s celoslovenskou pôsobnosťou, ktoré sú ale podriadené ústrednému orgánu štátnej správy, a to nielen z hľadiska funkčného, ale aj z hľadiska organizačného. Avšak odkazujúc aj na čl. 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, nie je dôvod, prečo sa domnievať, že momentom vyhlásenia mimoriadnej situácie je zrušená možnosť postupu podľa ods. 4 § 48 zákona o verejnom ochrane verejného zdravia. Už úvodná veta k tomuto odseku definuje negatívne vymedzenie, ak nie je v ods. 5 uvedené inak. Systematickým výkladom je možné dospieť k záveru, že kompetencie uvedené v ods. 5 kritického ustanovenia zákona je možné realizovať ako exkluzívnu možnosť len počas mimoriadnej situácie a teda ohrozenia verejného zdravia II. stupňa, pričom ale pôvodné kompetencie úradu ostávajú zachované, keďže z textu zákona nevyplýva iné. Výklad zákona dôvodovou správou môže pôsobiť subsidiárne, avšak ak je v príkrom rozpore s textom zákona, je zlou alternatívou pre pochopenie zákona. Výklad zákona nemôže byť v rozpore s textom zákona a zlomiť túto zásadu nie je možné ani doktrínou o účele zákona. Aj podľa judikatúry je interpretácia zákona limitovaná textom zákona. *Povinnosťou správnych orgánov ako aj súdu v rozsahu ich pôsobnosti je aplikovať platné právo a vykonať jeho výklad vychádzajúc zo znenia právnej normy s prihliadnutím na jej účel a vôľu zákonodarcu, čo mienil touto právnou úpravou ustanoviť. Nie je možné však výkladom právnej normy nahrádzať jej účel a vôľu zákonodarcu, pokiaľ to zo znenia právnej normy nevyplýva.*⁵

---

⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 1Sžo/30/2007.

Problém opatrenia a správneho poriadku

Úrad verejného zdravotníctva a rovnako aj regionálne úrady rozhodujú v prípade svojich kompetencií vo forme opatrení. Podľa pôvodného znenia zákona, ktorý bol aktuálny v skúmanom období od marca do októbra roku 2020, sa na vydávanie týchto opatrení vzťahoval správny poriadok.

Generálna prokuratúra vo svojom upozornení napadla aj túto otázku. Jej kritickosť sa týka hneď niekoľkých okruhov. Zrejme prvým je samotný charakter opatrení. Okrem explicitného ustanovenia § 3 ods. 1 písm. c. Správneho súdneho poriadku, ktoré definuje opatrenia pre účel aplikácie tohto zákona, iná takto neambivalentná definícia neexistuje. Správny súdny poriadok chápe opatrenia *ako správny akt vydaný orgánom verejnej správy v administratívnom konaní, ktorým sú alebo môžu byť práva, právom chránené záujmy alebo povinnosti fyzickej osoby a právnickej osoby priamo dotknuté*.

Opatrenie pritom môžu existovať v podobe individuálneho správneho aktu, alebo vo forme tzv. zmiešaného správneho aktu. Niektorá literatúra v rámci výkladu finálnych foriem činností verejnej správy hovorí o hybridných aktoch⁶. Česká správna veda, vychádzajúc aj zo znenia českého správneho poriadku zákona č. 500/2004 Sb. o správnom konaní (Správny poriadok), hovorí aj o opatreniach obecnej povahy, medzi ktoré patrí mimo iné aj územný plán.

K téme opatrení máme niekoľko rozhodnutí súdov, ktoré môžu pomôcť porozumieť tejto problematike. Napríklad Ústavný súd SR vo svojom rozhodnutí Pl. I.ÚS 354/2004 okrem iného uvádza: *“ Aj keď v slovenskom právnom systéme nemožno hovoriť o typoch zmiešaných správnych aktov majúcich znaky opatrení obecnej povahy vo formálnom zmysle slova, pretože právna úprava takýto typ správnych aktov nezakotvuje, nesporne zmiešané správne akty z hľadiska obsahového existujú, čoho dôkazom je práve napr. aj všeobecné povolenie podľa zákona č. 610/2003 Z. z. o elektronických komunikáciách v znení neskorších predpisov. Charakter všeobecného povolenia (správny akt zmiešanej povahy majúci i prvky individuálneho správneho aktu) podľa názoru Ústavného súdu Slovenskej republiky vyžaduje vyššiu úroveň právnej ochrany proti jeho účinkom v porovnaní s úrovňou, aká sa v individuálno-právnej perspektíve základných práv a slobôd poskytuje fyzickým a právnickým osobám proti účinkom normatívnych správnych aktov. “*

---

⁶ VRABKO, M a kol. *Správne právo hmotné. Všeobecná časť*. Bratislava: C.H.Beck, 2018.

Kritickým momentom je procesné ukotvenie rozhodovacieho procesu. Teoreticky môžeme hovoriť o administratívnom konaní používajúc terminológiu správneho súdneho poriadku, avšak aj toto konanie, zákonom neprecizované, musí spĺňať minimálne kritéria základných zásad správneho konania.⁷

Kritické znenie zákona o ochrane verejného zdravia však komplikuje situáciu ešte viac. V relevantnom pôvodnom znení ustanovuje pôsobnosť správneho poriadku. Pre úplnosť treba povedať, že aj pod vplyvom upozornenia Generálnej prokuratúry sa zmenila právna úprava a podľa nového § 59b. zákona o ochrane verejného zdravia už ide o legislatívnu činnosť *sui generis*.

My sa však vrátime do právneho stavu pred touto novelou. Ak by sme mali na vydávanie opatrení Úradu verejného zdravotníctva použiť správny poriadok, ako predpokladom skúmané znenie, museli by sme garantovať niektoré práva účastníkov konania. Pričom zrejme by bolo problémom už aj samotné vymedzenie účastníkov konania. Z výkladu a povahy opatrení podľa § 48 vyplýva, že majú zmiešaný charakter, pričom niektoré sú vyslovene z hľadiska určenia účastníkov neurčité. Napríklad zákaz hromadných podujatí. Ak by boli v opatrení vyslovene individualizované, zrejme by sme mohli hovoriť o individuálnom správnom akte a tak by s aplikáciou správneho poriadku, aj keď kostrbatou, nebol vážnejší problém. Avšak abstraktne vymedzený obsah, napríklad určením hranice nad 6 ľudí, už jednoznačne opatreniu dáva všeobecnú povahu.

Generálna prokuratúra poukázala na niektoré problémy, spojené s touto otázkou napríklad v podobe doručovania, vykonateľnosti rozhodnutia a podobne. Iste hovoríme o okruhoch otázok, ktoré sú polemické. Uchopenie tejto témy zo strany Generálnej prokuratúry je však kontroverzné. Napríklad veta z predmetného upozornenia: *„právoplatnosť, účinnosť a vykonateľnosť takýchto opatrení nemôže vzniknúť skôr, ako sú v súlade so zákonom oznámené adresátom, preto tieto účinky nadobúdajú až 15 dňom ich vyvesenia na úradnej tabuli. Odkladný účinok opatrení z dôvodu naliehavého všeobecného záujmu ako je nebezpečenstvo v zmysle § 55 ods. 2 správneho poriadku nebol správnym orgánom vylúčený.“* Prokuratúra zrejme myslela na odvolanie. Aj vlastnosť právoplatnosti sa viaže na nemožnosť podať riadny opravný prostriedok. Problém, ale je že ipso facto nie je známy proces, akým by bolo možné

---

⁷ Napríklad Rozsudok NS SR 1Sžr/68/2011 „Najvyšší súd nielen v zmysle ods. 1 čl. 1 Ústavy SR, ale aj v zmysle rezolúcie č. (77) 31 Výboru ministrov Rady Európy o správnom konaní zastáva právny názor, že zásady správneho konania sa musia vzťahovať aj na osobitné konania, ktoré subsidiárne pôsobia správneho poriadku vyslovene vylúčili“

napadnúť opatrenie vo forme odvolania. A nielen to, legislatíva nepozná ani pozitívny záver, ani negatívny záver (teda prípustnosť alebo neprípustnosť odvolania), v tomto prípade nie je zákonom reglementovaný a teda v zmysle čl. 2 ods. 2 Ústavy tu môžeme identifikovať vážny problém.

Grotesknosť právnej situácie dotvára názor Úradu verejného zdravotníctva, obsiahnutý v predmetnom upozornení, že prijatím opatrení v záujme naliehavej potreby ochrany verejného záujmu ustupuje požiadavka na úpravu procesného postupu ich vydávania, čo nemá oporu v zákone a nie je známe ani len teoretické zdôvodnenie, kedy by verejný záujem obmedzoval napr. požiadavku zákonnosti v konaní.

Teda na tomto mieste je dobré urobiť si záver o polemickom postoji tak Generálnej prokuratúry ako aj praktickej neaplikovateľnosti správneho poriadku na proces vydávania všeobecných opatrení. Sme toho názoru, že v správnom práve by mala byť prísne dodržiavaná požiadavka na právny štát aj vo formálnom slova zmysle. Ak by napríklad v zákone o ochrane verejného zdravia nebola zmienka o správnom poriadku v kontexte opatrení všeobecnej povahy, tak sa úrad mohol pohybovať v tzv. šedej zóne administratívneho konania, čo iste nie je ideálny stav, ale z hľadiska formálneho určite menej toxický. Na tomto mieste si ale dovoľím opätovne apelovať na tak potrebnú novelu správneho poriadku napr. po vzore českej právnej úpravy, ktorá má osobitnú časť v tomto zákone venovanú opatreniam všeobecnej povahy.⁸ V prípade situácie s COVID-19 by to plne vyriešilo otázku legitimacy.

Časovo relevantná procesná úprava vydávania opatrení v právnom režime do októbra 2020 je tak vyslovene zmätočná a len veľmi ťažko vzhľadom k požiadavke na čistotu právneho postupu aplikovateľná.

Avšak aj mimo otázky právomoci orgánu a pôsobnosti správneho poriadku sa vynára celý rád pochybností. Na tomto mieste uvediem len niektoré. Aplikáciou § 3 správneho poriadku a potom následne § 191 Správneho súdneho poriadku v opatreniach ÚVZ sa dostaneme k podľa mňa nekritickejšej otázke odôvodnenia opatrenia. Z hľadiska požiadavky zákonnosti ide o parciálnu, ale veľmi dôležitú tému preskúmateľnosti rozhodnutia/opatrenia. Základným predpokladom pre zásah orgánu verejnej moci do subjektívnych práv fyzickej alebo právnickej osoby vo verejnom záujme je proporcionálnosť takéhoto zásahu. Špeciálne

---

⁸ Zákon č. 500/2004 Sb. Správny rád v § 171 hovorí : *Podle této části postupují správní orgány v případech, kdy jim zvláštní zákon ukládá vydat závazné opatření obecné povahy, které není právním předpisem ani rozhodnutí*

v súvislosti so situáciou s COVIDOM-19 na to upozorňuje aj Benátska komisia vo svojom stanovisku CDC (2020) 018⁹, kde prízvukuje potrebu realizovania testu proporcionality.

Parciálna otázka povinného nosenia rúšok sa stala predmetom rozhodovania súdov v Českej republike. Mestský súd v Prahe skonštatoval, že ak rozhodnutia orgánov verejnej moci neobsahujú test proporcionality, sú nepreskúmateľné. V tej najabstraktnejšej rovine treba povedať, že ide o objektivizáciu primeranosti zásahu do subjektívnych práv, ktorá by mala byť súčasťou odôvodnenia rozhodnutia. Keďže primeranosť je imanentnou požiadavkou na legitimitu obmedzení, je povinnosťou byť súčasťou odôvodnenia rozhodnutí.

Ak si na tento záver zoberieme na pomoc napr. nález Ústavného súdu SR o povinnom očkovaní¹⁰, rovnako musíme dôjsť k výsledku o imanentnej podmienke *conditio sine qua non* testu proporcionality, ktorý musí byť individualizovaný na každé jedno opatrenie zvlášť.

V mojom príspevku som sa sústredil na najkritickejšie okruhy tejto témy. Teda právomoc, pôsobnosť a proporcionalitu ako podmienky realizácie verejného záujmu. Neznamená to však *numerus clausus* kontroverzie. Samotné upozornenie Generálnej prokuratúry síce konštatuje na jednej strane porušenie zákona, ak by sme išli v medziach tohto upozornenia (my s ním ale polemizujeme), tak dokonca je otázkou aj nulitosť opatrení Úradu verejného zdravotníctva. Ak je absencia právomoci, ako to naznačuje predmetné upozornenie, tak o nulitosti jednoducho musíme hovoriť. A preto záver tohto stanoviska je zachovanie status quo, lebo COVID-19 je právne nepochopiteľný.

Na záver spomeniem ešte jedno kontroverzné opatrenie, aj keď len stručne. Zrejme najviac emócií vyvolala povinnosť nosiť pri sebe výsledok testu na COVID-19 a na požiadanie sa ním preukázať napr. pri vstupe do budovy, alebo obchodu. Na tomto mieste zastávam názor, že zákon č. 578/2004 Z.z o poskytovaní zdravotnej starostlivosti v znení neskorších právnych predpisov jasne definuje *základné právo každého na zachovanie mlčanlivosti o všetkých údajoch týkajúcich sa jeho zdravotného stavu, o skutočnostiach súvisiacich s jeho zdravotným stavom*. Navyše rovnako zastávam názor, že výsledok testu ma byť súčasťou zdravotnej dokumentácie podľa vyššie citovaného zákona a teda pacient/fyzická osoba nemá dôvod ho mať pri sebe.

---

⁹ Pozri aj Benátsku komisiu, Bulletin: Kritériá obmedzenia ľudských práv v praxi ústavného práva, 2004.

¹⁰ Nález Ústavného súdu SR zo dňa 10.decembra 2014, sp. zn. PL. ÚS 10/2013.

Záver

Vojnový stav, živelné pohromy a pandémie sú situácie, ktoré nie je možné predvídať a sú vždy veľkou skúškou nielen morálnej sily obyvateľstva, ale aj demokracie a vlády práva. Rešpektujúc, že prioritnou úlohou štátu je ochrana verejného záujmu na živote a zdraví občanov, nie je možné nepripomenúť, že každý orgán verejnej moci by mal mať dostatok odbornej pracovnej sily tak, aby nedochádzalo k nezákonnosti, ústavnej a zákonnej kontroverznosti opatrení. Priamo to súvisí s logickou požiadavkou na dôveru občanov a obyvateľov štátu vo vládu práva a štátne inštitúcie a to najmä počas kritických udalostí, ku ktorým pandémia COVID-19 iste patrí.

Z týchto dôvodov je možné mnou pomenované problémy, jednak v opatreniach Úradu verejného zdravotníctva, ako aj v upozornení Generálnej prokuratúry, vnímať veľmi kriticky, keďže najmä v prípade úradu sa dali za obdobie marec až október 2020 odstrániť legislatívnymi zmenami tak, aby proces boja s COVIDOM-19 bol nielen efektívny, ale aj zákonný. Tento môj predpoklad len podčiarkuje fakt, že za sledované obdobie sa pripravila veľká ústavná reforma súdnictva, ktorá mala evidentne prioritu pred verejným záujmom na ochrane verejného zdravia.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

DRGONEC, J. *Ústava Slovenskej republiky, Teória a prax*. Bratislava: C.H.Beck, 2019. ISBN 978 80 89603 74 9.

ŠEVCOVÁ, K. *Zákon o zdravotnej starostlivosti. Komentár*. Žilina: EUROKODEX , s.r.o, 2019. ISBN 978-80-8155-088-1.

TUROŠÍK, M. *Roman law*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, 2013. ISBN 978-80-557-0556-9.

VRABKO, M. *Správne právo hmotné: Všeobecná časť*. Bratislava: C.H.Beck, 2018. ISBN 978 80 89603 68 8.

**AKTÍVNE LEGITIMOVANÝ SUBJEKT NA PODANIE ŽIADOSTI
O UDELENIE PREDCHÁDZAJÚCEHO SÚHLASU NÁRODNEJ BANKY
SLOVENSKA PODĽA ZÁKONA O SPOTREBITEĽSKÝCH ÚVEROCH
V KONANÍ VO VECIACH DOHĽADU**

**AN ACTIVELY LEGITIMATE ENTITY FOR SUBMITTING AN
APPLICATION FOR THE PRIOR APPROVAL OF THE NATIONAL
BANK OF SLOVAKIA PURSUANT TO THE CONSUMER CREDITS
ACT IN PROCEEDINGS IN SUPERVISORY MATTERS**

Andrea Slezáková¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.257-269>

Abstrakt

Predchádzajúci súhlas Národnej banky Slovenska predstavuje individuálny správny akt, ktorý je výsledkom aplikácie práva v konaní vo veciach dohľadu, v osobitnom správnoprocesnom konaní bez subsidiárnej aplikácie Správneho poriadku. Vzhľadom na absenciu výslovnej právnej úpravy oprávnenia spoločníka dohliadaného subjektu finančného trhu na podanie žiadosti o udelenie predchádzajúceho súhlasu Národnej banky Slovenska podľa § 20d ods. 1 písm. a) zákona č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších, sa príspevok zameriava na možné alternatívy postupu.

Kľúčové slová

žiadosť o udelenie predchádzajúceho súhlasu Národnej banky Slovenska, konanie vo veciach dohľadu, dohľad nad finančným trhom.

Abstract

The prior approval of the National bank of Slovakia is an individual administrative act which is the result of the application of law in proceedings in supervisory matters, in a special administrative procedure without subsidiary application of the Administrative Procedure Code. Due to the absence of regulation, concerning the right of the shareholder of the supervised financial market entity to file an application for prior approval of the National bank

---

¹ JUDr. Andrea Slezáková, LL.M., PhD., odborná asistentka, Ekonomická univerzita v Bratislave, Obchodná fakulta, Katedra obchodného práva, andrea.slezakova@euba.sk.

of Slovakia according to the Act No 129/2010 Coll. on consumer credits and other credits and loans for consumers and amending certain laws, as amended, the paper focuses on possible alternatives of processing.

Keywords

application for prior approval of the National Bank of Slovakia, proceedings in supervisory matters, financial market supervision.

Úvod

Dohľad nad finančným trhom predstavuje okruh spoločenských vzťahov prináležiaci do právneho odvetvia finančného práva, konkrétne do jeho pododvetvia práva finančného trhu. Pojem dohľad predstavuje činnosť nezávislého subjektu, na ktorý štát delegoval monitorovanie dodržiavania všeobecne záväzných právnych predpisov, interných predpisov a individuálnych aktov dohliadanými subjektmi pri dohliadanej činnosti.² Dohľad nad finančným trhom v Slovenskej republike realizuje Národná banka Slovenska. Dohľad nad finančným trhom môžeme rozdeliť do dvoch modelových systémov, sektorový (odvetvový) a funkcionálny.³ Sektorový model spočíva na princípe dohliadania a regulácie jednotlivých finančných sektorov.⁴ Funkcionálny model aplikuje princíp typológie zlyhania trhu.⁵

Národná banka Slovenska v rámci dohľadu nad finančným trhom vykonáva rôzne činnosti, ktoré možno rozdeliť do štyroch základných kategórií: dohliadacia a rozhodovacia, normotvorná, kooperačná a informačná činnosť.⁶ Pri uskutočňovaní dohliadajúcej a rozhodovacej činnosti Národná banka Slovenska ustanovuje pravidlá obozretného podnikania, pravidlá bezpečnej prevádzky a ďalšie požiadavky na podnikanie dohliadaných subjektov, dohliada na dodržiavanie ustanovení zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov, ktoré sa vzťahujú na dohliadané subjekty alebo na ich činnosti, ako aj na dodržiavanie ustanovení právne záväzných aktov EÚ, ktoré sa vzťahujú na dohliadané subjekty alebo na ich činnosti, ako aj na dodržiavanie ustanovení právne záväzných aktov EÚ, ktoré sa vzťahujú na dohliadané subjekty alebo na ich činnosti, ak to ustanovujú tieto právne záväzné

---

² ZRŮST, L. *Selhání subjektů finančního trhu*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 48.

³ PAULIČKOVÁ, A. - BAKEŠ, M. a kol. *Finančné právo na Slovensku a v Čechách*. Sládkovičovo: Vysoká škola v Sládkovičove, 2007, s. 290.

⁴ Tamže.

⁵ Tamže.

⁶ BABČÁK, V. a kol. *Finančné právo na Slovensku a v Európskej únii*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2012, s. 506.

akty, vykonáva dohľad na mieste a dohľad na diaľku, vedie konania, udeľuje povolenia, licencie, súhlasy a predchádzajúce súhlasy, ukladá sankcie a opatrenia na nápravu, vydáva iné rozhodnutia, stanoviská, metodické usmernenia a odporúčania.⁷

Z uvedeného okruhu sa zameriame na vedenie konaní vo veciach dohľadu a udeľovanie predchádzajúcich súhlasov Národnej banky Slovenska.

1. Konanie vo veciach dohľadu

Aby sa určitý postup zabezpečovania verejných úloh mohol považovať za procedurálny (procesný) postup, musí jeho existencia vyplývať z právnej normy a smerovať k právne významnému výsledku, ktorý má určitú právnu formu.⁸

V právnom poriadku Slovenskej republiky predstavuje zákon č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o dohľade“) *lex specialis* voči *lex generalis*, ktorým je zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska v znení neskorších predpisov, upravujúcom uskutočňovanie dohľadu nad finančným trhom nezávislou centrálnou bankou. Zákon o dohľade je zároveň *lex generalis* vo vzťahu k osobitným zákonom zakotvujúcim realizáciu dohľadu v jednotlivých sektoroch finančného trhu.

Tretia časť zákona o dohľade, konanie vo veciach dohľadu, reguluje postupy pri vydávaní individuálnych správnych aktov, ktorými sa rozhoduje o právach či povinnostiach dohliadaných subjektov finančného trhu alebo iných osôb. Konanie vo veciach dohľadu predstavuje osobitné správnoprocesné konanie, bez subsidiárnej aplikácie zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v znení neskorších predpisov. Táto skutočnosť, je odôvodnená tým, že konanie je upravené v celom rozsahu osobitným predpisom, ktorý má komplexne upravenú problematiku konania.⁹ Správnoprocesný postup sa riadi len osobitným predpisom.¹⁰

Právna úprava konania vo veciach dohľadu má zásadný význam pre uskutočňovanie dohľadu na finančnom trhom. Účelom zákona o dohľade je právna úprava správania subjektov

---

⁷ BABČÁK, V. a kol. *Finančné právo na Slovensku a v Európskej únii*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2012, s. 507.

⁸ JAKAB, R. – MOLITORIS, P. *Správne právo procesné*. 2. aktualizované vydanie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2018, s. 23.

⁹ SOBIHARD, J. *Správny poriadok. Komentár*. Bratislava: IURA EDITION, 2004, s. 26.

¹⁰ POTÁŠCH, P. a kol. *Správny poriadok. Komentár*. 3. vydanie. Praha: C.H. Beck, 2019, s. 4.

na finančnom trhu zahŕňajúca i rozhodovanie o ich právach a povinnostiach. Jednou zo základných úloh regulácie v oblasti rozhodovania o právach a povinnostiach na finančnom trhu je presadzovanie práva.¹¹

Oprávnenia a povinnosti zakotvené v hmotnoprávných predpisoch regulujúcich jednotlivé sektory finančného trhu sa realizujú nielen priamo, ale aj na základe rozhodovacej činnosti Národnej banky Slovenska v konaní vo veciach dohľadu, pričom zákonodarca v záujme predchádzania zneužívania moci, určuje akým spôsobom má orgán dohľadu v predmetnom konaní postupovať.¹²

Cieľ regulácie predstavuje zabezpečenie právnej istoty pre účastníkov konania, vzhľadom na skutočnosť, že z platnej právnej úpravy abstrahujú aké úkony sú oprávnení uskutočniť, resp. aké právne následky nastanú v prípade ich nečinnosti.

Konania, ktoré začali na základe žiadosti účastníka konania, nazýva Národná banka Slovenska v každoročných správach o činnosti svojho útvaru dohľadu nad finančným trhom povoľovacími konaniami.¹³ Toto označenie možno z praktického hľadiska akceptovať, pretože zahŕňa veľkú väčšinu konaní vo veciach dohľadu začatých z podnetu účastníka, no z teoreticko-právneho hľadiska je potrebné upozorniť, že existuje aj niekoľko výnimiek (napríklad konanie podľa ustanovenia § 6 ods. 3 zákona č. 381/2001 Z. z. o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ak poisťovateľ odmietne uzavrieť s poistníkom poistnú zmluvu, určí Národná banka Slovenska na žiadosť poistníka poisťovateľa, ktorý je povinný s ním poistnú zmluvu uzavrieť).¹⁴ Konania začaté z vlastného podnetu Národnej banky Slovenska sa zvyknú nazývať sankčnými konaniami, pričom však toto označenie tiež nemožno brať absolútne (napríklad konanie o vymenovaní správcu programu krytých dlhopisov a jeho zástupcu, ktorých môže Národná banka Slovenska podľa ustanovenia § 77 ods. 1 zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov vymenovať z vlastného podnetu, zrejme nebude sankčným konaním).¹⁵

---

¹¹ SLEZÁKOVÁ, A. – SLEZÁK, P. – NÁDASKÝ, A. *Konanie vo veciach dohľadu. Vybrané právne aspekty regulácie konania vedeného Národnou bankou Slovenska*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 59.

¹² Tamže.

¹³ SLEZÁKOVÁ, A. – MIKLOŠ, P. a kol. *Zákon o dohľade nad finančným trhom. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2018, s. 274.

¹⁴ Tamže.

¹⁵ Tamže.

2. Predchádzajúci súhlas Národnej banky Slovenska

Rozhodnutie Národnej banky Slovenska, ktorým je udeľovaný predchádzajúci súhlas Národnej banky Slovenska, predstavuje individuálny správny akt. Jeho účel spočíva v povolení vykonania istého úkonu. Ide o dohliadanie procesov v dohliadanom subjekte finančného trhu *ex ante*. Národná banka Slovenska preverí, či účastník konania vo veciach dohľadu splnil zákonné podmienky ustanovené osobitným predpisom regulujúcim príslušný sektor finančného trhu pre vykonanie úkonu. V okamihu uskutočňovania úkonu už dohliadaný subjekt finančného trhu musí disponovať právoplatným individuálnym správnym aktom. Čím sa predchádzajúci súhlas Národnej banky Slovenska podstatným spôsobom odlišuje od súhlasu Národnej banky Slovenska, pri ktorom ide o monitorovanie subjektu *ex post* (t.j. najprv dôjde k vykonaniu úkonu a následne bude doručená žiadosť o udelenie súhlasu Národnej banky Slovenska).

Osobitné sektorové právne predpisy taxatívne zakotvujú druhy úkonov, na ktorých vykonanie je potrebný predchádzajúci súhlas Národnej banky Slovenska. Úkony podliehajúce predchádzajúcemu súhlasu Národnej banky Slovenska sú tvorené najmä nasledovnými okruhmi:

- podiel na základnom imaní alebo na hlasovacích právach dohliadaného subjektu finančného trhu,
- *outsourcing* v rozsahu povolenom príslušnou sektorovou reguláciou,
- predaj podniku,
- zvolenie či ustanovenie fyzických osôb do zákonne definovaných funkcií v dohliadanom subjekte (napr. člen štatutárneho orgánu),
- zníženie základného imania,
- ukončenie podnikania na finančnom trhu.¹⁶

Vykonanie úkonu, ktorý podlieha predchádzajúcemu súhlasu Národnej banky Slovenska, dohliadaným subjektom finančného trhu bez predmetného rozhodnutia, je postihované absolútnou neplatnosťou. Absolútna neplatnosť nastáva priamo zo zákona (*ex lege*) a pôsobí voči každému.¹⁷

---

¹⁶ SLEZÁKOVÁ, A. – SLEZÁK, P. – NÁDASKÝ, A. *Konanie vo veciach dohľadu. Vybrané právne aspekty regulácie konania vedeného Národnou bankou Slovenska*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 70.

¹⁷ LAZAR, J. a kol. *Základy občianskeho hmotného práva. 1. zväzok*. 2. prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2004, s. 121.

Účel regulácie spočíva okrem iného v monitorovaní spôsobu realizácie regulovaného predmetu činnosti dohliadaného subjektu finančného trhu a kontinuálneho plnenia podmienok pre udelenie príslušného povolenia.

3. Zákon o spotrebiteľských úveroch a predchádzajúci súhlas Národnej banky Slovenska

Spotrebiteľský úver má charakter odloženej platby, úveru alebo pôžičky.¹⁸ Spotrebiteľský úver je poskytovaný spotrebiteľovi, fyzickej osobe nekonajúcej ako podnikateľ či v rámci samostatného výkonu svojho povolania.¹⁹

Do slovenského právneho poriadku bola transponovaná smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/48 z 28. apríla 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS²⁰, a to zákonom č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Priamu novelu predmetného normatívneho právneho aktu predstavoval zákon č. 35/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Tento s účinnosťou od 1. apríla 2015 reguluje povinnosť získať povolenie udeľované Národnou bankou Slovenska, ak majú byť poskytované spotrebiteľské úvery alebo iné úvery a pôžičky pre spotrebiteľov. Z uvedeného vyplýva, že predmetnú problematiku považoval zákonodarca za natoľko kľúčovú, že bola podriadená dohľadu uskutočňovanému Národnou bankou Slovenska, ktorý sa prejavuje ingerenciou v podobe povinnosti získať príslušné povolenie pred začatím uskutočňovania daného podnikania. Predmetné povolenie bude teda základným predpokladom existencie dohliadaného subjektu finančného trhu (ďalej aj „veriteľ“). Veriteľ je oprávnený ponúkať a poskytovať spotrebiteľské úvery na základe povolenia udeleného Národnou bankou Slovenska, a to v závislosti od udeleného povolenia v tomto rozsahu:

- a) bez obmedzenia rozsahu poskytovania spotrebiteľských úverov alebo
- b) v obmedzenom rozsahu poskytovania spotrebiteľských úverov.²¹

¹⁸ VACEK, L. *Zákon o spotřebitelském úvěru. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 1.

¹⁹ Tamže, s. 25.

²⁰ Ú. v. EÚ, L 133/66, 22. mája 2008, s. 1.

²¹ Porovnaj ustanovenie § 20 ods. 1 zákona č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o spotrebiteľských úveroch“) zakotvuje hmotnoprávne podmienky, ktoré musia byť splnené kumulatívne a tvoria predpoklad udelenia príslušného povolenia. Zároveň z platnej právnej úpravy vyplýva povinnosť ich kontinuálneho plnenia počas celej doby vykonávania regulovaného podnikania.

V zákone o spotrebiteľských úveroch taktiež nachádzame inkorporovaný predchádzajúci súhlas Národnej banky Slovenska, ktorému podlieha nasledovný taxatívny okruh úkonov:

- a) voľba alebo vymenovanie osôb veriteľa, ktorý je právnickou osobou, navrhovaných za členov štatutárneho orgánu a členov dozornej rady, prokuristu, vedúceho organizačnej zložky a vedúceho útvaru vnútornej kontroly,
- b) vrátenie povolenia,
- c) zrušenie veriteľa, ktorý je právnickou osobou, z iného dôvodu ako pre odobratie povolenia,
- d) nadobudnutie kvalifikovanej účasti u veriteľa, ktorý je akciovou spoločnosťou, jednoduchou spoločnosťou na akcie, spoločnosťou s ručením obmedzeným alebo európskou spoločnosťou alebo na také ďalšie zvýšenie kvalifikovanej účasti, ktorým by podiel na základnom imaní veriteľa, ktorý je akciovou spoločnosťou, jednoduchou spoločnosťou na akcie, spoločnosťou s ručením obmedzeným alebo európskou spoločnosťou, na hlasovacích právach u veriteľa, ktorý je akciovou spoločnosťou, jednoduchou spoločnosťou na akcie, spoločnosťou s ručením obmedzeným alebo európskou spoločnosťou, dosiahol alebo prekročil 20 %, 30 % alebo 50 % alebo čím by sa tento veriteľ stal dcérskou spoločnosťou osoby, ktorá nadobúda takýto podiel v jednej alebo v niekoľkých operáciách priamo alebo konaním v zhode,
- e) zvýšenie základného imania.²²

---

²² Porovnaj ustanovenie § 20d ods. 1 zákona o spotrebiteľských úveroch.

4. Aktívne legitimovaný subjekt

Ďalšiu pozornosť budeme venovať tzv. personálnym predchádzajúcim súhlasom Národnej banky Slovenska, ktoré slúžia na posúdenie odbornej spôsobilosti, bezúhonnosti a dôveryhodnosti fyzických osôb v kľúčových funkciách u veriteľa, s cieľom aby bol regulovaný predmet činnosti vykonávaný riadne.

Zákonodarca v zákone o spotrebiteľských úveroch nedefinuje *expressis verbis* subjekt, ktorý je aktívne legitimovaný na podanie žiadosti o udelenie predchádzajúceho súhlasu Národnej banky Slovenska na voľbu alebo vymenovanie osôb v kľúčových funkciách u veriteľa, ktorý je právnickou osobou, podľa ustanovenia § 20d ods. 1 písm. a) zákona o spotrebiteľských úveroch.

Vzhľadom na absenciu výslovnej regulácie, bude odpoveď na predmetnú otázku potrebné hľadať v procesnoprávnom predpise, v zákone o dohľade, ktorý okrem iného v ustanovení § 15 ods. 1 hovorí, že účastníkom konania je dohliadaný subjekt finančného trhu, o ktorého právach alebo povinnostiach podľa osobitných zákonov sa má konať.

Veriteľ, obchodná spoločnosť, bude ako právnická osoba prejavovať vôľu prostredníctvom štatutárneho orgánu. Tento uskutoční predmetný právny úkon, podá žiadosť o udelenie predchádzajúceho súhlasu Národnej banky Slovenska. Spravidla spoločník obchodnej spoločnosti, dohliadaného subjektu finančného, trhu svojou rozhodovacou činnosťou determinuje personálne zloženie orgánov a dosadzovanie fyzických osôb do kľúčových funkcií. Zložitost' dejov odohrávajúcich sa v praxi, so sebou však môže potenciálne priniesť situáciu, v ktorej predovšetkým, ak má dôjsť k zmenám v zložení štatutárneho orgánu, nebude tento súčinný a odmietne prejavovať vôľu za dohliadaný subjekt finančného trhu. Predmetný stav, pasivitu štatutárneho orgánu, je spoločník oprávnený riešiť súdnou cestou. Avšak vzhľadom na zdĺhavosť daného procesu, bude potrebné hľadať iné alternatívy.

Spoločník obchodnej spoločnosti disponuje podielom, ktorý má kvalitatívnu a kvantitatívnu stránku.²³ Má sa preto podieľať aj na riadení dohliadaného subjektu finančného trhu cez osoby, ktoré si vyberá do kľúčových funkcií u veriteľa.

---

²³ LÁLA, D. *Druhy podílů v kapitálových společnostech*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1.

Nemožno sa preto uspokojiť iba s hore uvedeným pohľadom cez procesnoprávny predpis. Javí sa ako potrebné vnímať problematiku komplexne, t.j. nielen prostredníctvom finančnoprávnych, ale aj obchodnoprávnych a občianskoprávnych noriem.

Možnú alternatívu postupu nachádzame v zákone č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Obchodný zákonník“). Konkrétne v ustanovení § 15 ods. 1 Obchodného zákonníka, ktoré zakotvuje, že kto bol pri prevádzkovaní podniku poverený určitou činnosťou, je splnomocnený na všetky úkony, ku ktorým pri tejto činnosti obvykle dochádza.

Osoba, ktorú podnikateľ poveril pri prevádzkovaní podniku určitou činnosťou, sa považuje za zákonného zástupcu podnikateľa, keďže môže konať za podnikateľa bez plnej moci, ak je poverená určitou činnosťou a zároveň, ak ide o činnosť týkajúcu sa prevádzkovania podniku.²⁴

Ide o faktický stav poverenia, ktorý vychádza z organizačnej štruktúry podniku, pod oprávnenie konať ako podnikový zmocnenec sa môžu subsumovať viaceré (všetky) úrovne riadenia podniku podnikateľa.²⁵

Pri posúdení oprávnenia podnikového zmocnenca je potrebné vychádzať z procesov, ku ktorým dochádza v praxi počas realizácie regulovaného predmetu činnosti veriteľom. Zákonným zástupcom bude teda zrejme predovšetkým generálny riaditeľ, vedúci právneho oddelenia či vedúci útvaru vnútornej kontroly veriteľa.

Zároveň je nevyhnutné sa v tejto súvislosti vyjadriť ku kolízii medzi ustanovením § 15 ods. 1 Obchodného zákonníka a občianskoprávnou reguláciou. V ustanovení § 20 ods. 2 prvá veta zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“) zákonodarca hovorí, že za právnickú osobu môžu robiť právne úkony aj iní jej pracovníci alebo členovia, pokiaľ je to určené vo vnútorných predpisoch právnickej osoby alebo je to vzhľadom na ich pracovné zaradenie obvyklé. Úprava Občianskeho zákonníka je daná pre právnické osoby všeobecne.²⁶ V nadväznosti na obchodnoprávnu reguláciu, vystáva otázka, či na úkon, ktorý predstavuje podanie žiadosti o udelenie predchádzajúceho súhlasu Národnej banky Slovenska, bude oprávnená fyzická osoba, ktorej prináleží funkcia podľa

---

²⁴ PATAKYOVÁ, M. a kol. *Obchodný zákonník. Komentár*. 5. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2016, s. 67.

²⁵ Tamže.

²⁶ FEKETE, I. *Občiansky zákonník I. zväzok (Všeobecná časť). Veľký komentár*. 3. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, 2017, s. 321.

vnútorných predpisov veriteľa konať za právnickú osobu (veriteľa), avšak fakticky nie je poverená výkonom predmetnej činnosti.

Stotožňujeme sa s právnym názorom, podľa ktorého ustanovenie § 20 ods. 2 Občianskeho zákonníka vyjadruje ako *lex generalis* ochranu tretích subjektov, ktoré sa môžu spoliehať na to, že stačí, ak za právnickú osobu koná fyzická osoba spĺňajúca tam uvedené podmienky.²⁷

Stačí teda, ak konanie určitej osoby bude spĺňať podmienky *lex specialis* (ustanovenie § 15 ods. 1 Obchodného zákonníka), alebo *lex generalis* (ustanovenie § 20 ods. 2 Občianskeho zákonníka), v oboch prípadoch bude konanie danej osoby pričítateľné právnickej osobe.²⁸

Z uvedeného vyplýva, že v prípade nerešpektovania vôle vyjadrenej najvyšším orgánom obchodnej spoločnosti štatutárnym orgánom sa ako efektívne riešenie ponúka postup podľa ustanovenia § 15 ods. 1 Obchodného zákonníka alebo podľa ustanovenia § 20 ods. 2 Občianskeho zákonníka.

Záver

Zákon o spotrebiteľských úveroch neobsahuje výslovnú úpravu otázky subjektu, ktorý by bol oprávnený podať žiadosť o udelenie predchádzajúceho súhlasu Národnej banky Slovenska na voľbu či vymenovanie fyzických osôb do kľúčových funkcií u veriteľa. Zo zákona o dohľade, sa javí, že tak môže konať len výlučne štatutárny orgán veriteľa. Nemožno sa však uspokojiť iba s gramatickým výkladom procesnoprávneho predpisu, ktorý mu nepriznáva predmetné oprávnenie a oslabuje postavenie spoločníka veriteľa, ak nie je štatutárny orgán veriteľa súčinný, odmieta prejaviť vôľu v súlade s rozhodnutím spoločníka veriteľa. Riešenie ponúka obchodnoprávna (ustanovenie § 15 ods. 1 Obchodného zákonníka) aj občianskoprávna (ustanovenie § 20 ods. 2 Občianskeho zákonníka) regulácia.

Osobitné právne predpisy regulujúce jednotlivé sektory finančného trhu spravidla obsahujú oprávnenie spoločníka dohliadaného subjektu finančného trhu na voľbu, resp. vymenovanie do kľúčových funkcií. Ako príklad uvádzame zákon č. 566/2001 Z. z. o cenných papieroch a investičných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o cenných

---

²⁷ ŠTEVČEK, M. a kol. *Občiansky zákonník I. § 1 - 450. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 122.

²⁸ Tamže.

papieroch) v znení neskorších predpisov, ktorý v ustanovení § 70 ods. 4 písm. c) oprávňuje akcionára obchodníka s cennými papiermi na podanie žiadosti o udelenie predchádzajúceho súhlasu Národnej banky Slovenska na voľbu osôb navrhovaných za členov predstavenstva obchodníka s cennými papiermi, vedúceho pobočky zahraničného obchodníka s cennými papiermi. Podľa ustanovenia § 166 ods. 1 zákona č. 203/2011 Z. z. o kolektívnom investovaní v znení neskorších predpisov, je akcionár správcovskej spoločnosti aktívne legitimovaný na podanie žiadosti o udelenie predchádzajúceho súhlasu Národnej banky Slovenska na voľbu osôb navrhovaných za členov predstavenstva správcovskej spoločnosti, za členov dozornej rady správcovskej spoločnosti a na menovanie prokuristu správcovskej spoločnosti. Ustanovenie § 52 ods. 4 písm. c) zákona č. 43/2004 Z. z. o starobnom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov umožňuje akcionárovi dôchodkovej správcovskej spoločnosti podať žiadosť o udelenie predchádzajúceho súhlasu Národnej banky Slovenska na zvolenie osôb navrhovaných za členov predstavenstva dôchodkovej správcovskej spoločnosti a členov dozornej rady dôchodkovej správcovskej spoločnosti, na menovanie prokuristu dôchodkovej správcovskej spoločnosti a na ustanovenie za vedúcich zamestnancov v priamej riadiacej pôsobnosti predstavenstva zodpovedných za výkon odborných činností a na ustanovenie za zamestnanca zodpovedného za výkon vnútornej kontroly.

Predmetný enumeratívny výpočet normatívnych právnych aktov preukazuje, že zákonodarca je vedený myšlienkou nemajetkového práva spoločníka dohliadaného subjektu finančného trhu podieľať sa na riadení dohliadaného subjektu finančného trhu, a to prostredníctvom fyzických osôb, ktoré si vyberá do kľúčových funkcií v dohliadanom subjekte finančného trhu.

Máme za to, že z dôvodu priblíženia sa k regulatórnym „štandardom“ iných sektorov finančného trhu, sa javí ako vhodné, aby bola aktívna legitimácia spoločníka na podanie žiadosti o udelenie predchádzajúceho súhlasu Národnej banky Slovenska na voľbu, vymenovanie fyzických osôb do kľúčových funkcií u veriteľa inkorporovaná aj do zákona o spotrebiteľských úveroch.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

FEKETE, I.: Občiansky zákonník 1. zväzok (Všeobecná časť). Veľký komentár. 3. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, 2017. 1112 s. ISBN 978-80-8155-073-7.

JAKAB, R. – MOLITORIS, P. *Správne právo procesné*. 2. aktualizované vydanie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2018. 257 s. ISBN 978-80-8152-593-3.

LÁLA, D. Druhy podílů v kapitálových společnostech. Praha: C. H. Beck, 2020. 259 s. ISBN 978-80-7400-778-1.

LAZAR, J. a kol.: Základy občianskeho hmotného práva. 1. zväzok. 2. prepracované vydanie. Bratislava: IURA EDITION, 2004. 428 s. ISBN 80-89047-89-0.

PATAKYOVÁ, M. a kol. Obchodný zákonník. Komentár. 5. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2016. 1691 s. ISBN 978-80-89603-46-6.

PAULIČKOVÁ, A. – BAKEŠ, M. a kol. *Finančné právo na Slovensku a v Čechách*. Sládkovičovo: Vysoká škola v Sládkovičove, 2007. 334 s. ISBN 978-80-88984-99-3.

POTÁŠCH, P. a kol.: Správny poriadok. Komentár. 3. vydanie. Praha: C.H. Beck, 2019. 624 s. ISBN 978-80-7400-773-6.

SLEZÁKOVÁ, A. – MIKLOŠ, P. a kol.: Zákon o dohľade nad finančným trhom. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2018. 492 s. ISBN 978-80-8168-947-5.

SLEZÁKOVÁ, A. – SLEZÁK, P. – NÁDASKÝ, A.: Konanie vo veciach dohľadu. Vybrané právne aspekty regulácie konania vedeného Národnou bankou Slovenska. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. 276 s. ISBN 978-80-7598-010-6.

SOBIHARD, J.: Správny poriadok. Komentár. Bratislava: IURA EDITION, 2004. 366 s. ISBN 80-8078-013-7.

ŠTEVČEK, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 - 450. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2015. 1616 s. ISBN 978-80-7400-597-8.

VACEK, L.: Zákon o spotrebiteľskom úvere. Komentár. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 448 s. ISBN 978-80-7478-776-8.

ZRŮST, L.: Selhání subjektů finančního trhu. Praha: Wolters Kluwer ČR: 2019. 244 s. ISBN 978-80-7598-511-8.

PRÁVNE ROZPRÁVY ON-SCREEN II. – Sekcia verejného práva

online vedecká konferencia - 13. november 2020

Internetové zdroje:

<https://www.nbs.sk/sk/publikacie/publikacie-dohladu/sprava-o-cinnosti-udf>

UPLATŇOVANIE A OCHRANA PRÁV ODSÚDENÝCH OSÔB V SLOVENSKOM VÄZENSTVE

APPLICATION AND PROTECTION OF THE RIGHTS OF CONVICTED PERSONS IN THE SLOVAK PRISON

Michal Solárik¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.270-280>

Abstrakt

Článok sa zaoberá uplatňovaním priznaných práv odsúdeným v zmysle Zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a Vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 368/2008 Z. z. ktorou sa vydáva poriadok výkonu trestu odňatia slobody, pričom jeho hlavnú časť tvorí determinovanie uvedených práv spoločne s možnosťami ich realizácie vo väzenskom prostredí. V rámci vyššie uvedených právnych predpisov majú odsúdení možnosť ochraňovať, uplatňovať a zabezpečovať svoje práva a oprávnené záujmy a to na vnútroštátnej, ako aj medzinárodnej úrovni prostredníctvom viacerých právnych spôsobov.

Kľúčové slová

Ľudské práva; výkon trestu odňatia slobody; väznená osoba; odsúdená osoba.

Abstract

The article deals with the application of the rights granted to convicted persons in accordance with Act no. 475/2005 Coll. about the execution of a custodial sentence and Decree of the Ministry of Justice of the Slovak Republic no. 368/2008 Coll. issuing the rules of execution of sentences of imprisonment, the main part of which is the determination of the said rights together with the possibilities of their realization in the prison environment. Under the abovementioned legislation, convicts have the opportunity to protect, apply and secure their rights and legitimate interests at both national and international levels through a number of legal means.

Keywords

human rights; execution of sentences of imprisonment; imprisoned person; convicted person.

---

¹ Mgr. Michal Solárik pôsobí ako externý doktorand tretieho ročníka na Právnickej fakulte Trnavskej univerzity v Trnave, katedre trestného práva a kriminológie, v minulosti pracoval ako advokátsky koncipient v advokátskej kancelárii v Banskej Bystrici, v súčasnosti je príslušníkom Zboru väzenskej a justičnej stráže.

Úvod

Vykonávacie konanie predstavuje posledné štádium trestného konania a nadväzuje na právoplatné odsudzujúce rozhodnutie súdu, ktorým sa odsúdeným ukladá niektorá z trestnoprávných sankcií, pričom jednou z nich je aj trest odňatia slobody v jeho nepodmienečnej podobe. K trestu odňatia slobody nepochybne patria mnohé zásady jeho výkonu a medzi tie najpodstatnejšie možno zaradiť najmä to, že odsúdení môžu byť obmedzení len na tých právach, ktoré súvisia s účelom výkonu trestu. Ostatné práva odsúdeným zostávajú zachované a preto je nutné dohliadať na možnosti ich uplatnenia vo výkone trestu. Pod samotným účelom trestu odňatia slobody možno vidieť zabezpečenie výkonu tých práv a povinností odsúdených, ktoré budú viesť k rozvíjaniu zodpovednosti, dodržiavaniu zákonov a spoločenských noriem. Každý z ústavov na výkon trestu odňatia slobody disponuje ústavným poriadkom, v ktorom sú presne determinované práva, ale aj povinnosti a zákazy platné pre odsúdených. Je nutné, aby odsúdení tento poriadok dodržiavali a súčasne dbať na to, aby nedochádzalo k jeho porušeniu. Na druhej strane treba poukázať aj na nutnosť umožnenia realizácie tých práv, ktoré sú im zákonne priznané a nie sú obmedzené, či modifikované vo vzťahu k výkonu trestu odňatia slobody. Je potrebné zamyslieť sa, či sú práva odsúdených obmedzené adekvátne a či je odsúdeným priznaná dostatočná možnosť domôcť sa ich ochrany v prípade ich porušenia, či nedodržania.

Trest odňatia slobody a jeho význam

Trest odňatia slobody je vo všeobecnosti upravený a zadefinovaný ako ujma na osobnej slobode, majetkových či iných právach odsúdeného. Súdy sa pri ukladaní konkrétnych trestov riadia najmä zásadou, že páchatel'ovi je možné uložiť trest len v takej miere, ako ustanovuje Trestný zákon, pričom musí byť úmerný stupňu závažnosti činu pre spoločnosť. Uložený trest má byť taktiež individualizovaný a diferencovaný vzhľadom na charakter spáchaného trestného činu, osobu páchatel'a a má byť v plnej miere zákonný i spravodlivý.²

---

² MENCEROVÁ, I.: Súčasná možnosti vyhodnocovania procesu resocializácie odsúdených začlenených do elektronického monitoringu. In: BORSEKOVA, I. - VALENTOVIC, *Právne a ekonomické súvislosti elektronického monitoringu obvinených a odsúdených osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie uskutočnenej v rámci projektu APVV-15-0437*. Banská Bystrica: BELIANUM, 2019, s. 238.

Dôležitým faktorom pri určovaní druhu trestu a jeho výmery, na ktorý súd prihliada, je spôsob spáchaného trestného činu a jeho následok, pohnútky, zavinenie, poľahčujúce alebo priťažujúce okolnosti, osoba páchatel'a a jeho pomery, a samozrejme aj možnosť nápravy.³

Primárny účel trestu je ustanovený v § 34 odsek 1 Trestného zákona: „*Trest má zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatel'om tým, že mu zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti a vytvorí podmienky na jeho výchovu k tomu, aby viedol riadny život a súčasne iných odradí od páchania trestných činov; trest zároveň vyjadruje morálne odsúdenie páchatel'a spoločnosťou.*“⁴

Z uvedeného možno vyvodit', že trest odňatia slobody plní:

- ochrannú funkciu - chráni spoločnosť a zabraňuje v páchaní ďalšej trestnej činnosti zo strany odsúdeného;
- preventívnu funkciu – odrádza ostatných od páchania trestnej činnosti a vyjadruje morálne odsúdenie páchatel'a;
- resocializačnú funkciu – pôsobí na odsúdeného, aby prehodnotil svoj postoj k páchaniu trestnej činnosti a aby po skončení výkonu trestu viedol riadny život.

Páchatel' si v dôsledku jemu uloženého trestu musí byť vedomý následkov, ktoré vyplývajú z jeho protiprávneho konania. Cieľom trestu je rovnako tak poskytnúť páchatel'ovi dostatočný čas na nápravu a uvedomenie si dôsledkov, ktoré vychádzajú z páchania trestného činu, a následne obmedziť jeho kriminálne správanie.⁵

Právne postavenie osôb vo výkone trestu odňatia slobody

Právnym postavením možno rozumieť súhrn práv a povinností, ktoré právny poriadok daného štátu priznáva občanovi. Počas doby výkonu trestu podmienky a pravidlá, ktoré sa v rámci neho uplatňujú, prirodzene vplývajú na oblasť základných ľudských práv a slobôd. Výkon trestu odňatia slobody je aj vzhľadom na svoju povahu nezlučiteľný s výkonom niektorých základných ľudských práv, pričom niektoré sa len určitým spôsobom modifikujú

---

³ MAMOJKOVÁ E. – NOVÁK I.: *Základy penológie*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2015, s. 71-72.

⁴ §34 ods. 1, zákon č.. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

⁵ ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný zákon- veľký komentár*. Bratislava: Euro Kodex, 2015. s. 42.

resp. obmedzujú. Je však nutné povedať, že počas výkonu trestu odňatia slobody sa môžu odsúdeným obmedziť len tie občianske práva, ktorých výkon by bol v rozpore s účelom výkonu trestu, alebo ktoré sa nemôžu vzhľadom na výkon trestu uplatniť.⁶

Prostredníctvom výkonu trestu odňatia slobody možno citeľne a na veľmi dlhú dobu ovplyvniť aj základné občianske práva, či slobody priznané Ústavou SR. Možno povedať, že napriek tomu, že nedotknuteľnosť osoby ako taká je v priebehu výkonu trestu výrazne obmedzená, vo svojej podstate zostáva zachovaná v tej forme, že aj vo výkone trestu odňatia slobody sa musí rešpektovať prirodzená ľudská dôstojnosť a nie je prípustné, aby boli použité kruté alebo neľudské spôsoby zaobchádzania či trestania.⁷ Špeciálna právna úprava v tomto prípade jednoznačne plne zohľadňuje aj čl. 16 ods. 2, a čl. 19 ods. 1 Ústavy SR.

Možno najvýraznejším spôsobom zasahuje výkon trestu v čl. 17 Ústavy SR osobnú slobodu. Je nutné povedať, že každé pozbavenie slobody musí byť zákonné, t. j. musí byť vykonané v súlade s konaním ustanoveným zákonom a okrem toho každé opatrenie, ktorým je jednotlivец pozbavený slobody, musí byť zlučiteľné s účelom čl. 17 ústavy, ktorým je ochrana jednotlivca proti svojvôli.⁸ Z hľadiska výkonu trestu odňatia slobody však ide o zákonom upravený zásah do osobnej slobody, pričom možno konštatovať, že pozbavením osobnej slobody dochádza aj k pozbaveniu slobody pobytu a pohybu.

Aj napriek skutočnosti, že Ústava SR vo svojom čl. 18 ods. 1 vylúčila možnosť nútených prác, či nútených služieb, v ods. 2 písm. a) je definované, že na osoby vo výkone trestu sa uvedený článok nevzťahuje. Odsúdení sú povinný pracovať pokiaľ sú zaradení do práce, pričom uvedená skutočnosť je vítaná najmä v tom smere, že z vykonaných zrážok za pracovnú odmenu odsúdených sa uhrádzajú náklady výkonu trestu odňatia slobody, poukazuje sa výživné pre závislé osoby a hradia sa ďalšie pohľadávky oprávnených.⁹

Majetkové práva odsúdených z pohľadu realizácie výkonu trestu odňatia slobody zostávajú zachované, avšak odsúdení nemôžu priamo osobne vykonávať tie stránky vlastníckeho práva, ktoré si vyžadujú ich fyzickú prítomnosť. Za týmto účelom môžu uplatniť svoje práva prostredníctvom právneho zástupcu, ktorý zabezpečí možnosť dispozície s majetkom.¹⁰

⁶ TITLOVÁ, M.: *Zákon o výkone trestu odňatia slobody - Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2017, s. 31.

⁷ § 3 ods. 1 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody.

⁸ FUCHSOVÁ, J.: Sťažnosti podľa článku 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky vo väzobných veciach. In.: *Ústava Slovenskej republiky a jej uplatňovanie v legislatívnej a právno-aplikačnej praxi: Zborník príspevkov z vedeckého seminára*. Košice: UPJŠ v Košiciach, 2009, s. 112.

⁹ [cit. 2020-11-21] Dostupné na internete: <https://www.zvjs.sk/sk/zamestnavanie-odsudenych>.

¹⁰ FÁBRY, A.: *Penológia*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej Fakulty Univerzity Komenského, 2000, s. 213.

Naproti tomu práva ako listové tajomstvo, ochrana osobných údajov, tajomstvo dopravovaných správ sa značne modifikuje, aj keď odsúdení smú prijímať a odosielať korešpondenciu bez obmedzenia. V zmysle § 25 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody má však riaditeľ ústavu, ako aj ním poverená osoba sú oprávnení nahliadať do korešpondencie, čím sú do značnej miery modifikované práva odsúdených priznané čl. 22 ods. 1 Ústavy SR.¹¹

Ak sa pozrieme na právo akým je zhromažďovanie, je logické, že toto sa počas výkonu trestu odňatia slobody nemôže uplatniť, avšak práva akými sú sociálne či kultúrne práva sa zachovávajú pokiaľ možno v plnej miere, prípadne sa prispôbujú podmienkam výkonu trestu. S poukazom na uvedené sa odsúdení zúčastňujú kultúrno-osvetových činností, avšak len vo vzťahu k zaradeniu v rámci vnútornej diferenciacie. Rovnako tak je im umožnené dokončiť si školu, či získať odborné vzdelanie.¹²

Základné sociálne práva odsúdených osôb

Ako už bolo uvedené, podmienky výkonu trestu odňatia slobody vyžadujú modifikáciu niektorých priznaných práv a slobôd a ďalšie práva vznikajú odsúdeným práve s prihliadnutím na izoláciu od spoločnosti.

Obsahom sociálnych práv je úprava práv týkajúcich sa ubytovania, stravovania, odievania, spánku, osobnej hygieny a úprava vecí hygieny. Odsúdeným nemožno odoprieť žiadne z vyššie uvedených sociálnych práv, nakoľko by došlo k výraznému zásahu do základných práv a slobôd väznených osôb.

Ubytovanie, ako jedno zo základných sociálnych práv odsúdených je upravené v § 18 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody. Zákon stanovuje, že ubytovacia plocha pre odsúdených nesmie byť menšia ako 3,5 m², pričom u žien a mladistvých nesmie byť menšia ako 4 m², pričom izba, alebo cela by mala byť vybavená základnými položkami, ako sú lôžko, matrac, podhlavník, elektrické osvetlenie a pod. Takýmto spôsobom stanovená výmera pre jedného odsúdeného môže byť znížená, ale len na nevyhnutne potrebný čas v dôsledku závažných okolností, prípadne vplyvom mimoriadneho kapacitného preťaženia v ústavoch. V tomto prípade by jednoznačne nemalo ísť o dlhodobé riešenie.

---

¹¹ § 25 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody.

¹² FÁBRY, A.: *Penológia*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej Fakulty Univerzity Komenského, 2000, s. 217.

V správe pre vládu Slovenskej republiky o návšteve Slovenskej republiky uskutočnenej Európskym výborom na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT) od 24. marca do 2. apríla 2009 Európsky výbor uviedol: „*CPT opätovne zdôrazňuje svoje odporúčanie, že minimálnu ubytovaciu plochu je potrebné zvýšiť na 4 m² pre každého väzňa ubytovaného vo viacmiestnej celi, a že na tomto základe je potrebné prepočítať oficiálne kapacity.*“¹³ Vo vzťahu k uvedenému možno konštatovať, že ubytovacia plocha vo vzťahu k väzneným osobám nie je podľa CPT postačujúca, pričom uvedené je možné pripísať aj značnej preplnenosti ústavov na výkon trestu odňatia slobody. Práve v dôsledku týchto skutočností vznikali a vznikajú na základe rozhodnutia ministra spravodlivosti Slovenskej republiky reprofilizácie ústavov, ktoré preplnenosť ústavov zmierňujú.

Stravovanie je taktiež jedno zo základných práv, ktoré patrí odsúdeným. Odsúdení vo výkone trestu odňatia slobody majú právo na stravu trikrát denne, pričom predmetná strava musí byť zodpovedajúca odporúčaným výživovým dávkam. Časový odstup medzi výdajom stravy pritom nesmie byť viac ako 7 hodín.

Ak sú väznené osoby dlhodobo vystavené pocitu hladu bez riadneho dôvodu a väzni nemajú vytvorené podmienky na to (alebo dostatok finančných prostriedkov), aby si mohli zaobstaráť stravu navyše, za určitých podmienok a za určitej intenzity môže byť takýto postup voči nim posudzovaný aj ako postup na hranici ponižujúceho (neľudského) zaobchádzania.¹⁴

Vo vzťahu ku stravovaniu vo výkone trestu odňatia slobody sa taktiež v novembri 2013 vyjadrila verejná ochrankyňa práv, ktorá predložila správu o dodržiavaní základných práv osôb umiestnených v ústavoch na výkon väzby a na výkon trestu odňatia slobody z hľadiska ich prístupu k zdravotnej starostlivosti a o ich stravovaní. Na základe vyhodnoteného prieskumu uviedla: „*Výsledky prieskumu nepotvrdili také nedostatky, ktorých dôsledkom je porušenie alebo systematické porušovanie základných práv väzňov prostredníctvom ich stravovania, okrem pochybností o správnom nastavení intervalov podávania stravy v niektorých prípadoch.*“¹⁵

---

¹³ Správa pre vládu Slovenskej republiky o návšteve Slovenskej republiky uskutočnenej Európskym výborom na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania; [cit. 2020-11-21] Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/1680697da4>.

¹⁴ pozri čl. 3 Európskeho dohovoru.

¹⁵ Správa verejnej ochrankyne práv o dodržiavaní základných práv osôb umiestnených v ústavoch na výkon väzby a na výkon trestu odňatia slobody z hľadiska ich prístupu k zdravotnej starostlivosti a o ich stravovaní; [cit. 2020-11-21] Dostupné na internete: <https://www.vop.gov.sk/files/sprava%20vop-vazni.pdf>.

Tu je potrebné povedať, že je na každom ústave, aby si tento pripravil časový harmonogram výdaja stravných porcií, pričom musí dôsledne dbať na dodržanie zákonných ustanovení, ako aj základných práv odsúdených spočívajúcich vo výdaji plnohodnotnej stravy v časových intervaloch určených podľa § 19 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody, ako aj ďalšími normami týkajúcimi sa stravovania odsúdených.

Odievanie, ako ďalšie zo základných sociálnych práv zabezpečuje odsúdeným to, že v zmysle zákona sa odsúdeným poskytuje odev a obuv, ktorý zodpovedá podmienkam stanovených zákonom. Riaditeľ alebo poverený príslušník môže povoliť odsúdeným používať vlastnú spodnú bielizeň a ponožky v určitom množstve. Taktiež môže byť povolené používať vlastný odev a obuv, ktorá musí spĺňať hygienické podmienky.

Čo sa týka práva na spánok, to je garantované mimo iných noriem aj Chartou základných práv Európskej únie, pričom Článok 4 Charty zaručuje rovnaké práva ako článok 3 Dohovoru. Zakazuje telesný trest, postupy pri výsluchu porušujúce fyzickú integritu, ako aj metódy „stresu a nátlaku“ (napríklad státie pri stene, odopieranie spánku či jedla a pitia).¹⁶

S poukazom na vyššie uvedené, odsúdeným musí byť v časovom rozvrhu dňa presne určený časový úsek, ktorý sa označuje ako čas nočného pokoja. V rámci neho sa odsúdení musia zdržiavať na svojich lôžkach a nesmú vykonávať rôzne činnosti, ktoré by svojim spôsobom obmedzovali, resp. rušili ostatných. Okrem osemhodinového nepretržitého spánku na lôžku sa odsúdeným umožňuje, aby odpočívali na lôžku aj v čase mimo nočného pokoja. V tomto prípade ide najmä o obdobie osobného voľna, ktoré si odsúdení môžu vyplňať rôznymi voľnočasovými aktivitami.¹⁷

Medzi posledné základné sociálne práva možno zaradiť osobnú hygienu a veci osobnej potreby. Odsúdení majú právo na základné potreby osobnej hygieny. Ak odsúdení nemajú peňažné prostriedky, ústav im okrem základných potrieb osobnej hygieny poskytne aj ďalšie potreby osobnej hygieny. Odsúdení majú právo na sprchovanie najmenej dvakrát v týždni. Ak to vyžaduje výkon práce, do ktorej sú odsúdení zaradení, alebo iné okolnosti, umožní sa im sprchovanie podľa potreby.

V podnetoch adresovaných verejnému ochrancovi práv sú často namietané podmienky výkonu akými sú aj možnosti osobnej hygieny a pod. V takýchto prípadoch uskutočňuje osobnú

---

¹⁶ Projekt Justičnej akadémie Slovenskej republiky v oblasti trestnej justície – Justícia a ochrana práv poškodených; [cit. 2020-11-21] Dostupné na internete: https://www.ja-sr.sk/files/E-KNIHA%20Just%C3%ADcia%20a%20ochrana%20po%C5%A1koden%C3%BDch_SK.pdf.

¹⁷ TITLOVÁ, M.: *Zákon o výkone trestu odňatia slobody - Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2017, s. 95.

návštevu za účelom preverenia tvrdení a v opodstatnených prípadoch priamo na mieste za súčinnosti predstaviteľov väzenskej a justičnej stráže sa realizuje náprava. Vo väčšine prípadov však ide o neopodstatnené sťažnosti. Viaceré návrhy verejného ochrancu práv boli realizované v rámci pripomienkového konania o návrhu zákona o výkone väzby i výkone trestu odňatia slobody.¹⁸

V rámci vecí osobnej potreby možno konštatovať, že podmienky výkonu trestu odňatia slobody sú vo veľkej miere osobitné. Súhrn práv a povinností podľa ustanovení zákona č. 475/2005 Z. z. s určitosťou poukazuje na skutočnosť, že výkon trestu je takpovediac výkonom jednej z trestnoprávných sankcií. Je však prirodzené a nevyhnutné dbať aj pri takýchto podmienkach na spoločenský a hlavne rodinný život odsúdených v čase pred samotným nástupom na výkon trestu odňatia slobody, ako aj na ďalšie väzby, ktoré v tejto súvislosti vznikli. Odsúdení preto v dôsledku uvedeného môžu mať pri sebe určité osobné predmety (fotografie, časopisy, korešpondenciu a pod.), prostredníctvom ktorých sa ich život do istej miery spája so životom, ktorý viedli pred nástupom do výkonu trestu, pričom im to do istej miery pripomína aj tú skutočnosť, že sa do tohto prostredia po určitom čase aj vrátia.

Možnosti ochrany práv a právom chránených záujmov väznených osôb

Odsúdení majú v podmienkach výkonu trestu odňatia slobody zakotvené právo na to, aby sa v rozsahu garantovanom zákonnými ustanoveniami rešpektovali jeho zákonné práva, ako aj ľudské práva a slobody, ktorých obsah sa nemodifikuje v dôsledku výkonu trestu. Pri niektorých právach ide o tak univerzálne ľudské práva, že ich podstatu nemôže nijakým spôsobom ovplyvniť ani trest odňatia slobody (právo na život, ľudskú dôstojnosť a ďalšie).

S poukazom na možnosť uplatňovať a ochraňovať svoje práva a právom chránené záujmy majú odsúdení možnosť podávať žiadosti, sťažnosti a podnety, ktoré môžu adresovať:

- a) štátnym orgánom Slovenskej republiky – v ktorých zákonnej kompetencii je prejednávať podnety prípadne sťažnosti týkajúce sa ochrany základných ľudských práv.

Pokiaľ sa odsúdení cítia ukrátení na svojich právach, je im poskytnutá možnosť

---

¹⁸ KANDRÁČ, P.: Dodržiavanie základných práv a slobôd v zariadeniach, v ktorých sa vykonáva obmedzenie osobnej slobody a činnosť verejného ochrancu práv. In: *Ochrana práv osôb, ktorých osobná sloboda bola obmedzená: Zborník z medzinárodnej konferencie konanej dňa 29. júna 2006 v Omšeni*. Bratislava [cit.2020-11-22], s. 7. Dostupné na internete: https://www.vop.gov.sk/files/File/Zborniky/Omsenie_2006.pdf.

adresovať štátnym orgánom žiadosti, sťažnosti a podnety, ktoré nasvedčujú tomu, že ich zaručené práva nie sú rešpektované, dodržiavané resp. sú priamo porušované. Vo všeobecnosti možno povedať, že najčastejším orgánom vo vzťahu ku ktorému sú podávané podnety je verejný ochranca práv Slovenskej republiky, ktorý chráni práva a právom chránené záujmy odsúdených osôb.

- b) medzinárodným orgánom či organizáciám – ktorými je Slovenská republika viazaná a sú oprávnené v zmysle medzinárodných zmlúv vybavovať podnety, ktoré sa týkajú ochrany základných ľudských práv.¹⁹

Vyššie uvedené žiadosti, sťažnosti a podnety je ústav povinný bez meškania odoslať adresátovi a to bez toho, aby zisťoval odosielateľa. Odsúdením sa rovnako tak umožňuje, aby využili svoje právo rozhovoru s riaditeľom ústavu, prípadne iným príslušníkom, ktorý je určený riaditeľom ústavu. Rovnako tak je táto možnosť určená aj vo vzťahu k prokurátorovi, ktorý vykonáva dozor na dodržiavaním zákonnosti v ústave. Za uvedeným účelom sú v ústavoch zriadené schránky pre riaditeľa ústavu a tzv. dozorového prokurátora, ktoré sa vyberajú v pravidelných intervaloch.

Ďalšou možnosťou zabezpečenia, uplatnenia a ochrany práv odsúdených osôb je advokát, ktorý poskytuje právne poradenstvo a služby ako osoba zapísaná do zoznamu advokátov advokátskej komory. Je však možné, že odsúdení sa nechajú zastupovať aj inými osobami, než sú advokáti. V takom prípade to môže byť napríklad splnomocnenec, zákonný zástupca a podobne.²⁰

Vo vzťahu k vyššie uvedenému je potrebné poznamenať, že advokáti príp. iní zástupcovia odsúdených by mali uskutočňovať stretnutia s odsúdenými za účelom právneho poradenstva len v čase, ktorý nenaruša ústavný poriadok a v rozsahu, ktorý je primeraný na účely riešenia predmetnej právnej veci.

Záver

Odsúdení vykonávajú trest odňatia slobody ako následok spáchania trestného činu, s čím sú, prirodzene, spojené mnohé obmedzenia, ktoré vyplývajú z podstaty výkonu trestu

---

¹⁹ TITLOVÁ, M.: *Zákon o výkone trestu odňatia slobody - Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer. 2017, s. 159.

²⁰ FÁBRY, A.: *Penológia*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej Fakulty Univerzity Komenského. 2000, s. 219.

odňatia slobody. Aj takéto osoby majú zákonom garantované práva, ktorých sa môžu domáhať všetkými dostupnými prostriedkami. V súčasnosti kriminalita neustále narastá, čo vedie k zvýšeniu počtu odsúdených osôb. Pri náraste týchto osôb v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody je veľmi dôležité dbať na to, aby boli dodržané ich základné práva a právaom chránené záujmy. Zo skutočností uvedených v článku vyplýva, že odsúdeným sú zachované tie práva, ktoré im vzhľadom na účel výkonu trestu neboli obmedzené, prípadne určitým spôsobom modifikované. Za účelom ich ochrany môžu uplatňovať a ochraňovať uvedené práva a právom chránené záujmy na základe žiadosti, sťažnosti a podnetov. Vo všeobecnosti možno povedať, že existuje široké spektrum vnútroštátnych orgánov ako aj medzinárodných organizácií podieľajúcich sa na zabezpečení ochrany práv odsúdených. V tomto smere je možno konštatovať, že odsúdení svoje práva môžu uplatniť v dostatočnej miere a domôcť sa ich v plnom rozsahu. K ich dodržiavaniu napomáha aj kontrolná činnosť, ktorá je realizovaná prostredníctvom vnútornej kontroly, ale aj nezávislého medzinárodného monitoringu.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestný zákon- veľký komentár. Bratislava: Euro Kodex, 2015. 892 s. ISBN 978-80-8155-053-9.

FÁBRY, A.: Penológia. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej Fakulty Univerzity Komenského., 2000, 408 s. ISBN 80-7160-140-3.

MAMOJKOVÁ E. – NOVÁK I.: Základy penológie. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave. 2015, 198 s. ISBN 978-80-8054-651-9.

TITTLOVÁ, M.: Zákon o výkone trestu odňatia slobody - Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer. 2017, 400 s. ISBN 978-80-8168-654-2

Periodiká a zborníky:

FUCHSOVÁ, J.: Sťažnosti podľa článku 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky vo väzobných veciach. In: Ústava Slovenskej republiky a jej uplatňovanie v legislatívnej a právno-aplikačnej

praxi: Zborník príspevkov z vedeckého seminára, Košice: UPJŠ v Košiciach, 2009, ISBN 978-80-7097-751-4, s. 163-172

MENCEROVÁ, I.: Súčasná možnosti vyhodnocovania procesu resocializácie odsúdených začlenených do elektronického monitoringu. In: BORSEKOVA, I., VALENTOVIČ, Právne a ekonomické súvislosti elektronického monitoringu obvinených a odsúdených osôb: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie uskutočnenej v rámci projektu APVV-15-0437. Banská Bystrica: BELIANUM, 2019, ISBN 978-80-557-1658-9, s. 237-243

Internetové zdroje:

KANDRÁČ, P.: Dodržiavanie základných práv a slobôd v zariadeniach, v ktorých sa vykonáva obmedzenie osobnej slobody a činnosť verejného ochrancu práv. In: Ochrana práv osôb, ktorých osobná sloboda bola obmedzená: Zborník z medzinárodnej konferencie konanej dňa 29. júna 2006 v Omšeni. Bratislava, 2006 [cit.2020-11-22], s. 3-11. Dostupné na internete: https://www.vop.gov.sk/files/File/Zborniky/Omsenie_2006.pdf

Projekt Justičnej akadémie Slovenskej republiky v oblasti trestnej justície – Justícia a ochrana práv poškodených; [cit. 2020-11-21] Dostupné na internete: https://www.ja-sr.sk/files/E-KNIHA%20Just%C3%ADcia%20a%20ochrana%20po%C5%A1koden%C3%BDch_SK.pdf

Správa pre Vládu Slovenskej republiky o návšteve Slovenskej republiky uskutočnenej Európskym výborom na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania; [cit. 2020-11-21] Dostupné na internete: <https://rm.coe.int/1680697da4>

Správa verejnej ochrankyne práv o dodržiavaní základných práv osôb umiestnených v ústavoch na výkon väzby a na výkon trestu odňatia slobody z hľadiska ich prístupu k zdravotnej starostlivosti a o ich stravovaní; [cit. 2020-11-21] Dostupné na internete: <https://www.vop.gov.sk/files/sprava%20vop-vazni.pdf>

www.zvjs.sk

Právne predpisy:

Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody

Zákon č.. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

EXEKUČNÁ TYPOLÓGIA NA POZADÍ GENÉZY RÍMSKEHO CIVILNÉHO PROCESU

EXECUTION TYPOLOGY AGAINST THE BACKGROUND OF THE GENESIS OF THE ROMAN CIVIL PROCESS

Michal Turošík

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.281-290>

Abstrakt

Nasledovný príspevok sa bude zaoberať konkrétnymi typovými formami exekúcie, ktoré sa formovali na pozadí vývoja rímskeho civilného procesu. Ako je všeobecne známe civilný proces sa v rímskom práve vyvíjal v troch základných štádiách. Autor sa v príspevku pokúsi podať stručný ale komplexný prehľad spôsobov výkonu rozhodnutia v jednotlivých etapách vývoja rímskeho civilného procesu.

Kľúčové slová

manus iniectio, exekúcia, formulový, majetkový, proces

Abstract

The following article will deal with specific types of execution, which were formed on the background of the development of the Roman civil process. As is well known, the civil process in Roman law developed in three basic types. In the article, the author will try to give a brief but comprehensive overview of the ways of enforcing the decision in the various stages of the development of the Roman civil process.

Key words

manus iniectio, execution, formular, property, procedure

Rímske právo podobne ako súčasné právne poriadky chránilo subjektívne práva ich nositeľov, a to nielen prostredníctvom garantovania právnej ochrany vo formy žalôb, ale aj prostredníctvom výkonu rozhodnutia, ktoré odmietol po kondemnačnom rozsudku povinný plniť. Zaujímavým faktom je, že podobne ako sa vyvíjal civilný proces, vyvíjala sa aj exekučná ochrana oprávnených. Každý vývojovo odlišný typ civilného procesu priniesol nové prvky aj vo vývoji exekúcie.

Prvý vývojový typ rímskeho procesu je známy ako legisakčné konanie, pozostávajúce zo systému 5 žalôb. Prvé tri z týchto žalôb slúžili na klasickú ochranu ohrozených alebo poškodených záujmov subjektov práva. Zvyšné dve boli koncipované ako prostriedky na uplatnenie nevykonaného rozhodnutia. Išlo o žaloby *legisactio per manus iniectioem* a *legis actio per pignoris capionem*.

Ako už napovedá názov prvej z vyššie uvedených exekučných žalôb, ide o žalobu ktorej základom bolo starorímske zmocnenie sa osoby do „područia“, *manus iniectio*. Na rozdiel od súčasnej formy výkonu právoplatných rozhodnutí, ktorá spočíva najmä v majetkovej exekúcii ako logického dôsledku nedotknuteľnosti osoby, vývoj základných práv jednotlivca v otrokárskejších štátoch samozrejme v tomto období dovoľoval siahnuť aj po osobnej, či možno dokonca povedať telesnej zodpovednosti za nesplnenie povinnosti vyplývajúcej z právneho alebo protiprávneho úkonu či súdneho rozhodnutia. Priebeh nastúpenia tejto zodpovednosti, teda samotného aktu *manus iniectio* upravuje už zákon 12 tabúl prostredníctvom 3 tabule.¹

Samotné podružie, *manus iniectio* prichádzalo do úvahy v troch prípadoch. V prvom prípade išlo o situáciu kedy bol zodpovedný odsúdený na plnenie. V druhom prípade povinný sám uznal nárok žalobcu resp. oprávneného². Posledným prípadom prípustnosti výkonu rozhodnutia bola situácia, ak bola jeho zodpovednosť nepochybná, aj napriek absencii rozsudku či dokonca samotnej žaloby, nakoľko ju potvrdil prétor už v konaní *in iure*. Spoločným menovateľom všetkých troch situácií, kedy následne mohlo dôjsť k výkonu rozhodnutia bola absencia jeho dobrovoľného výkonu. Lehota dobrovoľného plnenia povinností bola v uvedených prípadoch v zásade 30 dní. Táto bola stanovená už samotným Zákonom 12 tabúl takto: „Tým, ktorí uznali dlh a boli riadne odsúdení, nech je daných zákonných 30 dní“³. Ak sa tak nestalo, teda plnenie nenastalo alebo sa neplnilo riadne, predviedol oprávnený zodpovedného pred prétorom, ktorý mohol vysloviť potvrdenie, čím akt osobnej exekúcie získal podľa autora legitímáciu, nakoľko bol potvrdený prétorom ako zástupcom štátu. O tomto potvrdení sa budeme zmieňovať nižšie. Oprávnený vykonal symbolický akt položenia ruky (*manus*) na povinného a vyriekol nasledovnú formulu: „*quod tu mihi iudicatus sive damnatus*

¹ LEX DUODECIM TABULARUM, Tabula III., 1-6 In: SKŘEJPEK M.: *Prameny římského práva*. Praha. LEXIS NEXIS, 2004, str. 33

² Napr. prostredníctvom *confessio in iure*

³ LEX DUODECIM TABULARUM, Tabula III., 1 In: SKŘEJPEK M.: *Prameny římského práva*. Praha. LEXIS NEXIS, 2004, str. 33

*es sestertium decem milia, quod non solvisti, obeamrem ego tibi sestertium decem milium iudicati manum inicio*⁴.⁵

Vyrieknutie tejto formulky bolo prípustné iba ak plnenie, ktoré nebolo dobrovoľne plnené spočívalo v peniazoch. Ak tomu tak nebolo, muselo vykonávaciemu konaniu predchádzať oceňovacie konanie *arbitrium litis aestimandae*, na základe ktorého sa stanovila hodnota predmetného plnenia. Táto zásada súvisela s princípom oceníteľnosti plnenia. Len také plnenie mohlo byť predmetom záväzku, ktoré bolo možné oceniť v peniazoch. V podobnom duchu platila aj procesná zásada na základe ktorej každý rozsudok musel znieť na peniaze⁶. Po vyrieknutí formulky a dokončení *manus iniectia* sa spod područia povinný nemohol oslobodiť prostredníctvom vlastného konania. Možno tak povedať, že na základe vykonávacieho konania došlo k obmedzeniu spôsobilosti právne konať a insolventný dlžník sa ocitol v moci oprávneného.. V súlade s vyššie spomenutými podmienkami sa personálna exekúcia vykonávala 30 dní po rozsudku, či uznaní žalobcovho nároku. Dlžník mal ďalších 60 dní, počas ktorých mohol byť podľa vôle žalobcu spútaný okovami: „...spūta ho bud' povrazom, alebo okovami nie ťažšími ako 15 libier, alebo ak bude chcieť, ľahšími.“⁷. Počas tejto doby sa už dlžník nemohol vykúpiť sám, ale len prostredníctvom tretej osoby (*vindex*) . Tento mohol vstúpiť do exekučného konania ako intervenujúci na strane dlžníka a formálne odbiť položenú ruku (*manum depellere*). Týmto úkonom vstúpil do sporového konania so žalobcom o zmocňovacie právo na osobu dlžníka. Ak vyhral *vindex*, bol dlžník voľný. Ak však prehral, suma výkupného sa zdvojnásobila (*infitiando lis crescit in duplum*). Neodôvodneným spochybňovaním sa predmet sporu násobí, čo nazývame tzv. litiskrescenzia.⁸ Zdvojnásobenie hodnoty ako následok nepremysleného konania, možno v rímskom práve badať ako častú formu sankcie. Okrem popisovaného pokusu o vykúpenie, sa s touto sankciou môžeme stretnúť aj pri neodôvodnenom popieraní žaloby kedy sa žalobný úmysel zdvojnásobí. Zdá sa že, že Rimania túto formu sankcie používali ako určitý typ prevencie, pred nepremyslenými pokusmi subjektov práva o zmenu práv a povinností, ktoré samozrejme vyvolávali náklady, nakoľko tu dochádzalo k zbytočnej a bezvýslednej aktivite nielen na strane procesných strán (prípadne

⁴ v prípade, že išlo o situáciu, kedy bola zodpovednosť povinného nepochybná aj napriek odsudzujúcemu rozsudku sa výraz *iudicati* nahrádzal spojením *pro iudicato*

⁵ „...pretože si mi bol odsúdený na zaplatenie 10 000 sesterciov, a pretože si nezaplatil, pokladám na základe rozsudku na 10 000 sesterciov ruku na teba...“ G.4, 21

⁶*omnis condemnatio pecuniaria est*

⁷LEX DUODECIM TABULARUM, TABULA III. 3 In: SKŘEJPEK M.: *Prameny římského práva*. Praha. LEXIS NEXIS, 2004, str. 33

⁸ KASER M. , KNÜTEL R.: *Römisches Privatrecht*. München, C.H. BECK, 2008, str. 203

tretej osoby), ale aj na strane préтора. Takáto forma sankcie mala podľa názoru autora podporiť hospodárnosť konania.

Osobitným prípadom bolo tzv. *manus iniectio pura*. V tomto prípade nepotreboval dlžník na odvrátenie „položenej ruky“ žiadnu tretiu osobu, ale bol spôsobilý sám dosiahnuť tento stav, teda sa z *manus iniectia* vykúpiť.

Samozrejme mohla nastať aj opačná situácia, a síce, že *manus iniectio* nedokázal odvrátiť povinný sám, ani prostredníctvom tretej osoby. V takomto prípade prétor skúmal či boli podmienky tohto inštitútu skutočne splnené. Ak zistil pozitívny výsledok, pririekol osobu insolventného dlžníka oprávnenému do svojej moci. Prétor v prípade potreby mohol vysloviť aj formálne potvrdenie tohto úkonu, *addictio*. Toto potvrdenie sa však udeľovalo iba v prípade splnenia 3 podmienok :

- a) oprávnenie zmocniť sa osoby podraďujúceho sa subjektu muselo byť nepopierateľné. Tak tomu to bolo, ak bolo toto oprávnenie potvrdené odsudzujúcim rozsudkom, alebo ručiaci dobrovoľne uznal nárok protistrany, prípadne ak bolo zo skutkového stavu veci toto oprávnenie bez akýchkoľvek pochybností jasné.⁹ Posledný prípad vystihujú najmä situácie, keď zodpovednosť podraďujúcej sa osoby pochádza z librálnych zaväzovacích úkonov.
- b) druhou podmienkou bola už spomínaná pevne stanovená suma výkupného. To znamená, že ak bolo zmocnenie sa osoby následkom napr. poškodenia veci, musel byť konkrétne vyčíslený rozsah škody, ktorá mala byť nahradená prostredníctvom výkupného. Ak bolo predmetom žaloby iné plnenie, stanoveniu sumy muselo predchádzať tzv. oceňovacie konanie, v ktorom sa nerozhodovalo o merite veci, teda či bol alebo nebol spáchaný skutok, ktorý sa vyčítal žalovanému, ale išlo tu o výšku rozhodnej sumy, ktorá bola požadovaná ako výkupné.
- c) Treťou podmienkou udelenia súhlasu magistrátu s výkonom osobnej exekúcie bolo uplynutie lehoty 30 dní, ktorá ako sme spomínali slúžila odsúdenému dlžníkovi ako lehota dobrovoľného plnenia. Slúžila odsúdenému dlžníkovi na zaplatenie predmetnej sumy, prepustenie či iné vyrovnanie sa so žalobcom.

---

⁹KASER M. , KNÜTEL R.: *Römisches Privatrecht*. München, C.H. BECK, 2008, str. 204

Pokiaľ výkupné nebolo zaplatené, musel žalobca dlžníka predviesť prétorovi¹⁰ a verejne vyhlásiť dlhovanú čiastku. Okrem okov však musel žalobca povinného vyživovať. Podľa Zákona 12 tabúl bol žalobca v prípade, že sa povinný nebude vyživovať sám, nútený dávať mu „libru múky“ alebo aj viac.¹¹ Následne ho musel po tri za sebou nasledujúce trhové dni, predviesť pred prétorom na súdne pódium. Tam muselo byť verejne oznámené, aká je dlžná suma, za ktorú mohol byť tento vykúpený. Ak sa počas týchto troch dní nenašiel nikto, kto by povinného vykúpil, mohol ho oprávnený formálne odvieť za riekou Tiber¹², čím sa stal tento jeho otrokom. Ako takého ho mohol predat', a tak uspokojiť svoje záväzky. Starorímske právo hovorilo aj o usmrtení.¹³ Zákon 12 tabúl ho konkrétne uvádza v poslednom ustanovení, kde sa hovorí: „Tretieho trhového dňa, nech ho rozsekajú na časti. Ak si useknú menej, či viac, nech im to nie je na škodu.“¹⁴ Naráža sa tu v prvom rade na lehotu spomínanú lehotu troch dní, počas ktorých je insolventný dlžník predvádzaný na trh a pred prétorom ako sme sme spomínali vyššie. Samozrejme najdrastickejšie vyznieva ustanovenie, podľa ktorého, ak bolo na oprávnenej strane viacero subjektov, každý si mohol z dlžníka useknúť ľubovoľne veľký kus tela. Max Kaser však k tomuto ustanoveniu dodáva, že sa jedná o veľmi záhadné a určite diskutabilné ustanovenie¹⁵. Neisté je podľa neho to, či sa skutočne jedná o delenie tela dlžníka. Pripúšťa, že by sa v tomto zmysle mohlo jednať aj o prípadné delenie dlžníkovho majetku (samozrejme ak nejaký mal). Treťou možnosťou, ktorú Kaser vníma je delenie kúska medi, ktorá bola použitá pri mancipácii ako akte *per aes et libram*. Ako sám priznáva, v tomto prípade neexistuje uspokojivá odpoveď, ktorá by poskytovala presvedčivé argumenty na základe ktorých by sa dalo prikloniť ku ktorejkoľvek možnosti. Ak sa skutočne jednalo o delenie mŕtvoly mohlo takéto ustanovenie pôsobiť v mnohých smeroch motivujúco. Už samotný strach pred smrťou a potupením, bol motiváciou dlžníka, aby sa nezdĺžoval alebo v prípade svojej insolventnosti, aby sa pokúsil primäť iného, aby plnil. V prípade pozdržania vydania mŕtvoly dlžníka a jej delenia mohlo ísť podľa Kasera o motiváciu príbuzných alebo priateľov dlžníka na uspokojenie veriteľa alebo veriteľov. Týmto by mohli dosiahnuť vydanie mŕtvoly na jej

---

¹⁰prípadne inému magistrátovi

¹¹LEX DUODECIM TABULARUM, TABULA III. 4 In: SKŘEJPEK M.: *Prameny římského práva*. Praha. LEXIS NEXIS, 2004, str. 33

¹²použitie formálneho trans Tiberim označovalo vznik otroctva slobodného insolventného dlžníka

¹³BARTOŠEK M: *Encyklopedie římského práva*. Praha: ACADEMIA, 1994

¹⁴LEX DUODECIM TABULARUM, TABULA III. 6 In: SKŘEJPEK M.: *Prameny římského práva*. Praha. LEXIS NEXIS, 2004, str. 33

¹⁵KASER M. , KNÜTEL R.: *Römisches Privatrecht*. München, C.H. BECK, 2008, str. 203

klasické pochovanie v zmysle sakrálnych tradícií a ustanovení¹⁶. Podľa autora tejto práce je však táto domnienka správna, len ak by sa jednalo o vydanie mŕtvolky za čiastočné uspokojenie veriteľov. Ak by totiž príbuzní dlžníka mali možnosť uspokojiť veriteľa, je možné domnievať sa, že by tak urobili ešte v čase keď bolo možné dlžníka vykúpiť živého prostredníctvom tretej osoby.

Už čoskoro po vydaní zákona 12 tabúl sa udomácnila prax, že dlžník si mohol sumu výkupného u žalobcu aj odpracovať. Vyššie spomenuté neľudské zaobchádzanie s dlžníkom pri osobnej exekúcii však odstránil až *Lex Poetelia* v roku 326 pn.l, ktorý sa označuje ako jeden zo základných vývojových pilierov vo vzťahu k rímskym obligáciám.¹⁷

Podľa nášho názoru pôsobilo *manus iniectio* skutočne motivujúco. Táto hrozba prepadnutia do moci iného sa zdala byť dobrým dôvodom ako prinútiť dlžníka hľadať iné východiská, ako osobný výkon rozhodnutia. Samozrejme v istých prípadoch sa mohlo stať, že ani veriteľ nemal záujem na usmrtení dlžníka, ktoré mu v konečnom dôsledku nemuselo priniesť náhradu plnenia, ktoré mu dlžník dlhoval. Osobná exekúcia bola veľmi nepraktickou aj z iného dôvodu. Rebro a Blaho vidia jej nevýhodu najmä v tom, že keďže bola naviazaná na osobu dlžníka, ten mnohokrát jednoducho utiekol, a tak sa stala jednoducho nevykonateľnou. Preto Rimania hľadali iné východiská ako vykonať rozhodnutie, pričom genéza postupovala smerom k majetkovej exekúcii, ktorá je príznačná aj pre dnešok.

Ďalším vývojovým typom rímskeho civilného procesu bol tzv. formulový proces. Je preň typické, že napriek tomu, že dvojdelenie procesu na štádium *in iure* a štádium *apud iudicem* zostalo zachované, úloha prétora sa značne posilnila a aj keď nerozhodoval o samotnom nároku, mal rozsiahle právomoci, ktoré mohli viesť k ukončeniu sporu už v prvom štádiu rímskeho civilného procesu¹⁸. Rovnako modifikáciou prešlo aj exekučné konanie, resp. výkon rozhodnutia. Za najdôležitejší prínos je formulového procesu v oblasti exekúcii môžeme jednoznačne označiť značný posun smerom k majetkovej exekúcii. Úkony (*missio in bona*) zabezpečujúce zabratie majetku prostredníctvom vykonávacieho konania môžeme hľadať najmä v prétorskej činnosti, ktorá ako je známe veľmi podstatne ovplyvňovala rímske právo a dokonca vytvorila jeho samostatnú vetvu *ius honorarium*. Veľmi podstatným faktom je, že

¹⁶ KASER M., KNÜTEL R.: *Römisches Privatrecht*. München, C.H. BECK, 2008, str. 204

¹⁷ LIEBS D.: *Römisches Recht*. Göttingen: VANDENHOEN & RUPRECHT, 1999, str. 90

¹⁸ Vďaka tomu je možné konštatovať, že mnohé sporové situácie boli ukončené ešte skôr než sa dostali pred sudcu. Prétor tak zabezpečoval efektívnu selekciu konaní, čím sa dosiahlo značné zrýchlenie konaní pred sudcom, keďže mnohé spory boli ukončené už pred samotným magistrátom. Niektoré inštitúty sa z tohto obdobia zachovali až podnes a poznáme ich aj v modernom sporovom konaní. Ide napr. o tzv. prétorský zmier. Pozri napr. TUROŠÍK M.: *Roman law*. Banská Bystrica: UNIVERZITA MATEJA BELA, 2013. str. 45

majetková exekúcia v období klasického práva (teda v období používania najmä formulového procesu) bola zameraná na celý dlžníkov majetok, ktorý bol v rámci jedného konania zhodnotený v prospech všetkých veriteľov. Išlo teda o generálnu exekúciu majetku, ktorú je možné nazvať aj akousi rímskou formou konkurzu. Osobitná exekúcia, teda taká, ktorej predmetom boli jednotlivé predmety s cieľom pripadnúť v prospech konkrétnej osoby bola len využívaná len výnimočne v prospech osôb, ktoré požívali osobitnú ochranu.

Výkon rozhodnutia vo formulovom procese začínal podaním žiadosti magistrátovi, aby mu bola garantovaná žaloba *actio iudicati*. Exekučné konanie teda začínalo podaním samostatnej žaloby. Je to dôsledok rímskeho žalobno-právneho myslenia, kedy Rimania každému subjektívnemu právu priznávali samostatnú žalobu. Uvedená žaloba bola prostriedkom veriteľa (oprávneného) voči dlžníkovi (povinnému z rozhodnutia). Pri podaní tejto žaloby bolo nutné skúmať oprávnenosť titulu jej podania, teda najmä rozsudok, prípadne rozhodnutie z uznania nároku či prísahy, ktorou bolo na rozdiel od súčasnosti v Ríme možné ukončiť sporovú situáciu. Samozrejmosťou je, že aj v rímskom práve bolo nutné, aby povinnému bola garantovaná aj v tomto type procesu lehota na dobrovoľné plnenie. Podobne ako tomu bolo v legisakčnom procese, základnou lehotou, s ktorou mohol povinný pri plnení svojich povinností počítať, bolo 30 dní. Ak bola podaná žaloba *actio iudicati*, je logické sa domnievať, že podobne ako v primárnom sporovom konaní, aj tu mohol žalovaný/povinný podať námietku prípadne popierať žalobcov nárok. Stávalo sa to však veľmi výnimočne, nakoľko sa jednalo o konanie o výkone rozhodnutia a povinný si uvedomoval, že prípadným neodôvodneným popieraním nároku sa dostával do rizika tzv. *litiskrescencie*, teda mohol byť v konečnom dôsledku odsúdený na dvojnásobok hodnoty sporu.

Ak teda v exekučnom konaní došlo k uznaniu žalobcovho nároku, prípadne k jeho potvrdeniu bolo zrejmé, že veriteľ má právo na výkon rozhodnutia. Jeho ďalším krokom bolo vzniesť nárok k exekúcii. Veľmi dôležitým faktorom je, že veriteľ mohol navrhnúť okrem majetkovej exekúcie aj osobnú exekúciu. Napriek tomu, že tvrdíme, že už v tomto období sa ťažisko výkonu rozhodnutia prenieslo k majetkovej exekúcii, takáto forma exekúcie pretrvávala a zachovala počas celého antického obdobia. Jej význam sa však posunul z hlavnej formy výkonu rozhodnutia na akúsi hrozbu, ktorou bol dlžník nútený podrobiť sa majetkovej exekúcii. Ak by tak totiž neučinil, mohol sa vystaviť riziku osobnej exekúcie so všetkou tvrdosťou, ktorú sme popísali vyššie. Majetková exekúcia vo formulovom procese začala zabrátiť majetku prostredníctvom dekrétu vydávaného prétorom. Magistrát ním vyhlasuje, že

bona possideri proscripti venire iubere, teda že majetok sa zabavuje z držby vlastníka, je spísaný a bude predaný. Tento majetok sa prizná do držby veriteľa (*missio in bona*), ale len za účelom jeho správy (*rei servandae causa*) a výkonu starostlivosti nad ním, teda toho, čo v iných prípadoch zabezpečuje správca majetku (*curator bonorum*). Takéto verejné prehlásenie (*proscriptio*) má za cieľ publikáciu výkonu rozhodnutia, na základe ktorej sa mohli prihlásiť aj iní veritelia dlžníka, aby dosiahli uspokojenie svojej pohľadávky. Lehota na prihlásenie pohľadávok bola v zásade stanovená na 30 dní. Po uplynutí tejto lehoty sa bude dlžník považovať za zbaveného cti (*infamis*). Následne prétor zvolal všetkých veriteľov, ktorí si prihlásili svoje pohľadávky. Títo si spomedzi seba vybrali konateľa (*magister bonorum*), ktorého úloha bola predaj zhabaného majetku. Spôsobom predaja tohto majetku bola aukcia. Táto sa však nespravovala kritériom najvyššej ceny, ale kritériom ponuky najvyššieho podielu uspokojenia veriteľských pohľadávok. Víťazstvo urobilo z kupca tzv. *bonorum emptor*, teda toho kto sa zmocnil konkurznej podstaty, vydražiteľa dlžníkovho majetku.¹⁹ Dražby boli v Ríme veľmi obľúbené, podobne boli uspokojované pohľadávky nielen zo civilných sporových konaní, ale napríklad aj z nezaplatených daní. Účastníci dražby boli motivovaní faktom, že častokrát hodnota zaplatenej sumy veriteľom prevyšovala nadobudnuté aktíva. Nadobúdateľ vydraženého majetku sa v rímskom práve považoval za právneho nástupcu pôvodného dlžníka a hľadelo sa naň ako na dediča (*ficto se herede*). Preto mu boli priznané žaloby, ktoré by z tohto majetku prislúchali aj dlžníkovi, a to pomocou žalobnej formuly *formula fictia*. Najdôležitejšou bola žaloba *actio Serviana*. Rovnako tak však proti nemu mohli smerovať všetky žaloby, spojené s nadobudnutým majetkom, ktoré mohli smerovať aj voči dlžníkovi. Išlo napr. o tzv. *actio Rutiliana*²⁰, žalobu so zámenou subjektov, kde sa v intencii a v časti *demonstratio* síce uvádzal pôvodný dlžník, ale v rozsudku sa už ako povinný uviedol vydražiteľ. Ak sa zistilo, že dlžník sa do rizika exekúcie dostal bez vlastnej viny, mohol sa hrozbe osobnej exekúcie, alebo majetkovej exekúcii sporej s infámioou vyhnúť tak, že majetok dobrovoľne odstúpil veriteľom (*cessio bonorum*)²¹. Takýto postup však musel byť oznámený magistrátu a ten ho musel schváliť²². Výnimočne rímske právo pripúšťalo aj výkon rozhodnutia na jednotlivých veciach. Išlo tzv. *distractio bonorum*, teda úkon pri ktorom boli predávané

---

¹⁹ K tomu pozri G. 3, 79

²⁰ žaloby *actio Serviana* ako aj *actio Rutiliana* spomína aj Gaius vo fragmente: G. 4, 35

²¹ G. 3, 78

²² Pre dlžníka mohol takýto postup znamenať, že následne mohol časovo neobmedzene uplatňovať inštitút *beneficium competentiae*, čo znamenalo výsadu dlžníka byť odsúdený len do výšky svojho majetku. K tomu pozri: D. 42, 3, 4

jednotlivé veci dlžníka tak dlho, kým z predaja nebola vyzbieraná potrebná dlžná suma. Takýto osobitný postup sa však používal len veľmi zriedkavo. Príkladom mohli byť napríklad senátori, ktorých chcelo právo v prvom rade chrániť od zbavenia cti, *infamie*²³.

Záverom je nutné poukázať aj na posledný vývojový typ rímskeho civilného procesu, ktorým bol tzv. kogničný proces. Tento priniesol do procesného práva mnoho podstatných zmien, medzi iným odstránenie dvoch štádií sporového konania. V oblasti exekúcie došlo takisto k veľmi podstatným zmenám. Azda najdôležitejšou bolo odpadnutie exekučnej žaloby. Exekúciu v tomto type civilného procesu povoľoval ten istý sudca, ktorý vyniesol kondemnačný rozsudok. Jej realizáciou bol poverený osobitný súdny vykonávateľ tzv. *executor*, ktorý mal k dispozícii aj donucovaciu štátnu moc (*manu militari*). Podobne ako v predchádzajúcich dvoch prípadoch boli používané obe formy exekúcie, pričom ťažisko už samozrejme pretrvávalo na majetkovej exekúcii. Osobná exekúcia sa využívala najmä u nemajetných osôb. Významnou zmenou bolo, že univerzálna exekúcia majetku bola používaná oveľa zriedkavejšie a dôraz pri výkone rozhodnutia sa kládol na singulárnu exekúciu. Tá sa realizovala pomocou zhabania určitých konkrétnych vecí (*missio in rem*) alebo prostredníctvom vytvorenia záložného práva (*pignus in causa iudicati captum*).

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A PRAMEŇOV

D. 27, 10, 5

D. 42, 3, 4

D. 42, 4, 7, 11

D. 42, 7, 5

G. 3, 78

G. 3, 78

G. 3, 79

G.4, 21

BARTOŠEK M: *Encyklopedie římského práva*. Praha: ACADEMIA, 1994

KASER M. , KNÜTEL R.: *Römisches Privatrecht*. München, C.H. BECK, 2008

LIEBS D.: *Römisches Recht*. Göttingen: VANDENHOEN & RUPRECHT, 1999

---

²³ K tomu pozri: D. 42, 4, 7, 11 alebo D. 42, 7, 5 prípadne D. 27, 10, 5

PRÁVNE ROZPRÁVY ON-SCREEN II. – Sekcia verejného práva

online vedecká konferencia - 13. november 2020

SKŘEJPEK M.: *Prameny římského práva*. Praha. LEXIS NEXIS, 2004

TUROŠÍK M: *Roman law*. Banská Bystrica: UNIVERZITA MATEJA BELA, 2013

KOORDINÁCIA A KONTROLA SPRAVODAJSKÝCH SLUŽIEB V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

COORDINATION AND CONTROL OF INTELLIGENCE SERVICES IN THE SLOVAK

Adrián Vaško¹

DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.svp.291-304>

Abstrakt

Príspevok prináša základné informácie o potrebe koordinácie spravodajských služieb v záujme dosahovania synergického efektu pri zabezpečovaní plnenia ich zákonom stanovených úloh. Ďalej prináša charakteristiku koordinačných orgánov v oblasti spravodajských služieb Slovenskej republiky. Osobitná pozornosť je venovaná mechanizmom kontroly činnosti spravodajských služieb.

Kľúčové slová

spravodajské služby, koordinácia, kontrola, spolupráca

Abstract

The paper provides basic information on the need to coordinate intelligence services in order to achieve a synergistic effect in ensuring the fulfillment of their statutory tasks. It also brings the characteristics of coordinating bodies in the field of intelligence services of the Slovak Republic. Special attention is paid to the mechanism of control of the activities of intelligence services..

Keywords

intelligence services, coordination, control, cooperation

---

¹ JUDr. Adrián Vaško, PhD., Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, Katedra medzinárodného, európskeho práva a právnej komunikácie.

Úvod

Podstata koordinácie v účelovej realizácii spravodajskej činnosti je daná spoločnou potrebou a navzájom zladenou činnosťou určených kompetentných subjektov, pri ktorej každý z týchto subjektov využíva svoje špecifické metódy, sily a prostriedky na dosiahnutie spoločného cieľa. Účel koordinácie je spájaný s dosahovaním vytýčeného cieľa optimálnou cestou, čo predpokladá efektívne využívanie síl, prostriedkov a metód, ktorými koordinujúce subjekty disponujú. Cieľom koordinácie je skvalitniť a zintenzívniť spoločné úsilie subjektov pri identifikovaní trestných činov. Pri dosahovaní spoločného cieľa sú mobilizované a využívané sily a prostriedky, ktoré majú subjekty koordinácie k dispozícii. Koordinácia zintenzívňuje účinnosť a pozitívne ovplyvňuje efektivitu spravodajskej činnosti. V súčasnosti je vzájomná spolupráca spravodajských zložiek jedným z predpokladov dosahovania požadovaných výsledkov pri ochrane spoločnosti.

Koordinácia spravodajských služieb

Spravodajská komunita je v Slovenskej republike v súčasnosti tvorená dvomi hlavnými zložkami a to: Slovenská informačná služba a Vojenské spravodajstvo. Do určitej miery môže k spravodajskej komunite radiť aj špecializovanú zložku Policajného zboru – Úrad špeciálnych činností a operácií Prezídia Policajného zboru, ktorý sa zoberá okrem iného aj kriminálnym spravodajstvom.

Prax potvrdzuje, že pri realizovaní spravodajskej činnosti je cieľavedomé a systematické prehlbovanie koordinácie medzi jednotlivými službami jedným z významných predpokladov ďalšieho skvalitnenia a zefektívnenia činnosti. V spravodajskej činnosti koordinovaný systém vyvoláva sumárne väčší účinok, ako keby jeho jednotlivé realizačné prvky pôsobili jednotlivo a nezávisle od seba. Ide teda vždy o určitý, kombinovaný a spoločný synergický účinok špecifických činností.

Analogickým výkladom uvedeného je možné dospieť k záveru, že vznik a existenciu týchto vzťahov podmieňujú najmä:

- potreba - spoločný cieľ, ktorý je daný úlohami koordinujúcich subjektov

- možnosti - existujúce rozdiely v kompetenciách koordinujúcich subjektov bez ohľadu na rámcovú zhodnosť ich úloh (jednotliví koordinujúci príslušníci polície pri plnení delegovaných úloh sú kompetentní využívať v súlade s ich právnym a organizačným štatútom špecifické metódy a prostriedky ich činnosti),
- definované predpoklady na zvýšenie účinnosti a efektivity pri plnení delegovaných úloh,
- právna a organizačná kontrola.²

V týchto súvislostiach je možné koordináciu v širšom zmysle slova charakterizovať, ako súčasť riadenia spravodajskej činnosti na všetkých stupňoch organizačnej štruktúry kompetentných subjektov, smerujúca k vzájomnému spoločnému pôsobeniu a doplňovaniu ich činnosti pri plnení spoločných úloh.

V užšom zmysle slova ide o vzájomne zladenú činnosť týchto subjektov pri riešení konkrétnej úlohy.

Koordinácia má dve základné formy – súčinnosť a spoluprácu.

Súčinnosť (príkazová koordinácia), z pohľadu organizácie práce, riadenia a postavenia jednotlivých subjektov pri spravodajskej činnosti možno znázorniť vo vertikálnej štruktúre. Explicitne je aplikácia tejto formy koordinácie vymedzená (regulovaná) v právnych normách (najčastejšie rámcovo vymedzenými spoločnými úlohami).

Spolupráca – kooperácia (dobrovoľná koordinácia), ktorú z pohľadu organizácie, riadenia a postavenia jednotlivých subjektov pri spravodajskej činnosti možno znázorniť v horizontálnej štruktúre. Subjekty tejto formy koordinácie pri plnení úloh majú rovnocenné postavenie, na základe svojich možnosti si navzájom dobrovoľne poskytujú pomoc.³

V podmienkach Slovenskej republiky je orgánom, ktorý koordinuje činnosť jednotlivých spravodajských služieb jeden z výborov Bezpečnostnej rady Slovenskej republiky – **Výbor pre koordináciu spravodajských služieb.**

---

² Koordináciou sa rozumie na základe právnych noriem vyjadrené spoločné úsilie subjektov plniť delegované úlohy, rešpektujúc zásady účinnosti a efektivity (napríklad s cieľom účinného a efektívneho odhaľovania, dokumentovania, dokazovania a predchádzania trestnej činnosti).

³ LISONĚ, M. – VAŠKO, A. a kol.: Teória kriminálno-polícajného poznania. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, s. 62-69.

Bezpečnostná rada Slovenskej republiky⁴ sa v mieri ako poradný orgán:

- podieľa na vytváraní a realizácii bezpečnostného systému Slovenskej republiky, plnení medzinárodných záväzkov v oblasti bezpečnosti,
- vyhodnocuje bezpečnostnú situáciu v Slovenskej republike a vo svete;
- pripravuje pre vládu návrhy opatrení na zachovávanie bezpečnosti Slovenskej republiky, na predchádzanie krízovým situáciám, ako aj návrhy na riešenie vzniknutej krízovej situácie; podrobnosti jej fungovania v čase mieru ustanoví osobitný zákon.⁵

Ak je v čase vojny, vojnového stavu alebo výnimočného stavu znemožnená činnosť vlády, vykonáva jej ústavné právomoci až do obnovenia činnosti Bezpečnostná rada s výnimkou rozhodovania o programe vlády a jeho plnení, o požiadaní o vyslovenie dôvery a o udelení amnestie vo veciach priestupkov.

Bezpečnostná rada má deväť členov. Predsedom Bezpečnostnej rady je predseda vlády. Podpredsedom Bezpečnostnej rady je podpredseda vlády poverený predsedom Bezpečnostnej rady.

Ďalšími členmi Bezpečnostnej rady sú:

- minister obrany Slovenskej republiky,
- minister vnútra Slovenskej republiky,
- minister financií Slovenskej republiky,
- minister zahraničných vecí Slovenskej republiky.
- ďalších členov Bezpečnostnej rady vymenúva a odvoláva prezident na návrh predsedu vlády najneskôr do 48 hodín.

Členovia Bezpečnostnej rady sú pri výkone funkcie nezastupiteľní.

Bezpečnostná rada na prípravu a plnenie svojich úloh zriaďuje najmä tieto výbory:

- a) výbor pre zahraničnú politiku,
- b) výbor pre obranné plánovanie,
- c) výbor pre civilné núdzové plánovanie,
- d) **výbor pre koordináciu spravodajských služieb.**

---

⁴ čl. 8 ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov.

⁵ zákon č. 110/2004 Z. z. o fungovaní Bezpečnostnej rady Slovenskej republiky v čase mieru v znení neskorších predpisov.

Bezpečnostná rada rozhoduje v zbore; na prijatie uznesenia je potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny všetkých jej členov.

Úlohy spojené s činnosťou Bezpečnostnej rady zabezpečuje kancelária, ktorá je súčasťou organizačnej štruktúry Úradu vlády Slovenskej republiky. Riaditeľa kancelárie vymenúva a odvoláva predseda Bezpečnostnej rady.

Štatút Bezpečnostnej rady, úlohy jej kancelárie a rokovacie poriadky výborov schvaľuje vláda.⁶

Ak vláda opätovne začne vykonávať svoju činnosť, na prvej schôdzi po obnovení činnosti schváli alebo zruší uznesenie Bezpečnostnej rady. Ak vláda uznesenie neschváli alebo ak zruší uznesenie prijaté Bezpečnostnou radou, takéto uznesenie stráca platnosť.

Výbor pre koordináciu spravodajských služieb

Výbor pre koordináciu spravodajských služieb pri koordinácii plánovania opatrení zameraných na zabezpečenie činnosti štátnych orgánov a špeciálnych služieb, ktoré plnia úlohy podľa osobitných predpisov (ďalej len „spravodajské služby“):

- a) podieľa sa na koordinácii spravodajských služieb,
- b) prerokúva návrhy predkladané Bezpečnostnej rade v súvislosti s plnením úloh na úseku koordinácie spravodajských služieb,
- c) vypracúva odborné stanoviská vzťahujúce sa na koordináciu spravodajských služieb,
- d) posudzuje návrhy všeobecne záväzných právnych predpisov vzťahujúcich sa na koordináciu spravodajských služieb, ktoré sú predložené na prerokovanie Bezpečnostnej rade.

Predsedom výboru pre koordináciu spravodajských služieb je predseda Bezpečnostnej rady. Podpredsedom výboru pre koordináciu spravodajských služieb je podpredseda.

Členovia výboru pre koordináciu spravodajských služieb:

- a) minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky,
- b) minister obrany Slovenskej republiky,
- c) minister vnútra Slovenskej republiky,

---

⁶Štatút Bezpečnostnej rady Slovenskej republiky [online]. [cit. 2020-10-15]. Dostupné na internete: https://www.vlada.gov.sk/data/files/6371_statut-a-ulohy.pdf

- d) riaditeľ Slovenskej informačnej služby,
- e) riaditeľ Vojenského spravodajstva,
- f) prezident Policajného zboru,
- g) riaditeľ Národného bezpečnostného úradu.⁷

Výbor Bezpečnostnej rady Slovenskej republiky pre koordináciu spravodajských služieb (ďalej len „výbor“) je stálym pracovným orgánom bezpečnostnej rady.

Výbor samostatne nevyvíja spravodajskú činnosť a nenahrádza ani orgány, ktoré sú zriadené na kontrolu činnosti spravodajských služieb Slovenskej republiky.⁸

Výbor pre kybernetickú bezpečnosť

Výbor pre kybernetickú bezpečnosť pri koordinácii plánovania opatrení zameraných na zachovanie bezpečnosti Slovenskej republiky v kybernetickom priestore (ďalej len „kybernetická bezpečnosť“)

a) vyhodnocuje bezpečnostnú situáciu v Slovenskej republike a vo svete v oblasti kybernetickej bezpečnosti; správu o výsledkoch vyhodnotení zasiela bezodkladne, najmenej jedenkrát mesačne Kancelárii Bezpečnostnej rady Slovenskej republiky,

b) pripravuje pre Bezpečnostnú radu návrhy opatrení na zníženie alebo odstránenie rizík ohrozenia v oblasti kybernetickej bezpečnosti,

c) podieľa sa na formovaní politiky Slovenskej republiky v oblasti kybernetickej bezpečnosti, ako aj na vypracúvaní koncepčných dokumentov,

d) hodnotí aktuálny stav kybernetickej bezpečnosti s dôrazom na kritickú informačnú a komunikačnú infraštruktúru; výsledky hodnotení predkladá Bezpečnostnej rade najmenej jedenkrát ročne,

e) predkladá Bezpečnostnej rade návrhy opatrení na zvyšovanie politického, právneho, hospodárskeho a vzdelanostného povedomia v oblasti kybernetickej bezpečnosti,

---

⁷ § 10 zákona č. 110/2004 Z. z. o fungovaní Bezpečnostnej rady Slovenskej republiky v čase mieru v znení neskorších predpisov.

⁸ Rokovací poriadok výboru Bezpečnostnej rady Slovenskej republiky pre koordináciu spravodajských služieb (schválené na 112. zasadnutí vlády SR dňa 8. decembra 2004, uznesením č. 1177/2004).

f) prerokúva návrhy predkladané Bezpečnostnej rade, ktoré súvisia s plnením úloh v oblasti kybernetickej bezpečnosti,

g) vypracúva odborné stanoviská vzťahujúce sa na kybernetickú bezpečnosť a predkladá ich Bezpečnostnej rade,

h) posudzuje návrhy všeobecne záväzných právnych predpisov a medzinárodných zmlúv vzťahujúcich sa na kybernetickú bezpečnosť, ktoré sú predložené na prerokovanie Bezpečnostnej rade,

i) podieľa sa na spracovaní správy podľa § 2 písm. a) tretieho bodu časti týkajúcej sa kybernetickej bezpečnosti.

Vymenovanie predsedu výboru pre kybernetickú bezpečnosť a jeho odvolanie na návrh riaditeľa Národného bezpečnostného úradu schvaľuje Bezpečnostná rada. Predsedu výboru pre kybernetickú bezpečnosť vymenúva a odvoláva predseda. Podpredsedom výboru pre kybernetickú bezpečnosť je člen výboru poverený predsedom výboru pre kybernetickú bezpečnosť; poverenie zanikne, ak predseda výboru pre kybernetickú bezpečnosť poverí výkonom funkcie podpredsedu tohto výboru iného člena výboru.

Členom výboru pre kybernetickú bezpečnosť je Bezpečnostnou radou schválený a predsedom vymenovaný zástupca

- a) Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky,
- b) Ministerstva obrany Slovenskej republiky,
- c) Ministerstva vnútra Slovenskej republiky,
- d) Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky,
- e) Ministerstva financií Slovenskej republiky,
- f) Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky,
- g) Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky,
- h) Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky,
- i) Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky,
- j) Úradu vlády Slovenskej republiky,
- k) Úradu jadrového dozoru Slovenskej republiky,
- l) Národného bezpečnostného úradu,
- m) Slovenskej informačnej služby,
- n) Národnej banky Slovenska.

Členom výboru pre kybernetickú bezpečnosť môže byť aj Bezpečnostnou radou schválený a predsedom vymenovaný zástupca osoby, ktorej predmetom činnosti je ochrana kybernetického priestoru.

Odvolanie člena výboru pre kybernetickú bezpečnosť, ktorý je zástupcom orgánu schvaľuje na návrh tohto orgánu alebo osoby Bezpečnostná rada; ak Bezpečnostná rada odvolanie člena výboru pre kybernetickú bezpečnosť schváli, predseda ho odvolá.⁹

Národné bezpečnostné analytické centrum (ďalej len NBAC)

NBAC vzniklo 1. januára 2013 na základe projektu, ktorý schválila vláda SR uznesením č. 75 zo 7. marca 2012. Projekt sa začal pripravovať v druhom polroku 2011. Jeho iniciátorom bola Slovenská informačná služba, ktorá je jeho gestorom. Zriadenie NBAC v organizačnej štruktúre SIS vychádzalo z úloh stanovených v Národnom akčnom pláne boja proti terorizmu v SR na obdobie 2011 – 2015. Činnosť NBAC upravuje štatút. Pôvodný štatút schválila vláda SR uznesením č. 700 z 12. decembra 2012. Uznesením vlády SR č. 337 z 26. júna 2013 bol schválený dodatok uvedeného štatútu. Na základe skúseností z niekoľkoročnej aplikačnej praxe bol vypracovaný nový štatút, ktorý bol schválený Uznesením vlády SR č. 229 z 8. 6. 2016.

NBAC predstavuje novú formu medzirezortnej organizačnej štruktúry, s ktorou neboli doteraz na Slovensku žiadne skúsenosti. Zložitosť prípravy projektu spočívala tiež v tom, že NBAC združuje na národnej úrovni viacero subjektov kompetentných v oblasti boja proti terorizmu a proti závažným bezpečnostným hrozbám voči Slovenskej republike, jej občanom i záujmom.

NBAC je definované ako analytické, komunikačné a kooperačné pracovisko SIS s celoštátnou pôsobnosťou v oblasti bezpečnostných hrozieb. Medzi jeho hlavné úlohy patrí príprava komplexných analytických hodnotení bezpečnostných incidentov na základe hlásení prijatých od štátnych orgánov SR, monitorovanie bezpečnostnej situácie v SR z odkrytých zdrojov a poskytovanie analytických produktov o bezpečnostných hrozbách v SR určeným príjemcom.

---

⁹ § 10b zákona č. 110/2004 Z. z. o fungovaní Bezpečnostnej rady Slovenskej republiky v čase mieru v znení neskorších predpisov.

NBAC pôsobí ako analytické pracovisko založené na aktívnej participácii rozhodujúcich štátnych orgánov SR, ktoré pôsobia v bezpečnostnej oblasti. Na jeho platforme spolupracujú vyslaní zástupcovia Slovenskej informačnej služby, Vojenského spravodajstva, Policajného zboru, Kriminálneho úradu finančnej správy, Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, Národného bezpečnostného úradu, Generálneho štábu Ozbrojených síl SR a Úradu vlády SR. Ďalšie participujúce štátne subjekty poskytujú NBAC informačnú podporu formou hlásení o zaznamenaných bezpečnostných incidentoch. Informačné produkty spracované analytickým pracoviskom NBAC sú poskytované všetkým zúčastneným štátnym orgánom a inštitúciám a prípadne aj ďalším subjektom v zriaďovateľskej pôsobnosti štátnych orgánov za účelom rozhodovania a prijímania bezpečnostných opatrení.

Projektovaný model ústredného analytického pracoviska umožňuje priamy kontakt a pružnú komunikáciu medzi NBAC a jednotlivými subjektmi. Zvýšil sa tak potenciál rýchlejšieho získania všetkých dostupných poznatkov o potenciálnej hrozbe a ich sústredenie na jedno miesto sa zároveň umožnil nielen komplexnejšie analytické vyhodnotenie potenciálnej hrozby, ale aj včasnejšie poskytnutie takéhoto produktu relevantným externým príjemcom, ktorí sú zodpovední na národnej úrovni za zamedzenie protiprávnej činnosti alebo ohrozenia.

NBAC má mandát na zastupovanie Slovenskej republiky v komunikácii s obdobnými partnerskými inštitúciami a centrami v zahraničí. V rámci medzinárodnej spolupráce sa NBAC zastupuje Slovenskú republiku na multilaterálnej platforme Skupina Madrid. Zároveň naviazalo bilaterálnu spoluprácu s partnerskými centrami z členských krajín EÚ a NATO.¹⁰

Kontrola Slovenskej informačnej služby

Právny poriadok každého demokratického štátu umožňuje kontrolu spravodajských služieb, ktorá má zamedziť ich zneužívaniu na nezákonné ciele. Kontrola spravodajských služieb sa spravidla vykonáva zákonodarnou, výkonnou, ako aj súdnou mocou. Uvedené formy vonkajšej kontroly sa aplikujú aj v SR na SIS. Okrem toho sú vo vnútri SIS vytvorené interné kontrolné mechanizmy

Vonkajšia kontrola SIS sa vykonáva:

---

¹⁰ Národné bezpečnostné analytické centrum [online]. [cit. 2020-10-15]. Dostupné na internete: <https://www.sis.gov.sk/o-nas/nbac.html>.

- na úrovni Národnej rady SR prostredníctvom Osobitného kontrolného výboru NR SR na kontrolu činnosti SIS, zloženého z poslancov vládnych politických subjektov a opozičných politických subjektov, pričom výboru predsedá podľa zvyklosti reprezentant opozície; riaditeľ SIS tiež predkladá Národnej rade SR správu o plnení úloh ustanovených zákonom najmenej raz ročne; parlament zohráva aj kľúčovú kontrolno-regulačnú úlohu schvaľovaním rozpočtu SIS,
- na úrovni vlády SR, pričom ide o spojenie s riadiacim a garančným systémom; na tejto úrovni sa tiež vykonáva kontrola dodržiavania rozpočtovej disciplíny,
- na úrovni súdov a prokuratúry, a to v prípade porušenia zákona zo strany SIS alebo pri používaní informačno-technických prostriedkov, ktoré je podmienené predchádzajúcim súhlasom sudcu.

Vnútoraná kontrolná činnosť v SIS sa vykonáva na jednotlivých stupňoch riadenia, ako aj prostredníctvom špecializovaného kontrolného útvaru s pôsobnosťou vo všetkých oblastiach činnosti služby.

Interné predpisy SIS upravujú realizáciu kontrolných činností, práv a povinností orgánov kontroly i subjektov kontroly; definujú štruktúru a organizáciu vnútorného kontrolného systému a vzťahy medzi nimi.¹¹

Kontrola informačnej služby Národnou radou Slovenskej republiky

Kontrolu činnosti informačnej služby vykonáva Národná rada Slovenskej republiky, ktorá na tento účel zriaďuje z poslancov osobitný kontrolný orgán (ďalej len „kontrolný orgán“).

Členovia kontrolného orgánu majú právo vstupovať v sprievode príslušníka informačnej služby do objektov a zariadení SIS.

Riaditeľ na požiadanie kontrolnému orgánu predkladá:

- a) štatút SIS,

---

¹¹ Národné bezpečnostné analytické centrum [online]. [cit. 2020-10-15]. Dostupné na internete: <https://www.sis.gov.sk/o-nas/nbac.html>

- b) podklady potrebné na kontrolu čerpania rozpočtu SIS,
- c) interné predpisy upravujúce
  1. zameranie a organizačnú štruktúru zložiek SIS,
  2. podmienky na používanie osobitných prostriedkov,
  3. druhy a spôsoby vedenia evidencií,
  4. služobný pomer podľa osobitného predpisu,
- d) správu o činnosti SIS a jej výsledkoch.

Porušenie tohto zákona, ktoré kontrolný orgán zistí pri výkone svojej právomoci, je povinný oznámiť Národnej rade Slovenskej republiky a generálnemu prokurátorovi Slovenskej republiky; podľa povahy veci informuje aj vládu Slovenskej republiky.

Ak tento zákon neustanovuje inak, vzťahuje sa na konanie kontrolného orgánu a na práva a povinnosti jeho členov primerane osobitný predpis.

Národná rada Slovenskej republiky volí na začiatku každého volebného obdobia členov kontrolného orgánu, určuje počet členov, zloženie a spôsob práce tohto orgánu.

Ak vystúpi poslanec, člen kontrolného orgánu, z klubu poslancov, stráca členstvo v tomto orgáne. Za takéhoto člena navrhne klub poslancov nového člena.

Schôdze kontrolného orgánu sú neverejné. Kontrolný orgán sa schádza najmenej raz za štvrtýrok. Pri rokovaní postupuje podľa svojho rokovacieho poriadku. Zvolanie kontrolného orgánu môže požadovať každý člen tohto orgánu.

Kontrolný orgán vykonáva svoju činnosť aj po skončení volebného obdobia Národnej rady Slovenskej republiky, pokiaľ v novom volebnom období Národná rada Slovenskej republiky nezvolí nový kontrolný orgán.

Skutočnosti, o ktorých sa členovia kontrolného orgánu dozvedia pri výkone svojej funkcie, oznamujú len v miere nevyhnutnej na dosiahnutie účelu kontroly podľa tohto zákona.

Členovia kontrolného orgánu sú povinní zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedeli pri výkone svojej funkcie. Povinnosť zachovávať mlčanlivosť trvá aj po skončení výkonu funkcie člena kontrolného orgánu a tejto ich môže zbaviť len Národná rada Slovenskej republiky.¹²

---

¹² § 5 a 6 zákona č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov.

Kontrola Vojenského spravodajstva

Kontrolu činnosti Vojenského spravodajstva vykonáva Národná rada Slovenskej republiky, ktorá na tento účel zriaďuje z poslancov osobitný kontrolný orgán (ďalej len „kontrolný orgán“).

Členovia kontrolného orgánu majú právo v sprievode príslušníka Vojenského spravodajstva vstupovať do objektov a zariadení Vojenského spravodajstva.

Minister kontrolnému orgánu predkladá

- a) Štatút Vojenského spravodajstva,
- b) podklady potrebné na kontrolu čerpania limitu Vojenského spravodajstva z rozpočtu ministerstva obrany,
- c) interné predpisy upravujúce
  1. zameranie a organizáciu Vojenského spravodajstva,
  2. podmienky na používanie osobitných prostriedkov,
  3. druhy a spôsoby vedenia evidencií,
- d) správu o činnosti Vojenského spravodajstva a o jeho výsledkoch.

Porušenie ustanovení tohto zákona, ktoré kontrolný orgán zistí pri výkone svojej právomoci, je povinný oznámiť Národnej rade Slovenskej republiky.

Národná rada Slovenskej republiky volí na začiatku každého volebného obdobia členov kontrolného orgánu, určuje počet členov, zloženie a spôsob práce tohto orgánu.

Pri zániku mandátu stráca poslanec, člen kontrolného orgánu, členstvo v tomto orgáne. Národná rada Slovenskej republiky na uvoľnené miesto schváli nového poslanca okrem prípadu podľa odseku 4.

Schôdze kontrolného orgánu sú neverejné. Kontrolný orgán sa schádza najmenej raz za štvrtýrok. Pri rokovaní postupuje podľa schváleného rokovacieho poriadku. Zvolanie kontrolného orgánu môže požadovať každý člen tohto orgánu.

Kontrolný orgán vykonáva svoju činnosť aj po skončení volebného obdobia Národnej rady Slovenskej republiky do doby, kým Národná rada Slovenskej republiky nezvolí nový kontrolný orgán.¹³

---

¹³ § 5 a 6 zákona č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve v znení neskorších predpisov.

Skutočnosti, o ktorých sa členovia kontrolného orgánu dozvedia pri výkone svojej funkcie, používajú iba na dosiahnutie účelu kontroly.

Členovia kontrolného orgánu sú povinní zachovávať mlčanlivosť o skutočnostiach, o ktorých sa dozvedeli pri výkone svojej funkcie; povinnosť zachovávať mlčanlivosť trvá aj po skončení výkonu funkcie člena kontrolného orgánu a tejto povinnosti ich môže zbaviť iba Národná rada Slovenskej republiky.

Ustanovenia platia obdobne aj pre členov kontrolného orgánu.¹⁴

Záver

Ako sme v našom príspevku uviedli koordinácia činnosti spravodajských služieb a aj ich kontrola tvoria nevyhnutnú súčasť ich činnosti. S prihliadnutím na aktuálny vývoj bezpečnostnej situácie vo svete nadobúda čoraz väčší význam aj medzinárodná spolupráca.

Popri dôkladnom skúmaní postavenia a oprávnení spravodajských služieb má nezastupiteľný význam aj ich kontrola. Môže ísť o kontrolu vnútornú (uskutočňovanú v rámci služby), resp. o kontrolu vonkajšiu, ktorá je v demokratickej spoločnosti absolútne nevyhnutná. Otázkou je však do akej miery je efektívna súčasná právna úprava v tejto oblasti v Slovenskej republike. Predmetné oblasti by mali byť skúmané za účasti predstaviteľov bezpečnostnej teórie a praxe.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

LISOŇ, M. Charakteristika operatívno-pátracej činnosti a spravodajskej činnosti. Policajná teória a prax, č. 1/2008. ISSN 1335-1370.

LISOŇ, M. - VAŠKO, A. a kol.: Teória kriminálno-policajného poznania. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018. 392 s. ISBN 978-80-8168-838-6.

LISOŇ, M. - VAŠKO, A. Teorie zpravodajské činnosti. In. PORADA, V. a kol. Bezpečnostní vědy. Plzeň, Aleš Čeněk s.r.o. 2019, s. 375 a nasl. ISBN 978-80-7380-758-0.

---

¹⁴ § 21 zákona č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve v znení neskorších predpisov.

Národné bezpečnostné analytické centrum [online]. [cit. 2020-10-15]. Dostupné na internete: <https://www.sis.gov.sk/o-nas/nbac.html>

O nás, Kontrola [online]. [cit. 2020-10-15]. Dostupné na internete: <https://www.sis.gov.sk/o-nas/koordinacia-a-kontrola.html>

Rokovací poriadok výboru Bezpečnostnej rady Slovenskej republiky pre koordináciu spravodajských služieb (schválené na 112. zasadnutí vlády SR dňa 8.decembra 2004, uznesením č. 1177/2004)

Štatút Bezpečnostnej rady Slovenskej republiky [online]. [cit. 2020-10-15]. Dostupné na internete: https://www.vlada.gov.sk/data/files/6371_statut-a-ulohy.pdf

ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov

VÁŠKO, A. *Spolupráca spravodajských služieb*. In. *Zpravodajství a zpravodajské služby*. Plzeň, 2020 – pripravované vydanie.

zákon č. 110/2004 Z. z. o fungovaní Bezpečnostnej rady Slovenskej republiky v čase mieru v znení neskorších predpisov

zákon č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov

zákon č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve v znení neskorších predpisov

Recenzovaný zborník z online vedeckej konferencie PRÁVNE ROZPRAVY ON-SCREEN II. – Sekcia verejného práva je publikovaný a šírený ako open access publikácia na základe podmienok "Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license"

PRÁVNE ROZPRAVY ON-SCREEN II. – Sekcia verejného práva

online vedecká konferencia

Autor:	Kolektív autorov
Vedecký redaktor:	doc. Dr. iur. JUDr. Ing. Michal Turošík, PhD.
Predseda edičnej komisie:	JUDr. Monika Némethová, PhD.
Recenzenti:	Dr. h. c. prof. JUDr. Jaroslav Ivor, DrSc.. prof. JUDr. Ing. Bernard Pekár, PhD.. doc. JUDr. Vlasta Kunová, CSc.
Zostavovateľ:	JUDr. Ľubica Saktorová, PhD., LL.M., M.A. Mgr. Jakub Dzimko Mgr. Miroslava Dolíhalová
Vydavateľ:	Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Návrh obálky:	Mgr. art. Zuzana Ceglédová
Rok vydania:	2021
Počet strán	305

„Príspevky neprešli jazykovou korektúrou“

ISBN 978-80-557-1866-8

ISBN 978-80-557-1866-8